

ÀWỌN ÌLÀNÀ ÀNÁBÌ

– KÍ ÌKÉ ÀTÌ ỌLÀ ỌLỌHUN MÁA BÁ A –
ÀTÌ ÀWỌN ÌRÁNTÍ ỌLỌHUN TÍ Ó
MÁA N Ẹ NÍ OJOOJÚMÓ

Ònkòwé
Òmòwé 'Abdul-Lāh
bn Ḥamūd Al-Farīḥ

Ọrò Ìtísíwájú
Ọjògbón, tí ó tún jẹ Ọmòwé, Khālid
bn 'Aliyy Al-Mushayqīḥ

ÀWỌN ÌLÀNÀ ÀNÁBÌ – KÍ ÌKÉ ÀTÌ ỌLÀ ỌLÓHUN MÁA BÁ A – ÀTÌ ÀWỌN ÌRÁNTÍ ỌLÓHUN TÍ Ó MÁA ẸN ẸN NÍ OJOOJÚMÓ

Ọlọhun –Ọba Abiyì, tí Ó gbọn-n-gbọn –nínú *Al-Ḥadīthil-Qudusī*(ọrò Ọlọhúntí ó yàtò sí *Al-Qur'ān*),sọwí pé:

“Erúsìn Mi kò ní yé máa súnmó Mi pèlú àwọn isé
àṣegbọrẹ tí tí máa fi fẹràn rẹ”

Ònkòwé

Ọmòwé ‘Abdul-Lāh bn Ḥamūd *Al-Farīh*

Ọrò itisíwájú

Ọjògbón, tí ó tún jẹ Ọmòwé, Khālid bn ‘Aliyy *Al-Mushayqih*

Ìgbàláàyè wà, fún gbogbo ẹni kẹni tí ó bá fẹ tẹ ìwé yìi jade ní
òfẹ, láti fi wá ẹsan rere tàbí ó fẹ tú u sí èdè mìíràn, láti ẹ bẹẹ,
lẹyìn gbígba iyònda ní ọ̀dọ̀ǹkòwé

Wọ̀n ti tú ìwé yìi sí èdè tí ó ju mẹ̀wàá lọ

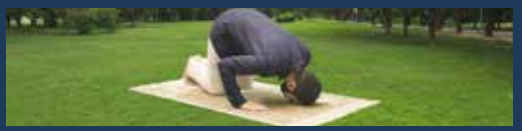
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Ìtòka àwọn àkòrí-òrò inú ìwé yìí

Àwọn òrò àkòsọ

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
◀ Òrò àkòsọ	21
◀ Òrò itisíwájú	24
◀ Ìtumò Sunnah	24
◆ Díẹ nínú àwọn ànfààní títélé Sunnah:	26
◆ Ìtòka àwọn ànfààní mètẹ̀tẹ̀ta yìí niyí:	27

Àwọn Sunnah tó ní àsìkò

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
◀ Àkòkọ́ : Àsìkò tó síwájú yíyọ̀ àfẹ̀rẹ̀mọ́júmọ́	30
◆ Ìpín àkòkọ́	30
① Ó máa n gbo ẹnu rẹ̀ sùkùsùkù pẹ̀lú pákò.	30
② Yòò sọ ìrántí Qlòhun, èyí tí ó wá nípa ìgbà tí a bá jí lójú-oorun.	31
③ Ó máa n pa orípa oorun rẹ̀ kúrò ní ojú rẹ̀	31

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
④ Yòò bojú wo sánmà.	31
⑤ Yòò ké àwọn āyah mēwàá tí ó gbèyìn Sūrah 'Āl-'Imrān.	31
⑥ Yòò fọ ọwọ rẹ méjèèjì ní èmẹta.	32
⑦ Yòò fín omi símú, léyìn náà yòò fín in síta ní èmẹta.	32
⑧ Léyìn náà yòò ẹ àlùwàlá.	32
► Nínú àwọn Sunnah àlùwàlá ni:	33
① Pákò rínrin.	33
② Dídá Orúkọ Olóhun	34
③ Fífọ àtéléwọ rẹ méjèèjì ní èmẹta.	34
④ Bìbèrẹ pèlú ọtún níbi fífọ ọwọ méjèèjì àti gígísẹ méjèèjì.	34
⑤ Bìbèrẹ pèlú fífì omi yọ ẹnu ẹ̀kùsùkù àti fínfín omi símú.	34
⑥ Mímú fífì omi yọ ẹnu ẹ̀kùsùkù àti fínfín omi símú dé ògóngó, fún ẹni tí kì í ẹ aláawẹ.	35
⑦ Mímáa fì omi yọ ẹnu ẹ̀kùsùkù àti fínfín omi símú nínú omi àtéléwọ kan ọso.	35
⑧ Níbi pípá orí, ó ní àlàyé tí ó bá Sunnah mú.	35
⑨ Fífọ àwọn oríkèé tí a máa n fọ níbi àlùwàlá ní èmẹta, èmẹta.	36
⑩ Àdúà tí a máa n ẹ léyìn àlùwàlá.	36

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
◆ Ìpín kejì: Dídíde kírun lóru, kíkí ìrun Witr, àwọn işé ọlọkan-ò-jọkan wà nínú rẹ, èyí tí ó jẹ ilànà Ànábì – kí ìkẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a –	39
① Nínú ohun tí ó bá Sunnah mu ni kí ó kírun òru ní àsikò rẹ tí ó lólá jùlọ	39
② Ohun tí ó jẹ Sunnah ni kí ó dìde kí òpó-ìrun mọkànlá .	40
③ Nínú Sunnah ni kí ó bèrẹ ìrun òru pẹlú kíkí òpó-ìrun fífúyẹ méjì .	41
④ Nínú Sunnah ni kí ó şe àwọn àdúà ibèrẹ-ìrun, èyí tí ó wà nípa ìrun òrun. Nínú rẹ ni:	41
⑤ Nínú Sunnah ni kí ó fa dídúró rẹ, rírùkúù rẹ àti iforíkanlẹ rẹ gùn, tí gbogbo àwọn orígun ìrun àfaraşe yòò sì fẹẹ şe déédé ara wọn.	42
⑥ Kí ó şe àwọn Sunnah tí ó wá nípa kíkewú rẹ (lórí ìrun), nínú rẹ ni:	42
⑦ Nínú Sunnah ni kí ó máa sálámà níbi gbogbo òpó-ìrun méjì.	43
⑧ Nínú Sunnah ni kí a ké àwọn Sūrah kan pátó níbi àwọn òpó-ìrun mэта tí ó gbèyìn.	44
⑨ Nínú Sunnah ni kí ó şe àdúà qunūt, níbi ìrun Witr, ní èkẹkọkan	44
⑩ Şişe àdúà nínú idámэта òru tí ó gbèyìn.	45
⑪ Ó jẹ Sunnah nígbà tí ó bá sálámà, níbi ìrun Witr rẹ, kí ó sọ wí pé: (Subhānal-Malikil-Quddūs {Mímọ ni fún Ọlọhun Ọba, Ẹni Mimọ}) ní èmэта. Yòò gbé ohùn rẹ sókè pẹlú èkẹta.	46

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
❖ 12 Ó jẹ ohun tí ó bá Sunnah mu, kí ó jí ara ilé rẹ láti jí òdide kírun lóru.	46
❖ 13 Nínú Sunnah ni kí ẹnì tí ó ń òdide kírun lóru ẹsẹ ohun tí ó bá rọ ọ lórùn jùlọ, nítorí kí ó má baà ẹsẹ lapa lórí rírẹ ara ẹnì nílẹ fún Ọlọhun rẹ	47
❖ 14 Ohun tí ó jẹ Sunnah fún ẹnì tí òdide kírun bá ẹsẹ mọ lówó, ni kí ó kí i padà ní ọsán ní méjì, méjì.	48
❖ Eléékẹjì : Àsìkò tí àfẹrẹmójúmọ tí yọ	50
▶ Ìrun pípe, àwọn Sunnah kan wà nìbẹ :	50
❖ 1 Wíwí ohun tí apèrun ń wí tẹlé e.	50
❖ 2 Sísọ Írántí Ọlọhun tí ń ẹsẹ yíí, lẹyìn ìjẹrìí méjèjì.	51
❖ 3 Sísẹ àsalátù fún Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – lẹyìn ìrun pípe.	52
❖ 4 Sísọ àdúà tí ó wá lẹyìn pípe ìrun.	52
❖ 5 Sísẹ àdúà lẹyìn pípe ìrun.	52
▶ Ìrun Sunnah tí a máa ń kí nígbà tí àfẹrẹmójúmọ bá yọ, àwọn ọlọkan-ò-jọkan Sunnah wà nínú rẹ:	53
❖ 1 Èyí tí ó kanpá jùlọ nínú àwọn ìrun àkígbọrẹ tí a máa ń kí síwájú àti lẹyìn ìrun ọranyàn.	54
❖ 2 Ìrun Sunnah tí a máa ń kí nígbà tí àfẹrẹmójúmọ bá yọ, ẹsẹ pẹlú àwọn ọràn kan:	54
▶ Lílọ sí Moşáláşí, àwọn Sunnah kan wà nìbẹ :	55
❖ 1 Sunnah ni títètè yára lọ sí Moşáláşí	56

	Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
◆	Kí ó jáde kúrò ní ilé rẹ ní ẹni tí ó mọ; nítorí kí wọn le máa kọ ẹsan rere fún un lóri àwọn igbésẹ.	56
◆	Kí ó jade lo kírun pèlú pèlèpèlè àti iwà-irèlẹ.	56
◆	Títí ẹsẹ ọtún síwájú, nígbà tí a bá fẹ wọlé, àti títí ẹsẹ ọsì síwájú, nígbà tí a bá fẹ jáde.	57
◆	Kí ó sọ irántí Ọlọhun tí ó wá nípa ìgbà tí a bá fẹ wọ Moṣáláṣí àti nígbà tí ó bá fẹ jáde kúrò nìbẹ.	57
◆	Kí ó kírun ọpó-méjì láti fi kí Moṣáláṣí.	57
◆	Sunnah ni ó jẹ fún àwọn ọkùnrin kí wọn máa yára wá sí sááfú àkókò, ohun ní ó lólá jùlọ nínú àwọn sááfú, ṣùgbón fún àwọn obìnrin, èyí tí ó lólá jùlọ nínú rẹ ni èyí tí ó bá gbèyìn nínú rẹ.	58
◆	Sunnah ni fún ẹni tí ó n kírun lẹyìn Imām kí ó wà nìbì tí yòò ti súnmó Imām rẹ.	59
▶	Ìrun ní àwọn Sunnah ọlọkan-ò-jọkan, a ó mẹnụ ba àwọn ohun tí n bọ yìí nínú rẹ:	60
◆	Fífi gaga síwájú, àwọn ohun tí wọn ẹ ní Sunnah nípa rẹ ni ohun tí n bọ yìí :	60
◆	Wọn ẹ fífi gaga síwájú ní Sunnah	60
◆	Sunnah ni kí á súnmó gágá.	61
◆	Ó jẹ Sunnah kí á dá ẹni tí ó bá fẹ rékojá níwájú ẹni tí n kírun padà.	61
◆	Sunnah ni kí á rin pákò nígbà tí a bá fẹ kírun.	62
◆	Sunnah ni mímáa ẹ àwọn ohun tí n bọ yìí nígbà tí a bá wà ní inàró:	62

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
① Gbígbe ọwọ méjèèjì sókè níbi gbígbe Ọlọhun tóbi àkókó.	62
② Sunnah ni, nígbà tí a bá fẹ gbé ọwọ méjèèjì sókè, kí àwọn ọmọ-ìka ọwọ nà tọtò.	63
③ Sunnah ni kí gbígbe ọwọ méjèèjì sókè dé ààyè tí ó bá Sunnah mu.	64
④ Sunnah ni ó jẹ fún akírun, léyìn gbígbe Ọlọhun tóbi àkókó, kí ó gbé ọwọ rẹ ọtún lé ọwọ òsì.	64
⑤ Sunnah ni kí ó fi ọwọ rẹ ọtún di ọwọ òsì mú.	64
⑥ Sunnah ni kí ó sọ àdúà ibèrè ìrun.	65
⑦ Wíwá ìsọ pẹlú Ọlọhun.	66
⑧ Basmalah	66
⑨ Sísọ gbólóhùn Āmīn pẹlú Imām	67
⑩ Kíka Sūrah mīrān, èyí tí yóò tẹlẹ kíkẹ Sūratul-Fātiḥah.	67
◆ Sunnah ni mímáa ẹ àwọn ohun tí n bọ yìí nígbà tí a bá wà ní rùkúù :	68
① Sunnah ni kí ó gbé ọwọ méjèèjì lóri orúkún rẹ méjèèjì, bíi ẹni tó di méjèèjì mú, yóò sì ya àwọn ọmọ-ìka ọwọ rẹ kàtàkàtà.	68
② Sunnah ni fún ẹni tí ó rùkúù kí ò na ẹyìn rẹ tọtọtọ, kí ó ẹ déédé.	68
③ Sunnah ni fún akírun, nígbà tí ó bá wà ní rùkúù, kí ó gbé ìgún pá rẹ méjèèjì jìnnà sí ẹgbé rẹ méjèèjì.	69

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
❖ Sunnah ni kí ó mú àwọn ìrántí Ọlòhun tí ó wá fún ìgbà tí a bá wà ní rùkúù wá.	69
◆ Dídide kúrò ní rùkúù, àwọn Sunnah kan wà níbẹ̀ :	70
❖ Fífa orígun yìí gùn .	70
❖ Mímáa sọ àwọn èrọ-òrò yìí: “Rabbanā walakal-ḥamd (Ìrẹ Ọlòhun Ọba wa! Gbogbo ọpẹ̀ àti ẹ̀yìn tì Ẹ̀ ni í ẹ̀)” ní oníran-àran láàrin ohun tí ó ń bọ̀ yìí:	71
❖ Sunnah ni kí ó mú àwọn ìrántí Ọlòhun tí ó wá fún ìgbà tí a bá dide nàró láti rùkúù wá.	71
◆ Ìforíkanlẹ̀, àwọn Sunnah kan wà níbẹ̀ :	72
❖ Sunnah ni fún ẹ̀ni tí ó forí kanlẹ̀ kí ó gbé gboṣoṣo apá rẹ̀ méjèjì jìnnà sí ẹ̀gbẹ̀ rẹ̀, àti ikùn rẹ̀ jìnnà sí itan rẹ̀ méjèjì .	72
❖ Sunnah ni fún ẹ̀ni tí ó forí kanlẹ̀ kí ó dojú eteetí àwọn ọmọ-ìka ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ méjèjì kọ̀ gábàsi.	73
❖ Sunnah ni kí ó mú àwọn ìrántí Ọlòhun tí ó wá fún ìgbà tí a bá wà ní iforíkanlẹ̀ wá.	74
❖ Sunnah ni kí á máa ẹ̀ àdúà ní ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ nígà tí a bá wà ní iforíkanlẹ̀.	75
◆ Nínú àwọn ohun tí ó jẹ̀ Sunnah nígbà tí a bá jókòò láàrin iforíkanlẹ̀ méjèjì.	75
❖ Nínú ohun tí ó jẹ̀ Sunnah ni kí akírun tẹ̀ ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ òsì, kí ó sì jókòò lé e lórí, kí ó sì nàró àtẹ̀lẹ̀sẹ̀ ọ̀tún.	75
❖ Fífa orígun ìrun yìí gùn.	75

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
<p>❖ Sunnah ni fún ẹni tí ó bá fẹ̀ dide lọ sibi èyíkẹyíí nínú òpó-ìrun, bóyá ìkẹjì ní tàbí ìkẹrin, kí ó jòkòó fún ìgbà diẹ̀ síwájú kí ó tó dide .</p>	75
<p>◆ Nínú àwọn Sunnah tí a máa ń ẹ̀ nìbí àtááyá :</p>	76
<p>❖ Sunnah ni kí akírun tẹ̀ ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ òsì silẹ̀, nìbí àtááyá, kí ó sì nàró ọ̀tún.</p>	76
<p>❖ Sunnah ni kí ó máa mú ibi tí yòò gbé ọ̀wọ̀ rẹ̀ sí, nígbà tí ó bá ń ẹ̀ àtááyá lówó, wá lóríran-ńran.</p>	77
<p>❖ Sunnah ni kí ó máa mú bí yòò ti gbé àwọn ìka-ọ̀wọ̀ rẹ̀, nígbà tí ó bá ń ẹ̀ àtááyá lówó, wá lóríran-ńran</p>	77
<p>❖ Sunnah ni kí akírun máa ẹ̀ oníran-ńran láàrin àwọn ẹ̀rọ-òrò àtááyá .</p>	78
<p>❖ Sunnah ni kí akírun jòkòó, nìbí àtááyá ìgbèyìn ní ẹni tó nàró àtẹ̀lẹ̀sẹ̀ ọ̀tún, yòò yọ ẹ̀sẹ̀ òsì síta láti abẹ̀ rẹ̀, yòò sì fi idí lélé (tawarruk), nìbí ìrun olópòó mẹ̀ta àti olópòó mẹ̀rin.</p>	79
<p>❖ Sunnah ni kí akírun máa ka lóníran-ńran láàrin àwọn ẹ̀rọ-òrò tí a fi máa ń ẹ̀ àsàlátù fún Ànábì – kí ìkẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – .</p>	80
<p>❖ Sunnah ni kí akírun wá ìṣọ̀ pẹ̀lú Ọ̀lòhun kúrò nìbí nńkan mẹ̀rin síwájú kí ó tó sálámà .</p>	81
<p>◆ Sunnah ni ẹ̀sẹ̀ àwọn ìrántí Ọ̀lòhun tí wọn ẹ̀ lófin fún wa léyìn tí a bá sálámà nìbí ìrun ọ̀ranyàn.</p>	82
<p>◆ Nínú Sunnah ni kí á jòkòó sibi tí a ti kírun tí tí tí òòrùn yòò fi yọ</p>	85
<p>◆ Àwọn ìrántí Ọ̀lòhun tí a máa ń ẹ̀ ní ààrò .</p>	87

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
◊ Ìkẹta : Àsìkò iyálẹta	92
◆ Èrí rẹ ni :	92
◆ Iye ònkà òpó-ìrun rẹ:	94
◊ Ìkẹrin : Àsìkò ìrun ọsán	96
◆ Ọràn àkọkọ: Ìrun Sunnah tí a máa n kí síwájú àti lẹyìn ìrun ọranyàn.	96
◆ Ọràn kejì: Nínú Sunnah ni kí á fa òpó-ìrun àkọkọ, níbi ìrun ọsán, gún.	96
◆ Ọràn kẹrin: Nígbà tí oorun bá le koko, wọn ẹ é ní Sunnah fún wa láti lẹ ìrun ọsán lára tí tí yóò fi rọlẹ.	96
◊ Ìkarùn-ún : Àsìkò ìrun iròlẹ	99
◆ Àwọn irántí Ọlọhun tí a máa n ẹ ní àárọ .	100
◆ Àsìkò àwọn irántí Ọlọhun tí a máa n ẹ ní àárọ:	100
◆ Àsìkò àwọn irántí Ọlọhun tí a máa n ẹ ní iròlẹ:	100
◊ Ìkẹfà : Àsìkò ìrun àşálẹ	101
◆ Ọràn àkọkọ: Nínú Sunnah ni kí á kọ fún àwọn ọmọdé láti máa jade ní ibẹrẹ àsìkò ìrun àşálẹ.	101
◆ Ọràn kejì: Nínú Sunnah ni kí á ti àwọn ilẹkùn pa ní ibẹrẹ àsìkò ìrun àşálẹ, kí á sì dárúkọ Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ ga, nígbà náà .	101
◆ Ọràn kẹta: Kíkí òpó-ìrun méjì síwájú ìrun àşálẹ.	102
◆ Ọràn kẹrin: Wọn kóríira oorun sísun síwájú ìrun alẹ.	103

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
◆ Ikeje : Àsikò ìrun alẹ́	104
◆ Ọ̀ràn àkókò: Wọn kóríra, nínú ẹ̀sìn Islām, ọ̀rò síso àti jíjókòó papò lẹ̀yìn rẹ̀.	104
◆ Ọ̀ràn keji: Ohun tó lólá jùlọ, níbi ìrun alẹ́, ni kí á lọ ọ̀ lára, ní ọ̀pín ìgbà tí kò bá tí sí ìnira kankan níbẹ̀ fún àwọn tí yóò kírun lẹ̀yìn Imām.	105
◆ Nínú Sunnah ni kí á ké Sūratul-'Ikhlaṣ ní gbogbo ọ̀ru	105
◆ Àwọn Sunnah oorun sísùn	106
① Títí àwọn ilẹ̀kùn nígbà tí a bá fẹ̀ sùn.	106
② Pípa iná síwájú kí á tó sùn.	106
③ Ṣṣe àlùwàlá síwájú oorun .	107
④ Gbígbon ibùsùn nù síwájú kí á tó sùn lé e lóri .	107
⑤ Fífi ẹ̀gbé ọ̀tún sùn.	108
⑥ Gbígbe ọ̀wọ̀ ọ̀tún sí abẹ̀ ẹ̀rẹ̀ké ọ̀tún.	108
⑦ Kíka àwọn irántí Ọ̀lọhun tí a máa n kà nígbà tí a bá fẹ̀ sùn.	108
▶ Nínú ohun tó wá nínú Tíra Ọ̀lọhun ni:	108
▶ Nínú Sunnah, ọ̀pọ̀lopọ̀ àdúà ni ó wá lóri rẹ̀, nínú rẹ̀ ni:	110
◆ Àwọn Sunnah tó wá fún ohun tí ẹnì tó sùn máa n rí ní ojú oorun	114
◆ Nínú Sunnah ní ààyè yìí ni; ohun tó wá nínú àwọn Ḥadīth wọ̀nyí:	114

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
◆ Àkójopò àwọn Ḥadīth tó síwájú yìí tòka sí pé:	115
◆ Èni kẹni tó bá taji lóru, dájúdájú wọn ẹ é ní Sunnah fún un kí ó ọọ irántí Ọlọhun yìí:	116

Àwọn Sunnah tí wọn kò fi àsí kò sí

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
◆ Àwọn Sunnah oúnjẹ jíjẹ	120
① Dídárúkọ Ọlọhun ní ìbèrẹ oúnjẹ.	120
② Jíjẹ nínú ohun tó súnmó.	121
③ Mímu òkèlè oúnjẹ tó bá jábọ padà, nínú ìdòtí tó bá wà lára rẹ kúrò àti jíjẹ é.	121
④ Lílá àwọn ìka ọwọ.	122
⑤ Lílá abọ.	122
⑥ Jíjẹun pèlú ìka mètá	123
⑦ Mímí sí ìta ife imumi ní ẹmètá.	123
⑧ Ọsẹ ọpé àti ẹyìn fún Ọlọhun – Ọba tí Ọlá Rẹ ga – lẹyìn oúnjẹ.	124
⑨ Kíkóra jọpò jẹun.	125

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
10 Yíyin oúnjẹ, tí ó bá kún èyàn lójú.	125
11 Sísẹ àdúà fún ẹni tó fún wa lóúnjẹ jẹ.	126
12 Jíjẹ ohun tí a fẹ nínú ẹsìn Islām kí ẹni tó mu nńkan fún ẹni tó wà ní ẹgbẹ ọtún rẹ ní nńkan mu síwájú ẹni tó wà ní ẹgbẹ ọ̀sì rẹ.	126
13 Ẹni tó n fún àwọn èyàn ní nńkan mu, òun ni yòò mu gbèyìn nínú wọn.	126
14 Bíbo igbá omi, àti dídá orúkọ Ọlọhun – Ọba tí Ọlá Rẹ ga – nígbà tí òru bá bèrẹ sí í ru.	127
◊ Àwọn Sunnah tó wà fún sísalámà, pípàdẹ ara ẹni àti jìjókòò papọ̀	128
1 Nínú Sunnah ni : Mímáa sálámà.	128
2 Jíjẹ ohun tí a fẹ pípààrà sálámà ní ẹmẹta, tí bùkáátà bá pèpè fún un.	129
3 Nínú Sunnah ni kí ó máa sálámà kárí ẹni tí ó mò àti ẹni tí o kò mò.	130
4 Sunnah ni kí ó jẹ wí pé bíbèrẹ sálámà yòò wáyé láti ọdọ ẹni tí Sunnah wá pé òun ni yòò bèrẹ.	130
5 Nínú Sunnah ni kí á máa sálámà sí àwọn ọmọdẹ.	130
6 Nínú Sunnah ni kí á sálámà nígbà tí a bá fẹ wọlé.	131
7 Nínú Sunnah ni rírẹ ohùn nílẹ pẹ̀lù sálámà, nígbà tó bá wọlé tọ àwọn èyàn tí ẹni tó sùn wà nínú wọn.	132
8 Nínú Sunnah ni fífi sálámà jíşẹ.	132
9 Sísalámà nígbà tí a bá wọlé síbí ijokòò àti nígbà tí a bá n kúrò níbẹ bakan náà.	132

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
10 Wọn ẹ̀ mímáa ba ara ẹ̀ni lówò pẹ̀lú sálámà nígbà tí a bá pàdẹ̀ ara wa ní Sunnah fún wa.	133
11 Wọn ẹ̀ rírẹ̀rìn-ín músẹ̀ àti títújúká nígbà tí a bá pàdẹ̀ ní Sunnah fún wa.	133
12 Wọn ẹ̀ mímáa sọ gbólóhùn dáadáa ní Sunnah fún wa, ó sì jẹ̀ ìtọ̀rẹ̀-àánú.	133
13 Jíjẹ̀ ohun tí a fẹ̀ nínú ẹ̀sìn Islām mímáa rántí Ọ̀lọ̀hun – Ọ̀ba tí Ọ̀lá Rẹ̀ ga – níbi ijokòó.	134
14 Wọn ẹ̀ é ní Sunnah fún wa kí á máa parí ijokòó pẹ̀lú (àdúà ipẹ̀sẹ̀ ibùjokòó rẹ̀).	134
◆ Àwọn Sunnah tó wà fún aṣọ wíwò àti ọ̀sọ̀ síṣe	135
1 Nínú Sunnah ni kí á bèrẹ̀ bàtà wíwò pẹ̀lú ẹ̀sẹ̀ ọ̀tún.	135
2 Nínú Sunnah ni mímáa wọ aṣọ funfun.	136
3 Nínú Sunnah ni mímáa lo lófíńdà.	136
4 Nínú Sunnah ni mímáa bèrẹ̀ pẹ̀lú apá ọ̀tún, nígbà tí a bá fẹ̀ yarun.	137
◆ Àwọn Sunnah tó wà fún sísín àti yíyán hó	138
◆ Àwọn Sunnah tó wà fún sísín:	138
1 Wọn ẹ̀ é ní Sunnah fún ẹ̀ni tó bá sín kí ó sọ pé: “Al-ḥamdu lillāh (Gbogbo ọ̀pẹ̀ àti ẹ̀yìn ti Ọ̀lọ̀hun ni í ẹ̀)”.	138
2 Sunnah nígbà tí ẹ̀ni tó sín kò bá yin Ọ̀lọ̀hun – Ọ̀ba tí Ọ̀lá Rẹ̀ ga – ni kí á má kí i.	139
◆ Àwọn Sunnah tó wà fún yíyán .	140

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
▶ Nínú Sunnah ni kí á pa yíyán mó, tàbí kí á dá padà.	140
◀ Àwọn Sunnah miiran tí a máa n ẹ ní ojoojúmọ	142
◆ Sísọ irántí Ọlọhun, èyí tí ẹgbàwá wà fún, nígbà tí a bá fẹ wọ ààyè ẹgbin àti nígbà tí a bá fẹ jade kúrò nìbẹ.	142
◆ Wọn ẹ kíkọ àṣọtẹlẹ silẹ ní Sunnah.	143
◆ Níní àmójúkúró àti mímáa ẹ pẹlẹpẹlẹ níbi kára-kátà.	144
◆ Kíkí òpó-ìrun méjì lẹyìn àlùwàlá.	144
◆ Mímáa retí ìrun.	145
◆ Pákò rírìn .	145
◆ Mímáa tún àlùwàlá ẹ fún gbogbo ìrun	146
◆ Àdúà Şişe .	146
▶ Kí ó máa ẹ àdúà nígbà tí ó bá wà lóri imọra	146
▶ Dída ojú kọ Gábàsi.	147
▶ Gbígbé ọwọ méjèèjì sókè	147
▶ Bíbèrè pẹlú şişe eyin fún Ọlọhun – Ọba Abiyi, tí Ó gbọn-n-gbọn – àti şişe àsalátù fún Íránşẹ Rẹ – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – .	148
▶ Pípe Ọlọhun – Ọba tí Ọlá Rẹ ga – pẹlú àwọn Ọrúko Rẹ tó dára jùlọ .	148
▶ Mímáa pààrà àdúà, àti ríran kankan nínú rẹ.	148
▶ Mímáa ẹ àdúà ní bònkẹlẹ .	149

Àkòrí-òrò	Ojú-ewé
◆ Nínú àwọn Sunnah tí á máa n ẹ ní ojoojúmọ̀ ní mímá rántí Ọlòhun, Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga.	151
▶ Mímáa rántí Ọlòhun, iṣemí wà níbẹ̀ fún àwọn ọkàn .	151
▶ Ọlòhun – Ọba Abiyì, tí Ó gbọ̀n-n-gbọ̀n – gbà wá níyànjú lórí mímáa rántí Rẹ̀ ní ọlọkan-ò-jòkan àwọn ààyè, nínú rẹ̀ ni:	152
◆ Nínú ohun tó wá nínú Sunnah Anábi – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – ní àwọn ìran ìrántí Ọlòhun tó pọ̀, nínú rẹ̀ ni ohun tó ǹ bọ̀ yìí:	153

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الحمد لله وهدى للصلاة والسلام على من لا نبي بعده ، وبعد :
 فقد قرأت في هذا المؤلف للشيخ عبد الله بن حمود
 الفريخ (المنهج العلمية في بيان السنن اليومية)
 فقد ألفتته مؤلفاً مفيداً يحمل على استقصاء السنن
 اليومية (الفعلية والثقلية) في الليل والنهار المنفردة
 والناجئة لغيرها مما ثبت بالليل مجراه الله خيراً
 ونفع بحولنا آمين ، وبالله التوفيق .

كتبه
 د. خالد بن علي المشيقح
 خلتما
 ١٤٣٤/١١/٧ هـ

Ọ̀rọ̀ itisíwájúlátí ọ̀wọ̀ Ọ̀mọ̀wé pàtàkì / Khālid bn ‘Aliyy Al-Mushayqih

Gbogbo ọ̀pé àti ẹ̀yìn ti Ọ̀lọ̀hun nìkan ni í ẹ̀, àti pé kí ikẹ̀àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá ẹ̀ni tí kò sí Ànábì m̀íràn léyìn rẹ̀. Léyìn nàà:

Dájúdájú mo ti ka iwé yí, èyí tí Ash-shaykh: ‘Abdul-Lāh bn Ḥamūd *Al-Farīh* kọ: [*Al-Minaḥul-‘aliyyah fī bayānis-sunan al-yawmiyyah* (àwọn ẹ̀bùn pàtàkì nípa àlàyé àwọn ilàna Ànábì tí ó máa n ẹ̀ ní ojoojúmọ̀)].

Dájúdájú morí i pé ó jéiwé tí ó ẹ̀ ànfààní, ó gbìyànjúlátí m̀enu ba gbogbo àwọn ilàna Ànábì tí ó máa n ẹ̀ ní ojoojúmọ̀, nínú ọ̀rọ̀ àti iṣe, ní ọ̀ru àti ọ̀sán, èyí tí a máa n dá ẹ̀ àti èyí tí a máa n ẹ̀ léyìn òmíràn, nínú àwọn ohun tí ó fi ẹ̀sẹ̀ rinlẹ̀ pèlú ẹ̀rì.

Nítórí nàà kí Ọ̀lọ̀hunsan án ní ẹ̀san rere, kí Ó sì jẹ́ kí iwé rẹ̀ yíiṣe ànfààní. Āmīn. Kí Ọ̀lọ̀hunfi wá ẹ̀ kòngé dáadáa.

Ẹ̀ni tí ó kọ̀ èyí ni/

Ọ̀mọ̀wé Khālid bn ‘Aliyy Al-Mushayqih

Profesor en las mezquitas sagradas de La Meca y Medina

Profesor en la Universidad Qassim

Òrò àkóso

Gbogbo opé àti eyin ti Ọlọhun nikan ni í ẹ, Eni tí Ó sọ wí pé: **“Dájúdájú àwòkọ̀şe dáadáa n bẹ fún yín lára Íránşẹ Ọlọhun, fún ẹnì tó bá n rankan Ọlọhun àti Ọjọ ikéyìn, tó si rántí Ọlọhun lópòlópò”** (*Al-’Aḥzāb:21*). Ó ẹ titèlè ilàna Íránşẹ Rẹ – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – ní òfin. Kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá ẹnì tí ó dára jùlọ nínú ẹnì tí ó tọka ijọ rẹ sí pípé titèlè Àşẹ Ọlọhun àti titèlè ilàna Ànábì. Léyìn nàa:

Mó n gbé síwájú rẹ, ire ọmọ-iyá mi nínú ẹsin *Islām*, tí ó n ka iwé yìi; àwọn ilàna Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – tí ó máa n ẹ ní ojoojúmọ láti igbà tí ó bá ti jí, tí tí di igbà tí yòò sùn, èyí tí a tò ní ìbámu sí àsikò wọn, léyìn nàa máa fi àwọn ilàna Ànábì mīràn tí ó máa n ẹ ní ojoojúmọ, èyí tí kò ní àsikò kan pàtó, tẹ̀lẹ e. **Ohun tí mo gbà lérò pèlú *Sunnah* ni ohun tí a fẹ nínú ẹsin *Islām*. Èyí ni ohun tí Ọlọhun, Ọba Aşòfin, pàşẹ rẹ ní ọ̀nà tí kò ppon dandan rẹ,** şugbón ní ọ̀nà àti jẹ kí ijọsin èdá pé, kí ó sì lékún sí i níbi titèlè àwọn Àşẹ Ọlọhun. Ó jẹ ohun tí a gé kúrú látara iwé ipilẹ: [*Al-Minaḥul-’aliyyah fī bayānis-sunan al-yawmiyyah* (àwọn èbún pàtàkì nípa àlàyé àwọn ilàna Ànábì tí ó máa n ẹ ní ojoojúmọ)], léyìn tí mo ti pa àwọn ohun tí ó ní í ẹ pèlú imò àti àwọn ànfààní tí ó so mó àwọn ilàna Ànábì rẹ, tí mo sì fi èyí tí a gé kúrú yìi sílẹ lóri síşọ ilàna Ànábì pèlú ẹ̀rì rẹ nikan, láti ẹ àmúlò imòràn apákan nínú àwọn ọmọ-iyá mi nínú ẹsin pé kí n gé e kúrú, àti láti ẹ é ní iròrùn fún ẹnì tí àsikò kò gbà láàyè tàbí kò ní igbìyànjú láti ka èyí tó jẹ ipilẹ, àti láti jẹ kí ó rorùn fún apákan àwọn tó ẹ akitiyan lóri pípèpè sí ẹsin *Islām* láti tè é jáde, kí ó le dé ọ̀dò ohun tí ó bá rorùn nínú ò̀nkà ènìyàn tí ó pò jùlọ. Ìdí tí ó fa şişẹ iwadii nípa àwọn *Sunnah* Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – tí ó

máa n ẹ̀ se ní ojoojúmọ̀, ni ẹ̀sise ojúkòkòrò láti ẹ̀ afihàn ilàna Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a –, èyí tí àwọn Ọ̀yìnbó ti bà lójú jẹ́, bí ó ti ye. Pẹ̀lú àfikún sí ohun tí à n fi ojí rí ní àsikò wa yìí nínú àṣeètò nípa *Sunnah* Ànábì pẹ̀lú àwáwí pé; wọn kò ní jẹ́ ẹ̀ni tó bá pa á ti níyà. Nítorí náà oore tí ó tòbi bọ̀ mọ̀ àwọn ènìyàn lówó. Mo sì gbìyànjú láti mú àwọn *Sunnah* Ànábì tí ó ní àlááfia, tí ó jẹ́ ojoojúmọ̀ nìkan wá, pẹ̀lú fífi àwọn ẹ̀rì rẹ̀ tí í. Mò n bẹ́ Ọ̀lòhun kí Ó jẹ́ kí á wà lára àwọn ẹ̀ni tí yóò máa ẹ̀ iwadii nípa ilàna Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – tí yóò sì máa tẹ̀lé orípa rẹ̀, kí Ó sì kó wa jọ papọ̀ mọ̀ ijọ rẹ̀.

Èni tí ó kọ̀ èyí ni, ẹ̀ni tó bùkàátà sí àmójúkúró
Ọ̀lòhun Ọ̀ba rẹ̀/

Òmòwé ‘Abdul-Lāh bn Ḥamūd *Al-Farīḥ*

Láti kàn sí mi nípasẹ̀ àpótí ifiwéranṣẹ̀ lórí ẹ̀rọ-
ayélujára:

A0504975170@hotmail.com

Ọ̀rọ̀ ìtìsìwájú

Ìtumò *Sunnah*

Sunnah túmọ̀ sí: Ohun tí a fẹ̀ àti ohun tí ẹ̀sìn *Islām* pè wá sí síṣe é

Nítorí náa *Sunnah* ni: Ohun tí Ọ́lòhun, Ọ̀ba Aṣòfin, pàṣẹ̀ rẹ̀ ní ọ̀nà tí kò ń dandan rẹ̀. Ànṣààní rẹ̀ ni pé: Dájúdájú wọn yòò san ẹ̀ni tó bá ẹ̀ é ní ẹ̀san rere, ẹ̀gbẹ̀n wọn kò ní jẹ ẹ̀ni tó bá pa á tì nìyà.

Àwọn àpẹ̀júwe diẹ̀ nínú níní àkàkún *Sunnah* àwọn ẹ̀ni ìsìwájú:

1 Muslim, nínú *Ṣaḥīḥu* rẹ̀, gba *Ḥadīth* wá láti ọ̀dọ̀ An-Nu‘mān ọmọ Sālim, ọ̀n nàà gbà á wá láti ọ̀dọ̀ ‘Amr ọmọ Aws – kí Ọlọhun yónú sí àwọn méjèjì –, ó sọ wí pé: ‘Anbasah ọmọ Abī Sufyān bá mi sọ̀rò, ó wí pé: Mo gbọ́ tí *Umm Ḥabībah* n sọ wí pé: Mo gbọ́ tí Írānsé Ọlọhun – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – n sọ wí pé: **“Èni kẹ̀ni tí ó bá kí ọ̀pó-ìrun méjìlà ní ojú kan àti ọ̀ru rẹ̀, wọn yóò kọ́ ilẹ̀ fún un nínú ogbà-ìdẹ̀ra Àlùjàǹnà, nítorí pé ó kí wọn”** Muslim gbà á wá pẹ̀lú ọ̀nka (1727). *Umm Ḥabībah* sọ wí pé: Mi ó fi kíkí wọn sílẹ̀ láti igbà tí mo ti gbọ́ nípa wọn láti ọ̀dọ̀ Írānsé Ọlọhun – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a –. ‘Anbasah nàà sọ wí pé: Mi ó fi kíkí wọn sílẹ̀ láti igbà tí mo ti gbọ́ nípa wọn láti ọ̀dọ̀ *Umm Ḥabībah*.

‘Amr ọmọ ‘Aws nàà sì sọ wí pé: Mi ó fi kíkí wọn sílẹ̀ láti igbà tí mo ti gbọ́ nípa wọn láti ọ̀dọ̀ ‘Anbasah.

An-Nu‘mān ọmọ Sālim nàà tún sọ wí pé: Mi ó fi kíkí wọn sílẹ̀ láti igbà tí mo ti gbọ́ nípa wọn láti ọ̀dọ̀ ‘Amr ọmọ Aws.

2 *Ḥadīth* ti ‘Aliyy – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé: Dájúdájú Fāṭimah ráhùn nípa ohun tí ojú rẹ̀ n rí nípa àpá ọmọlọ́ tí ó n wá lówó rẹ̀, àwọn ọ̀rọ̀-ogun kan sì ti tẹ̀ Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – lówó. Nítorí nàà ó wá sí ọ̀dọ̀ rẹ̀, sùgbón kò bá a nílẹ̀. Ó bá ‘Ā’ishah pàdẹ̀, ó sì se àlàyé fún un. Nígba tí Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – pàdà dé, ‘Ā’ishah ṣàlàyé fún un nípa wíwá tí Fāṭimah wá bá a. Nítorí nàà Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – wá sí ọ̀dọ̀ wa, a sì ti fi ègbé lélé lórí ibùsùn wa, ni a bá fẹ̀ dide láti lẹ̀ pàdẹ̀ rẹ̀, Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – sì sọ wí pé: **“È dúró sí ààyè tí èyin méjèjì wà”**. Ó sì jókòó sí àarin wa tí tí tí mo fi fura mọ́ títutù gígìsè rẹ̀ ní àyà mi, léyìn nàà ó wí pé: **“Sé kí n kọ́ yín ní ohun tí ó ní oore ju ohun tí èyin méjèjì béèrè fún lẹ̀? Nígba tí ẹ̀ bá ti fi ègbé lélé lórí ibùsùn yín tán, kí ẹ̀ gbé Ọlọhun tóbi** (pẹ̀lú síso pé: *Allāhu ‘Akbar*) **nígba mérénlélógbòn, kí ẹ̀ se àfọmọ́ fún Un** (pẹ̀lú síso pé: *Subḥānallāh*) **nígba mètálélógbòn, kí ẹ̀ sì se èyin fún Un** (pẹ̀lú síso pé: *Al-ḥamdulillāh*) **nígba mètálélógbòn. Èyí lóore fun yín ju ọmọ-ọ̀dọ́ lẹ̀”**. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ọ̀nka (3705), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ọ̀nka (2727).

Nínú ègbawá miíràn: ‘Aliyy – kí Ọlọhun yónú sí i – sọ wí pé: Mi ó fi síse é sílẹ̀ láti igbà tí mo ti gbọ́ ọ́ láti ọ̀dọ̀ Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a –. Wọn bi í léèrè pé: Sé kòdà ní alẹ̀ ojú ogun *Ṣifīn*? Ó dáhùn pé: Kòdà ní alẹ̀ ojú ogun *Ṣifīn*” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ọ̀nka (5362), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ọ̀nka (2727).

Ohun tí a sì ti mò ni pé dájúdájú alé ọ̀jọ̀ ogun *Şifīn* jé alé ọ̀jọ̀ tí ogun wáyé, tí ‘Aliyy –kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i- sì jé adarí ogun níbè, síbèsí bẹ̀ àìrọ̀jú kò bá a kúrò níbi lílo *Sunnah* yí.

- 3 *Ibn ‘Umar* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – máa n kírun sí òkú lára, léyìn náà yóò kúrò níbè, kò sì ní tẹ̀lẹ̀ e (lọ sí itẹ̀), ó máa n lérò pé èyí gan-an ni títẹ̀lẹ̀ *Sunnah* tí ó pé. Kò sì mò nípa ọ̀lá tí ó wá (nínú àwọn ègbàwá) nípa títẹ̀lẹ̀ e tí tí wọn yóò fi sin ín. Şùgbón nígbà tí *Hadīth* tí Abū *Hurayrah* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá dé etígbòò rẹ̀, ó ẹ̀ àbàmò lórí *Sunnah* tí ó bó mò ọ̀n lówó. Wáá ronú sí pé; kí ni ohun tí ó ẹ̀?

Ibn ‘Umar – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – jan òkúta wẹ̀rẹ̀ tí ó wá lówó rẹ̀ mọ̀lẹ̀, léyìn náà ó wí pé: Dájúdájú a ti ẹ̀ àşẹ̀tò níbi àwọn ẹ̀san nílá-nílá tó pò. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (1324), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (945).

An-Nawawī – kí Ọ̀lọ̀hun ké ẹ̀ – sọ wí pé: “Èkó wá níbè nípa ohun tí àwọn sààbẹ̀ wá lórí rẹ̀ nínú şíşẹ̀ ojúkòkòrò títẹ̀lẹ̀ àwọn àşẹ̀ Ọ̀lọ̀hun nígbà tí ó bá dé ọ̀dò wọn, àti bíbanújé lórí ohun tí ó bá bó mò wọn lówó nínú rẹ̀, bí ó tilẹ̀ jé wí pé wọn kò mò títóbi ipò rẹ̀ tẹ̀lẹ̀” Wo: *Al-Minhāj* (7/15).

Diẹ̀ nínú àwọn à̀nfààní títẹ̀lẹ̀ *Sunnah*:

▶ Títẹ̀lẹ̀ *Sunnah* – irẹ̀ ọ̀mọ̀-iyá mi nínú ẹ̀sìn *Islām*, tí ó jé olólùfẹ̀ẹ̀ mi – ní àwọn à̀nfààní tó pò, nínú rẹ̀ ni:

- 1 Didé ipò nínífẹ̀ẹ̀ Ọ̀lọ̀hun, nítorí pé pẹ̀lú wíwá isúnmọ̀ Ọ̀lọ̀hun, Ọ̀ba Abiyì, tí Ó gbọ̀n-n-gbọ̀n, pẹ̀lú kíkí àwọn irun àkígbọ̀rẹ̀, ni ẹ̀rúsìn Ọ̀lọ̀hun fi máa n rí ifẹ̀ Ọ̀lọ̀hun, Ọ̀ba Abiyì, tí Ó gbọ̀n-n-gbọ̀n.

Ibn Al-Qayyim – kí Ọ̀lọ̀hun ké ẹ̀ – sọ wí pé: “Ọ̀lọ̀hun kò ní fẹ̀ràn rẹ̀ àyàfi nígbà tí o bá tẹ̀lẹ̀ olólùfẹ̀ẹ̀ Rẹ̀, ní ikòkò àti gbangba, tí ó gba irò tí ó múwá gbó, tí ó tẹ̀lẹ̀ àşẹ̀ rẹ̀, tí ó dáhùn ipèpè rẹ̀, tí o mọ̀mọ̀ gbé ọ̀lá fún un, tí o bọ̀pá-bọ̀sẹ̀ níbi idájọ̀ ẹ̀ni tí ó yàtò sí i nítorí idájọ̀ rẹ̀, àti kúrò níbi ifẹ̀ ẹ̀ni tí ó yàtò sí i nítorí ifẹ̀ rẹ̀, àti kúrò níbi títẹ̀lẹ̀ ẹ̀ni tí ó yàtò sí i nítorí títẹ̀lẹ̀ àşẹ̀ rẹ̀. Tí èyí kò bá rí bẹ̀ẹ̀, má ẹ̀ káààrẹ̀, şẹ̀rí padà láti ibi tí ó bá fẹ̀, kí ó sì lọ wá imọ̀lẹ̀, nítorí pé o kò sí lórí ǹnkankan”. Wo: *Madārijus-Sālikīn* (3/37).

- 2 Rírí wíwàpẹ̀lúni Ọ̀lọ̀hun – Ọ̀ba tí Ọ̀lá Rẹ̀ ga – ẹ̀rúsìn Ọ̀lọ̀hun, nítorí náà Ọ̀lọ̀hun, Ọ̀ba tí Ọ̀lá Rẹ̀ ga, yóò fi í ẹ̀ kòngẹ̀ oore, kò sì ní máa fi àwọn oríkẹ́ ara rẹ̀ ẹ̀ ǹnkankan àyàfi ohun tí yóò yó Ọ̀lọ̀hun, Ọ̀ba Abiyì, tí Ó gbọ̀n-n-gbọ̀n, nínú, nítorí pé nígbà tí ó bá ti rí ifẹ̀ láti ọ̀dò Ọ̀lọ̀hun, dájúdájú yóò rí iwàpẹ̀lúni Rẹ̀.

- 3 Gbígba àdúà ẹ̀rúsin Ọ̀lọ̀hun, èyí tí ó kó rírí ifẹ́ Ọ̀lọ̀hun sínú. Nítorí pé ẹ̀ni kẹ̀ni tí ó bá wá sísúnmọ́ Ọ̀lọ̀hun pẹ̀lú kíkí àwọn ìrun àkígbọ̀rẹ̀, dájúdájú yòò rí ifẹ́ Ọ̀lọ̀hun, ẹ̀ni kẹ̀ni tí ó bá sì ti rí ifẹ́ Ọ̀lọ̀hun, dájúdájú yòò rí gbígba àdúà.

Ìtọ̀ka àwọn ànfààní mètẹ̀tẹ̀ta yìí nìyí:

Hadīth tí Abū Hurayrah – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Ìránṣẹ́ Ọ̀lọ̀hun – kí ikẹ́ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – sọ wí pé: **“Dájúdájú Ọ̀lọ̀hun sọ wí pé: Ẹ̀ni kẹ̀ni tí ó bá mú àyànfẹ́ Mi kankan ní ọ̀tá, dájúdájú mo ti kẹ́de fún un pé màá gbógun tí í. Àti pé ẹ̀rúsin Mi kò le wá ìsúnmọ́ Mi pẹ̀lú ǹnkankan tí ó wù Mí ju ohun tí mo ṣe lóranyàn lé e lórí lẹ. Àti pé ẹ̀rúsin Mi kò ní yé máa súnmọ́ Mi pẹ̀lú kíkí àwọn ìrun àkígbọ̀rẹ̀ tí tí máá fi fẹ̀ràn rẹ. Nígba tí mo bá ti fẹ̀ràn rẹ tán, màá ṣọ ẹ̀gbọ̀ràn rẹ, èyí tí ó fi ǹ gbọ̀ràn, àti ìrìran rẹ, èyí tí ó fi ǹ rìran, àti ọ̀wọ̀ rẹ, èyí tí ó fi ǹ gbá ǹkan mú, àti ẹ̀ṣẹ̀ rẹ, èyí tí ó fi ǹ rìn. Tí ó bá ẗọ̀rọ̀ ǹkan ní ọ̀dọ̀ Mi, dájúdájú màá fún un, tí ó bá sì wá ìṣọ̀ ní ọ̀dọ̀ Mi, dájúdájú màá ṣọ̀ ọ. Mi ò da ohun kankan tí mo fẹ́ ṣe wò rí, bíi dída gbígba ẹ̀mí olùgbàgbọ̀ ọ̀dodo wò Mi, ò kóríira ikú, Ẹ̀mi nàá sì kóríira ṣíṣe àìda sí i”** *Al-Bukhārī* ni ó gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (6502).

- 4 Pípé àdínkù tí ó bá wà níbi àwọn ìrun ọ̀ranyàn, nítorí pé kíkí àwọn ìrun àkígbọ̀rẹ̀ máa ǹ pé àwọn àbùjẹ̀kù tí ó bá wà níbi àwọn ìrun ọ̀ranyàn.

Ẹ̀rí rẹ̀ ni :

Hadīth tí Abū Hurayrah –kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i- gbà wá, ó sọ wí pé: Mo gbó tí Ìránṣẹ́ Ọ̀lọ̀hun – kí ikẹ́ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – ǹ sọ wí pé: **“Dájúdájú àkókọ̀ ohun tí wọn yòò ṣe ìṣirò ẹ̀rúsin Ọ̀lọ̀hun lórí rẹ̀ ní ọ̀jọ̀ Ẹ̀gbẹ̀nde, nínú ìṣẹ̀ rẹ̀ ni ìrun. Tí ó bá dára, dájúdájú ó ti jẹ̀rẹ̀, ó sì ti là, tí ó bá sì bàjẹ̀, dájúdájú ó ti pòfo, ó sì ti ṣòfò. Tí ǹnkankan bá dínkù nínú ìrun ọ̀ranyàn rẹ, Ọ̀lọ̀hun, Ọ̀ba Abiyì, tí Ó gbọ̀n-n-gbọ̀n, yòò sọ wí pé: “Ẹ̀ wò ó; ṣé ẹ̀rúsin Mi ní ǹnkankan nínú ìṣẹ̀ àṣẹ̀gbọ̀rẹ̀? Wọn yòò sì pé ohun tí ó bá dínkù nínú ọ̀ranyàn rẹ̀ pẹ̀lú rẹ̀, lẹ̀yìn nàá gbogbo ìṣẹ̀ rẹ̀ yòò wá lórí èyí”** Aḥmad gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (9494), Abū Dāwūd gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (864), *At-Tirmidhī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (413), *Al-Albānī* kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní àlááfia nínú (*Ṣaḥīḥul-Jāmi‘* 1/405). .

Àwọn *Sunnah* tó ní àsikò

Ohun tí a gbà lérò pèlú àwọn *Sunnah* tí ó ní àsikò ní: Àwọn *Sunnah* tí wọn fi àsikò pátó sí, nínú ojò àti òru. Èyí ni àwọn *Sunnah* tí ó bá ilànà Ànábì mu ní àwọn àsikò kan pátó. Mo pín in sí àsikò méje: Àsikò tí ó síwájú yíyọ àfèrẹ̀mójúmọ̀, àsikò tí àfèrẹ̀mójúmọ̀ ti yọ, àsikò iyálẹ̀ta, àsikò irun ọ̀sán, àsikò irun iròlẹ̀, àsikò irun àṣálẹ̀ àti àsikò irun alẹ̀.

Àkókó : Àṣìkò tó síwájú yíyọ àfẹ̀rẹ̀mójúnmọ̀

Èyí ni àṣìkò àkókó tí a bá wòye sí jìjì láti ojú-orun, **a le pín àwọn *Sunnah* tí ó wà ní àṣìkò yìi sí méjì:**

Ìpín àkókó

Jìjì láti ojú-oorun àti àwọn iṣẹ́ tí ó máa n tẹ̀lé e, èyí tí Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – máa n ṣe:

1 Ó máa n gbo ẹnu rẹ̀ ṣùkùṣùkù pẹ̀lú pákò.

Hudhayfah – kí Ọ̀lòhun yónú sí i – sọ wí pé: “Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – nígbà tí ó bá dide lóru, máa n gbo ẹnu rẹ̀ ṣùkùṣùkù pẹ̀lú pákò” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (245), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (255). Nínú ègbàwá miiran tí Muslim gbà wá: “Íránṣẹ́ Ọ̀lòhun – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – nígbà tí ó bá dide lóru láti kírun, máa n gbo ẹnu rẹ̀ ṣùkùṣùkù pẹ̀lú pákò”. Muslim gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (255).

Ìtumọ̀ gbígbo ṣùkùṣùkù ni: Gbígbo ègbèègbé àwọn eyín pẹ̀lú pákò.

2 Yòò sọ ìrántí Ọlòhun, èyí tí ó wá nípa ìgbà tí a bá jí lójú-oorun.

Ohun ni ohun tí ó wá nínú *Ṣaḥīḥul-Bukhārī*, nínú *Ḥadīth* tí Ḥudhayfah –kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a –, nígbà tí ó bá fẹ̀ sùn, máa n sọ wí pé: “*Bismikallāhumma ’amūtu wa’ahyā* (Pèlú Orúko Rẹ, Ìrẹ Ọlòhun, ni maa fi kú, ni maa si fi sẹmí)”. Nígbà tí ó bá jí dide lójú-oorun, yòò wí pé: “*Al-ḥamdu lillāhil-ladhī ’ahyānā ba’dā mā ’amātanā wa-’ilayhin-nushūr* (Gbogbo ọpẹ̀ àti ẹyìn tí Ọlòhun ni í ẹ, Ẹni tí Ó sọ wá di aláàyè lẹyìn ìgbà tí Ó ti gba ẹmí wa, àti pé ọdò Rẹ̀ ni Ìgbènde yòò jẹ)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (6324), Muslim sì gbà á wá, nínú *Ḥadīth Al-Barā’* – kí Ọlòhun yónú sí i – pèlú ònkà (2711).

3 Ó máa n pa orípa oorun rẹ̀ kúrò ní ojú rẹ̀

4 Yòò bojú wo sánmà.

5 Yòò ké àwọn āyah mēwàá tí ó gbèyìn *Sūrah ’Āl-’Imrān*.

Èyí jẹ́ *Sunnah* mēta, èyí tí ó wá nínú *Ḥadīth* tí *Ibn ’Abbās* – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, èyí tí *Al-Bukhārī* àti Muslim panupọ̀ gbà wá pé: “Dájúdájú òun (*Ibn ’Abbās*) sùn, ní òru ojọ kan, ní ọdò Maymūnah, iyawó Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a –, ó sì jẹ́ arábinrin iyá rẹ̀. Mo sùn sí ibú iròrì, Ìránṣẹ̀ Ọlòhun – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – àti ará-ilé rẹ̀ sì sùn sí òòrò rẹ̀. Ìránṣẹ̀ Ọlòhun – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sùn títi tí òru fi dá sí méjì, tàbí àsíṣò diẹ̀ síwájú rẹ̀, tàbí àsíṣò diẹ̀ lẹyìn rẹ̀. Ìránṣẹ̀ Ọlòhun – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – jí dide lójú-oorun, ó sì jókòó, ó n nu orípa oorun nù kúrò ní ojú rẹ̀ pèlú ọwọ̀ rẹ̀, lẹyìn nàà ó ké àwọn āyah mēwàá tí ó gbèyìn *Sūrah ’Āl-’Imrān*. Lẹyìn nàà ó lọ síbi korobá omi tí wọn gbékó, ó sé àlùwálá lára omi tí ó wà nínú rẹ̀, ó sì ẹ̀ àlùwálá rẹ̀ dáadáa, lẹyìn nàà ó dide, ó sì bẹ̀rẹ̀ síni kírun”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (183), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (763).

Nínú ègbawá mìíràn tí Muslim gbà wá (763): “Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – dide ní ìgbèyìn òru, lẹyìn nàà ó jáde, ó sì bojú wo sánmà, lẹyìn nàà ó ké āyah yìi, èyí tí ó wà nínú *Sūrah ’Āl-’Imrān*: {**Dájúdájú nibi ṣíṣẹ̀dá àwọn sánmà àti ilẹ̀ àti níbi yíyapa òru àti ọsán, dájúdájú àwọn àmì n bẹ̀ níbẹ̀ fún àwọn oniláákayè...**} [*’Āl-’Imrān*: 190].

- “Ó n nu orípa oorun nù kúrò ní ojú rẹ̀ pèlú ọwọ̀ rẹ̀” tùmò sí wí pé: Ó n fi ọwọ̀ rẹ̀ pá ẹyinjú rẹ̀ méjèèjì, nítorí kí ó le nu orípa oorun nù. (*Shannu*) ni: Korobá omi.

Nínú ègbàwá miiran tí Muslim gbà wá, àlàyè ohun tí ẹnì tí ó bá fẹ̀ lo *Sunnah* yìi yóò ké wà níbẹ̀, dájúdájú yóò bèrè láti ibi ọ̀rọ̀ Ọ̀lọ̀hun, Ọ̀ba tí Ọ̀lá Rẹ̀ ga, tí Ó sọ wí pé: {**Dájúdájú nìbí ẹ̀ṣẹ̀dà àwọn sánmà àti ilẹ̀ àti nìbí yíyapa ọ̀ru àti ọ̀sán**} títí dé iparí *Sūrah 'Āl-'Imrān*.

6 Yóò fọ̀ ọ̀wọ̀ rẹ̀ méjèèjì ní ẹ̀mẹ̀ta.

Nítòrí *Ḥadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀lá Ọ̀lọ̀hun máa bá a – sọ wí pé: “**Tí ẹnì kẹ̀nì nínú yín bá jí ní ojú oorun, kí ó má ẹ̀ tì ọ̀wọ̀ rẹ̀ bọ̀ igbá-omi títí tí yóò fi fọ̀ ọ̀ ní ẹ̀mẹ̀ta, nítòrí pé dájúdájú kò mọ̀ ibi tí ọ̀wọ̀ rẹ̀ sùn**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (162), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (278).

7 Yóò fín omi símú, lẹ̀yìn nàà yóò fín in síta ní ẹ̀mẹ̀ta.

Nítòrí *Ḥadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀lá Ọ̀lọ̀hun máa bá a – sọ wí pé: “**Tí ẹnì kẹ̀nì nínú yín bá jí ní ojú oorun, kí ó fín omi símú ní ẹ̀mẹ̀ta, nítòrí pé dájúdájú ẹ̀sù máa n sùn sóri igi imú rẹ̀**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (3295), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (238). Nínú ègbàwá miiran tí *Al-Bukhārī* gbà wá: “**Tí ẹnì kẹ̀nì nínú yín bá jí ní ojú oorun, tí ó sì fẹ̀ ẹ̀ àlùwàlá, kí ó rí i pé òun fín omi símú ní ẹ̀mẹ̀ta...**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (3295).

8 Lẹ̀yìn nàà yóò ẹ̀ àlùwàlá.

Nítòrí *Ḥadīth* tí *Ibn 'Abbās* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, èyí tí ó ti síwájú, nígbà tí Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀lá Ọ̀lọ̀hun máa bá a – fẹ̀ kírun, ó dídè ọ̀ síbí korobá tí wón gbékó, ó sì ẹ̀ àlùwàlá nínú rẹ̀.

Àwọn *Sunnah* tí a máa n ẹ̀ ní àsíṁkò tó síwájú yíyọ̀ àfẹ̀rẹ̀mọ̀júmọ̀

Nínú àwọn *Sunnah* àlùwàlá ni:

Nígbà tí a bá dé ibi ọ̀rọ̀ nípa àlùwàlá, a ó kóra ró diẹ̀ láti ṣàlàyè àwọn *Sunnah* kan nípa àlùwàlá, ní ṣókí àti pèlú ònkà, kí í ṣe ní ifọ̀síwéwé àti àkótán, nítorí pé ohun tí a ti mò ni, a ó kàn rán ara wa létí nípa rẹ̀ láti pé àwọn *Sunnah*.

1 **Pákò rínrìn.**

Èyí yóò wáyé síwájú kí a tó bẹ̀rẹ̀ àlùwàlá, tàbí síwájú kí a tó yonu ṣùkùṣùkù. Èyí ni ààyè kejì, èyí tí rínrìn pákò jẹ́ *Sunnah* níbẹ̀ –ààyè àkókó tí síwájú-. Nítorí nàà ó jẹ́ ohun tí a fẹ́, nínú èsìn *Islām*, fún eni tí ó bá fẹ́ ṣe àlùwàlá, kí ó rín pákò. Nítorí *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Olòhun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Ìrànṣẹ̀ Olòhun – kí iké àti ọ̀là Olòhun máa bá a – so wí pé: **“Tí kì í bá ṣe wí pé nítorí kí n má kó inira bá ijo mi ni, dájúdájá mi ò bá pa wọn láṣe kí wọn máa rin pákò, ní gbogbo ìgbà tí wọn bá fẹ́ ṣe àlùwàlá”.**

Aḥmad gbà á wá pèlú ònkà (9928), *Ibn Khuzaymah* sì gbà á wá, ó sì kà á sí ègbàwá tí ó ní àlááfíà (1/73/140), *Al-Hākim* (1/245), *Al-Bukhārī* gbà á wá, láidárúko gbogbo àwọn tí ó gbà á lówó ara wọn, pèlú èṛo-òrò tí ó túmò sí pé ó dájú, níbi àkòrí yìi: Ọ̀rọ̀ nípa rínrìn pákò tútù àti gbígbẹ̀ fún aláàwẹ̀.

Àti nítòrí *Hadīth* tí ‘Ā’ishah –kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “**A máa n bá a (Ānábì) pèsè pákò rẹ̀ àti omi tí yóò fi ẹ̀ ṣe imọ̀ra sílẹ̀. Ọlòhun sì máa n ta á jí, nígbà tí Ó bá fẹ̀ láti ta á jí ní òru, yóò sì rin pákò, yóò ẹ̀ ṣe àlùwálá, yóò sì kírun**” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (746).

2 Dídá Orúkọ Ọlòhun

Nítòrí *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlòhun yónú sí i- gbà wá, tí ó ẹ̀ ṣe àfítì rẹ̀ sí Ānábì, pé: “**Kò sí àlùwálá fún ẹnì tí kò bá dárúkọ Ọlòhun**”. Aḥmad gbà á wá pẹ̀lú ònkà (11371), Abū Dāwūd pẹ̀lú ònkà (101), àti *Ibn Mājah* pẹ̀lú ònkà (397).

3 Fífọ̀ àtéléwọ̀ rẹ̀ méjèèjì ní ẹ̀mẹ̀ta.

Nítòrí *Hadīth* tí ‘Uthmān –kí Ọlòhun yónú sí i- gbà wá, nípa àlàyé bí Ānábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – ti máa n ẹ̀ ṣe àlùwálá, ó wà nínú rẹ̀ pé: “Ó ní kí wọn gbé omi àlùwálá wá fún oun, ó ẹ̀ ṣe àlùwálá, ó sì fọ̀ àtéléwọ̀ rẹ̀ méjèèjì ní ẹ̀mẹ̀ta..”. Lẹ́yìn nàà ó sọ wí pé: “Mo rí Ānábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – tí ó n ẹ̀ ṣe àlùwálá gégẹ̀ bí irú àlùwálá tí mo ẹ̀ ṣe yí”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (164), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònkà (226).

4 Bìbèrẹ̀ pẹ̀lú ọ̀tún nìbì fífọ̀ ọ̀wọ̀ méjèèjì àti gígìsẹ̀ méjèèjì.

Nítòrí *Hadīth* tí ‘Ā’ishah –kí Ọlòhun yónú sí i- gbà wá, ó sọ wí pé: “Ānábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – jẹ̀ ẹnì tí bíbèrẹ̀ ẹ̀ ṣiṣe nńkan pẹ̀lú ọ̀tún kún lójú, nìbì wíwọ̀ bàtà rẹ̀, yíyarun rẹ̀, imọ̀ra rẹ̀ àti gbogbo ẹ̀sẹ̀sì rẹ̀ pátápátá”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (168), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònkà (228).

5 Bìbèrẹ̀ pẹ̀lú fífì omi yọ ẹ̀nu ẹ̀nu ẹ̀nu sùkùsùkù àti fínfín omi símú.

Nítòrí *Hadīth* tí ‘Uthmān –kí Ọlòhun yónú sí i- gbà wá, nípa àlàyé bí Ānábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – ti máa n ẹ̀ ṣe àlùwálá: “... Ó fi omi yọ ẹ̀nu

ṣùkùṣùkù, ó sì fín omi símù, lẹ̀yìn nàà ó fọ ojú rẹ ní èmèta...” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (199), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (226). Tí ó bá ló fífi omi yọ ẹnu ṣùkùṣùkù àti fínfín omi símù lára, lẹ̀yìn tí ó ti fọ ojú tán, ó ní ètọ.

6 Mímú fífi omi yọ ẹnu ṣùkùṣùkù àti fínfín omi símù dé ògóngó, fún ẹni tí kì í ẹ aláàwẹ.

Nítorí *Hadīth* tí Laqīt ọmọ Şabrah –kí Olóhun yónú sí i- gbà wá pé dájúdájú Ànábì – kí iké àti ọlà Olóhun máa bá a – sọ fún òun pé: **“Máa ẹ alùwàlá dáadáa, kí ó sì máa ya àwọn ika ọwọ rẹ, àti pé kí ó máa mú fínfín omi símù dé ògóngó, àyàfi tí o bá jẹ aláàwẹ”** Aḥmad gbà á wá pèlú ònkà (17846), Abū Dāwūd pèlú ònkà (142). *Ibn Hajar* sọ wí pé: “Èyí jẹ *Hadīth* tí ó ní àlááfíà” *Al-’Iṣābah* (15/9). Wón mú mímú fífi omi yọ ẹnu ṣùkùṣùkù dé ògóngó, nínú ọrọ Ànábì tí ó sọ wí pé: **“Máa ẹ alùwàlá dáadáa”**.

7 Mímáa fi omi yọ ẹnu ṣùkùṣùkù àti fínfín omi símù nínú omi àtẹlẹwọ kan soṣo.

Nítorí *Hadīth* tí ‘Abdullāh ọmọ Zayd –kí Olóhun yónú sí i- gbà wá nípa àlàyé bí Ànábì – kí iké àti ọlà Olóhun máa bá a – ti máa n ẹ alùwàlá, ó sọ wí pé: **“... Ó ti ọwọ rẹ bọ ọ, ó yọ ọ síta, ó sì fi omi yọ ẹnu ṣùkùṣùkù, ó tún fín omi símù nínú omi àtẹlẹwọ kan soṣo. Ó ẹ èyí ní èmèta ...”** *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (192), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (235).

8 Níbi pípá orí, ó ní àlàyé tí ó bá *Sunnah* mú.

Èyí ní kí ó bèrè pípá orí rẹ pèlú kí ó gbé ọwọ rẹ méjèèjì lé iwájú orí rẹ, lẹ̀yìn nàà yóò wọ méjèèjì lọ sí ipàkọ rẹ, lẹ̀yìn nàà yóò dá méjèèjì padà sí ààyè tí ó ti bèrè. Obìnrin, bakan nàà yóò ẹ *Sunnah* yíí ní ọnà kan nàà. Ohun tí ó bá gùn ju ọrùn obìnrin lọ nínú irun rẹ, kò ní pá a.

Èrì rẹ̀ ní :

Nítorí *Hadīth* tí ‘Abdullāh ọmọ Zayd – kí Olóhun yónú sí i – gbà wá nípa àlàyé bí Ànábì – kí iké àti ọlà Olóhun máa bá a – tí máa n ẹ̀ ṣe àlùwálá, ó wà nínú rẹ̀ pé: “Ó bèrẹ̀ pẹ̀lú iwájú orí rẹ̀, léyìn nàà ó wọ̀ méjèèjì lọ sí ipàkọ̀ rẹ̀, léyìn nàà ó dá méjèèjì padà tí tí ó fi padà sí ààyè tí ó tí bèrẹ̀”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònṅà (185), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònṅà (235).

9 Fífọ̀ àwọn oríkèè tí a máa n fọ̀ níbí àlùwálá ní èmẹ̀ta, èmẹ̀ta.

Ọ̀ranyàn ni fífọ̀ àkòkọ̀, sùgbọ̀n ikejì àti ikẹta jẹ́ *Sunnah*. A kò sì gbọ̀dọ̀ lẹ̀ e kún ju èmẹ̀ta lọ.

Èrì rẹ̀ ní :

Ohun tí ó fi èsè rinlẹ̀ ní ọ̀dọ̀ *Al-Bukhārī* – kí Olóhun kẹ̀ ẹ̀ – nínú *Hadīth* tí *Ibn ‘Abbās* – kí Olóhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, èyí tí *Al-Bukhārī* àti Muslim panupọ̀ gbà wá pé: “Dájúdájú Ànábì – kí iké àti ọlà Olóhun máa bá a – ẹ̀ ṣe àlùwálá ní è̀kan è̀kan” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònṅà (157). Ó tún fi èsè rinlẹ̀, ní ọ̀dọ̀ *Al-Bukhārī* bakan náa, nínú *Hadīth* tí ‘Abdullāh ọmọ Zayd – kí Olóhun yónú sí i – gbà wá pé: “Dájúdájú Ànábì – kí iké àti ọlà Olóhun máa bá a – ẹ̀ ṣe àlùwálá ní è̀meji è̀meji” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònṅà (158). Ó tún fi èsè rinlẹ̀, nínú *Ṣaḥīḥu* méjèèjì, nínú *Hadīth* tí ‘Uthmān – kí Olóhun yónú sí i- gbà wá pé: “Dájúdájú Ànábì -kí iké àti ọlà Olóhun máa bá a – ẹ̀ ṣe àlùwálá ní è̀mẹta è̀mẹta” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònṅà (159). Fún ìdí èyí, nínú ohun tí ó ní ọlá jùlọ̀ ní mímáa ẹ̀ é ní onírànràn ní è̀kòòkan, kí ó ẹ̀ é ní è̀kòòkan nígbà kan, è̀meji è̀meji nígbà miíràn tàbí è̀mẹta è̀mẹta nígbà miíràn, tàbí kí ó ẹ̀ é pẹ̀lú ònṅà ọ̀tọ̀tọ̀ nígbà miíràn. Ní àpẹ̀júwe, kí ó fọ̀ ojú ní è̀mẹta è̀mẹta, ọ̀wọ̀ méjèèjì ní è̀meji è̀meji, gígìsè méjèèjì ní è̀kòòkan, gégé bí ó tí wà nínú *Ṣaḥīḥu* méjèèjì, nínú *Hadīth* tí ‘Abdullāh ọmọ Zayd –kí Olóhun yónú sí i- gbà wá nínú ègbàwá miíràn. Wo: *Zādul-Ma‘ād* (1/192). Sùgbọ̀n ohun tí ó gbajúmọ̀ jùlọ̀ ní kí ó ẹ̀ é pé ní è̀mẹta è̀mẹta, èyí ni ilànà Ànábì – kí iké àti ọlà Olóhun máa bá a –.

10 Àdúà tí a máa n ẹ̀ léyìn àlùwálá.

‘Umar –kí Olóhun yónú sí i- sọ̀ wí pé: Íránṣẹ̀ Olóhun – kí iké àti ọlà Olóhun máa bá a – sọ̀ wí pé: “**Kò sí ẹnìkankan nínú yín, tí yóò ẹ̀ ṣe àlùwálá, tí yóò sì ẹ̀ ṣe àlùwálá nàà dé ọ̀gónṅó - tí yóò ẹ̀ é dáadáa-, léyìn nàà tí yóò sọ̀ wí pé: ‘Ashhadu ‘an lā ‘ilāha ‘illallāh, wa’anna Muḥammadan ‘abduhu warasūluh** (Mo jẹ́rìí pé kò sí olóhun kankan tí ó lẹ̀tọ̀ sí ijọ̀sìn àyàfí Olóhun

Àwọn *Sunnah* tí a máa n ẹ̀ ní àsíṣò tó síwájú yíyọ̀ àfẹ̀rẹ̀mọ̀jùmọ̀

Allāh nìkan, àti pé Òjísẹ̀ Ọlòhun Muḥammad, nítí pàápàá, jẹ̀ ẹ̀rúsin Rẹ̀ àti Írànṣẹ̀ Rẹ̀), àyàfi kí wọn sí àwọn ilẹ̀kùn oḡbà-ìdẹ̀ra *Al-Jannah* méjòjò silẹ̀ fún un, yóò wọlé láti ibi èyí tí ó bá fẹ̀ nínú rẹ̀” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònḱà (234).

Tàbí: Ohun tí ó wá nínú *Hadīth* tí Abū Sa‘īd – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, tí ó ẹ̀ àfítì rẹ̀ sí Ànábì pé: “**Èni kẹ̀ni tí ó bá ẹ̀ àlùwàlá, tí ó parí àlùwàlá rẹ̀, tí ó sì wí pé: *Subḥānakallāhumma wabiḥamdika ‘ashhadu ‘an lā ilāha illā ‘Anta astaghfiruka wa’atūbu ‘ilayk*** (Mímó ni fún Ọ, Ìrẹ Ọlòhun, mo tún ẹ̀ opé àti ẹ̀yìn fún Ọ; mo jẹ́rìí pé kò sí ọlòhun kankan tó létòḱó sí ìjòsin àyàfi Ìwọ nìkan. Mò n tọ̀rọ̀ àforíjìn Rẹ̀, mo sì ronúpìwàdà lọ sí ọ̀dò Rẹ̀), Ọlòhun yóò fi òntẹ̀ tẹ̀ ẹ̀ (*tāba ‘u* tàbí *tābi ‘u* jẹ̀ èdè Lárúbáwá méjì tí ó já geere, ohun ni wọn tún máa n pè ní *khātim* (òntẹ̀) nínú èdè Lárúbáwá, ìtumò *ṭaba ‘a* ni: Ó fi òntẹ̀ tẹ̀ ẹ̀), lẹ̀yìn náà wọn yóò gbé e lọ sókè ní abẹ̀ Ìtẹ̀-Ọlá Ọlòhun, wọn kò sì ní kán an títí di ọjọ̀ Ìgbèndẹ̀” *An-Nasā’ī* gbà á wá nínú *‘Amalul-Yawmi wal-Laylah* (ọjù-ewé147), *Al-Hākim* náà gbà á wá (1/246). *Ibn Ḥajar* – kí Ọlòhun kẹ̀ ẹ̀ – ka ọjúpònà tí ó gbà wá sí èyí tí ó ní àlááfíà, wo: *Natā’ijul-‘Afkār* (1/246). Ó tún ṣàlàyé pé kò ní àlááfíà dé ọ̀dò Ànábì, a jẹ̀ wí pé ọ̀rò sàábé ni. Èyí kò le kó ìpalára bá a, nítorí pé dájúdájú ó ní ìdájọ̀ ohun tí wọn fi tì sí Ànábì, nítorí pé ara ohun tí a kò le fi láákàyè lásán gbé kalẹ̀ ni.

◆ **Ìpín kejì:** Dídíde kírun lóru, kíkí ìrun *Witr*, àwọn iṣẹ ọlọkan-ò-jòkan wà nínú rẹ, èyí tí ó jẹ ilànà Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a –

◆ **1** Nínú ohun tí ó bá *Sunnah* mu ni kí ó kírun òru ní àsíkò rẹ tí ó lólá jùlọ

◆ **Tí wọn bá bi wá pé: Àsíkò wo ni ó lólá jùlọ fún ìrun òru?**

Ìdáhùn niyí: Nínú ohun tí a ti mò ni wí pé, dájúdájú àsíkò ìrun *Witr* máa ń bèrè láti èyin ìrun alé títí ìgbà tí àfèrẹmójúmọ yóò fi yọ. Nítorí náà àsíkò ìrun *Witr* wà láàrin ìrun alé àti yíyọ àfèrẹmójúmọ.

Èrí rẹ ni :

Hadīth tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a –máa ń kí, láàrin ìgbà tí ó bá ti kírun alé tán sí ìgbà tí àfèrẹmójúmọ yóò fi yọ; òpó ìrun mọkànlá, ó máa ń sálámà láàrin gbogbo òpó ìrun méjì, yóò sì fi ẹyọnka ṣe ìrun *Witr*” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (2031), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (736).

◆ **Nípa àsikò tó lólá jùlọ fún irun òru, èyí ni: Ìdáméta òru, léyìn ilàjì rẹ.**

Ohun tí a gbà lérò ni: Kí èniyàn pín òru sí ilàjì, ilàjì, kí ó sì dide kírun òru níbi ìdáméta nínú ilàjì òru kejì, kí ó sì sùn ní igbèyìn òru. Ìtúmò èyí ni pé: Yòò dide kírun òru níbi ìdáméfà kẹrin àti ìkarùn-ún, yòò sì sùn níbi ìdáméfà elèèkẹfà.

Èrí rẹ ni : *Hadīth* tí ‘Abdullāh oṃo ‘Amr – kí Olóhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, ó sọ wí pé: Ìránṣẹ Olóhun – kí ikẹ àti ọlà Olóhun máa bá a – sọ wí pé: “**Dájúdájú ààwẹ tí Olóhun fẹràn jùlọ ni ààwẹ Ànábì Dāwūd, irun tí Olóhun sì fẹràn jùlọ ni irun Ànábì Dāwūd – kí ọlà Olóhun máa bá a –, ó máa n fi ilàjì òru sùn, yòò sì fi ìdáméta rẹ dide kírun, yòò tún fi ìdáméfà rẹ sùn, ó sì máa n fi ọjọ kan gba ààwẹ, yòò fi ọjọ kejì ṣínú**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (3420), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (1159).

◆ **Tí èniyàn bá fẹ lo *Sunnah* yìi, báwo ni yòò ti ṣe ṣìrò òru rẹ?**

Yòò ṣìrò àsikò rẹ láti igbà tí òòrùn bá ti wò títí tí àfèrèmójúmọ yòò fi yọ. Léyìn nàà yòò pín in sí ọ̀nà méfà, ipín méta àkókó, èyí ni ìdáméjì àkókó nínú òru, yòò dide kírun léyìn rẹ, èyí tùmọ sí wí pé: Yòò dide kírun níbi ìdáméfà kẹrin àti ìkarùn-ún. Nítorí pé dájúdájú èyí ni a ó kà sí ìdáméta òru. Léyìn nàà yòò sùn níbi ìdáméfà igbèyìn, èyí ni ìdáméfà kẹfà. Ìdí nìyí, tí ‘Ā’ishah – kí Olóhun yónú sí i – fi sọ wí pé: “Àsikò sààrì kò bá a (Ànábì) – kí ikẹ àti ọlà Olóhun máa bá a – ní ọ̀dò mi rí, àyàfi kí ó máa sùn lówọ” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (3420), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (1159).

Èyí ni ọ̀nà tí Mùsùlùmí yòò tọ́ tí yòò fi wà ní àsikò tí ó lólá jùlọ fún kíkírun ní òru, gégé bí ó ti wá nínú *Hadīth* tí ‘Abdullāh oṃo ‘Amr – kí Olóhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, èyí tí ó ti síwájú.

▶ **Kókó ọ̀rọ́ yìi, ní ọ̀kíkí, ni pé: Jijé èyí tí ó lólá jùlọ àsikò dídide kírun lóru wà lórí ìpele méta:**

Ìpele Àkókó: Kí èyàn fi ilàjì òru àkókó sùn, léyìn nàà yòò fi ìdáméta rẹ dide kírun, léyìn nàà yòò fi ìdáméfà rẹ sùn – gégé bí àlàyé tí ó ti síwájú –.

Èrí rẹ ni : *Hadīth* tí ‘Abdullāh oṃo ‘Amr, oṃo ‘Āṣ – kí Olóhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, èyí tí ó ti síwájú láipé.

Ìpele Kejì: Kí èyàn dide kírun níbi ìdáméta tí ó gbèyìn nínú òru.

Èrí rẹ ni :

Ḥadīth tí Abū *Hurayrah* – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Íránṣẹ̀ Ọlọhun – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Ọlọhun Ọba wa, Oníbùkún, Ọba tí ọlá Rẹ ga, máa n sọkalẹ, ní gbogbo ọru, sí sánmà ilé-ayé, nígbà tí ó bá ẹ̀kù idáméta tí ó gbèyìn nínú ọru, yòò máa sọ wí pé: Tani yòò pè Mí, máa sì dá a lóhùn, tani yòò tọrọ̀ ǹnkan lódò Mi, máa sì fún un, tani yòò tọrọ̀ àforíjìn lódò Mi, máa sì ẹ̀ àforíjìn fún un**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (1145), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (758). Bẹ̀ẹ̀ náà ni *Ḥadīth* tí Jābir – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó ǹ bọ̀ lónà.

Tí ó bá ǹ bẹ̀rù pé òun le má jí dide ní ìgbèyìn ọru, kí ó rí i pé òun kírun ní ìbèrè rẹ̀, tàbí ní ìgbàkìgbà tí ó bá rọ̀ ọ̀ lórùn ní ọru, èyí ni ìpele kẹ̀ta.

Ìpele Kẹ̀ta: Kí ó kírun ní ìbèrè ọru, tàbí ní ìgbàkìgbà tí ó bá rọ̀ ọ̀ lórùn ní ọru.

Èrì rẹ̀ ni :

Ḥadīth tí Jābir – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Íránṣẹ̀ Ọlọhun – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Èni kẹ̀ni tí ó bá ǹ bẹ̀rù pé òun kò ní jí dide kírun ní ìgbèyìn ọru, kí ó rí i pé òun kírun *Witr* ní ìbèrè rẹ̀, sùgbón ẹ̀ni tí ó bá ǹ rankàn pé òun yòò jí dide kírun ní ìgbèyìn rẹ̀, kí ó kírun *Witr* ní ìgbèyìn ọru, nítorí pé dájúdájú ìrun ìgbèyìn ọru jẹ̀ ohun tí àwọn *Malā’kah* máa ǹ kópa níbẹ̀, èyí ni ó sì lólá jùlọ**” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (755).

Bákan náà, a ó gbé àṣotẹlẹ̀ Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlọhun máa bá a –, fún Abū Dharr, lóri rẹ̀. (*An-Nasā’ī* gbà á wá nínú *As-sunanul-Kubrā* {2712}), *Al-Albānī* kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní àlááfíà nínú (*Aṣ-Ṣaḥīḥah*, 2166). Àti fún Abū *Ad-Dardā’* (Aḥmad gbà á wá pèlú ònkà {27481}), àti (Abū Dāwūd pèlú ònkà {1433}), *Al-Albānī* kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní àlááfíà nínú (*Ṣaḥīḥu* Abī Dāwūd, 5/177). Àti fún Abū *Hurayrah* – kí Ọlọhun yónú sí i –, Muslim gbà á wá pèlú ònkà (737). Kálukú wọn sọ wí pé: “Àyò mi sọ àṣotẹlẹ̀ fún pèlú ǹnkan m̀éta”, ó sì dárúkọ̀ nínú rẹ̀: “Àti pé kí ǹ máa kírun *Witr* síwájú kí ǹ tó sùn”.

2 Ohun tí ó jẹ̀ *Sunnah* ni kí ó dide kí ọ̀pó-ìrun m̀okànlá .

Èyí ni ohun tí ó pé jùlọ̀, nítorí *Ḥadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Íránṣẹ̀ Ọlọhun – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – kí í ẹ̀ àlékún (níbi ìrun ọru) nínú oṣù *Ramadān*, àti nínú oṣù m̀iṣràn yàtò sí i, ju ọ̀pó-ìrun m̀okànlá lọ” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (1147), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (738).

Ègbàwá wá pé dájúdájú Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – kí òpó-irun mètálá, Muslim ni ó gbà á wá nínú *Ṣaḥīḥu* rẹ̀, nínú *Ḥadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọ̀lòhun yónú sí i – gbà wá.

Èyí jẹ ara kíkí irun *Witr* niran-ńran, ohun tí ó pò jùlò ni kíkí irun *Witr* Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a –, ni pé ó máa kírun *Witr* pèlú kíkí òpó-irun mọ̀kànlá, ó sì máa n kírun *Witr* pèlú kíkí òpó-irun mètálé ní è̀kò̀òkan. Báyií ni a ó ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀ àmúlò àwọn ègbàwá *Ḥadīth* tí ó wá lápapọ̀.

3 Nínú *Sunnah* ni kí ó bèrè irun òru pèlú kíkí òpó-irun fífúyẹ̀ méjì .

Nítorí *Ḥadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọ̀lòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Írànṣẹ̀ Ọ̀lòhun – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – nígbà tí ó bá dide lóru láti kírun máa n bèrè irun rẹ̀ pèlú kíkí òpó-irun fífúyẹ̀ méjì” Muslim gbà á wá pèlú ò̀nkà (767).

4 Nínú *Sunnah* ni kí ó ẹ̀ àwọn àdúà ibèrè-irun, èyí tí ó wà nípa irun òrun. Nínú rẹ̀ ni:

1) Ohun tí ó wá nínú *Ṣaḥīḥu* Muslim, nínú *Ḥadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọ̀lòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – nígbà tí ó bá dide lóru láti kírun máa n bèrè irun rẹ̀ pèlú: *Allāhumma Rabba Jabrā’īl, waMīkā’īl, wa’Isrāfīl, Fāṭiras-samāwāti wal-’arḍ, ‘Ālimal-ghaybi wash-shahādah, ’Anta taḥkumu bayna ‘ibādika fīmā kānū fīhi yakhtalifūn. Ihdinī limakh-tulifa fīhi minal-ḥaqqi bi-’idhnik, ’innaka taḥdī man tashā’u ‘ilā ṣīrātin mustaqīm* (Ìre

Ọ̀lòhun, Ọ̀lòhun Ọ̀ba Jabrā’īl, Mīkā’īl àti Isrāfīl. Olùṣẹ̀dá àwọn sánmà àti ilẹ̀. Olùmọ̀ ikòkò àti gbangba. Ìwo ni Ó ẹ̀ ẹ̀ idájọ̀ láàrin àwọn erúsin Rẹ̀ níbi ohun tí wón n ẹ̀ ẹ̀ iyapa ẹ̀nu nípa rẹ̀. Fí mí mọ̀nà lọ síbi òdodo tí wón n yapa ẹ̀nu nípa rẹ̀ pèlú iyò̀nda Rẹ̀. Dájúdájú Ìwo ni O máa n fí ẹ̀ni tí O fẹ̀ mọ̀nà lọ síbi ọ̀nà tí ó dúró tọ̀)” Muslim gbà á wá pèlú ò̀nkà (770).

2) Ohun tí ó wá nínú nínú *Ṣaḥīḥu* méjèèjì nínú *Ḥadīth* tí *Ibn ‘Abbās* – kí Ọ̀lòhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, ó sọ wí pé: “Ànábì Ọ̀lòhun – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – nígbà tí ó bá fẹ̀ kírun lóru máa n sọ wí pé:

“*Allāhumma lakal-ḥamd, ’Anta Nūrus-samāwāti wal-’arḍi, walakal-ḥamd, ’Anta Qayyimus-samāwāti wal-’arḍi, walakal-ḥamd, ’Anta Rabbus-samāwāti wal-’arḍi waman fihinn, ’Antal-Ḥaqq, wawa’dukal-ḥaqq, waqawlukal-ḥaqq, waliqā’ukal-ḥaqq, wal-jannatu ḥaqqun wan-nāru ḥaqq, wan-Nabiyyūna ḥaqq, was-sā’tu ḥaqq. Allāhumma laka ’aslantu, wabika ’āmant, wa’alayka tawakkalt, wa-’ilayka ’anabt, wabika khāsamt, wa’ilayka ḥākamt, faghfir lī mā qaddamt, wamā ’akhhart, wamā ’asrart, wamā ’a’lant, ’Anta ’ilāhī lā ’ilāha ’illā ’Ant* (Ìrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun! Gbogbo opẹ̀ àti eyìn tí Ẹ̀ ní í ẹ̀, Ẫwọ̀ ní ìmọ̀lẹ̀ àwọn sánmà àti ilẹ̀. Gbogbo opẹ̀ àti eyìn tí Ẹ̀ ní í ẹ̀, Ẫwọ̀ ní Alákòòso àwọn sánmà àti ilẹ̀. Gbogbo opẹ̀ àti eyìn tí Ẹ̀ ní í ẹ̀, Ẫwọ̀ ní Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba àwọn sánmà àti ilẹ̀ àti gbogbo ohun tí n bẹ̀ nínú àwọn méjèjì. Ẫwọ̀ ní Ọ̀dodo, àdéhùn Rẹ̀ ọ̀dodo ní, Ọ̀rọ̀ Rẹ̀ ọ̀dodo ní, ọ̀dodo ní pípàdẹ̀ Rẹ̀, Ọ̀gbà-idẹ̀ra Àlùjǎnnà ọ̀dodo ní, ọ̀dodo ní Iná, ọ̀dodo ní àwọn Ọ̀jísẹ̀ Ọ̀lọ̀hun, ọ̀dodo sì ní àkókò Ẫgbénde. Ẫrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun! Ẫwọ̀ ní mo gbàfà fún; Ẫwọ̀ ní mo gbàgbọ̀, Ẫwọ̀ ní mo gbàra lé, ọ̀dọ̀ Rẹ̀ ní mò n sẹ̀rì padà sí, Ẫwọ̀ ní mo n jà fún, ọ̀dọ̀ Rẹ̀ sì ní mò n wá idájọ̀ sí. Nítorí nàà forí ẹ̀sẹ̀ tí mo tí síwájú, àti èyí tí mo fí kẹ́yìn, àti èyí tí mo dá ní ikòkò àti èyí tí mo dá ní gbangba jìn mí. Ẫwọ̀ ní Ọ̀lọ̀hun mí, kò sí ọ̀lọ̀hun kankan tó létọ̀ sí ijọ̀sin àyàfi Ẫwọ̀ níkan)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (7499), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònkà (768).

5 Nínú *Sunnah* ní kí ó fa dídúró rẹ̀, rírùkúù rẹ̀ àti iforíkanlẹ̀ rẹ̀ gùn, tí gbogbo àwọn orígun ìrun àfaraṣe yóò sì fẹ̀ẹ̀ ẹ̀ deédé ara wọn.

6 Kí ó ẹ̀ àwọn *Sunnah* tí ó wá nípa kíkẹ́wú rẹ̀ (lórí ìrun), nínú rẹ̀ ní:

- 1 > Kí ó ké *Al-Qur’ān* (lórí ìrun) pẹ̀lú pẹ̀lẹ̀pẹ̀lẹ̀. Ohun tí a gbà lérò ní pé: Kó ní yára tàbí kí ó máa sàré ké *Al-Qur’ān*.
- 2 > Kí ó máa dáké lórí *’āyah* kòòkan tí ó bá n ké nínú *Al-Qur’ān*. Ohun tí a gbà lérò ní pé: Kó gbodò máa jan *’āyah* méjì tàbí méta papọ̀ láidúró, sùgbón yóò máa dúró lórí gbogbo *’āyah* kòòkan.
- 3 > Nígba tí ó bá rékojá níbi *’āyah* tí n sòrò nípa ẹ̀sẹ̀ àfọ̀mọ̀ fún Ọ̀lọ̀hun, yóò ẹ̀ àfọ̀mọ̀ fún Un, nígba tí ó bá rékojá níbi *’āyah* tí n sòrò nípa títoro nńkan lódò Ọ̀lọ̀hun, yóò toro lódò Rẹ̀, nígba tí ó bá rékojá níbi *’āyah* tí n sòrò nípa wíwá isọ̀ pẹ̀lú Ọ̀lọ̀hun, yóò wá isọ̀ pẹ̀lú Rẹ̀.

Ìtọ̀ka àwọn ohun tí ó síwájú yìí ní:

Hadīth tí Hūdhayfah – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Mo kírun pẹ̀lú Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – ní òru ojọ̀ kan, ó sì bèrẹ̀ *Sūratul-*

Àwọn *Sunnah* tí a máa n ẹ̀ ní àsíṣẹ̀ tó síwájú yíyọ̀ àfẹ̀rẹ̀mọ̀júmọ̀

Baqarah, ní mo bá sọ (sí ẹmí mi) pé: Yòò rùkúù nígbà tí ó bá dé *'āyah* oḡòrùn-ún, léyìn nàà ó tẹ síwájú, ní mo bá sọ (sí ẹmí mi) pé: Yòò kí òpó-ìrun kan pèlú rẹ, sùgbón ó tẹ síwájú, ní mo bá sọ (sí ẹmí mi) pé: Yòò rùkúù pèlú rẹ, léyìn nàà ó bèrè *Sūratun-Nisā'*, ó sì kà á parí, léyìn nàà ó bèrè *Sūratu 'Āl- 'Imrān*, ó sì kà á parí. Ó n kẹwú pèlú pèlèpèlè, nígbà tí ó bá rékojá pèlú *'āyah* tí n sòrò nípa ṣíṣe àfòmò fún Ọlòhun, yòò ṣe àfòmò fún Un, nígbà tí ó bá rékojá pèlú *'āyah* tí n sòrò nípa títoro nńkan lódò Ọlòhun, yòò toro lódò Re, nígbà tí ó bá rékojá pèlú *'āyah* tí n sòrò nípa wíwá iṣọ pèlú Ọlòhun, yòò wá iṣọ pèlú Rẹ, léyìn nàà ó rùkúù, ó sì bèrè sí sọ wí pé: “*Subhāna Rabbiyal-'Aẓīm* (Mímọ ni fún Ọlòhun Ọba mi, Ọba tí Ó tóbi)”. Àṣìkò tí ó lò ní rùkúù sí súnṣmọ èyí tí ó lò ní inàró. Léyìn nàà ó sọ wí pé: “*Sami'allāhu liman ḥamidah* (Ọlòhun gbó eyìn ẹnì tí ó yin Ẹn)”. Léyìn nàà ó náró fún iḡbà tí ó pé, tí ó súnṣmọ àṣìkò tí ó fi rùkúù. Léyìn nàà ó foríkanlẹ, ó sì wí pé: “*Subhāna Rabbiyal-'A'lā* (Mímọ ni fún Ọlòhun Ọba mi, Ọba tí Ó ga jùlọ)”, àṣìkò tí ó lò níbi iforíkanlẹ rẹ sí súnṣmọ èyí tí ó lò ní inàró” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (772).

Àti nitorí ohun tí Aḥmad – kí Ọlòhun ké ẹ – gbà wá nínú tírà rẹ; *Musnad*, nínú *Ḥadīth* tí *Umm salamah* –kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé: Dájúdájú wón bí í léèrè nípa bí Ẹránṣẹ Ọlòhun – kí ikẹ àti oḡà Ọlòhun máa bá a – ṣe máa n kẹ *Al-Qur 'ān*, ó sì dádùn pé: Ó máa n gé ohun tí ó bá ké nínú *Al-Qur 'ān* ní *'āyah*, *'āyah*: {*Bismillāhir-Raḥmānir-Raḥīm * Al-ḥamdu lillāhi Rabbil-'ālamīn * Ar-Raḥmānir-Raḥīm * Māliki yawmid-Dīn* ((Mo bèrè) pèlú Orúko Ọlòhun Allāh, Ọba Àjokẹ Ayé, Ọba Àṣàké Ọrun * Gbogbo opé àti eyìn tí Ọlòhun ni í ṣe, Ọba Olùtòjù gbogbo àgbáyé * Ọba Àjokẹ Ayé, Ọba Àṣàké Ọrun * Olùkápá Ọjọ ẹsan)} Aḥmad gbà á wá pèlú ònkà (26583), *Ad-Dāruqtñī* (118) sọ wí pé: “Ojúpòṅà rẹ ní àlááfia, ẹnì tí ọkàn balẹ sí ni gbogbo àwọn tí ó gbà á wá”, *An-Nawawī* kà á sí ẹgbàwá tí ó ní àlááfia nínú (*Al-Majmū'* 3/333).

7 Nínú *Sunnah* ni kí ó máa sálámà níbi gbogbo òpó-ìrun méjì.

Ibn 'Umar – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèèjì – sọ wí pé: “Ọkúnrin kan dide, ó sì wí pé: Ẹrè Ẹránṣẹ Ọlòhun! Báwo ni a ṣe máa n kí run ọru? Ẹránṣẹ Ọlòhun – kí ikẹ àti oḡà Ọlòhun máa bá a – dáhùn pé: “**Ìrun ọru, méjì, méjì ni a máa n kí i, sùgbón tí o bá n bèrù kí ilẹ má mó bá ọ lórí rẹ, fi òpó-ìrun kan ṣe ìrun *Witr***” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (990), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (749).

Ohun tí a gbà lérò pèlú: (**Méjì, méjì**), ni kí akírun kí i ní méjì, méjì, kí ó sì sálámà níbi òpó-ìrun méjì, kí ó má kí òpó-ìrun méréin papò.

8 Nínú *Sunnah* ni kí a ké àwọn *Sūrah* kan pàtó níbi àwọn òpó-ìrun méta tí ó gbèyìn.

Yóò ka {*Sabbiḥisma Rabbikal-'A'lā*} níbi òpó-ìrun àkókó, {*Qul Yā 'ayyuhāl-Kāfirūn*} níbi òpó-ìrun keji, {*Qul Huwallāhu 'Aḥd*} nikan, níbi òpó-ìrun keta.

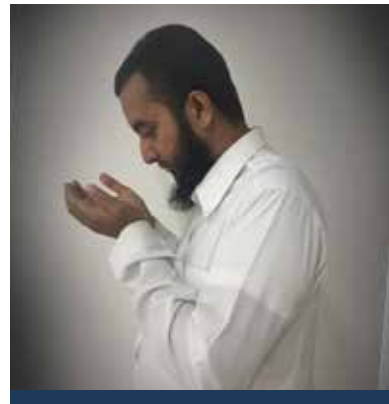
Èrì rẹ̀ ni :

Hadīth tí 'Ubayy ọmọ Ka'b – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Íránṣẹ Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – máa n kírún *Witr* pèlú *Sabbiḥisma Rabbikal-'A'lā*, *Qul Yā 'ayyuhāl-Kāfirūn* àti *Qul Huwallāhu 'Aḥd*” Abū Dāwūd gbà á wá pèlú ònkà (1423), *An-Nasā'ī* gbà á wá pèlú ònkà (1733), *Ibn Mājah* pèlú ònkà (1171), *An-Nawawī* kà á sí ègbàwá tí ó ní àlááfìà nínú (*Al-Khulāṣah* 1/556) àti *Al-Albānī* nínú (*Ṣaḥīḥun--Nasā'ī* 1/273).

9 Nínú *Sunnah* ni kí ó ṣe àdúà qunūt, níbi ìrun *Witr*, ní èkòkòkan

Ohun tí a gbà lérò níbi yìi ni: Ṣiṣe àdúà, èyí yóò wáyé níbi òpó-ìrun keta, èyí tí yóò ka *Sūratul-'Ikhlaṣ* níbẹ.

Ṣiṣe àdúà *qunūt* níbi ìrun *Witr*, nínú *Sunnah* ni ṣiṣe é ní èkòkòkan, **nítórí pé ó fi èsẹ rinlẹ láti ọdọ apákan nínú àwọn sàábé – kí Ọlọhun yónú sí wọn –**, àti fífi í sílẹ ní èkòkòkan. Èyí ni *Shaykhul-Islām*, *Ibn Taymiyyah* – kí Ọlọhun ké ẹ – ṣà lẹṣà. Ohun tí ó sì dára jùlọ ni kí pípá á tì pò ju ṣiṣe é lọ.

◆ Ìbèèrè: Ṣé akírun yóò tẹ ọwọ rẹ méjèjì níbi àdúà qunūt bí?

Ohun tí ó ní àlááfìà ní pé: Dájúdájú yóò tẹ ọwọ rẹ méjèjì, èyí ni ohun tí ọgòòrò àwọn onímímò – kí Ọlọhun ké wọn – sọ, nítórí pé èyí fi èsẹ rinlẹ láti ọdọ 'Umar – kí Ọlọhun yónú sí i – gégé bí ó ti wà lódò *Al-Bayhaqī*, ó sì kà á sí ègbàwá tí ó ní àlááfìà.

Al-Bayhaqī – kí Ọlọhun ké ẹ – sọ wí pé: “Àwọn kan nínú àwọn sàábé – kí Ọlọhun yónú sí wọn – gbé ọwọ wọn sókè níbi àdúà *qunūt*”. Wo: *As-Sunanul-Kubrā* (2/211).

◆ **Ìbèèrè: Kín ni yòò fi bèrè àdúà *qunūt* rẹ̀ níbi irun *Witr*?**

Ọ̀rọ̀ tí ó tẹ̀wọ̀n – Ọ̀lọ̀hun ni Ó mò jùlọ – ni pé dájúdájú yòò bèrè pẹ̀lú dídúpẹ̀ fún Ọ̀lọ̀hun, Oba tí Olá Rẹ̀ ga, àti s̄ise ẹ̀yìn fún Un, lẹ̀yìn nàà yòò ẹ̀ àsalátú fún Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a –, lẹ̀yìn nàà yòò ẹ̀ àdúà, nítorí pé ẹ̀yí ni ó súnmọ̀ jùlọ̀ fún gbígba àdúà.

Èrì rẹ̀ ni :

Hadīth tí Faḍālah oṃo ‘Ubayd – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – gbọ̀ tí ọ̀kúnrin kan n̄ ẹ̀ àdúà lóri irun rẹ̀, s̄ugbọ̀n kò ẹ̀ àsalátú fún Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a –, nítorí nàà Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – sọ wí pé: “Èni yìi kánjù, lẹ̀yìn nàà ó pè é, ó sì sọ̀ fún un àti ẹ̀lòmíràn yàtò sí i pé: **“Tí ẹ̀ni kẹ̀ni nínú yín bá n̄ kírun, kí ó bèrè pẹ̀lú dídúpẹ̀ fún Ọ̀lọ̀hun àti s̄ise ẹ̀yìn fún Un, lẹ̀yìn nàà kí ó ẹ̀ àsalátú fún Ànábì, lẹ̀yìn nàà kí ó tọ̀rọ̀ ohun tí ó bá fẹ̀ ní ọ̀dọ̀ Ọ̀lọ̀hun”** *At-Tirmidhī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (3477), ó sì sọ̀ wí pé: “Èyí jẹ̀ *Hadīth* tí ó dára, tí ó sì ní àlàáfíà”.

Ibn Al-Qayyim – kí Ọ̀lọ̀hun kẹ̀ ẹ̀ – sọ̀ wí pé: “Ohun tí a fẹ̀, nínú ẹ̀sin *Islām*, níbi àdúà ni kí ẹ̀ni tí n̄ ẹ̀ àdúà bèrè pẹ̀lú dídúpẹ̀ fún Ọ̀lọ̀hun àti s̄ise ẹ̀yìn fún Un síwájú kí ó tó sọ̀ bùkàátà rẹ̀, lẹ̀yìn nàà yòò bèèrè ohun tí ó bùkàátà sí, gégé bí ó ti wà nínú *Hadīth* tí Faḍālah oṃo ‘Ubayd – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá”. Wo: *Al-Wābilus-Şayyib* (ojú-ewé: 110).

◆ **Ìbèèrè: Ẹ̀ yòò fi ọ̀wọ̀ rẹ̀ méjèjẹ̀ pà ojú rẹ̀ lẹ̀yìn àdúà *qunūt* bí?**

Ohun tí ó ní àlàáfíà ni pé: Dájúdájú fífí ọ̀wọ̀ pájú, lẹ̀yìn píparí àdúà, kò bá ilàna Ànábì mu, nítorí pé kò sì ẹ̀rì tí ó ní àlàáfíà lóri rẹ̀.

Wọ̀n bi *Al-Imām* Mālik – kí Ọ̀lọ̀hun kẹ̀ ẹ̀ – léèrè nípa ẹ̀ni tí ó máa n̄ fi àtẹ̀lẹ̀wọ̀ rẹ̀ méjèjẹ̀ pà ojú rẹ̀ nígbà tí ó bá n̄ ẹ̀ àdúà, ó takò ó, ó sì sọ̀ wí pé: “Mi ó mò ọ̀n”. Wo: *Kitābul-Witr*, ẹ̀yí tí *Al-Marwazī* kọ̀ (ojú-ewé: 236).

Shaykhil-Islām – kí Ọ̀lọ̀hun kẹ̀ ẹ̀ – sọ̀ wí pé: “Fífí ọ̀wọ̀ rẹ̀ méjèjẹ̀ pà ojú rẹ̀, kò sí ẹ̀rì fún un àyàfi *Hadīth* kan tàbí *Hadīth* méjì, ẹ̀yí tí kò tó lò ní ẹ̀rì” Wo: *Al-Fatāwā* (22/519).

◆ **10 Ẹ̀ s̄ise àdúà nínú ìdámẹ̀ta ọ̀ru tí ó gbèyìn.**

Nínú àwọn *Sunnah*, ẹ̀yí ó kanpá, nígbèyìn ọ̀ru ni; àdúà s̄ise. Tí akírun bá ti ẹ̀ àdúà níbi àdúà *qunūt* rẹ̀, nígbèyìn ọ̀ru, iyeṅ ti tó o. S̄ugbọ̀n tí kò bá ẹ̀ àdúà níbẹ̀, dájúdájú nínú ohun tí ó jẹ̀ *Sunnah* ni kí ó ẹ̀ àdúà ní àsikò yìi. Nítorí pé ó jẹ̀ àsikò tí gbígba àdúà kanpá nínú rẹ̀. Nígbà nàà ni Ọ̀lọ̀hun – Oba

Abiyì, tí Ó gbongbón – máa n sòkalẹ̀, ní ọ̀nà tí ó bá gbígbongbón Rẹ̀ mu, sí sánmà ayé. Dájúdájú ó wá nínú *Ṣaḥīḥu* méjèèjì, nínú *Ḥadīth* tí Abū *Hurayrah* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, pé dájúdájú Írànṣẹ̀ Ọ̀lọ̀hun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – sọ wí pé: “**Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba wa, Ọ̀ba Oníbùkún, Ọ̀ba tí Ọ̀lá Rẹ̀ ga, máa n sòkalẹ̀, ní gbogbo òru, sí sánmà ayé, nígbà tí ó bá ẹ̀kù idámẹ̀ta òru tí ó gbẹ̀yìn, yòò máa sọ wí pé: Tani yòò pè Mi, máa sì dá a lóhùn, tani yòò tọ̀rọ̀ ǹnkan ní ọ̀dọ̀ Mi, máa sì fún un, tani yòò tọ̀rọ̀ àforíjìn ní ọ̀dọ̀ Mi, máa sì ẹ̀ àforíjìn fún un**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ò̀nkà (1145), Muslim sì gbà á wá pèlú ò̀nkà (758).

❖ **Ó jẹ̀ *Sunnah* nígbà tí ó bá sálámà, níbi ìrun *Witr* rẹ̀, kí ó sọ wí pé: (*Subḥānal-Malikil-Quddūs* {Mímọ̀ ní fún Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba, Ẹ̀ni Mímọ̀}) ní ẹ̀mẹ̀ta. Yòò gbé ohùn rẹ̀ sòkè pèlú ẹ̀kẹ̀ta.**

Ẹ̀rí rẹ̀ ni :

Ḥadīth tí 'Ubayy ọ̀mọ̀ Ka'b – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Írànṣẹ̀ Ọ̀lọ̀hun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – máa n kẹ̀ níbi ìrun *Witr* {*Sabbihisma Rabbikal-'A'lā*}, {*Qul Yā 'ayyuhal-Kāfirūn*} àti {*Qul Huwallāhu 'Aḥd*}, nígbà tí ó bá sálámà yòò sọ wí pé: “***Subḥānal-Malikil-Quddūs* {Mímọ̀ ní fún Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba, Ẹ̀ni Mímọ̀, ní ẹ̀mẹ̀ta**” *An-Nasā'ī* gbà á wá pèlú ò̀nkà (1702), *An-Nawawī* àti *Al-Albānī* sì kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní àlááfíà gégé bí ó ti síwájú láipé. Nínú *Ḥadīth* tí 'Abdur-Raḥmān ọ̀mọ̀ Abzā – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, ó wà níbè pé: “**Yòò gbé ohùn rẹ̀ sòkè pèlú *Subḥānal-Malikil-Quddūs* {Mímọ̀ ní fún Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba, Ẹ̀ni Mímọ̀} níbi ẹ̀kẹ̀ta**” Aḥmad gbà á wá pèlú ò̀nkà (15354), *An-Nasā'ī* pèlú ò̀nkà (1734), *Al-Albānī* sì kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní àlááfíà (*Tahqīqu Mishkātil-Maṣābīḥ* 1/398).

❖ **Ó jẹ̀ ohùn tí ó bá *Sunnah* mu, kí ó jí ara ilé rẹ̀ láti jí dide kírun lóru.**

Sunnah ní fún ọ̀kùnrin kí ó jí ara ilé rẹ̀ fún ìrun òru. Bẹ̀ẹ̀ nàà ní obìnrin, *Sunnah* ní fún un kí ó jí ọ̀kọ̀ rẹ̀ àti gbogbo ara ilé rẹ̀ fún èyí. Èyí jẹ̀ ara ríran ara ẹ̀ni lówó lóri dáadáa.

Àwọn *Sunnah* tí a máa n ẹ̀ ní àsíṣò tó síwájú yíyọ̀ àfẹ̀rẹ̀mọ̀júmọ̀

Èrì rẹ̀ ni :

Hadīth tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Ànàbí – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – máa kí gbogbo irun rẹ̀ lóru tán pátápátá, èmí sí máa n dúbúlẹ̀ sí ààrin rẹ̀ àti Gábàsì. Tí ó bá wá fẹ̀ kírun *Witr*, yòò jí mi, èmi nàà yòò sì kírun *Witr*”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (512), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònkà (512).

Umm Salamah – kí Ọlọhun yónú sí i – sọ wí pé: “Ànàbí – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – jí lójú oorun, ó sì sọ wí pé: “**Mímọ̀ ni fún Ọlọhun, kín ni ohun tí wọn sọkalẹ̀ nínú àwọn pepe-òrò, kín ni ohun tí wọn sọkalẹ̀ nínú àwọn àdánwò, tani yòò jí àwọn tí n bẹ̀ nínú yàrá dide? – àwọn iyàwó rẹ̀ ni ó gbà lérò – kí wọn le kírun, mélòmélò obìnrin tí ó wọ aṣọ ní ayé, tí ó jẹ̀ wí pé ìhòhò ni yòò wà ní ọjọ̀ ikẹyìn**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (6218).

13 Nínú *Sunnah* ni kí ẹ̀ni tí ó n dide kírun lóru ẹ̀ ohun tí ó bá rọ̀ ọ̀ lórùn jùlọ, nítorí kí ó má baà ẹ̀ lapa lórí ríre ara ẹ̀ni nílẹ̀ fún Ọlọhun rẹ̀

Tí ó bá rẹ̀ ẹ̀, yòò kírun ní ijokòò

Nítorí *Hadīth* tí ‘Anas – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Ìránṣẹ̀ Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – wọ Moṣálásì, okùn kan tí wọn fà gùn láàrin òpó méjì sì wà nìbẹ̀, ní ó bá sọ wí pé: “**Kín ni èyí?**”. Wọn dá a lóhùn pé: Zaynab ló ni ín, ó n kírun lówọ̀, tí òròjú bá bá a, tàbí ó rẹ̀ ẹ̀, yòò dì í mú. Ó sì sọ wí pé: “**È tú u, kí ẹ̀ni kẹ̀ni nínú yín máa kírun nígbà tí ara rẹ̀ bá yá gágá, ṣùgbọ̀n tí òròjú bá bá a, tàbí ó rẹ̀ ẹ̀, kí ó jókòó**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (1150), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònkà (784).

Tí òngbẹ̀ bá n ta á, yòò sùn, kí ó le dide ní ẹ̀ni tí ara rẹ̀ yá gágá, yòò sì kírun léyìn èyí.

Nítorí *Hadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé: Dájúdájú Ànàbí – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Tí ẹ̀ni kẹ̀ni nínú yín bá n tòògbẹ̀ lórí irun, kí ó sùn títí tí oorun yòò fi dá lójú rẹ̀. Nítorí pé dájúdájú ẹ̀ni kẹ̀ni nínú yín tí ó bá n kírun, nígbà tí ó n tòògbẹ̀, le fẹ̀ tọ̀rọ̀ aforíjìn, ṣùgbọ̀n yòò máa bú ara rẹ̀**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (212), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònkà (786).

Bẹ̀ẹ̀ nàà ni tí òògbẹ̀, tàbí ohun tí ó jọ̀ ọ̀ bá ṣẹ̀lẹ̀ sí i nígbà tí ó n ké *Al-Qur’ān* lówọ̀ lóru, dájúdájú ohun tí ó jẹ̀ *Sunnah* ni kí ó sùn, nítorí kí ó le lágbára.

Nítorí *Ḥadīth* tí Abū *Hurayrah* – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé: Dájúdájú Írànṣẹ̀ Ọlọhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Tí ẹnì kẹ̀nì nínú yín bá dídè lóru, tí *Al-Qur’ān* tí ó n kẹ̀ wá n lẹ̀ tìkọ̀ lórí ahọ̀n rẹ̀, tí kò sì mọ̀ ohun tí ó n sọ mọ̀, kí ó sùn padà**” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (787).

14 Ohun tí ó jẹ́ *Sunnah* fún ẹnì tí dídídè kírun bá bọ̀ mọ̀ lẹ̀wọ̀, ní kí ó kí i padà ní ọ̀sán ní méjì, méjì.

Tí ó bá jẹ́ wí pé ịṣesí rẹ̀ ní pé; ó máa n fi ọ̀pó-ìrun méta kírun *Witr*; tí ó wá sùn gbàgbé ìrun *Witr* tí ó máa n kí, tàbí ó ẹ̀ ọ̀sán, tí kò sì lágbara láti kí i, dájúdájú yóò kí i, ní ọ̀sán, ní méré. Tí ó bá jẹ́ wí pé ịṣesí rẹ̀ ní pé; ó máa n fi ọ̀pó-ìrun márùn-ún kírun *Witr*; tí ó wá sùn gbàgbé ìrun *Witr* tí ó máa n kí, tàbí ó ẹ̀ ọ̀sán, tí kò sì lágbara láti kí i, dájúdájú yóò kí i, ní ọ̀sán, ní ọ̀pó-ìrun méfà. Dájúdájú Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – máa n ẹ̀ ẹ̀yí. Àti pé dájúdájú nínú ịṣesí rẹ̀ – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – ní pé; ó máa n fi ọ̀pó-ìrun mọ̀kànlá kírun *Witr*: ‘*Ā*’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i –, níti pàápàá, sọ nípa Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – wí pé: “Nígbà tí ó bá sùn gbàgbé tàbí ìrora pọ̀ fún un, tí kò sì jẹ́ kí ó dídè kírun lóru, ó máa n kí padà ní ọ̀sán; ọ̀pó-ìrun méjìlẹ̀” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (746).

Eléékèjì : Àṣìkò tí àfèrèmójúmọ́ tí yọ

Àwọn isẹ̀ ọlọkan-ò-jòkan wà nínú rẹ̀, èyí tí ó jẹ̀ ilàṅà Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlòhun máa bá a – :

Ìrun pípè, àwọn *Sunnah* kan wà nìbè :

1 **Wíwí ohun tí apèrun n wí tẹ̀lẹ̀ e.**

Sunnah ni fún eni tí ó bá gbọ̀ ipè-ìrun kí ó máa sọ irú ohun tí apèrun n sọ, àyàfi nígbà tí apèrun bá wí pé: *Ḥayya ‘alaṣ-ṣalāh* (ẹ̀ yára wá kírun), tàbí *ḥayya ‘alal-falāh* (ẹ̀ yára wá jèrè), yòò wí pé: “***Lā ḥawla walā quwwata ‘illā billāh*** (kò sí ọgbọn kankan, kò sì sí agbára kankan àyàfi pèlú Ọlòhun)”.

Nítorí *Hadīth* tí ‘Abdullāh ọmọ ‘Amr, ọmọ *Al-‘Āṣ* – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèjì – gbà wá pé: Dájúdájú òun gbọ̀ tí Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlòhun máa bá a – n sọ wí pé: “**Nígbà tí ẹ̀ bá gbọ̀ tí apèrun n pèrun, ẹ̀ máa sọ irú ohun tí ó n sọ...**” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (384). Àti *Hadīth* tí ‘Umar ọmọ *Al-Khaṭṭāb* – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Írànṣẹ̀ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: **Nígbà tí apèrun bá sọ wí pé: *Allāhu ‘Akbar, Allāhu ‘Akbar*** (Ọlòhun ni Ó tóbi jùlọ, Ọlòhun ni Ó tóbi jùlọ), tí eni kẹni nínú yín sì sọ wí pé: ***Allāhu ‘Akbar, Allāhu ‘Akbar*** (Ọlòhun ni Ó tóbi jùlọ, Ọlòhun ni Ó tóbi jùlọ), lẹ̀yìn nàà tí ó bá sọ wí pé: ***‘Ashhadu***

'an lā 'ilāha 'illallāh (Mo jẹrìí pé kò sí ọlọhun kan tí ó lètòó sí ijòsìn àyàfi Ọlọhun *Allāh*), tí òun nàà sì sọ wí pé: **'Ashhadu 'an lā 'ilāha 'illallāh** (Mo jẹrìí pé kò sí ọlọhun kan tí ó lètòó sí ijòsìn àyàfi Ọlọhun *Allāh*), léyìn nàà tí ó bá sọ wí pé: **'Ashhadu 'anna Muḥammadan Rasūlullāh** (Mo jẹrìí pé Ànábì Muḥammad, níti pàápàá, jẹ Írànṣẹ Ọlọhun), tí òun nàà sì sọ wí pé: **'Ashhadu 'anna Muḥammadan Rasūlullāh** (Mo jẹrìí pé Ànábì Muḥammad, níti pàápàá, jẹ Írànṣẹ Ọlọhun), léyìn nàà tí ó bá sọ wí pé: **Ḥayya 'alaṣ-ṣalāh** (È yára wá kírùn), tí òun nàà sì sọ wí pé: **Lā ḥawla walā quwwata 'illā billāh** (kò sí oḡbón kankan, kò sì sí agbára kankan àyàfi pèlú Ọlọhun), léyìn nàà tí ó bá sọ wí pé: **Ḥayya 'alal-falāh** (ẹ yára wá jèrè), tí òun nàà sì sọ wí pé: **Lā ḥawla walā quwwata 'illā billāh** (kò sí oḡbón kankan, kò sì sí agbára kankan àyàfi pèlú Ọlọhun), léyìn nàà tí ó bá sọ wí pé: **Allāhu 'Akbar, Allāhu 'Akbar** (Ọlọhun ni Ó tóbi jùlọ, Ọlọhun ni Ó tóbi jùlọ), tí òun nàà sì sọ wí pé: **Allāhu 'Akbar, Allāhu 'Akbar** (Ọlọhun ni Ó tóbi jùlọ, Ọlọhun ni Ó tóbi jùlọ), léyìn nàà tí ó bá sọ wí pé: **Lā 'ilāha 'illallāh**, (Mo jẹrìí pé kò sí ọlọhun kan tí ó lètòó sí ijòsìn àyàfi Ọlọhun *Allāh*), tí òun nàà sì sọ wí pé: **Lā 'ilāha 'illallāh**, (Mo jẹrìí pé kò sí ọlọhun kan tí ó lètòó sí ijòsìn àyàfi Ọlọhun *Allāh*), tí ó jẹ wí pé ó ti ọkàn rẹ wá, dájúdájú yòò wọ oḡbà-idèra *Al-Jannah*” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (385).

Nígbà tí apèrun bá n pe àwọn èyàn síbí irun àfèrẹmójúmọ (pèlú gbólóhùn: *Aṣ-ṣalātu khayrun min-nawm*), dájúdájú òun nàà yòò sọ irú ohun tí apèrun n sọ: “*Aṣ-ṣalātu khayrun min-nawm* (irun kíkí lóore ju oorun lọ)”.

2 Sísọ Írántí Ọlọhun tí n bọ yìí, léyìn ijẹrìí méjèèjì.

Ó jẹ *Sunnah* kí á sọ, léyìn iḡbà tí apèrun bá ti sọ: “*'Ashhadu 'anna Muḥammadan Rasūlullāh*” kejì; ohun tí ó wá nínú *Ḥadīth* tí Sa’d – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá láti ọdò Írànṣẹ Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – pé ó sọ wí pé: “**Ẹni kẹni tí ó bá sọ, nígbà tí ó bá gbọ apèrun, pé: 'Ashhadu 'an lā ilāha illallāhu waḥdahu lā sharīka lah, wa'anna Muḥammadan 'abduhu warasūluh, raḏītu billāhi Rabban wabiMuḥammadin rasūlan wabil-'Islāmi dīnā** (Mo jẹrìí pé kò sí ọlọhun kankan tó lètòó sí ijòsìn àyàfi Ọlọhun *Allāh* nikan soṣo, kò sí orogún fún Un. Mo sì jẹrìí pé Ọjìṣẹ Ọlọhun Muḥammad, níti pàápàá, jẹ ẹrúsin Rẹ àti Írànṣẹ Rẹ. Mo yónú sí Ọlọhun *Allāh* ní Ọlọhun Ọba, àti sí Muḥammad ní Írànṣẹ, àti sí ẹsìn *Islām* ní ẹsìn), **wọn yòò fi orí ẹṣẹ rẹ jìn ín**” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (386).

3 *Ṣíṣe àṣàlàtù fún Ànábì – kí ikẹ̀ àtì ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – lẹ̀yìn irun pípe.*

Nítorí *Hadīth* tí ‘Abdullāh ọmọ ‘Amr – kí Ọ̀lòhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, ó sọ wí pé: Írànṣẹ̀ Ọ̀lòhun – kí ikẹ̀ àtì ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – sọ wí pé: “Nígbà tí ẹ̀ bá gbọ̀ apèrun tí ó n pèrun, ẹ̀ máa sọ irú ohun tí ó n sọ, lẹ̀yìn nàà ẹ̀ ẹ̀ àṣàlàtù fún mi, nítorí pé dájúdájú ẹ̀ni kẹ̀ni tí ó bá ẹ̀ àṣàlàtù kan ṣọṣo fún mi, Ọ̀lòhun yòò tórí rẹ̀ ẹ̀ àṣàlàtù mẹ̀wàá padà fún un. Lẹ̀yìn nàà ẹ̀ tọ̀rọ̀ ipò *Al-Wasīlah* fún mi, nítorí pé ó jẹ̀ ipò kan nínú ogbà-idẹ̀ra Àlùjǎnnà, kò sì lẹ̀tọ̀ ọ̀yàfì fún ẹ̀nikan ṣọṣo nínú àwọn ẹ̀rúsin Ọ̀lòhun, mo sì n rankàn kí ó jẹ̀ wí pé ẹ̀mi ni ẹ̀ni nàà. Nítorí nàà ẹ̀ni kẹ̀ni tí ó bá tọ̀rọ̀ ipò *Al-Wasīlah* fún mi, *iṣipẹ̀ mi ti di ẹ̀tọ̀ fún un*” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònṅà (384).

Èyí tí ó lóla jùlọ̀ nínú àwọn iran àṣàlàtù ni *Aṣ-ṣalātul-Ibrāhīmiyyah*: “*Allāhumma ṣalli ‘alā Muḥammad, wa‘alā ‘ālī Muḥammad, kamā ṣallayta ‘alā Ibrāhīm...* (Ìrẹ̀ Ọ̀lòhun! Ẹ̀ ikẹ̀ fún Ànábì Muḥammad àtì fún àwọn ará ilé Ànábì Muḥammad, gégé bí O ti ẹ̀ ikẹ̀ fún Ànábì Ibrāhīm..)”

4 *Síṣọ̀ àdúà tí ó wá lẹ̀yìn pípe irun.*

Nítorí *Hadīth* tí Jābir – kí Ọ̀lòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Írànṣẹ̀ Ọ̀lòhun – kí ikẹ̀ àtì ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Ẹ̀ni kẹ̀ni tí ó bá sọ, nígbà tí ó n gbọ̀ ipè irun, pé:** “*Allāhumma Rabba hādhihid-da‘watit-tāmmah, waṣ-ṣalātil-qā’imah ‘āti Muḥammadan al-wasīlata wal-faḍīlah, wab‘athhu maqāman maḥmūdānil-ladhī wa‘attah* (Ìrẹ̀ Ọ̀lòhun! Ọ̀lòhun Ọ̀ba tí Ó ni ipèpè tí ó pé yìi, àtì irun tí a gbé nàró. Fún (Òjísẹ̀ Ọ̀lòhun) Muḥammad ní *Al-Wasīlah* (ààyè gíga kan nínú ogbà-idẹ̀ra) àtì àgbéga (lórí gbogbo ẹ̀dà), sì gbé e dide ní ààyè ẹ̀yìn eléyí tí O bá a ẹ̀ adéhùn), **iṣipẹ̀ mi ti di ẹ̀tọ̀ fún un ní ojú Ìgbènde**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònṅà (614).

5 *Ṣíṣe àdúà lẹ̀yìn pípe irun.*

Nítorí *Hadīth* tí ‘Abdullāh ọmọ ‘Amr – kí Ọ̀lòhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá pé: “Dájúdájú ọ̀kúnrin kan sọ wí pé: Írẹ̀ Írànṣẹ̀ Ọ̀lòhun – kí ikẹ̀ àtì ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a –, dájúdájú àwọn apèrun ti gba ọ̀lá mó wa lówó, ni Írànṣẹ̀ Ọ̀lòhun – kí ikẹ̀ àtì ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – bá sọ wí pé: “**Máa sọ bí wọn tí n sọ, tí ó bá wá parí, tọ̀rọ̀ (ohun tí ó fẹ̀), wọn yóò fún ọ̀ ní nṅkan nàà**” Abū Dāwūd gbà

á wá pèlú ònḱà (524), *Ibn Ḥajar* – kí Ọlòhun kẹ ẹ – kà á sí ègbàwá tí ó dára (*Natā'ijul-'Afkār* 1/366) àti *Al-Albānī* (*Ṣaḥīḥul-kalimiṭ-ṭayyib*, ojú-ewé: 73).

Nítorí *Ḥadīth* tí 'Anas – kí Ọlòhun yónú sí i –, gbà wá pé: Dájúdájú Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Wọn kì í dá àdúà tí a bá ẹ láàrin pípe ìrun àti gbígbé ìrun nàró padà**” *An-Nasā'ī* gbà á wá pèlú ònḱà (9895), *Ibn Khuzaymah* sì kà á sí ègbàwá tí ó ní àlááfíà (1/221/425).

Ìrun *Sunnah* tí a máa n kí nígbà tí àfèrẹ̀mójúmọ bá yọ, àwọn ọlọkan-ò-jọkan *Sunnah* wà nínú rẹ:

Ìrun *Sunnah* tí a máa n kí nígbà tí àfèrẹ̀mójúmọ bá yọ, ni àkókọ àwọn ìrun àkígbọre tí a máa n kí síwájú àti léyìn ìrun ọranyàn, èyí tí erúsín Ọlòhun máa n ẹ ní ojoojúmọ, ọlọkan-ò-jọkan *Sunnah* wà nínú rẹ. Síwájú kí á tó ẹ̀lẹ̀yẹ̀ rẹ, ó ọ̀n dandan kí á kókọ ẹ̀lẹ̀yẹ̀ apákan ohun tí ó ní í ẹ̀ pèlú àwọn ìrun àkígbọre tí a máa n kí síwájú àti léyìn ìrun ọranyàn nìkan. Àwọn ìrun àkígbọre yìi ni: Ìrun *Sunnah* tí a máa n kí ní gbogbo igbà, èyí tí ó máa n ẹ̀lẹ̀ ìrun ọranyàn, ọ̀pó-ìrun méjilá ni.

Umm Ḥabībah – kí Ọlòhun yónú sí i – sọ wí pé: Mo gbó tí Írànṣẹ Ọlòhun – kí ikẹ àti ọlà Ọlòhun máa bá a – n sọ wí pé: “**Ẹni kẹni tí ó bá kí ọ̀pó-ìrun méjilá ní ojọ kan àti ọru rẹ, wọn yóò kọ ilé fún un nínú ọgbà-idẹra Àlùjánnà, nítorí pé ó kí wọn**” Muslim gbà á wá pèlú ònḱà (728), *At-Tirmidhī* náà gbà á, ó sì ẹ̀ àlẹ̀kún: “**Ọ̀pó-ìrun mẹrin síwájú ìrun ọ̀sán, ọ̀pó-ìrun méjì léyìn rẹ, ọ̀pó-ìrun méjì léyìn ìrun àṣálẹ, ọ̀pó-ìrun méjì léyìn ìrun alẹ, àti ọ̀pó-ìrun méjì síwájú ìrun àfèrẹ̀mójúmọ**” *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ònḱà (415), ó sì sọ wí pé: “Ó jẹ ègbàwá tí ó dára, tí ó sì ní àlááfíà”.

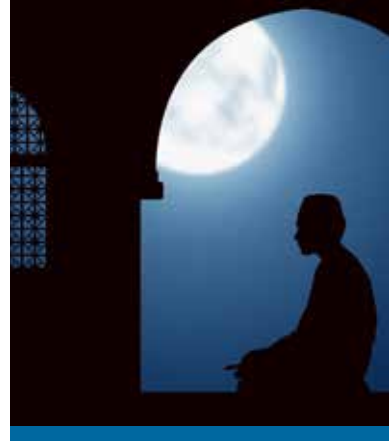
Ohun tí ó lólá jùlọ ni kí á kí àwọn ìrun àkígbọre tí a máa n kí síwájú àti léyìn ìrun ọranyàn, ní ilé.

Zayd ọmọ Thābit – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà á wá pé dájúdájú Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Ẹyin èyàn! Ẹ máa kírun nínú ilé yín, nítorí èyí tí ó lólá jùlọ nínú ìrun èyàn ni èyí tí ó kí nínú ilé rẹ, àyàfi ìrun ọranyàn**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònḱà (7290), Muslim sì gbà á wá pèlú ònḱà (781).

1 Èyí tí ó kanpá jùlò nínú àwọn ìrun àkígboṛẹ́ tí a máa ń kí síwájú àti léyìn ìrun òranyàn.

Èyí tí ó kanpá jùlò nínú àwọn ìrun àkígboṛẹ́ tí a máa ń kí síwájú àti léyìn ìrun òranyàn, ni ìrun *Sunnah* tí a máa ń kí nígbà tí àfẹ̀rẹ̀mójúmọ́ bá yọ, **Èrì rẹ̀ ni ohun tí ń bọ̀ yìi:**

- 1> *Hadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “**Kò sí ìrun àkígboṛẹ́, tí ó (Ànábì) máa ń gbiyànjù jùlò lóri a ti kí i, tó bí ó ti máa ń gbiyànjù lóri kíkí òpó-ìrun méjì síwájú ìrun àárọ̀**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònṅà (1196), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònṅà (724).
- 2> *Hadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá láti ọ̀dọ̀ Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – pé ó sọ wí pé: “**Òpó-ìrun méjì tí a máa ń kí nígbà tí àfẹ̀rẹ̀mójúmọ́ bá yọ, lóore ju ilé-ayé àti gbogbo ohun tí ń bẹ̀ nínú rẹ̀ lọ**” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònṅà (725).

2 Ìrun *Sunnah* tí a máa ń kí nígbà tí àfẹ̀rẹ̀mójúmọ́ bá yọ, sèsà pẹ̀lú àwọn òràn kan:

Àkọkọ: Ó bá ilàṅà ọ̀fin ẹ̀sìn *Islām* mu kí á máa kí i ní àjò àti ní ilé, gégé bí **ó ti wà nínú *Ṣaḥīṭhu* méjèjì**. Ṣùgbón àwọn ìrun àkígboṛẹ́ tí a máa ń kí síwájú àti léyìn ìrun òranyàn, tí ó yàtò sí i, ohun tí ó jẹ́ *Sunnah* ni kí á pa á ti nígbà tí a bá wà ní ìrìn-àjò, bíi àwọn ìrun àkígboṛẹ́ tí a máa ń kí síwájú àti léyìn ìrun ọ̀sàn, ìrun àṣálẹ̀ àti ìrun alẹ̀.

Èkejì: Ẹ̀san tí ó wá lóri rẹ̀ pé ó lóore ju ilé-ayé àti gbogbo ohun tí ó wà nínú rẹ̀ lọ – gégé bí ó ti síwájú – .

Èkẹta: Ohun tí ó bá *Sunnah* mu ni kí á kí i ní fifúyẹ̀, ẹ̀rì èyí sì ti síwájú.

Èrì rẹ̀ ni : *Hadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, èyí tí ó wá pé dájúdájú ó máa ń sọ wí pé: Ìrànṣẹ́ Ọlọhun máa ń kí òpó-ìrun méjèjì tí a máa ń kí nígbà tí àfẹ̀rẹ̀mójúmọ́ bá yọ, yòò sì kí i ní fifúyẹ̀, débí wí pé dájúdájú mo máa ń sọ ó (sí ọ̀kàn mi) pé: **Ṣé ó ké *Fātiḥah* àbí kò ké e?**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònṅà (1171), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònṅà (724).

Şùgbón wón ẹ é ní májẹmu pé: Kíkí i ní fifúyẹ yìi kò gbodò kó àáyẹ bá ohun tí ó jẹ ọranyàn tàbí kí ó yorí sí kí ó máa kírun rẹ ní ọlópàkà, nítorí yòò bọ sínú ohun tí wón kò nípa rẹ.

Èkẹrin: Ohun tí ó bá *Sunnah* mu ni kí ó ké, níbi irun *Sunnah* tí a máa n kí nígbà tí àfẹrẹmójúmó bá yọ, lẹyin kíkẹ *Fātiḥah*, níbi ọpó-irun àkókó: ***Qul Yā 'ayyūhal-Kāfirūn***, níbi ọpó-irun kejì: **{*Qul Huwallāhu 'Aḥd***, nítorí ***Hadīth* tí *Abū Hurayrah* gbà wá, èyí tó wà lódò Muslim.**

Tàbí kí ó ké, lẹyin kíkẹ *Fātiḥah*, níbi ọpó-irun àkókó: **{È wí pé: A gba Ọlòhun gbó àti ohun tí wón sòkalẹ fún wa àti ohun tí wón sòkalẹ fún Ibrāhīm, àti Ismā'īl, àti Ishāq, àti Ya'qūb, àti àwọn arómọdómọ àwọn ọmọ Ya'qūb méjèjìlá (*Al-Asbāt*), àti ohun tí wón sòkalẹ fún Mūsā, àti 'Īsā àti ohun tí wón sòkalẹ fún àwọn Ọjìşẹ Ọlòhun láti ọdò Ọlòhun Ọba wón. A kò ní ẹ òpinya láàrin ẹnìkankan nínú wón, Ọun náà sì ni àwa yòò máa gbàfà fún}** [*Al-Baqarah* 136].

Níbi ọpó-irun kejì: **{Sọ wí pé: Èyin oni Tírà! È wá sí ibi gbólóhùn tí ó ẹ déédéé láàrin wa àti láàrin yín; pé kí á má ẹ sin ǹkankan àyàfi Ọlòhun, kí á má sì ẹ fi ǹkankan wégbé pèlú Rẹ, ki apákan wa má sì ẹ mú apákejì ní àwọn ọlòhun ọba lẹyin Ọlòhun, şùgbón tí ẹ bá pèyìndà, ẹ yáa wí pé: È jẹrìi pé dájúdájú àwa jẹ ẹnì tí ó gbàfà (fún Ọlòhun)}** [*'Āl-Imrān*: 64]. Nítorí ***Hadīth* tí *Ibn 'Abbās* gbà wá, èyí tí ó wà lódò Muslim.** Èyí jẹ ara àwọn *Sunnah*, èyí tí ó wá lóníran-ńran, nígbà kan yòò wá bakan, nígbà mìíràn, yòò wá bámiíràn.

Èkarùn-ún: Ó bá *Sunnah* mu kí á fi ègbé ọtún lélé lẹyin tí a bá ti kí irun *Sunnah* tí a máa n kí nígbà tí àfẹrẹmójúmó bá yọ tán.

Èrí rẹ ni :

Hadīth tí 'Ā'ishah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé: “Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlòhun máa bá a –, nígbà tí ó bá kí ọpó-irun méjèjì tí a máa n kí nígbà tí àfẹrẹmójúmó bá yọ tán, máa n fi ègbé rẹ ọtún lélé”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (1160), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (736).

Lilo sí Moşáláşí, àwọn *Sunnah* kan wà níbè :

Nítorí pé dájúdájú irun áarò, ohun ni àkókó irun tí a máa n kí ní ojoojúmó, èyí tí ọkúnrin yòò torí rẹ lọ sí Moşáláşí, dájúdájú lílọ síbẹ ní àwọn èkọ kan tí ó jẹ wí pé *Sunnah* ni kí ó ẹ é: :

1 *Sunnah* ni títètè yára lọ sí Moṣáláṣí

Nítórí *Hadīth* tí *Abū Hurayrah* – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Íránṣẹ Ọlòhun – kí ikẹ àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Tí ó bá ẹ pé wọn mọ ohun tí n bẹ nínú mímáa tètè yára lọ sí Moṣáláṣí (nínú oore) ni, dájúdájú wọn kò bá gbìyànjú láti gbawájú mọ ara wọn lówọ lọ síbẹ**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (615), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (437).

Tahjīr, ní èdè Yorùbá, ni: Títètè yára lọ sí Moṣáláṣí.

2 Kí ó jade kúrò ní ilé rẹ ní ẹni tí ó mọ; nítórí kí wọn le máa kọ ẹsan rere fún un lórí àwọn ìgbésẹ.

Nítórí *Hadīth* tí *Abū Hurayrah* – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Íránṣẹ Ọlòhun – kí ikẹ àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Ìrun ọkúnrin, pèlú àkójopọ àwọn Mùsùlùmí, yòò lèkún ju ìrun tí ó kí nínú ilé rẹ àti ní ọjá rẹ lọ, ní ilọpo ogún lé diẹ, èyí rí bẹẹ nítórí pé tí ẹni kẹni nínú wọn bá ẹ àlùwàlá, tí ó sì ẹ àlùwàlá rẹ dáadáa, lẹyìn nàá tí ó wá sí Moṣáláṣí, tí ohun kankan kò gbé e dide bíkòṣe ìrun, tí kò gba ǹnkankan lérò bíkòṣe ìrun, kò ní gbé ìgbésẹ kan àyàfi kí wọn fi gbé ipò rẹ ga, kí wọn sì fi pa ẹṣẹ rẹ kan ré títí tí yòò fi wọ Moṣáláṣí. Nígbà tí ó bá wọ Moṣáláṣí tán, yòò máa gba ẹsan ẹni tí ó wà lórí ìrun, ní òpin ìgbà tí ó bá ti jẹ wí pé ìrun ni ó n dá a dúró. Àti wí pé àwọn *Malā’ikah* yòò máa tọrọ ikẹ àti igẹ Ọlòhun fún ẹni kẹni nínú yín, ní òpin ìgbà tí ó bá sì wà ní ibùjokòó rẹ tí ó ti kírun. Wọn yòò máa wí pé: Ìrẹ Ọlòhun! Kẹ ẹ. Ìrẹ Ọlòhun! Ẹ àforijìn fún un. Ìrẹ Ọlòhun! Gba ìrònúpìwàdà rẹ. Ní òpin ìgbà tí kò bá ti ẹ ẹnikankan ní sùtá níbẹ, ní òpin ìgbà tí kò bá ti ẹ ẹgbin níbẹ**” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (649).

3 Kí ó jade lọ kírun pèlú pèlèpèlè àti iwà-irèlè.

Nítórí *Hadīth* tí *Abū Hurayrah* – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé; láti ọdò Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlòhun máa bá a –, ó sọ wí pé: “**Nígbà tí ẹ bá gbọ gbígbé ìrun dide, ẹ lọ kírun, kí ẹ sì dúnní mọ síṣe pèlèpèlè àti iwà-irèlè, ẹ má ẹ sáré, ohun tí ẹ bá bá, ẹ kí i, ohun tí ó bá sì bọ mọ yín lówọ, ẹ pé e**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (636), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (602).

An-Nawawī – kí Ọlòhun kẹ ẹ – sọ wí pé: ... ohun tí wón gbà lérò pèlú pèlèpèlè ni: Fífi ara balẹ̀ níbi irin àti jíjìnnà sí mímáaa Ẹ̀sẹ̀. Nígbà tí iwà-irèlẹ̀: Wà níbi irísí, bíi rírẹ̀ ojú nílẹ̀, rírẹ̀ ohùn nílẹ̀ àti mímá maa wòhín-wòhún”. Àlàyé *Ṣaḥīḥu Muslim* tí *An-Nawawī*, *Ḥadīth* (602), àkòrí ọ̀rò nípa jíjẹ ohun tí a fẹ̀ mímáa lo síbi irun pèlú iwà-irèlẹ̀ àti pèlèpèlẹ̀ àti kíkò nípa wíwá kí i pèlú pípòsèsè.

4 Títí ẹ̀sẹ̀ ọ̀tún síwájú, nígbà tí a bá fẹ̀ wọlé, àti títí ẹ̀sẹ̀ ọ̀sì síwájú, nígbà tí a bá fẹ̀ jáde.

Nítórí *Ḥadīth* tí Anas – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, dájúdájú ó sọ wí pé: “Nínú *Sunnah*, nígbà tí ó bá fẹ̀ wọ Moṣáláṣí ni kí ó bẹ̀rẹ̀ pèlú ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ ọ̀tún, sùgbón nígbà tí ó bá fẹ̀ jáde, kí ó bẹ̀rẹ̀ pèlú ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ ọ̀sì” *Al-Ḥākim* ni ó gbà á wá (1/338), ó sì ká á sí ẹ̀gbẹ̀wí tí ó ní àlááfíà ní íbámu sí májẹmu Muslim.

5 Kí ó sọ irántí Ọlòhun tí ó wá nípa ìgbà tí a bá fẹ̀ wọ Moṣáláṣí àti nígbà tí ó bá fẹ̀ jáde kúrò nìbẹ̀.

Nítórí *Ḥadīth* tí Abū Ḥumayd tabí Abū Usayd gbà wá, ó sọ wí pé: Ìránṣẹ̀ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun maa bá a – sọ wí pé: “**Tí ẹnì kẹ̀nì nínú yín bá fẹ̀ wọ Moṣáláṣí, kí ó sọ wí pé: *Allāhummaftah lī abwāba raḥmatik*** (Ìrẹ̀ Ọlòhun! Ẹ̀sì àwọn ilẹ̀kùn àánú Rẹ̀ fún mi), **nígbà tí ó bá fẹ̀ jáde, kí ó sọ wí pé: *Allāhumma ʾinnī ʾasʾaluka min faḍlik*** (Ìrẹ̀ Ọlòhun! Dájúdájú èmi n tọ̀rọ̀, ní ọ̀dọ̀ Rẹ̀, nínú Ọlá Rẹ̀). Muslim gbà á wá pèlú ònṅà (713). .

6 Kí ó kírun ọ̀pó-méjì láti fi kí Moṣáláṣí.

Èyí yòò wáyé, tí ó bá jẹ̀ wí pé ó tètè wá kírun, dájúdájú wón ẹ̀ é ní *Sunnah* fún un kí ó má jókòò títí tí yòò fi kí ọ̀pó-ìrun méjì. Nítórí *Ḥadīth* tí Abū Qatādah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, dájúdájú ó sọ wí pé: Ḥumayd tabí Abū Usayd gbà wá, ó sọ wí pé: Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun maa bá a – sọ wí pé: “**Tí ẹnì kẹ̀nì nínú yín bá wọ Moṣáláṣí, kò gbọ̀dọ̀ jókòò títí tí yòò fi kí ọ̀pó-ìrun méjì**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònṅà (1163), Muslim sì gbà á wá pèlú ònṅà (714).

Ìrun *Sunnah* tí a máa n kí síwájú irun òranyàn, tí to láti dípo irun tí a fi máa n kí Moṣáláṣí, tí ó bá jẹ irun òranyàn tí ó ní irun *Sunnah* tí a máa n kí síwájú rẹ, bíi irun àfẹ̀rẹ̀mójúńmọ̀ àti irun ọ̀sán, tàbí irun *Sunnah* tí a máa n kí ní àsíṣò iyálẹ̀ta, tí ó bá wọ Moṣáláṣí ní àsíṣò iyálẹ̀ta, tàbí irun *Witr*; tí ó bá jẹ wí pé ó kí i ní Moṣáláṣí, tàbí irun òranyàn, nítorí pé ohun tí wọn gbà lérò pèlú kíkí Moṣáláṣí ni: Kí ó má jókòò títí tí yòò fi kírun. Nítorí ohun tí ó wà nínú rẹ, nínú mímáa gbé àwọn Moṣáláṣí ró pèlú irun kíkí, nítorí kí ó má ẹ̀ maa wá síbẹ̀ láikírun kankan.

7 *Sunnah* ni ó jẹ́ fún àwọn ọ̀kúnrin kí wọn máa yára wá sí sááfú àkòkò, ohun ní ó lólá jùlọ̀ nínú àwọn sááfú, sùgbọ̀n fún àwọn obìnrin, èyí tí ó lólá jùlọ̀ nínú rẹ̀ ni èyí tí ó bá gbèyìn nínú rẹ̀.

Nítorí *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọ̀hun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọ̀hun máa bá a – sọ wí pé: “Èyí tí ó lóore jùlọ̀ nínú sááfú àwọn ọ̀kúnrin ni àkòkò rẹ̀, èyí tí ó burú jùlọ̀ nínú rẹ̀ ni ìgbèyìn rẹ̀, sùgbọ̀n èyí tí ó lóore jùlọ̀ nínú sááfú àwọn obìnrin ni ìgbèyìn rẹ̀, èyí tí ó burú jùlọ̀ nínú rẹ̀ ni àkòkò rẹ̀” Muslim sì gbà á wá pèlú ònka (440). Ìtumọ̀ pé òhun ni ó lóore jùlọ̀ ni pé: Òhun ní ẹ̀san rere àti ọ̀lá rẹ̀ pọ̀ jùlọ̀. Ìtumọ̀ pé òhun ni ó burú jùlọ̀ ni pé: Òhun ní ẹ̀san rere àti ọ̀lá rẹ̀ kéré jùlọ̀.

Hadīth yìí wá fún ìgbà tí àwọn ọ̀kúnrin àti àwọn obìnrin bá kírun papọ̀, tí kò sì sí gágá kankan, bóyá ògiri ni tàbí ohun tí ó jọ ọ̀, láàrin wọn. Nígbà náà èyí tí ó lóore jùlọ̀ nínú sááfú àwọn obìnrin ni ìgbèyìn rẹ̀, nítorí pé dájúdájú ohun ní ó fi wọn pamọ̀ jùlọ̀ kúrò níbi kí àwọn ọ̀kúnrin máa wò wọn. Sùgbọ̀n tí ó bá jẹ pé gágá, bóyá ògiri ni tàbí ohun tí ó jọ ọ̀, wá láàrin wọn, tàbí gégé bí ò ti wá níbi ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn Moṣáláṣí wa, ní ayé ọ̀de-òní, pèlú pé wọn ẹ̀sẹ̀ ààyè ikírun tí ó dá wá fún àwọn obìnrin nikan, nínú irú ị̀sesí báyíí, èyí tí yòò lólá jùlọ̀ nínú sááfú àwọn obìnrin ni àkòkò rẹ̀, nítorí pé ohun tí ó le fa kí wọn súnmọ̀ àwọn ọ̀kúnrin kò sí mó, nítorí pé idájọ̀ máa n rìn pèlú idí rẹ̀, bóyá ó n bẹ̀ ni tàbí kò sí. Àti nítorí ẹ̀rì gbogboogbò tí ó wá lóri lílólá sááfú àkòkò nínú àwọn *Hadīth* kan, nínú rẹ̀ ni:

Hadīth tí Abū Hurayrah – kí Ọlọ̀hun yónú sí i – gbà wá pé dájúdájú Ìránṣẹ̀ Ọlọ̀hun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọ̀hun máa bá a – sọ wí pé: “Tí ó bá jẹ́ wí pé àwọn èyàn mọ̀ ohun tí n bẹ̀ níbi irun pípè àti sááfú àkòkò (nínú ọ̀lá) ni, lẹ̀yìn náà tí wọn kò rí ọ̀nà débẹ̀ àyàfi pèlú kí wọn muje, dájúdájú wọn ì bá muje. Tí ó bá sì jẹ́ wí pé wọn mọ̀ ohun tí n bẹ̀ nínú mímáa tètè yára lọ̀ sí Moṣáláṣí (nínú oore) ni, dájúdájú wọn kò bá gbìyànjú láti gbawájú mọ̀ ara wọn lówọ̀ lọ̀ síbẹ̀. Tí ó bá sì jẹ́ wí pé wọn mọ̀ ohun tí n bẹ̀ nínú kíkí

Àwọn *Sunnah* tí a máa n ẹ̀ ní àsíṣò tí àfẹ̀rẹ̀mójúńmọ̀ tí yọ

ìrun alé – ‘*Ishā*’ – àti ìrun àárò (nínú oore) ni, dájúdájú wọn kò bá wá kí méjèjì, kòdà kó jẹ wí pé wọn yòò rákòrò wá síbẹ̀ ni” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú òṅkà (615), Muslim sì gbà á wá pèlú òṅkà (437).

8 *Sunnah* ni fún ẹni tí ó n kírùn lẹyìn *Imām* kí ó wà níbi tí yóò ti súnṣọ *Imām* rẹ.

Ohun tí ó lólá jùlọ fún ẹni tí n kírùn lẹyìn *Imām*, nípa bí yóò ti to sááfú fún ìrun, ní sááfú àkókó, gégé bí àlàyé tí ó ti síwájú, lẹyìn náà yóò ẹ ojú kòkòrò láti wà níbi tí yóò ti súnṣọ *Imām*, ibi tí ó bá súnṣọ *Imām* jùlọ nínú èbá méjèjì; ọ̀tún tàbí òsì, òhun ni ó lólá jùlọ.

Èrì rẹ̀ ni :

Ḥadīth tí ‘Abdullāh ọmọ Mas‘ūd – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Íránṣẹ Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Àwọn onímímọ̀ àti làákàyè nínú yín ni kí wọn máa pọ̀wọ̀ lé mi**” Abū Dāwūd gbà á wá pèlú òṅkà (874), *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú òṅkà (228). Ìtúmọ̀ ọ̀rọ̀ rẹ̀; “**kí wọn máa pọ̀wọ̀ lé mi**” ni: Kí wọn máa súnṣọ mi. Èrì wà nínú èyí pé sísúnṣọ *Imām* jẹ ohun tí a fẹ̀ níbi èbá tí ó wulẹ̀ kí ó jẹ.

Àwọn *Sunnah* orí ìrun:

◆ Pípa ìrun *Jamā'ah* jẹ rẹ ní Moṣáláṣí, yòò dùn ó ní àwọn olá olókan-ò-jòkan, tí tí kan igbésè rẹ lẹ sí Moṣáláṣí, yòò máa gbé ọ ga ní àwọn ipò, ní ọdò Olóhun, yòò sì máa pa àwọn àṣiṣe rẹ rẹ.

Ìrun ní àwọn *Sunnah* olókan-ò-jòkan, a ó mẹnụ ba àwọn ohun tí n bọ yì nínú rẹ:

1 Fífi gaga síwájú, àwọn ohun tí wọn ẹ ní *Sunnah* nípa rẹ ni ohun tí n bọ yì :

1 Wọn ẹ fífi gaga síwájú ní *Sunnah*

Fífi gaga síwájú jẹ *Sunnah* fún *Imām* àti ẹni tí n dá ìrun kí. Ẹ̀gbọn ẹni tí n kírun lẹ̀yìn *Imām*, gágá tí *Imām* rẹ bá fi síwájú, gágá ni fún oun náà, tí ó bá jẹ bẹ̀ẹ̀, a jẹ wí pé *Sunnah* ni fífi gaga síwájú.

Nítorí *Hadīth* tí Abū Sa'īd *Al-Khudrī* – kí Olóhun yónú sí i – gbà wá, tí ó ẹ̀ àfítí rẹ sí Ànábì, ó wá nínú rẹ pé: “**Tí ẹni kẹni nínú yín bá dojú kọ nṁkankan, ẹyí tí yóò dí gágá rẹ kúrò lódò àwọn èyàn...**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònṁkà (509), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònṁkà (505). Àwọn ẹ̀gbàwá *Hadīth* tó wá lórí jíjẹ *Sunnah* fífi gaga síwájú pọ̀, àti pé Ànábì, nítí páàpáà, dí gágá ara rẹ pẹ̀lú ìbùsùn, ògiri, kùkùtẹ̀ igi, pákó, ọ̀kọ̀, ọ̀pá, nṁkan-ìgùn àti ohun tí ó yàtò sí ẹyí.

Lílo gágá jẹ ohun tí ó bá ilànà òfin èsìn *Islām* mu nínú ilé àti ní gbangba, ní ilé àti ní àjò, bóyà ó n bẹ̀rù kí nńkan má rékojá níwájú rẹ̀ tàbí kò bẹ̀rù rẹ̀, nítorí pé àwọn ègbàwá *Hadīth* tó wá lórí rẹ̀ kò ṣe iyàtò láàrin inú ilé àti gbangba, àti nítorí pé Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – máa n dígàgá ara rẹ̀ ní ilé àti lájò, gégé bí ó ti wà nínú *Hadīth* tí Abū Juhayfah – kí Ọ̀lòhun yónú sí i – gbà wá. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (501), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (503).

2 *Sunnah* ni kí á súnmo gágá.

Tí akírun bá ti súnmo gágá, dájúdájú *Sunnah* ni kí déédé ààyè tí ẹ̀ranko le gbà kojá wá láàrin ààyè iforíkanlẹ̀ rẹ̀ àti gágá tí ó fi síwájú.

Nítorí *Hadīth* tí Sahl omo Sa‘d *As-Sā‘idī* – kí Ọ̀lòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Ohun tí ó wá láàrin ààyè tí Íránṣẹ̀ Ọ̀lòhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – ti n kírun àti ògiri (tí ó fi ṣe gágá) jẹ̀ déédé ààyè tí ẹ̀ranko le gbà kojá” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (496), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (508). Ohun tí wón gbà lérò pèlú ààyè ikírun ni: Ààyè iforíkanlẹ̀ rẹ̀ – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a –. Ó sì wá lódò Aḥmad àti Abū Dāwūd pé; dájúdájú ohun tí ó wá láàrin òun àti gágá tí ó wá níwájú rẹ̀ jẹ̀ déédé igbònwò mēta - Aḥmad gbà á wá pèlú ònkà (6231) àti Abū Dāwūd (2024), *Al-Albānī* ká á sí ègbàwá tí ó ní àlàáfíà nínú (*Ṣaḥīḥu Abī Dāwūd* 6/263), ipilẹ̀ rẹ̀ wá nínú *Al-Bukhārī* pèlú ònkà (506), èyí jẹ̀ pèlú iwòye sí wí pé, nígbà tí ó bá nàró, déédé ààyè yí kan nàà ni yòò wá láàrin àwọn méjèjì.

3 Ó jẹ̀ *Sunnah* kí á dá ẹ̀ni tí ó bá fẹ̀ rékojá níwájú ẹ̀ni tí n kírun padà.

Nítorí *Hadīth* tí Abū Sa‘īd – kí Ọ̀lòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Íránṣẹ̀ Ọ̀lòhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – sọ wí pé: “Tí ẹ̀ni kẹ̀ni nínú yín bá n kírun sí ohun tí yòò dí gágá rẹ̀ kúrò ní ọ̀dò àwọn èyàn, tí ẹ̀nikan wá fẹ̀ gba iwájú rẹ̀ kojá, kí ó ti í lórùn sẹ̀yìn, tí ó bá ṣe agídí, kí ó bá a jà, nítorí pé dájúdájú èṣù nì” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (505).

Ṣùgbón tí ó bá jẹ wí pé ẹnì tí ó fẹ gba iwájú rẹ kojá bá jẹ obìnrin, tàbí ajá dúdú, tàbí kẹ̀tẹ̀kẹ̀tẹ̀, dájúdájú ohun tí ó ní alááfíà ní pé ọ̀ranyàn ní fún un kí ó kò fún un, nítorí pé dájúdájú yòò ba irun rẹ̀ jẹ, gégé bí ó ti wá nínú *Hadīth* tí Abū Dharr – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá. Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (510). Yàtò sí ohun tí ó yàtò sí àwọn nńkan wònyí, dájúdájú kò le ba irun jẹ, **Àlùfáà wa àgbà ọmọ ‘Uthaymīn – kí Ọlòhun kẹ ẹ – ẹ̀yí lẹ̀ṣà (pé ohun ní ó ní alááfíà).**

4 *Sunnah* ni kí á rin pákò nígbà tí a bá fẹ kírun.

Èyí ní ààyè kẹta nínú àwọn ààyè, èyí tí rínrin pákò ti jẹ ohun tí ẹ̀sìn *Islām* kanpá mó

Ìtọ̀ka rẹ̀ nìyí:

Hadīth tí Abū Hurayrah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Írànṣẹ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: **“Tí kí í bá ẹ wí pé nítorí kí n má kó ìnira bá ìjọ mi tàbí bá àwọn èyàn ni, dájúdájú mi ò bá pa wọn láṣẹ kí wọn máa rin pákò, ní gbogbo ìgbà tí wọn bá fẹ kírun”.** *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (887).

⟨ 2 ⟩ *Sunnah* ni mímáa ẹ̀ àwọn ohun tí n bó yí nígbà tí a bá wà ní ìnàró:

1 Gbígbe ọwọ̀ méjèjèjì sókè níbi gbígbe Ọlòhun tóbi àkọkọ.

Nítorí *Hadīth* tí *Ibn ‘Umar* – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèjèjì – gbà wá pé: “Dájúdájú Írànṣẹ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – má n gbé ọwọ̀ rẹ̀ méjèjèjì sókè dé déédé èjìkà rẹ̀ méjèjèjì, nígbà tí ó bá bèrè irun, àti nígbà tí ó bá rùkúù, nígbà tí ó bá gbé orí rẹ̀ sókè láti rùkúù, yòò tún gbé méjèjèjì sókè bakan náà, yòò sì wí pé: **“*Sami‘allāhu liman ḥamidah, Rabbanā walakal-ḥamd*** (Ọlòhun gbọ ẹ̀yìn ẹnì tó yìn Ìn, Ìrẹ Ọlòhun Ọba wa! Gbogbo ọpẹ̀ àti ẹ̀yìn tí Ẹ ní í ẹ̀)”, ṣùgbón kí í ẹ̀yí níbi iforíkanlẹ̀” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (735), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònkà (390).

Ibn Hubayrah – kí Ọlọhun kẹ ẹ – sọ wí pé: “Àwọn onímímò panupò lóri pé dájúdájú gbígbé ọwọ méjèèjì sókè níbi gbígbé Ọlọhun tóbi àkókó jẹ *Sunnah*, sùgbón kí í ẹ ọranyàn” Wo: *Al-’Ifṣāh* (1/123).

Àwọn ààyè tí a ti máa n gbé ọwọ méjèèjì sókè, èyí tí àwọn ẹrí wà fún, ààyè méréin ni:

Nígbà tí a bá ẹ igbé Ọlọhun tóbi àkókó

Nígbà tí a bá rùkúú

Nígbà tí a bá gbé orí sókè láti ibẹ

Mètèèta yìí fi ẹsẹ rinlẹ nínú *Ṣaḥīḥu* méjèèjì láti ọdò *Ibn* ‘Umar – kí Ọlọhun yónú sí àwọn méjèèjì –, gégé bí ó ti síwájú. Ààyè kẹrin ni:

Nígbà tí a bá fẹ òdò náà láti ibi àtááyá àkókó

Èyí fi ẹsẹ rinlẹ láti ọdò *Ibn* ‘Umar – kí Ọlọhun yónú sí àwọn méjèèjì – bakan náà nínú *Ṣaḥīḥul- Bukhārī*.

2 *Sunnah* ni, nígbà tí a bá fẹ gbé ọwọ méjèèjì sókè, kí àwọn ọmọ-ika ọwọ ná tọtò.

Nítorí *Ḥadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Dájúdájú Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a –, nígbà tí ó òdò láti kírun, yóò gbé ọwọ méjèèjì sókè, pèlú nína àwọn ọmọ-ika ọwọ rẹ tọtò” Aḥmad gbà á wá pèlú ònkà (8875), Abū Dāwūd gbà á wá pèlú ònkà (753), àti *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ònkà (240), *Al-Albānī* kà á sí ègbàwá tí ó ní àlááfíà nínú (*Ṣaḥīḥu Abī Dāwūd* 3/341).

3 *Sunnah* ni kí gbígbé ọwọ méjèèjì sókè dé ààyè tí ó bá *Sunnah* mu.

Àwọn ọrò gba ọ̀nà méjì wá, láti ọ̀dò Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a –, nípa ààlà gbígbé ọwọ méjèèjì sókè. Gbígbé e dé èjìkà méjèèjì wá nínú *Ṣahīhu* méjèèjì láti ọ̀dò *Ibn ‘Umar* – kí Ọ̀lòhun yónú sí àwọn méjèèjì –. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ọ̀nkà (735), Muslim sì gbà á wá pèlú ọ̀nkà (390). Gbígbé e dé déédé ẹ̀ka etí méjèèjì – èyí tùmọ̀ sí: Déédé ọ̀kè etí méjèèjì – sì wá ní ọ̀dò Muslim, nínú *Ḥadīth* Mālik ọmọ *Al-Ḥuwayrith* – kí Ọ̀lòhun yónú sí i – gbà wá, Muslim gbà á wá pèlú ọ̀nkà (391). Nítorí náà akírun yóò máa ẹ̀ é ní oníran-ńran, yóò ẹ̀ éyí nígbà kan, yóò sì ẹ̀ éyẹn nígbà mìíràn.

4 *Sunnah* ni ó jẹ́ fún akírun, lẹ́yìn gbígbé Ọ̀lòhun tóbi àkọ̀kọ̀, kí ó gbé ọwọ̀ rẹ̀ ọ̀tún lé ọwọ̀ ọ̀sì.

Èyí jẹ́ pèlú ipanupọ̀ àwọn onímímọ̀, gégé bí *Ibn Hubayrah* ti gbà á wá, – kí Ọ̀lòhun ké gbogbo wọ̀n –, wo: *Al-‘Ifṣāh* (1/124).

5 *Sunnah* ni kí ó fi ọwọ̀ rẹ̀ ọ̀tún di ọwọ̀ ọ̀sì mú.

Àlàyé àkọ̀kọ̀ : Yóò gbé ọwọ̀ rẹ̀ ọ̀tún lé ọwọ̀ rẹ̀ ọ̀sì, nítorí *Ḥadīth* tí Wā’il ọmọ *Hujr* – kí Ọ̀lòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Mo rí Íránṣẹ Ọ̀lòhun – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a –, nígbà tí ó bá wà ní ináró lóri irun, yóò di ọwọ̀ rẹ̀ ọ̀sì mú pèlú ọwọ̀ rẹ̀ ọ̀tún” *Abū Dāwūd* gbà á wá pèlú ọ̀nkà (755), *An-Nasā’ī* gbà á wá pèlú ọ̀nkà (888), *Al-Albānī* kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní àlááfíà.

Àlàyé kejì : Kí ó gbé ọwọ̀ rẹ̀ ọ̀tún lé ìgbọ̀nwọ̀ ọ̀sì; nítorí *Ḥadīth* tí *Sahl* ọmọ *Sa’d* – kí Ọ̀lòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Wọ̀n máa ń pa àwọn èyà̀n láṣẹ̀ pé kí ẹ̀nikò̀ọ̀kan gbé ọwọ̀ rẹ̀ ọ̀tún lé ìgbọ̀nwọ̀ rẹ̀ ọ̀sì” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ọ̀nkà (740).

Àwọn *Sunnah* tí a máa ń ẹ̀ ní àṣìkò tí àfẹ̀rẹ̀mọ̀júmọ̀ tí yọ

Nítorí náà yóò gbé e lé ọwọ rẹ nígbà kan, yóò sì gbé e lé igbònwọ rẹ nígbà miíràn, nítorí kí ó le ẹ̀ ẹ̀múlò *Sunnah* yìi lóníran-ńran.

6 *Sunnah* ni kí ó sọ àdúà ibèrè ìrun.

Àdúà ibèrè ìrun ní ọlọkan-ò-jọkan àwọn ẹ̀rọ-ọ̀rọ̀, ohun tí a fẹ̀ ní kí ó máa ẹ̀ ẹ̀ lóníran-ńran, nígbà kan yóò mú ẹ̀rọ-ọ̀rọ̀ yìi wá, nígbà miíràn, yóò mú òmíràn wá, nínú ohun tí ó wá nípa rẹ̀ ní:

- 1> “*Subhānaka Allāhumma wabiḥamdika, tabārakas-muka wata‘ālā jadduka walā ‘ilāha ḡhayruk*”: (Mímọ̀ ní fún Ọ, Ìrẹ̀ Ọlọhun, mo tún ẹ̀ ọ̀pẹ̀ àti ẹ̀yìn fún Ọ. Ìbùkún ní fún Orúkọ Rẹ̀, gíga sì ní fún Títóbi Rẹ̀. Kò sí ọlọhun kankan tí ó létọ̀ sí ijosin léyìn Rẹ̀). Aḡmad gbà á wà pẹ̀lú ò̀nkà (11473), Abū Dāwūd pẹ̀lú ò̀nkà (776), *At-Tirmidhī* pẹ̀lú ò̀nkà (243), àti *An-Nasā’ī* (900), nínú *Ḥadīth* tí Abū Sa‘īd – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá. *Ḥadīth* yìi, ọ̀rọ̀ n bẹ̀ lóri rẹ̀, sùgbọ̀n àwọn ọ̀nà tó gbà wá pọ̀, ẹ̀yí tí yóò fún un ní agbára, *Ibn Ḥajar*, níti pàápàá, kà á sí ẹ̀gbàwá tó dára (*Natā’ijul-’Afkār* (1/412)).
- 2> “*Al-ḡamdu lillāhi ḡamdan kathīran ṭayyiban mubārakan fīh* (Gbogbo ọ̀pẹ̀ àti ẹ̀yìn tí Ọlọhun ní í ẹ̀, ní ẹ̀yìn tí ó pọ̀, tí ó dára, tí Ọlọhun fí ìbùkún sí)”. Nípa ọ̀lá tó wà fún un, Ìránṣẹ̀ Ọlọhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀lá Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Dájúdájú mo rí àwọn Malā’ikah méjilá tí wọn dùn ún mọ̀ ara wọn lówọ̀ lóri pé tani yóò gbé e gùnkè lẹ̀ nínú wọn**” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (600), nínú *Ḥadīth* tí Anas – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá.
- 3> “*Allāhumma bā‘id baynī wabayna khaṭāyāya kamā bā‘atta baynal-mashriqi wal-maghrib, Allāhumma naqqinī min khaṭāyāya kamā yunaqqath-thawbul-abyaḡu minad-danas, Allāhummagh-silnī min*

khaṭāyāya biṭh-thalji wal-mā'i wal-barad (Ìrẹ̀ Ọlọ́hun! Gbé mi jìnnà sí àwọn àṣìṣẹ̀ mi gégé bí O ti gbé ibùyo òòrùn àti ibùwò rè jìnnà sí ara wọn. Ìrẹ̀ Ọlọ́hun! Fò mí mó kúrò nínú àwọn àṣìṣẹ̀ mi gégé bí a ti máa n fọ aṣọ funfun mó kúrò nínú idòtí. Ìrẹ̀ Ọlọ́hun! Wẹ̀ mí mó kúrò nínú àwọn àṣìṣẹ̀ mi pèlú yinyin, omi àti omi òjò)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (744), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (598), nínú *Hadīth* tí Abū *Hurayrah*—kí Ọlọ́hun yónú sí i – gbà wá.

- 4> “*Allāhu 'Akbarukabīran, wal-ḥamdu lillāhi kathīran, wasubḥānallāhi bukratan wa 'aṣīlā.* (Ọlọ́hun ni Ó tóbi jùlò ní títóbi gan-an, Gbogbo opé àti eyin ti Ọlọ́hun ni i ṣe lópòlópò, mímọ̀ ni fún Ọlọ́hun ní òwúrò kùtù àti ní àṣálẹ̀)” Nípa olá tó wá fún un, Írànṣẹ̀ Ọlọ́hun – kí ikẹ̀ àti olá Ọlọ́hun máa bá a – sọ wí pé: “**Ó ṣe mí ní ènmọ̀, wọn ṣí àwọn ilẹ̀kùn sánmà silẹ̀ fún un**” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (601), nínú *Hadīth* tí *Ibn 'Umar* – kí Ọlọ́hun yónú sí àwọn mejèjèjì – gbà wá.

7 Wíwá iṣọ̀ pèlú Ọlọ́hun.

Sunnah ni mímáa wá iṣọ̀ pèlú Ọlọ́hun, ó sì jẹ́ *Sunnah* kí á máa ka àwọn ẹ̀rọ-òrò tó wá fún wíwá iṣọ̀ pèlú Ọlọ́hun lóníran-ńran, nígbà kan yòò mú èyi wá, nígbà miíràn, yòò mú òmíràn wá, nínú ohun tí ó wá nípa rè ni :

- 1> “*A'ūdhu billāhi minash-shayṭānir-rajīm* (Mo wá iṣọ̀ pèlú Ọlọ́hun kúrò lódò èṣù, ẹ̀ni tí wọn ti gbé jìnnà sí àánú Ọlọ́hun)”

Èyi ni àgbékalẹ̀ ọ̀rò tí ọ̀gòòrò àwọn onímímọ̀ – kí Ọlọ́hun ké wọn – ṣà lẹ̀sà, nítorí ọ̀rò Ọlọ́hun, Ọba tí olá Rẹ̀ ga, tí Ó sọ wí pé: {**Nítorí náà nígbà tí o ba fẹ̀ láti ké *Al-Qur'ān*, yáa wá iṣọ̀ra pèlú Ọlọ́hun kúrò lódò èṣù, ẹ̀ni tí wọn ti gbé jìnnà sí àánú Ọlọ́hun**} [*An-Nahl* : 98].

- 2> “*A'ūdhu billāhis-s-Samī'il-'Alīm minash-shayṭānir-rajīm* (Mo wá iṣọ̀ pèlú Ọlọ́hun, Olùgbọ̀ gbogbo nńkan, Olùmọ̀ gbogbo nńkan kúrò lódò èṣù, ẹ̀ni tí wọn ti gbé jìnnà sí àánú Ọlọ́hun)”

Nítorí ọ̀rò Ọlọ́hun, Ọba tí olá Rẹ̀ ga, tí Ó sọ wí pé: {**Àti pé tí ròyíròyí kan láti ọ̀dò èṣù bá fẹ̀ láti ṣẹ̀rì rẹ̀ (kúrò níbi dáadáa), nígbà náà wá iṣọ̀ra pèlú Ọlọ́hun. Dájúdájú Ọ̀un ni Olùgbọ̀rọ̀, Onímímọ̀**} (*Fuṣṣilat*: 36).

8 Basmalah

Nínú *Sunnah* ni kí ó ṣe *Basmalah* lẹ̀yin wíwá iṣọ̀ pèlú Ọlọ́hun, yòò sọ wí pé: “*Bismillāhir-Raḥmānir-Raḥīm* {**(Mo bèrẹ̀) pèlú Orúkọ Ọlọ́hun Allāh, Ọba Àjokẹ̀ Ayé, Ọba Àṣákẹ̀ Ọ̀run**}”. nítorí *Hadīth* tí Nu‘aym Al-Mujmir –

kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Mo kírun léyìn Abū Hurayrah – kí Ọlòhun yónú sí i –, ó ka ***Bismillāhir-Raḥmānir-Raḥīm***, léyìn nàà ó ka *Sūratul-Fātiḥah ...*”, ó sì wà nìbẹ̀ pé: “Mo fi Ẹni tí ẹ̀mí mi wà lówó Rẹ̀ búra, dájúdájú ẹ̀mí ni ìrun mi jọ ti Ìránṣẹ̀ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – jùlọ̀ nínú yín” *An-Nasā’ī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (906), *Ibn Khuzaymah* gbà á wá, ó sì kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní alááfíà (1/251), *Ad-Dāruquṭnī* sọ wí pé: “Èyí jẹ́ *Ḥadīth* tí ó ní alááfíà, ẹ̀ni tí ó ẹ̀ gbára lé ni gbogbo àwọn tó gbà á wá” *As-Sunan* (2/46).

Ohun tí ó gbé e kúrò níbi jìjẹ̀ ọ̀ranyàn, bakan nàà ni pé: Dájúdájú Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – kò kọ̀ ẹ̀ni tí kò kírun rẹ̀ dáadáa, sùgbón ó tọ̀ka rẹ̀ sí kika *Sūratul-Fātiḥah*, gégé bí ó ti wá nínú *Ḥadīth* tí Abū *Hurayrah* – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (757), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (397).

9 Sísọ̀ gbólóhùn *Āmīn* pẹ̀lú *Imām*

Èyí yòò wáyé nígbà tí *Imām* bá kẹ́ *Sūratul-Fātiḥah* tán níbi ìrun tí a máa n kí sókè, dájúdájú nínú *Sunnah* ni kí ẹ̀ni tó n kírun léyìn *Imām* sọ̀ gbólóhùn *Āmīn*, nígbà tí *Imām* bá ẹ̀ *Āmīn*. Nítorí *Ḥadīth* tí Abū *Hurayrah* – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé dájúdájú Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – sọ̀ wí pé: “Nígbà tí *Imām* bá ẹ̀ *Āmīn*, ẹ̀yìn nàà ẹ̀ ẹ̀ *Āmīn*, nítorí pé dájúdájú ẹ̀ni tí síṣe *Āmīn* rẹ̀ bá ẹ̀ déédé́ síṣe *Āmīn* àwọn *Malā’ikah*, wón yòò ẹ̀ àforìjìn ohun tí ó ti síwájú nínú ẹ̀ṣẹ̀ rẹ̀ fún un” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (780), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (410).

10 Kíka *Sūrah* miiran, èyí tí yòò tẹ̀lé kíkẹ́ *Sūratul-Fātiḥah*.

Kíkà á jẹ́ *Sunnah* níbi ọ̀pó-ìrun méjèèjì àkókó àti ikejì, èyí ni ọ̀rọ̀ tí ọ̀gòòrọ̀ àwọn onímímò – kí Ọlòhun kẹ̀ wọn – sọ̀. Nítorí *Ḥadīth* tí Abū *Qatādah* –kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ̀ wí pé: “Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – máa n kà, níbi ọ̀pó-ìrun méjèèjì àkókó, níbi ìrun ọ̀sán, *Sūratul-Fātiḥah* àti *Sūrah* méjì, ó máa n fa ìrun gùn níbi àkókó, ó sì máa n gé e kúrú níbi ikejì” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (759), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (451).

Sùgbón ẹ̀ni tó n kírun léyìn *Imām*, níbi ìrun tí a máa n kí sókè, kò ní ka *Sūrah* miiran, èyí tí yòò tẹ̀lé kíkẹ́ *Sūratul-Fātiḥah*, sùgbón yòò máa tẹ̀tí sí *Imām* rẹ̀

Ibn Quddāmah – kí Ọlòhun kẹ̀ ẹ̀ – sọ̀ wí pé: “A kò mọ̀ iyapa ẹ̀nu kankan láàrin àwọn onímímò nípa pé dájúdájú *Sunnah* ni kíkẹ́ *Sūrah* miiran léyìn kíkẹ́ *Sūratul-Fātiḥah* níbi ọ̀pó-ìrun méjèèjì àkókó, níbi gbogbo ìrun” Wo: *Al-Mughnī* (1/568).

⟨3⟩ *Sunnah* ni mímáa ṣe àwọn ohun tí ní bọ̀ yìí nígbà tí a bá wà ní rùkúù :

1 *Sunnah* ni kí ó gbé ọwọ́ méjèèjì lórí orúnkún rẹ́ méjèèjì, b́í ẹ̀ni tó di méjèèjì mú, yóò sì ya àwọn ọmọ-ika ọwọ́ rẹ́ kàtàkàtà.

Nítorí *Hadīth* tí Abū Ḥumayd – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Èmí ni mo jẹ ẹni tí ó sọ ìrun Íránṣẹ Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – jùlọ nínú yín, mo rí i, nígbà tí ó bá gbé Ọlọhun tóbi, yóò gbé ọwọ́ rẹ́ méjèèjì sí déédé èjìkà rẹ́ méjèèjì, nígbà tí ó bá rùkúù, yóò fi ọwọ́ rẹ́ méjèèjì di orúnkún rẹ́ méjèèjì mú, léyìn nàà yóò na èyìn rẹ́ tòtòtò...” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònṁkà (828). Nínú *Hadīth* tí Abū Mas‘ūd – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá: “Yóò sì ya àwọn ọmọ-ika ọwọ́ rẹ́ kàtàkàtà ní èyìn orúnkún rẹ́ méjèèjì” Aḥmad gbà á wá pẹ̀lú ònṁkà (17081), Abū Dāwūd pẹ̀lú ònṁkà (863), *An-Nasā’ī* gbà á wá pẹ̀lú ònṁkà (1038) pẹ̀lú ojúpònnà ègbàwá tí ó dára, ó sì ní ègbàwá mìíràn tí ó wá lórí ìtumò rẹ́, nínú *Hadīth* tí Wā’il ọmọ Ḥujr gbà wá lódò *Ibn Khuzaymah* (594).

2 *Sunnah* ni fún ẹ̀ni tí ó rùkúù kí ò na èyìn rẹ́ tòtòtò, kí ó ṣe déédé.

Nítorí *Hadīth* tí Abū Ḥumayd *As-Sā’idī* – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé dájúdájú Íránṣẹ Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – “Nígbà tí ó bá rùkúù, yóò fi ọwọ́ rẹ́ méjèèjì di orúnkún rẹ́ méjèèjì mú, léyìn nàà yóò na èyìn rẹ́ tòtòtò...” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònṁkà (828). Ìtumò pé: **Ó na èyìn rẹ́ tòtòtò** ni pé: Ó tẹ ẹ ní dọgbodọgba láìkà a kò. Bẹ̀ẹ nàà ni ó jẹ *Sunnah* kí orí rẹ́ wà ní déédé bí ó ti wà, kò ní gbé e sókè, kò ní rẹ́ ẹ̀ nílẹ̀, nítorí *Hadīth* tí ‘Ā’ishah –kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, èyí tó wà ní ọdò Muslim. Nínú rẹ́, ó sọ nípa àlàyé bí Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – ti máa ní rùkúù pé:

“Nígbà tí ó bá rùkúù, kí í gbé orí rẹ́ sókè, kí í sì rẹ́ ẹ̀ nílẹ̀, sùgbọ̀n ó máa ní láàrin wà méjèèjì” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònṁkà (498).

Ìtumò “*Yushkhiṣ*”, ní èdè Yorùbá ni pé: Kò ní gbé e sókè, Ìtumò “*lam Yuṣawwibh*”, ní èdè Yorùbá ni pé: Kò ní rẹ ẹ̀ nílẹ̀ púpọ̀ jù.

3 *Sunnah* ni fún akírun, nígbà tí ó bá wà ní rùkúù, kí ó gbé ìgún pá rẹ̀ méjèèjì jìnnà sí ẹ̀gbé rẹ̀ méjèèjì.

Ìtumò èyi ni pé: Yóò gbé ọwọ̀ rẹ̀ méjèèjì jìnnà sí ẹ̀gbé rẹ̀ méjèèjì nítòrí *Ḥadīth* tí Abū Mas‘ūd – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, èyí tí ó ti síwájú, ó wà nínú rẹ̀ pé: “Léyìn nàà ó rùkúù, ó sì gbé ọwọ̀ rẹ̀ méjèèjì jìnnà sí ẹ̀gbé rẹ̀, ó sì gbé ọwọ̀ rẹ̀ méjèèjì lórí orúnkún rẹ̀ méjèèjì, ó sì ya àwọn ọmọ-ika ọwọ̀ rẹ̀ kàtàkàtà..., ó sì sọ wí pé: Bàyí ni mo ti rí tí Íránṣẹ̀ Ọlòhun – kí iké àti ọlẹ̀ Ọlòhun máa bá a – ẹ̀ nígbà tí ó n kírun” Aḥmad gbà á wá pẹ̀lú ònkà (17081), àti Abū Dāwūd pẹ̀lú ònkà (863), àti *An-Nasā’ī* pẹ̀lú ònkà (1038), wo: *Hāshiyah* (2).

(*Mujāfāh*) ní èdè Yorùbá tùmò sí: Gbígbe nńkan jìnnà sí ara wọn. Sùgbón èyí jẹ́ májẹmu nígbà tí ó bá jẹ́ wí pé kò ní kó sùtá bá ẹni tí ó wà ní ẹ̀gbé rẹ̀. Nítòrí dájúdájú kò dára fún akírun kí ó máa ẹ̀ *Sunnah* tí yóò kó sùtá bá elòmíràn nínú àwọn tí n kírun.

An-Nawawī – kí Ọlòhun ké ẹ – sọ nípa gbígbe ọwọ̀ méjèèjì jìnnà sí ẹ̀gbé méjèèjì pé: “Mí ò mọ̀ iyapa-ẹnu kankan nípa jíjẹ́ ohun tí a fẹ́ nínú ẹ̀sìn *Islām* rẹ̀ ní ọ̀dọ̀ ẹnikankan nínú àwọn onímímọ̀, *At-Tirmidhī* gba jíjẹ́ ohun tí a fẹ́ nínú ẹ̀sìn *Islām* rẹ̀, ní rùkúù àti iforikanlẹ̀ lápapọ̀, wá láti ọ̀dọ̀ àwọn onímímọ̀”. Wo: *Al-Majmū’* (3/310).

4 *Sunnah* ni kí ó mú àwọn irántí Ọlòhun tí ó wá fún ìgbà tí a bá wà ní rùkúù wá.

Sunnah ni fún ẹni tí ó bá wà ní rùkúù kí ó ẹ̀ pẹ̀lú gbólòhùn (*Subhāna Rabbiyal-‘Azīm* {Mímọ̀ ni fún Ọlòhun Ọba mi, Ọba tí Ó tóbi}); àwọn irántí Ọlòhun miíràn tó wá fún ìgbà tí a bá wà ní rùkúù. **Nínú ohun tó wá ni :**

- 1> “*Subhānakallāhumma Rabbanā wabiḥamdik, Allāhummaghfir lī* (Mímọ̀ ni fún Ọ, Ìre Ọlòhun, Ọlòhun Ọba wa! Gbogbo ọpẹ̀ àti ẹyìn tí Ẹ̀ ni í ẹ̀. Ìre Ọlòhun! Ẹ̀ àforíjìn fún mi)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (794), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònkà (484), nínú *Ḥadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá.

- 2> “*Subbūhun Quddūs, Rabbul-malā’ikati war-rūḥ* (Ọba tí Ó mó kúrò níbi àbùkù, Ọba tí Ó mó kúrò níbi gbogbo àléébù, Ọlọhun Ọba àwọn *Malā’ikah* àti Èmi mímó {Jibrīl})” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (487), nínú *Ḥadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá.
- 3> “*Allāhumma laka raka’t, wabika ’āmant, walaka ’aslamt, khasha’a laka sam’ī, wabaṣarī, wamukhkhī, wa’azmī, wa’aṣabī* (Ìre Ọlọhun! Ìwọ ni mo teriba fún, Ìwọ ni mo gbà gbó, Ìwọ sì ni mo gbàfà fún. Ìgboràn mi, iriran mi, oṣoṣo mi, egungun mi àti iṣan mi, gbogbo wọn teriba fún Ọ)” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (771), nínú *Ḥadīth* tí ‘Aliyy – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá.
- 4> “*Subḥāna Dhil-jabarūt, wal-malakūt, wal-kibriyā’, wal-‘azamah* (Mímó ni fún Ọlọhun Olùborí, Ọba tí Ó ni ijọba, Oní motómotó àti titóbi)” Aḥmad gbà á wá pẹ̀lú ònkà (23411), àti Abū Dāwūd pẹ̀lú ònkà (873), *An-Nasā’ī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (1050), nínú *Ḥadīth* tí ‘Awf oṣo Mālik – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, *Al-Albānī* kà á sí ègbàwá tí ó ní àlááfia nínú (*Ṣaḥīḥu-Abī Dāwūd* 4/27).

4> Dídide kúrò ní rùkúù, àwọn *Sunnah* kan wà níbè :

1 Fífa orígun yìi gùn .

Nítorí *Ḥadīth* tí Thābit *Al-Bunāniyy* gbà wá láti òdò Anas – kí Ọlọhun yónú sí i – pé dájúdájú ó sọ wí pé: “Dájúdájú mi ò ní kááàrè (mi ò ní ẹ̀ ẹ̀sẹ̀tò) láti kírun fún yín gégé bí mo ti rí i tí Írànṣẹ̀ Ọlọhun – kí iké àti olà Ọlọhun máa bá a – máa n kírun fún wa. Ó sọ wí pé: Anas sì n ẹ̀ ẹ̀sẹ̀kankan tí mi ó rí yín kí ẹ̀ máa ẹ̀ é. Nígba tí ó bá gbórí sókè láti rùkúù, yòò nàró tó, tí tí tí èyàn yòò fi sọ wí pé: Dájúdájú ó ti gbàgbé. Nígba tí ó bá gbórí sókè láti iforílanlẹ̀, yòò kóra ró, tí tí tí èyàn yòò fi sọ wí pé: Dájúdájú ó ti gbàgbé”

Al-Bukhārī gbà á wá pẹ̀lú ònkà (821), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònkà (472).

2 Mímáa sọ àwọn ẹ̀rọ-òrọ̀ yìí: “*Rabbanā walakal-ḥamd* (Ìrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba wa! Gbogbo opẹ̀ àti ẹ̀yìn tí Ẹ̀ ní í ẹ̀)” ní oníran-̀nran láàrin ohun tí ó ń bọ̀ yìí:

- 1> “*Allāhumma Rabbanā walakal-ḥamd* (Ìrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun, Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba wa! Gbogbo opẹ̀ àti ẹ̀yìn tí Ẹ̀ ní í ẹ̀). *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (795), nínú *Ḥadīth* tí Abū *Hurayrah* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí í – gbà wá.
- 2> “*Allāhumma Rabbanā lakal-ḥamd* (Ìrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun, Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba wa! Gbogbo opẹ̀ àti ẹ̀yìn tí Ẹ̀ ní í ẹ̀) Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (404), nínú *Ḥadīth* tí Abū *Hurayrah* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí í – gbà wá.
- 3> “*Rabbanā walakal-ḥamd* (Ìrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba wa! Gbogbo opẹ̀ àti ẹ̀yìn tí Ẹ̀ ní í ẹ̀)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (799), Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (404), nínú *Ḥadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí í – gbà wá.
- 4> “*Rabbanā lakal-ḥamd* (Ìrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba wa! Gbogbo opẹ̀ àti ẹ̀yìn tí Ẹ̀ ní í ẹ̀)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (722), nínú *Ḥadīth* tí Abū *Hurayrah* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí í – gbà wá.

Nígbà kan yòò mú ẹ̀rọ-òrọ̀ yìí wá, nígbà miiran, yòò mú òmiràn wá .

3 *Sunnah* ni kí ó mú àwọn irántí Ọ̀lọ̀hun tí ó wá fún igbà tí a bá dide nàró láti rùkúù wá.

Nínú àwọn irántí Ọ̀lọ̀hun, ẹ̀yí tí wọn ẹ̀ lófin (fún Mùsùlùmí) lẹ̀yìn tí ó bá dide nàró láti rùkúù ni ohun tí ń bọ̀ yìí:

- 1> “*Rabbanā lakal-ḥamd. Mil’as-samāwāti wamil’al-’arḍ, wamil’a mā shi’ta min shay’in ba’d, ahluth-thanā’i wal-majd, aḥaqqu mā qālal-’abd, wakullunā laka ‘abd. Allāhumma lā māni’a limā ’a’tayt, walā mu’ṭiya limā mana’t, walā yanfa’u dhal-jaddi minkal-jadd* (Ìrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba wa! Gbogbo opẹ̀ àti ẹ̀yìn tí Ẹ̀ ní í ẹ̀. (Ní ẹ̀yìn) tí ó kún àwọn sánmà àti ilẹ̀, tí ó tún kún ohunkóhun tí O fẹ̀ lẹ̀yìn nàà. Ìrẹ̀ Ẹ̀ni ẹ̀yìn àti títóbi! Ohun tí ó tọ̀ jùlọ̀ tí ẹ̀rúsin Ọ̀lọ̀hun sọ, àti pé gbogbo wa jẹ̀ ẹ̀rúsin fún Ọ̀. Ìrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun! Kò sí ẹ̀ni tí ó le kọ ohun tí O bá fúnni, kò sí sí ẹ̀ni tí ó le fúnni ní ohun tí O bá kò, àti pé ọ̀rọ̀ ọ̀lórọ̀ kò le ẹ̀ ẹ̀ ní ànfaàni ní ọ̀dọ̀ Re)” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (477). *Ḥadīth* yìí Muslim gbà á wá nínú *Ḥadīth* tí Abū Sa’īd – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí í – gbà wá.

- 2> “*Al-ḥamdu lillāhi ḥamdan kathīran ṭayyiban mubārakan fīh* (Gbogbo ọ̀pẹ̀ àti ẹ̀yìn tí Ọ̀lọ́hun ní í ẹ̀, ní ẹ̀yìn tí ó ọ̀, tí ó dára, tí Ọ̀lọ́hun fí ìbùkún sí)”. Ànábí – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ́hun máa bá a – sọ, nípa gbólóhùn yí, pé: “**Dájúdájú mo rí àwọn *Malā’ikah* méjìlá tí wọn n dún ún mọ ara wọn lówọ́ lórí pé tani yóò gbé gùnkè lẹ́ nínú wọn**” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (600), *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (799).
- 3> “*Allāhumma ṭahhirnī bith-thalji wal-barad wal-mā’il- bārid. Allāhumma ṭahhirnī minadh-dhunūbi wal-khaṭāyā kamā yunaqqath-thawbul-abyaḍu minal-wasakh* (Ìrẹ Ọ̀lọ́hun! Fọ mí mọ pẹ̀lú yìnyìn, omi ọ̀jò àti omi tútù. Ìrẹ Ọ̀lọ́hun! Fọ mí mọ kúrò nínú àwọn ẹ̀sẹ̀ àti àwọn àṣiṣe gégé bí a tí máa n fọ aṣọ funfun mọ kúrò nínú idótí)” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (476).

Tí Mùsùlùmí bá mú àwọn irántí Ọ̀lọ́hun yí wá, yóò lágbara láti fa orígun yí gùn .

⟨5⟩ **Ìforíkanlẹ̀, àwọn *Sunnah* kan wà nìbẹ̀ :**

1 ***Sunnah* ni fún ẹ̀ni tí ó forí kanlẹ̀ kí ó gbé gbọ̀lọ́ apá rẹ̀ méjèèjì jìnnà sí ẹ̀gbé rẹ̀, àti ikùn rẹ̀ jìnnà sí itan rẹ̀ méjèèjì .**

Nítórí *Hadīth* tí ‘Abdullāh ọ̀mọ́ Buḥaynah – kí Ọ̀lọ́hun yónú sí i – gbà wá pé: “Dájúdájú Ìránṣẹ̀ Ọ̀lọ́hun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ́hun máa bá a –, nígbà tí ó bá n kírùn máa n ya apá rẹ̀ méjèèjì títí tí fífúnfun abiyá rẹ̀ méjèèjì fí máa n hàn síta” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (390), Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (495). Àti *Hadīth* tí Maymūnah – kí Ọ̀lọ́hun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Dájúdájú Ìránṣẹ̀ Ọ̀lọ́hun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ́hun máa bá a –, nígbà tí ó bá forí kanlẹ̀, tí ọ̀mọ́ ẹ̀ran (bóyá ako ni tàbí abo) bá fẹ́ láti gba abẹ̀ ọ̀wọ́ rẹ̀ méjèèjì kojá, dájúdájú yóò kojá” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (496). Yíya ọ̀wọ́ méjèèjì dáadáa wà nínú ẹ̀yí. Nítórí náà *Sunnah* ni yíya ọ̀wọ́ méjèèjì, ní ọ̀pín ìgbà tí kò bá tí ní kó sùtá bá ẹ̀ni tí ó wà ní ẹ̀gbé rẹ̀, gégé bí àláyé tí ó síwájú níbi gbígbe ọ̀wọ́ méjèèjì jìnnà sí ẹ̀gbé nígbà tí a bá wà ní rùkúù.

Nínú *Sunnah* b́akan náà, nígbà tí akírun bá forí kanlẹ̀, ni kí ó ya itan rẹ̀ méjèèjì, kò ní fún méjèèjì papọ̀, kí ó sì má gbé ikùn rẹ̀ lé itan rẹ̀ méjèèjì, sùgbón yóò gbé itan rẹ̀ méjèèjì jìnnà sí ikùn rẹ̀, Nítorí *Hadīth* tí Abū Ḥumayd – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá nípa àlàyé bí Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – ti máa ń kírun: “Nígbà tí ó bá forí kanlẹ̀, yóò ya itan rẹ̀ méjèèjì, kò sì ní gbé ikùn rẹ̀ lé ǹkankan nínú itan rẹ̀ méjèèjì” Abū Dāwūd gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (735). *Sunnah* ni èyí pẹ̀lú ipanupọ̀ àwọn onímímọ̀ gégé bí *Ash-Shawkānī* àti eni tí ó yàtò sí i ti gbà á wá láti ọ̀dọ̀ wọn.

Ash-Shawkānī – kí Ọlọhun kẹ ẹ – sọ wí pé: “*Hadīth* yìi tọka sí jìjẹ ohun tí ó bá ọ̀fin èsìn *Islām* mu yíya itan méjèèjì nígbà tí a bá wà ní iforíkanlẹ̀ àti gbígbé ikùn jìnnà sí àwọn méjèèjì, kò sí iyèmèjì kankan nípa èyí”. Wo: *Naylul- 'Awṭār* (2/257) .

2 *Sunnah* ni fún eni tí ó forí kanlẹ̀ kí ó dojú eteetí àwọn ọ̀mọ-ika esè rẹ̀ méjèèjì kọ gábàsi.

Nítorí *Hadīth* tí Abū Ḥumayd – kí Ọlọhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, dájúdájú ó sọ wí pé: “Èmí ni mo jẹ eni tí ó sọ irun Íránṣé Ọlọhun – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – jùlọ nínú yín, ó wá níbẹ̀ pé: “Nígbà tí ó bá forí kanlẹ̀, yóò gbé ọ̀wọ̀ rẹ̀ méjèèjì lélé, kò ní yá á kàtàkàtà, kò sì ní di àwọn méjèèjì papọ̀, yóò sì dojú eteetí àwọn ọ̀mọ-ika esè rẹ̀ méjèèjì kọ gábàsi” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (828).

Sùgbón àwọn ọ̀mọ-ikan ọ̀wọ̀ rẹ̀ méjèèjì, nígbà tí ó bá wà ní iforíkanlẹ̀, *Sunnah* ní kí wón wà ní dídì papọ̀, yóò sì jẹ kí ọ̀wọ̀ rẹ̀ méjèèjì kojú sí gábàsi, nítorí ohun tí ó fi esè rinlẹ̀ láti ọ̀dọ̀ ọ̀mọ ‘Umar – kí Ọlọhun yónú sí àwọn méjèèjì – nínú *Muwatta’ Al-Imām Mālik* (wo: *Muwatta’ Mālik*), b́akan náà nínú *Muṣannaf Ibn Abī Shaybah* láti ọ̀dọ̀ Ḥafṣ ọ̀mọ ‘Āṣim – kí Ọlọhun yónú sí àwọn i –, ó sọ pé: “Nínú *Sunnah* lórí irun ni kí á tẹ̀ àtẹ̀lẹ̀wọ̀ wa méjèèjì sílẹ̀, kí á di àwọn ọ̀mọ-ika rẹ̀ papọ̀, kí á da ojú rẹ̀ kọ gábàsi”. Wo: *Muṣannaf Ibn Abī Shaybah* (1/236), ó sì ní ègbàwá miiran tí ó wá lórí itumọ̀ rẹ̀, nínú *Hadīth* tí Wā’il ọ̀mọ Ḥujr gbà wá: “Dájúdájú Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a –, nígbà tí ó bá forí kanlẹ̀, yóò di àwọn ọ̀mọ-ika rẹ̀ papọ̀”. *Al-Haythamī* kà á sí ègbàwí tí ó dára (*Majma ‘uz-Zawa’id* 2/135).

3 *Sunnah* ni kí ó mú àwọn irántí Ọlọhun tí ó wá fún igbà tí a bá wà ní iforikanlẹ wá.

Sunnah ni fún ẹni tí ó bá wà ní iforikanlẹ kí ó ẹ pèlú gbólóhùn (*Subhāna Rabbiyal-A'lā* {Mímó ni fún Ọlọhun Ọba mi, Ọba tí Ó ga jùlọ}); àwọn irántí Ọlọhun miíràn tí wá fún igbà tí a bá wà ní iforikanlẹ. **Nínú ohun tó wá ni :**

- 1> “*Subhānakallāhumma Rabbanā wabiḥamdik, Allāhummaghfir lī* (Mímó ni fún Ọ, Ìre Ọlọhun, Ọlọhun Ọba wa! Gbogbo ọpẹ àti ẹyìn tí Ẹ ni í ẹ. Ìre Ọlọhun! Ẹ àforíjin fún mi)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (794), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (484), nínú *Ḥadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá.
- 2> “*Subbūhun Quddūs, Rabbul-malā’ikati war-rūḥ* (Ọba tí Ó mọ kúrò níbi àbùkù, Ọba tí Ó mọ kúrò níbi gbogbo àléébù, Ọlọhun Ọba àwọn *Malā’ikah* àti Ẹmi mímó {Jibrīl})” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (487), nínú *Ḥadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá.
- 3> “*Allāhumma laka sajadat, wabika ’āmant, walaka ’aslamt, sajada wajhī lilladhī khalaqahu waṣawwarahu washaqqa sam’ahu wabaṣarahu, tabārakallāhu ’aḥsanul-khāliqīn* (Ìre Ọlọhun! Ìwọ ni mo forikanlẹ fún, Ìwọ ni mo gbà gbọ, Ìwọ sì ni mo gbàfà fún. Ojú mi dàbolẹ fún Ẹni tí Ó dá a, tí Ó ya àwòrán rẹ, tí Ó sì sí igbòrán rẹ àti iríran rẹ. Ìbùkún ni fún Ọlọhun Ẹni tí Ó dára jùlọ nínú àwọn adédáá)” Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (771), nínú *Ḥadīth* tí ‘Aliyy – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá.
- 4> “*Allāhummaghfir lī dhanbī kullah, diqqahu wajillah, wa’awwalahu wa’ākhirah, wa’alāniyatahu wasirrah* (Ìre Ọlọhun! Forí gbogbo ẹṣe mi pátápátá jì mí; kékeré rẹ, nílá rẹ, àkókó rẹ, igbèyìn rẹ, ẹyí tí mo dá ní gbangba nínú rẹ àti ẹyí tí mo dá ní ikòkò nínú rẹ)” Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (483), nínú *Ḥadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá.
- 5> “*Allāhumma ’innī ’a’ūdhu biridāka min sakhatik, wabimu’āfātika min ’uqūbatik, wa’a’ūdhu bika mink, lā ’uḥṣī thanā’an ’alayk, ’Anta kamā ’athnayta ’alā nafsik* (Ìre Ọlọhun! Dájúdájú ẹmi n wá iṣọ pèlú iyónú Rẹ kúrò níbi ibínú Rẹ, àti pèlú àmójúkúrò Rẹ kúrò níbi iyà Rẹ. Mo sì n fi Ọ wá iṣọ kúrò lódò Rẹ. Mi ò le ẹyìn fún Ọ tán. Ìwọ n bẹ bí Ọ ti ròyìn ara Rẹ gélẹ)”, nínú *Ḥadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá. *Sunnah* ni kí ó mú ohun tí ó bá rò ọ lórùn nínú àwọn irántí Ọlọhun wònyí wá nígbà tí ó bá wà ní iforikanlẹ wá, kí ó

sì máa ẹ̀ é níràn-ńràn. Nínú ohun tí a ti mò ni pé ohun tí ó jẹ̀ ọ̀ranyàn ní rùkúù, ni kí a sọ wí pé: “*Subhāna Rabbiyal-‘Azīm* (Mímó ni fún Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba mi, Ọ̀ba tí Ó tóbi)” ní ẹ̀ẹ̀kan soṣo, ohun tí ó bá lẹ̀kún lẹ̀yìn rẹ̀, *Sunnah* ni. Bẹ̀ẹ̀ náà ni iforíkanlẹ̀, ohun tí ó jẹ̀ ọ̀ranyàn nìbẹ̀, ni kí a sọ gbólóhùn: “*Subhāna Rabbiyal-‘A‘lā* (Mímó ni fún Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba mi, Ọ̀ba tí Ó ga jùlọ̀)” ní ẹ̀ẹ̀kan soṣo. ẚ̀g̀b̀on ikeji àti iketa, *Sunnah* ni.

4 *Sunnah* ni kí á máa ẹ̀ àdúà ní ọ̀pòlọ̀pò nígà tí a bá wà ní iforíkanlẹ̀.

Nítorí *Hadīth* tí *Ibn ‘Abbās* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí àwọn méjèjì – gbà wá, èyí tí ó wà ní ọ̀dò Muslim: “ẚ̀g̀b̀on ní iforíkanlẹ̀, ẹ̀ g̀b̀iyànjú láti ẹ̀ àdúà nìbẹ̀, ó ẹ̀eṣe – (ó súnmọ̀ kí wọn gba àdúà náà) – kí wọn dá yín lóhùn” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (479).

6 Nínú àwọn ohun tí ó jẹ̀ *Sunnah* nígà tí a bá jókòó láàrin iforíkanlẹ̀ méjèjì.

1 Nínú ohun tí ó jẹ̀ *Sunnah* ni kí akírun tẹ̀ ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ òsì, kí ó sì jókòó lé e lóri, kí ó sì nàró àtẹ̀lẹ̀sẹ̀ ọ̀tún.

Nítorí *Hadīth* tí *Abū Ḥumayd As-Sā‘idī* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, tí ó ẹ̀ àfítì rẹ̀ sí Ànábì, ó wà nínú rẹ̀ pé: “Nígà tí ó bá jókòó, níbi ọ̀pó-irun méjèjì, yóò jókòó lé àtẹ̀lẹ̀sẹ̀ rẹ̀ òsì, yóò sì nàró ọ̀tún” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (828).

2 Fífa orígun irun yìgùn.

Nítorí *Hadīth* tí *Thābit Al-Bunāniyy* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, dájúdájú ó ti síwájú.

3 *Sunnah* ni fún ẹnì tí ó bá fẹ̀ dídè lọ̀ síbì èyíkẹ̀yí nínú ọ̀pó-irun, bóyá ikeji ni tàbí ikerin, kí ó jókòó fún ìgbà díẹ̀ síwájú kí ó tó dídè .

Èyí ni wọn máa n pè ní: (**Ìjokòó isinmin**), kò ní irántí Ọ̀lọ̀hun kankan pátó. Fífẹ̀sẹ̀ rinlẹ̀ rẹ̀ wá nínú ègbàwà *Hadīth* méta, nínú rẹ̀ ni:

Hadīth tí Mālik ọmọ Al-Ḥuwayrith – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé: “Dájúdájú mo rí Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – nígbà tí ó n kírùn lówọ, nígbà tí ó bá wà lórí irun wítirí rẹ̀, kò ní dídè nàró títí tí yòò fi jókòò dáadáa” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (823). Mālik ọmọ Al-Ḥuwayrith – kí Ọlọhun yónú sí i –, òun ni ẹnì tí ó gba ọrọ̀ Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – wá pé ó sọ wí pé: “**È máa kírùn gégé bí ẹ̀ tí rí mi tí mò n kírùn**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (631).

Àwọn onímímò yapa ẹnu nípa jíjẹ *Sunnah* (**Ìjokòò ìsinmin**), sùgbón ohun tí ó ẹ̀ déédé ni pé ó jẹ́ *Sunnah* pòrangandan. Nítorí *Hadīth* tí Mālik – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá. Nínú àwọn onímímò tó gbólá fún jíjẹ *Sunnah* rẹ̀ ni: *An-Nawawī*, *Ash-Shawkānī*, *Ibn Bāz* àti *Al-Albānī* – kí Ọlọhun ké gbogbo wọn –. Àti igbimò gbére, èyí tó wà fún síse iwádíí nípa ìmò àti àlàyé idájó ẹ̀sìn – (wo: *Fatāwā wamaqālātin mutanawī ‘ah* (11/99), àti àwọn àlàyé idájó ẹ̀sìn tí igbimò gbére (6/445-446).

An-Nawawī – kí Ọlọhun ké ẹ̀ – sọ wí pé: “Èyí ni ohun tí ó ẹ̀ déédé, èyí tí àwọn ẹ̀gbàwà *Hadīth* tó ní àlááfíà fi ẹ̀sẹ̀ rinlẹ̀ lórí rẹ̀” Wo: *Al-Majmū’* (3/441).

⟨7⟩ Nínú àwọn *Sunnah* tí a máa n ẹ̀ níbi àtááyá :

1 *Sunnah* ni kí akírun tẹ̀ ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ òsì sílẹ̀, níbi àtááyá, kí ó sì nàró ọ̀tún.

Àlàyé yíi, akírun yòò ẹ̀ àmúlò rẹ̀ léyìn tí ó bá tí kí ọ̀pó-irun méjì pé, pẹ̀lú rùkúù rẹ̀, iforíkanlẹ̀ rẹ̀, ìnàró rẹ̀ àti ìjòkó rẹ̀, bóyá ó wà lórí irun olópòò méréin, tàbí olópòò méta tàbí olópòò méjì, èyíkéyí ọ̀pó-irun kejì, ìjokòò níbi àtááyá rẹ̀, yòò wà lórí àlàyé yíi. Nítorí *Hadīth* tí Abū Ḥumayd *As-Sā ‘idī* – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, tí ó ẹ̀ àfiti rẹ̀ sí Ànábì, ó wà nínú rẹ̀ pé: “Nígbà tí ó bá jókòò, níbi ọ̀pó-irun méjèjì, yòò jókòò lé àtẹ̀lẹ̀sẹ̀ rẹ̀ òsì, yòò sì nàró ọ̀tún” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (828). Àti nítorí *Hadīth* tí ‘Ā’ishah –kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé: “Ó máa n sọ àtááyá níbi gbogbo ọ̀pó-irun méjì, ó sì máa tẹ̀ àtẹ̀lẹ̀sẹ̀ rẹ̀ òsì sílẹ̀, yòò sì nàró ọ̀tún” *Muslim* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (498).

Sùgbón àtááyá igbèyìn, níbi irun olópòò méréin àti méta, àlàyé bí a ti máa n ẹ̀ é n bọ̀

2 *Sunnah* ni kí ó máa mú ibi tí yóò gbé ọwọ̀ rẹ̀ sí, nígbà tí ó bá ń ẹ̀ ̀ àtááyá lówó, wá lóríran-̀nran.

Ibi tí yóò gbé ọwọ̀ rẹ̀ sí, nígbà tó bá ń ẹ̀ ̀ àtááyá lówó, ní àlàyé méjì:

Àkókó : Kí ó gbé ọwọ̀ méjèèjì lórí itan méjèèjì .

Àlàyé kejì : Kí ó gbé ọwọ̀ méjèèjì lórí orúkún rẹ̀ méjèèjì. Èyí yóò wáyé pèlú pé kí ó fi ọwọ̀ rẹ̀ òsì di orúkún rẹ̀ òsì mú. Şùgbón ọwọ̀ rẹ̀ ọ̀tún, yóò tọ́ka pèlú rẹ̀ – gégé bíi àlàyé rẹ̀ yóò ti pada wáyé –, şùgbón ọwọ̀ òsì, tí tẹ̀ sílẹ̀ ni yóò wà ní gbogbo ìgbà.

Nítorí *Hadīth* tí *Ibn ‘Umar* – kí Ọlọ́hun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá pé: “Dájúdájú Írànşẹ Ọlọ́hun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọ́hun máa bá a – nígbà tí ó bá jókòò lórí irun, yóò gbé àtẹ̀lẹ̀wọ̀ rẹ̀ ọ̀tún lé itan rẹ̀ ọ̀tún, yóò sì di gbogbo ìka ọwọ̀ rẹ̀ papọ̀, yóò tọ́ka pèlú ìka ifábẹ̀lá, èyí tí ó tẹ̀lẹ̀ àtàǹpàkò, yóò sì gbé àtẹ̀lẹ̀wọ̀ rẹ̀ òsì lé itan rẹ̀ òsì” Muslim gbà á wá pèlú ò̀nkà (580). Nínú ègbàwá mìíràn: “Yóò sì fi àtẹ̀lẹ̀wọ̀ rẹ̀ di orúkún rẹ̀ mú” Muslim gbà á wá pèlú ò̀nkà (579).

3 *Sunnah* ni kí ó máa mú bí yóò ti gbé àwọn ìka-ọwọ̀ rẹ̀, nígbà tí ó bá ń ẹ̀ ̀ àtááyá lówó, wá lóríran-̀nran

Bí yóò ti gbé àwọn ìka-ọwọ̀ rẹ̀, nígbà tí ó bá ń ẹ̀ ̀ àtááyá lówó, ní àlàyé méjì:

Àlàyé kìn-ín-nín : Kí ó ká gbogbo àwọn ọmọ-ìka ọwọ̀ rẹ̀ ọ̀tún kò, kí ó tọ́ka pèlú ìka ifábẹ̀lá, kí ó sì tẹ̀ ti òsì pẹ̀şẹ̀ .

Nítorí *Hadīth* tí *Ibn ‘Umar* – kí Ọlọ́hun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, èyí tí ó ti síwájú pé: “Yóò di gbogbo ìka ọwọ̀ rẹ̀ papọ̀, yóò sì tọ́ka pèlú ìka ifábẹ̀lá, èyí tí ó tẹ̀lẹ̀ àtàǹpàkò...” Muslim gbà á wá pèlú ò̀nkà (580).

Àlàyé kejì : Kí ó takókó mètáléláádóta, pèlú pé kí ó ká ika kúrúnbéte àti òòkayemi kò, kí ó sì fi àtànṣàkò àti ọba ààrin kọ ọdo, kí ó sì tọka pèlú ika ifábẹ̀lá, ṣùgbón yóò tẹ ọwọ̀ ọ̀sì pẹ̀rẹ̀se .

Nítorí *Hadīth* tí *Ibn ‘Umar* – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèjì – gbà wá, èyí tí ó ti síwájú pé: “Nígba tí Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – bá jókòò, níbi àtááyá, yóò gbé ọwọ̀ rẹ̀ ọ̀sì lé orúnkún rẹ̀ ọ̀sì, yóò gbé ọwọ̀ rẹ̀ ọ̀tún lé orúnkún rẹ̀ ọ̀tún, yóò takókó mètáléláádóta (pèlú pé kí ó ká ika kúrúnbéte àti òòkayemi kò, kí ó sì fi àtànṣàkò àti ọba ààrin kọ ọdo) yóò sì tọka pèlú ika ifábẹ̀lá” Muslim gbà á wá pèlú ònka (580).

4 *Sunnah* ni kí akírun máa ẹ̀ oníran-ńran láàrin àwọn ẹ̀rọ-ọ̀rọ̀ àtááyá .

Nígba kan yóò mú ẹ̀rọ-ọ̀rọ̀ yíí wá, nígbà miíràn, yóò mú òmíràn wá, **nínú ohun tí ó wá nípa rẹ̀ ni:**

- 1> “*At-tahīyyātu lillāhi waṣ-ṣalawātu waṭ-ṭayyibāt, as-salāmu ‘alayka ‘ayyuhan-nabiyyu waraḥmatullāhi wabarakātuh, as-salāmu ‘alaynā wa‘alā ‘ibādillāhiṣ-ṣālihīn. ‘Ashhadu ‘an lā ‘ilāha ‘illallāh, wa‘ashhadu ‘anna Muḥammadan ‘abduhu warasūluh* (Gbogbo kíkí ti Ọlòhun ni í ẹ̀, àti gbogbo irun àti gbogbo dáadáa. Àlááfíà Ọlòhun kí ó máa bá ọ, ire Ọ̀jísẹ̀ Ọlòhun, àti iké Ọlòhun àti ibùkún Rẹ̀. Àlááfíà Ọlòhun kí ó máa bá wa, kí ó sì máa bá àwọn ẹ̀ni dáadáa nínú àwọn ẹ̀rúsin Ọlòhun. Mo jẹ́rìí pé kò sí Ọlòhun kan tó létọ̀ọ̀ sí ijọ̀sin àyàfí Ọlòhun Allāh nikan, mo sì jẹ́rìí pé Ọ̀jísẹ̀ Ọlòhun Muḥammad, níti pàápàá, jẹ ẹ̀rúsin Rẹ̀ àti Írànsẹ̀ Rẹ̀)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònka (1202), Muslim sì gbà á wá pèlú ònka (402), nínú *Hadīth* tí ‘Abdullāh ọmọ Mas‘ūd – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá.

- 2> “*At-tahīyyātul-Mubārakāt, waṣ-ṣalawātuṭ-ṭayyibāt lillāhi, as-salāmu ‘alayka ‘ayyuhan-nabiyyu...* (Gbogbo kíkí tí ó jẹ oníbùkún, gbogbo irun, èyí tó dára ti Ọlòhun ni í ṣe. Àlááfíà Ọlòhun kí ó máa bá ọ, ire Ọjíṣẹ Ọlòhun...)” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (403), nínú *Hadīth* tí *Ibn ‘Abbās* – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá. Lẹ̀yìn nàà yòò parí rẹ̀ gégé bí ó ti síwájú.
- 3> “*At-tahīyyātuṭ-ṭayyibātuṣ-ṣalawātu lillāhi, as-salāmu ‘alayka ‘ayyuhan-nabiyyu...* (Gbogbo kíkí tó dára àti gbogbo irun, ti Ọlòhun ni í ṣe. Àlááfíà Ọlòhun kí ó máa bá ọ, ire Ọjíṣẹ Ọlòhun...)” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (404), nínú *Hadīth* tí *Abū Mūsā* – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá. Lẹ̀yìn nàà yòò parí rẹ̀ gégé bí ó ti síwájú.

5 *Sunnah* ni kí akírun jókòò, níbi àtááyá igbèyìn ní eni tó nàró àtẹ̀ṣẹ̀ ọ̀tún, yòò yọ ẹ̀ṣẹ̀ ọ̀sì síta láti abẹ̀ rẹ̀, yòò sì fi ìdí lélé (*tawarruk*), níbi irun olópòò méta àti olópòò méréin.

Ohun tí wọn gbà lérò ní kí ó jókòò níbi àtááyá igbèyìn, tí ó bá jẹ wí pé irun jẹ olópòò méréin tàbí olópòò méta pẹ̀lú pé kí ó fi ìdí lélé, kí ó jókòò lóri abala idi ọ̀sì. Ìjokòò *tawarruk* wá ní ọ̀nà tí ó ju èyòkan lọ, nítorí nàà wọn fẹ̀ kí á máa se é lóníra-ńran nígbà nàà.

Nínú ohun tí ó wá lóri rẹ̀ ni:

- 1> **Kí ó tẹ ẹ̀ṣẹ̀ rẹ̀ ọ̀sì sílẹ̀, yòò sì yọ ọ̀ síta láti ẹ̀gbẹ̀ ọ̀tún, yòò nàró àtẹ̀ṣẹ̀ ọ̀tún, yòò sì fi ìdí rẹ̀ lélé.**

Àlàyé yíi, *Al-Bukhārī* – kí Ọlòhun kẹ ẹ – gbà á wá láti ọ̀dò *Abū Ḥumayd As-Sā‘idī* – kí Ọlòhun yónú sí i –. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (828).

- 2> **Kí ó tẹ gígíṣẹ̀ rẹ̀ méjèèjì sílẹ̀ lápapọ̀, kí ó sì yọ méjèèjì síta láti ẹ̀gbẹ̀ ọ̀tún, yòò sì fi ìdí rẹ̀ lélé .**

Àlàyé yíi, *Abū Dāwūd* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (731), *Ibn Ḥibbān* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (1867), *Al-bayhaqī* gbà á wá (2/128), nínú *Hadīth* tí *Abū Ḥumayd As-Sā‘idī* – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, *Al-Albānī* kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní àlááfíà – kí Ọlòhun kẹ gbogbo wọn –.

Ó pàtàkì kí á lọ mò pé ohun tí ó ní àlááfíà nípa ijokòò *tawarruk* ni pé kí í se níbi gbogbo átááyá igbèyìn ni a ti máa n se é, sùgbón níbi átááyá igbèyìn, tí ó bá jẹ wí pé irun jẹ olópòò méta tàbí olópòò mērin, yàtò sí olópòò méjì.

6 *Sunnah* ni kí akírun máa ka lóníran-ńran láàrin àwọn èrọ-òrò tí a fi máa n se àsalátù fún Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – .

Dájúdájú àwọn ọlòkan-ò-jòkan èrọ-òrò wá nípa síse àsalátù Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – . Nítorí nàà *Sunnah* ni kí ó se é lóníran-ńran. Nínú ohun tó wá ni:

- 1> *“Allāhumma ṣalli ‘alā Muḥammad, wa‘alā ‘āli Muḥammad, kamā ṣallayta ‘alā Ibrāhīma wa‘alā ‘āli Ibrāhīm, ‘innaka Ḥamīdun Majīd, Allāhumma bārik ‘alā Muḥammad, wa‘alā ‘āli Muḥammad, kama bārakta ‘alā Ibrāhīma wa‘alā ‘āli Ibrāhīm, ‘innaka Ḥamīdun Majīd* (Ìre Ọlòhun! Se iké fún Ọjísẹ Ọlòhun Muḥammad àti fún àwọn ebí Ọjísẹ Ọlòhun Muḥammad gégé bí O ti se iké fún Ọjísẹ Ọlòhun Ibrāhīm àti fún àwọn ebí Ọjísẹ Ọlòhun Ibrāhīm. Dájúdájú Ìwo ni Èni eyìn, Èni títóbi. Ìre Ọlòhun! Se ibùkún fún Ọjísẹ Ọlòhun Muḥammad àti fún àwọn ebí Ọjísẹ Ọlòhun Muḥammad gégé bí O ti se ibùkún fún Ọjísẹ Ọlòhun Ibrāhīm àti fún àwọn ebí Ọjísẹ Ọlòhun Ibrāhīm. Dájúdájú Ìwo ni Èni eyìn, Èni títóbi)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlù ònkà (3370), nínú *Ḥadīth* tí Ka‘b oṃo ‘Ujrah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá.
- 2> *“Allāhumma ṣalli ‘alā Muḥammad, wa‘alā ‘āli Muḥammad, kamā ṣallayta ‘alā Ibrāhīma wa‘alā ‘āli Ibrāhīm, wabārik ‘alā Muḥammad, wa‘alā ‘āli Muḥammad, kama bārakta ‘alā Ibrāhīma wa‘alā ‘āli Ibrāhīm, fil-‘ālamīn, ‘innaka Ḥamīdun Majīd* (Ìre Ọlòhun! Se iké fún Ọjísẹ Ọlòhun Muḥammad àti fún àwọn ebí Ọjísẹ Ọlòhun Muḥammad gégé bí O ti se iké fún Ọjísẹ Ọlòhun Ibrāhīm àti fún àwọn ebí Ọjísẹ Ọlòhun Ibrāhīm. Tún se ibùkún fún Ọjísẹ Ọlòhun Muḥammad àti fún àwọn ebí Ọjísẹ Ọlòhun Muḥammad gégé bí O ti se ibùkún fún Ọjísẹ Ọlòhun Ibrāhīm àti fún àwọn ebí Ọjísẹ Ọlòhun Ibrāhīm, nínú gbogbo àgbáyé, dájúdájú Ìwo ni Èni eyìn, Èni títóbi)” Muslim gbà á wá pèlù ònkà (402), nínú *Ḥadīth* tí ‘Abdullāh oṃo Mas‘ūd – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá.
- 3> *“Allāhumma ṣalli ‘alā Muḥammad wa‘alā ‘azwājīhi wadhurriyyatihī kamā ṣallayta ‘alā ‘āli Ibrāhīm, wabārik ‘alā Muḥammad, wa‘alā ‘azwājīhi wadhurriyyatih, kamā bārakta ‘alā ‘āli Ibrāhīm, ‘innaka Ḥamīdun Majīd* (Ìre Ọlòhun! Se iké fún Ọjísẹ Ọlòhun Muḥammad

Àwọn *Sunnah* tí a máa n se ní àsíṁkò tí àfèrẹ̀mọ̀jùmọ̀ tí yọ

àti fún àwọn iyàwó rẹ̀ àti àwọn àrómọdómọ rẹ̀ gégé bí O ti ẹ̀ ikẹ̀ fún àwọn ẹbí Òjísẹ̀ Ọlọhun Ibrāhīm. Tún ẹ̀ ibùkún fún Òjísẹ̀ Ọlọhun Muḥammad àti fún àwọn iyàwó rẹ̀ àti àwọn àrómọdómọ rẹ̀ gégé bí O ti ẹ̀ ibùkún fún àwọn ẹbí Òjísẹ̀ Ọlọhun Ibrāhīm. Dájúdájú Ìwọ̀ ni Ẹ̀ni ẹ̀yìn, Ẹ̀ni títóbi). *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (3369), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònkà (407), nínú *Ḥadīth* tí Abū Ḥumayd *As-Sā'idī* – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá.

7 Sunnah ni kí akírun wá iṣọ pẹ̀lú Ọlọhun kúrò níbi ǹnkan m̀erin síwájú kí ó tó sálámà .

Èyí ni ọ̀rọ̀ ọ̀gòòrọ̀ àwọn onímímọ̀ – kí Ọlọhun ké wọ̀n –, nítorí *Ḥadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Nígbà tí ẹ̀ni kẹ̀ni nínú yín bá ẹ̀ àtááyá iḡbèyìn tán, kí ó wá iṣọ pẹ̀lú Ọlọhun kúrò níbi ǹnkan m̀erin: Kúrò níbi iyà iná *Jahannam*, àti kúrò níbi iyà inú sàrèè, àti kúrò níbi wàhálà iṣẹ̀mí ayé àti ikú, àti kúrò níbi aburú wàhálà *Al-Masīh Ad-dajjāl***” . Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (588), *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (842).

Àwọn àdúà miíràn wà, èyí tó wá nínú *Sunnah*, tó sì jẹ́ *Sunnah* fún akírun kí ó máa mú un wá lónira-nran síwájú kí ó tó sálámà, **nínú ohun tí ó wá ni :**

- 1> “*Allāhumma 'innī 'a'ūdhu bika minal-ma'thami wal-maghrām* (Ìrẹ̀ Ọlọhun! Dájúdájú èmi n wá iṣọ pẹ̀lú Rẹ̀ kúrò níbi ẹ̀ṣẹ̀ àti gbèsè)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (832), Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (589).
- 2> “*Allāhumma 'innī 'as'alukal-jannah, wa'a'ūdhu bika minnan-nār* (Ìrẹ̀ Ọlọhun! Dájúdájú èmi n tọ̀rọ̀ Ọ̀gbà-idèra Àlùjáninna lódò Rẹ̀, mo sì n wá iṣọ pẹ̀lú Rẹ̀ kúrò níbi Iná)” Abū Dāwūd gbà á wá pẹ̀lú ònkà (792), *Al-Albānī* kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní àlááfia nínú (*Ṣaḥīḥu Abī Dāwūd* 3/377).
- 3> “*Allāhumma 'innī zalamtu nafsī zulman kathīran, walā yaghfirudh-dhunūba 'illā 'Ant, faghfir lī maghfiratan min 'indika warḥamnī, 'innaka 'Antal-Ghafūrur-Raḥīm* (Ìrẹ̀ Ọlọhun! Dájúdájú èmi ẹ̀ àbòsì fún ẹ̀mí ara mi ní àbòsì tí ó pọ̀, ẹ̀ni kankan kò sì le ẹ̀ ẹ̀forìjìn àwọn ẹ̀ṣẹ̀ àyàfi Ìwọ̀ nikan. Nítorí náà ẹ̀ ẹ̀forìjìn fún mi láti ọ̀dò Rẹ̀, sì tún ké mi. Dájúdájú Ìwọ̀ gan-an ni Ọ̀lọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ẹ̀forìjìn, Ọ̀lọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àánú)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (6326), Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (2705).

- 4> “*Allāhumma ’a’innī ’alā dhikrik, washukrik, waḥusni ’ibādatik* (Ìrẹ̀ Ọlòhun! Ràn mí lówó láti máa rántí Rẹ̀, àti láti máa dúpẹ̀ fún Ọ̀, àti láti máa sìn Ọ̀ dáadáa)” Abū Dāwūd gbà á wá pèlú ònkà (1522), *An-Nasā’ī* gbà á wá pèlú ònkà (1304), *Al-Albānī* kà á sí ègbàwá tí ó ní àlááfíà nínú (*Ṣaḥīḥul-Jāmi’* 2/1320).
- 5> “*Allāhumma ’innī ’a’ūdhu bika minal-bukhl, wa’a’ūdhu bika minal-jubn, wa’a’ūdhu bika min ’an ’uradda ’ilā ’ardhalil-’umur, wa’a’ūdhu bika min fitnatid-dunyā, wa’a’ūdhu bika min ’adhābil-qabr* (Ìrẹ̀ Ọlòhun! Dájúdájú èmi n wá iṣọ̀ pèlú Rẹ̀ kúrò níbi ahun, mo si n wá iṣọ̀ pèlú Rẹ̀ kúrò níbi ojo, mo si n wá iṣọ̀ pèlú Rẹ̀ kúrò níbi kí n padá sí rálèrálè ojó-orí, mo si n wá iṣọ̀ pèlú Rẹ̀ kúrò níbi wàhálá ilé ayé, mo si tún n wá iṣọ̀ pèlú Rẹ̀ kúrò níbi iyà inú sàrèè)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (6370).
- 6> “*Allāhumma ḥāsibnī ḥisāban yasīrā* (Ìrẹ̀ Ọlòhun! Ẹ̀ se iṣìrò iṣẹ̀ mi ní iṣìrò tó rọ̀rùn)” Aḥmad gbà á wá pèlú ònkà (24215), *Al-Albānī* kà á sí ègbàwá tí ó ní àlááfíà nínú (*Taḥqīqu mishkātil-maṣābiḥ* 3/1544).

Léyìn nàà yòò sálámà ní ẹnì tó wo ègbé níbi sálámà rẹ̀, *Sunnah* ni wíwo ègbé rẹ̀ (nígbà tí ó bá n sálámà) níbi irun, *Sunnah* tún ni wíwo ègbé dé ògóngó bakan nàà. Èyí rí bẹ̀, nítòrí pé dájúdádájú Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a –, máa n wo ègbé tí tí ẹnì tó wà léyìn rẹ̀ yòò fi rí fifunfun èrèkẹ̀ rẹ̀ – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a –. Sa’d ọ̀mọ̀ Abū Waqqāṣ – kí Ọlòhun yónú sí i – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – sọ̀ wí pé: “Mo máa n rí Íránṣẹ̀ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – tí ó máa n sálámà sí ègbé ọ̀tún rẹ̀ àti ègbé ọ̀sì rẹ̀, tí tí mo fi máa n rí fifunfun èrèkẹ̀ rẹ̀” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (582).

⟨8⟩ *Sunnah ni sīṣe àwọn irántí Ọlòhun tí wọn se lófin fún wa léyìn tí a bá sálámà níbi irun ọ̀ranyàn.*

An-Nawawī – kí Ọlòhun kẹ̀ ẹ̀ – sọ̀ pé: “Àwọn onímímò panupò lóri jíjé ohun tí a fẹ̀ nínú ẹ̀sìn *Islām* sīṣe irántí Ọlòhun léyìn irun ọ̀ranyàn” Wo: *Al-’Adhkār* (ojú-ewé: 66).

Wọn fẹ̀ kí á gbé ohùn sókè pèlú irántí Ọlòhun yìi; Nítòrí *Ḥadīth* tí *Ibn ’Abbās* – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá pé: “Dájúdájú gbígbé ohùn sókè pèlú irántí Ọlòhun nígbà tí àwọn èyàn bá kúrò níbi irun ọ̀ranyàn jẹ̀ ohun tí wọn máa n se nígbà ayé Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a –” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (841), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (583).

Àwọn irántí Ọlòhun nàà nìyí :

- 1> Yòò toro àforijìn lódò Ọlòhun – Oba tí Olá Rẹ ga – ní èmẹta, léyìn nàà yòò sọ wí pé: “*Allāhumma ’Antas-Salām waminkas-salām, tabārakta yā dhal-jalāli wal-’ikrām* (Ìrẹ Ọlòhun! Ìwo ni Àlááfíà, ọdò Rẹ sì ni àlááfíà tí n wá. Ìrẹ Oba tí Ó ni títóbi àti àpónlé)” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (591), nínú *Hadīth* tí Thawbān – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá.
- 2> “*Lā ’ilāha ’illallāhu waḥdahu lā sharīka lah, laḥul-mulku walahul-ḥamd, wahuwa ’alā kulli shay’in Qadīr. Lā ḥawla walā quwwata ’illa billāh, lā ’ilāha ’illallāh, walā na’budu ’illā ’iyyah, laḥun-ni’matu walahul-faḍl walahuth-thanā’ul-ḥasan, lā ’ilāha ’illallāh, mukhlisīna laḥud-dīna walaw karihal-kāfirūn* (Kò sí ọlòhun kankan tó létòṣí sí ijòsìn àyàfí Ọlòhun Allāh nikan soṣo, kò sí orogún fún Un. Ti È ni ijoba, ti È sì ni gbogbo opé àti eyìn í ṣe, àti pé Òun ni Alágbára lórí gbogbo nṁkan. Kò sí ogbón kankan, kò sí sí agbára kankan àyàfí pèlú Ọlòhun. Kò sí ọlòhun kankan tó létòṣí sí ijòsìn àyàfí Ọlòhun Allāh nikan soṣo. A kò ní jòsìn àyàfí fún Òun nikan. Ti È ni ìdèra, ti È sì ni olá àti pé ti È ni eyìn dáadáa í ṣe. Kò sí ọlòhun kankan tó létòṣí sí ijòsìn àyàfí Ọlòhun Allāh nikan. À n ṣe àfòmó ijòsìn fún Un, kódà kí àwọn aláìgbàgbò kóríira)”. Muslim gbà á wá pèlú ònkà (596).
- 3> “*Lā ’ilāha ’illallāhu waḥdahu lā sharīka lah, laḥul-mulku walahul-ḥamd, wahuwa ’alā kulli shay’in Qadīr. Allāhumma lā māni’a limā ’a’ṭayt, walā mu’ṭiya limā mana’t, walā yanfa’u dhal-jaddi minkal-jadd* (Kò sí ọlòhun kankan tó létòṣí sí ijòsìn àyàfí Ọlòhun Allāh nikan soṣo, kò sí orogún fún Un. Ti È ni Ijoba, ti È sì ni gbogbo opé àti eyìn í ṣe, àti pé Òun ni Alágbára lórí gbogbo nṁkan. Ìrẹ Ọlòhun! Kò sí eni tó le kọ ohun tí O bá fúnni, kò sí sí eni tí ó le fúnni ní ohun tí O bá kò, àti pé ọrò ọlòrò kò le ṣe é ní ànfààní ní ọdò Rẹ)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (844), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (593).
- 4> Léyìn yòò ṣe àfòmó tí ègbàwá wá fún, fún Ọlòhun. Ó ní àwọn èrò-òrò kan:

Àkókó: [*Subḥānallāh: (Mímó ni fún Ọlòhun) 33, àti Al-ḥamdu lillāh: (Gbogbo opé àti eyìn tí Ọlòhun ní í ṣe) 33, àti Allāhu ’Akbar: (Ọlòhun ni Ó tóbi jùlọ) 33. Yòò sì pé ọgórùn-ún pèlú kí ó wí pé: Lā ’ilāha ’illallāhu waḥdahu...: (Kò sí ọlòhun kankan tó létòṣí sí ijòsìn àyàfí Ọlòhun Allāh nikan soṣo)...].*

Nítorí *Ḥadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Írànṣẹ Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Ẹni kẹni tó bá ẹ àfọmọ́ fún Ọlọhun, lẹyin gbogbo irun, nígbà mètálélógbòn, tí ó ẹ ẹyin fún Ọlọhun nígbà mètálélógbòn, tí ó gbé Ọlọhun tóbi nígbà mètálélógbòn, iye jẹ mọkàndínlógòrùn-ún, tí ó sí pé ogòrùn-ún pèlú: *Lā 'ilāha 'illallāhu waḥdahū lā sharīka lah, laḥul-mulku walahul-ḥamd, wahuwa 'alā kullī shay'in Qadīr*** (Kò sí ọlọhun kankan tó létò ọ sí ijòsìn àyàfi Ọlọhun Allāh nikan soṣo, kò sí orogún fún Un. Ti Ẹ ni Ẹjọba, ti Ẹ sì ni gbogbo ọpẹ àti ẹyin í ẹ, àti pé Ọun ni Alágbára lórí gbogbo nnkan), **won yóo forí àwon àṣiṣe rẹ jìn in, kòdà kó tó ifòfó orí òkun**” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (597).

Ìkẹjì : [*Subḥānallāh:* (Mímọ́ ní fún Ọlọhun) nígbà 33, àti *Al-ḥamdu lillāh:* (Gbogbo ọpẹ àti ẹyin tí Ọlọhun ní í ẹ) nígbà 33, àti *Allāhu 'Akbar:* (Ọlọhun ni Ó tóbi jùlọ) nígbà 34]. Nítorí *Ḥadīth* tí Ka' b ọmọ 'Ujrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Írànṣẹ Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Àwon irántí Ọlọhun kan n bẹ tó máa n tẹlẹ irun, ẹni tó bá sọ won tàbí ó ẹ won lẹyin irun ọranyàn kò le pòfo:**

Ṣiṣe àfọmọ́ fún Ọlọhun, nígbà mètálélógbòn, ṣiṣe ẹyin fún Ọlọhun nígbà mètálélógbòn, àti gbígbé Ọlọhun tóbi nígbà mērínlélógbòn” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (596).

Ìkẹta: [*Subḥānallāh:* (Mímọ́ ní fún Ọlọhun) nígbà 25, àti *Al-ḥamdu lillāh:* (Gbogbo ọpẹ àti ẹyin tí Ọlọhun ní í ẹ) nígbà 25, àti *Allāhu 'Akbar:* (Ọlọhun ni Ó tóbi jùlọ) nígbà 25, *lā 'ilāha 'illallāhu* (kò sí ọlọhun kankan tó létò ọ sí ijòsìn àyàfi Ọlọhun Allāh nikan soṣo) nígbà 25].

Èrọ-òrọ́ yíi wá lódò *At-Tirmidhī*, nínú *Ḥadīth* tí 'Abdullāh ọmọ Zayd – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá. *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ònkà (3413), *Al-Albānī* sì kà á sí ègbàwá tó ní àlááfíà (*Tahqīqu Mishkātil-Maṣābīh* 1/307).

Ìkẹrin: [*Subḥānallāh:* (Mímọ́ ní fún Ọlọhun) nígbà 10, àti *Al-ḥamdu lillāh:* (Gbogbo ọpẹ àti ẹyin tí Ọlọhun ní í ẹ) nígbà 10, àti *Allāhu 'Akbar:* (Ọlọhun ni Ó tóbi jùlọ) nígbà 10].

Èrọ-òrọ́ yíi wá lódò *At-Tirmidhī*, nínú *Ḥadīth* tí 'Abdullāh ọmọ 'Amr – kí Ọlọhun yónú sí àwon méjèèjì – gbà wá. *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ònkà (3410), *Al-Albānī* sì kà á sí ègbàwá tó ní àlááfíà (*Tahqīqu Mishkātil-Maṣābīh* 2/743).

Òfin imò ẹ̀sìn tí síwájú nípa àwọn ijọsin tó bá gba oríṣrìṣi ọ̀nà wá pé; a ó ẹ̀ ẹ̀yí nígbà kan, a ó sì ẹ̀ iyẹn nígbà miíràn.

Sunnah ni kí á máa ẹ̀ àfòmó fún Ọlọ́hun pèlú àwọn ika ọwọ́ wa. Nítorí ohun tí Aḥmad àti *At-Tirmidhī* gbà wá, Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlọ́hun máa bá a – sọ wí pé: “**Ẹ́ máa ẹ̀ àfòmó fún Ọlọ́hun, ẹ̀ sì máa kà á pèlú àwọn ika ọwọ́ yín, nítorí pé dájúdájú wọn yóò bi wọn léèrè, wọn yóò sì pa wọn láṣẹ́ kí wọn sọ̀rò**” Aḥmad gbà á wá pèlú ọ̀nkà (27089), *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ọ̀nkà (3486), *Al-Albānī* kà á sí ẹ̀gbàwá tó dára nínú (*Ṣaḥīḥul-Jāmi‘* 2/753).

Kíké ’Āyatul-Kursiyy.

Nítorí *Hadīth* tí Abū ’Umāmah – kí Ọlọ́hun yónú sí i – gbà wá, ó sọ pé: Dájúdájú Írānsé Ọlọ́hun – kí iké àti ọ̀là Ọlọ́hun máa bá a – sọ wí pé: “**Ẹ́ni tó bá kẹ́ ’Āyatul-Kursiyy léyìn gbogbo ìrun ọ̀ranyàn, ǹnkankan kò ní kọ́ fún láti wọ ọ̀gbà-idèra àyafi ikú**” *An-Nasā’ī* gbà á wá nínú *As-Sunanul-Kubrā* pèlú ọ̀nkà (9928), *Al-Mundhirī* kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní àlááfia nínú tíra rẹ̀: *At-Tarqību wat-Tarhīb* pèlú ọ̀nkà (2373), àti *Ibn ‘Abdil-Hādī* (*Al-Muḥarrar* 1/198), àti *Ibnul-Qayyim* (*Zādul-Ma‘ād* 1/303).

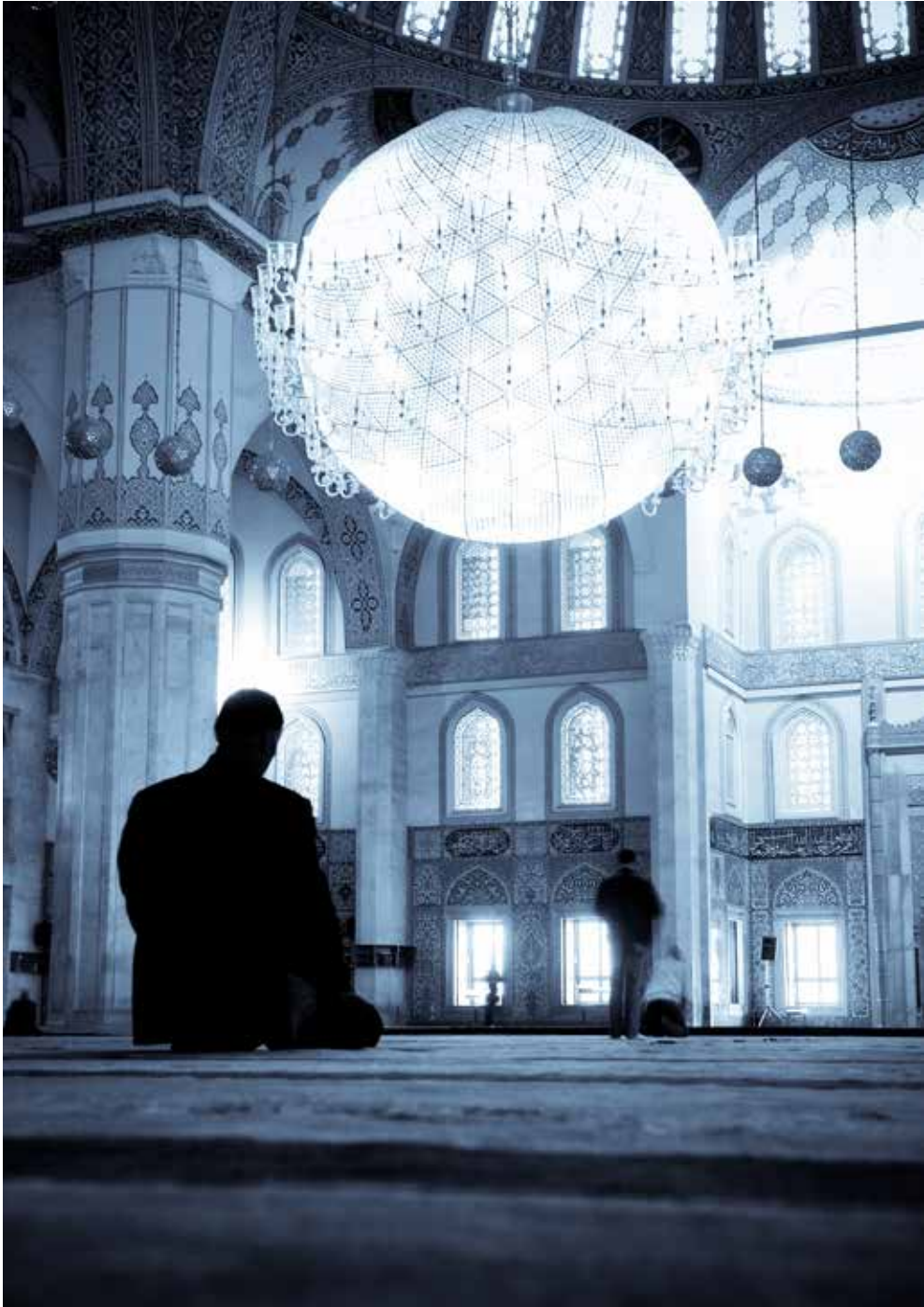
Kíké *Sūrah* méjèjì tí a fi máa n wá ịṣọra: { *Qul ‘a’ūdhu biRabbil-falaq* } àti { *Qul ‘a’ūdhu biRabbin-nās* }.

Nítorí *Hadīth* tí ‘Uqbah ọmọ ‘Āmir – kí Ọlọ́hun yónú sí i – gbà wá, ó sọ pé: “Írānsé Ọlọ́hun – kí iké àti ọ̀là Ọlọ́hun máa bá a – pa mí láṣẹ́ kí n máa kẹ́ àwọn *Sūrah* tí a fi máa n wá ịṣọra léyìn gbogbo ìrun” Abū Dāwūd gbà á wá pèlú ọ̀nkà (1525), *Al-Albānī* sọ wí pé: “Mo sọ wí pé: Ojúpòná tó gbà wá ní àlááfia”. *Ibn Khuzaymah* àti *Ibn Ḥibbān* kà á sí ẹ̀gbàwá tó ní àlááfia (*Ṣaḥīḥu Abī Dāwūd*, 5/254).

Èyí jẹ ọwọ́ kan nínú àwọn *Sunnah* ìrun, èyí tí a fẹ́ kí akírun mú wá, a ò sì tí ì kúrò lórí àsíko tí àfẹ̀rẹ̀mọ́júmọ́ tí yọ, ṣùgbón a mẹnba àwọn ohun tó síwájú nítorí pé a búkáátá sí mí máa rántí rẹ̀ ní gbogbo àyè lórí ìrun – Ọlọ́hun ní Ó mò jùlọ – .

⟨9⟩ Nínú *Sunnah* ni kí á jókòó síbí tí a ti kírun tí tí òòrùn yóò fi yọ

Jābir ọmọ Samurah – kí Ọlọ́hun yónú sí i – gbà á wá pé: “Dájúdájú Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlọ́hun máa bá a –, nígbà tó bá kírun àarọ́ tán, máa n jókòó síbí tó ti kírun tí tí òòrùn yóò fi yọ dáadáa” Muslim gbà á wá pèlú ọ̀nkà (670). Ítumò pé ó yọ dáadáa ni pé: Ó ga sókè.

- ◆ Ànábí – kí ikẹ́ àtí ọ̀là Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “Àwọn méje kan ní ẹ̀, Ọlòhun yóò da ọ̀jìjì Rẹ̀ bò wọn, ní ojú tí kò ní sí ọ̀jìjì kankan àyáfi ọ̀jìjì Rẹ̀ (Ó dárúko lára wọn)... Ọ̀kúnrin kan tí ọ̀kàn rẹ̀ sọ mó àwọn Moṣálásí ”.

◆◆ **Àwọn irántí Ọlòhun tí a máa n ẹ̀se ní àárò .** ◆◆

Àsíko àwọn irántí Ọlòhun tí a máa n ẹ̀se ní àárò máa n bèrè láti: Ìgbà tí àfèrẹ̀mójúńmọ̀ bá ti yọ. Nígbà tí apèrun bá ti pèrun fún irun àárò, àsíko àwọn irántí Ọlòhun tí a máa n ẹ̀se ní àárò ti bèrè niyẹn. Kò sí iyeméjì níbi pé mímáa ẹ̀se àwọn irántí Ọlòhun yìí jẹ̀ odi-iṣọ̀ tó gbóṣọ̀n fún ẹ̀rúsin Ọlòhun ní ayé àti pepe ọ̀rọ̀ tó tóbi lórùn.

◆◆ **Àwọn irántí Ọlòhun tí a máa n ẹ̀se ní àárò àti iròlẹ̀ niyí:**

- 1 “**Èni kẹ̀ni tó bá sọ̀ pé: *Lā 'ilāha 'illallāhu waḥdahu lā sharīka lah, lahul-mulku walahul-ḥamd, wahuwa 'alā kulli shay'in Qadīr*** (Kò sí ọlòhun kankan tó lẹ̀tòṣi sí ijọsin àyàfi Ọlòhun Allāh nikan ṣoṣo, kò sí orogún fún Un. Ti È ni lṣọba, ti È sì ni gbogbo ọ̀pẹ̀ àti ẹ̀yin í ẹ̀se, àti pé Ọ̀un ni Alágbára lórí gbogbo nṣkan), **ẹ̀ni kẹ̀ni tó bá sọ̀ ọ̀ ní ẹ̀mewàà nígbà tó bá jí ní àárò, wọ̀n yóò kọ̀ ọ̀gọ̀rùn-ún dáadàa sílẹ̀ fún un nítorí rẹ̀, wọ̀n yóò sì pa ọ̀gọ̀rùn-ún aburú rẹ̀ kúrò fún un nítorí rẹ̀, yóò tún jẹ̀ déédé ẹ̀san rere tí n bẹ̀ fún bíbókùn ẹ̀rú fún un, wọ̀n yóò sì sọ̀ ọ̀, nítorí rẹ̀, ní ọ̀jọ̀ nàà tíyí yóò fi di iròlẹ̀. Èni kẹ̀ni tó bá sọ̀ irú**

rẹ̀, nígbà tó wà ní iròlẹ̀, yóò gba irú ẹ̀san yìí gélé” Ahmad gbà á wá pẹ̀lú ònkà (8719), *Ibn Bāz* – kí Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ ga, kẹ ẹ – ka ojúpònà tó gbà wá sí èyí tó dára.

2 *'Amsaynā wa'amsal-Mulku lillāh, wal-ḥamdu lillāh lā 'ilāha 'illallāh, waḥdahu lā sharīka lah, Allāhumma 'innī 'as'aluka min khayri hādhihil-laylah, wakhayri mā fihā, wa'a'ūdhu bika min sharrihā, washarri mā fihā, Allāhumma 'innī 'a'ūdhu bika minal-kasal, wal-haram, wasū'il-kibar, wafitnatid-dunyā, wa'adhābil-qabr* (A ti di iròlẹ̀, gbogbo iḡoḡa sì tún jẹ ti Ọlọhun. Gbogbo oṣe àti ẹyìn ti Ọlọhun nikan ni í se. Kò sí ọlọhun kankan tó létòṣo sí iḡosìn àyàfi Ọlọhun Allāh nikan soṣo, kò sí orogún fún Un. Ìre Ọlọhun! Mo n tọro nínú oore òru yìí lòṣò Re àti oore ohun tí n be nínú rẹ̀, mo si n wá iṣò pẹ̀lú Re kúrò níbi aburú òru yìí àti aburú ohun tí n be nínú rẹ̀ Ìre Ọlọhun! Mo n wá iṣò pẹ̀lú Re kúrò níbi òròjú, ogbó, aburú dídí arúgbó, wàhàlà ilé-ayé àti iyà inú sàréè)” **Nígbà tí ó bá jí ní àárò, yóò tún so èyí bakan nàà pé: 'Aṣbahñā wa'aṣbaḥal-mulku lillāh** (A ti jí sáyé, gbogbo iḡoḡa sì tún jẹ ti Ọlọhun...) *'as'aluka khayra mā fi hādhal-yawm, wakhayra mā ba'dah, wa'a'ūdhu bika min sharri mā fi hādhal-yawm, washarri mā ba'dah...* (Mo n tọro oore oṣo òni yìí lòṣò Re àti oore ohun tí n be ní ẹyìn rẹ̀, mo si n wá iṣò pẹ̀lú Re kúrò níbi aburú òni yìí àti aburú ohun tí n be ní ẹyìn rẹ̀...). Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (2723).

3 **Ọgá àduà tí a fi máa n wá àforijìn: “Allāhumma 'Anta Rabbī lā 'ilāha 'illā 'Ant, khalaqtanī wa'ana 'abduk, wa'ana 'alā 'ahdika wawa'dika mastafa't, 'a'ūdhu bika min sharri mā ṣana't, 'abū'u laka bini'matika 'alayy, wa'abū'u bidhanbī, faghfir lī fa'innahu lā yaghfirudh-dhunūba 'illā 'Ant** (Ìre Ọlọhun! Ìwo ni Ọlọhun Ọba mi, kò sí ọlọhun kankan tó létòṣo sí iḡosìn àyàfi Ìwo nikan. O dá mi, àti pé èmi jẹ ẹrúsin fún Ọ. Èmi si n be lóri ipínhùn Re àti àdéhùn Re bí mo ti lágbára mo. Mo wá iṣò pẹ̀lú Re kúrò níbi aburú ohun tí mo se. Mo gbà fún Ọ pẹ̀lú idẹra Re tí O se fún mi, mo si mo ẹṣe mi ní ẹṣe. Nítorí nàà se àforijìn fún mi. Dájúdájú kò sí eni tó le se àforijìn àwọn ẹṣe àyàfi Ìwo nikan” Ànabi – kí iké àti ọlá Ọlọhun máa bá a – so wí pé: **“Èni kẹni tó bá so ọ, pẹ̀lú iḡbàgbọ̀ òdodo sí i, ní ọsán, tí ó wá kú ní oṣo nàà, síwájú kí ó tó di iròlẹ̀, ó ti wá nínú àwọn ara oḡbà-idẹra Àlùjánínà. Èni kẹni tó bá so ọ, pẹ̀lú iḡbàgbọ̀ òdodo sí i, ní òru, tí ó wá kú síwájú kí ó tó jí dide ní àárò, ó ti wá nínú àwọn ara oḡbà-idẹra Àlùjánínà”** Al-Bukhārī gbà á wá pẹ̀lú ònkà (6306).

Àwọn *Sunnah* tí a máa n se ní àsíṣẹ̀ tí àfẹ̀rẹ̀mọ̀jùmọ̀ tí yọ

- 4 “Nígbà tí ẹnì kẹ̀ni nínú yín bá jí ní àárò, kí ó sọ pé: *Allāhumma bika ‘aşbahñā wabika ‘amsaynā, wabika nahyā, wabika namūtu wa’ılaykan-nushūr* (Ìrẹ̀ Ọlọhun! Pèlú Agbára Rẹ̀ ni a fi jí sáyé, pèlú Agbára Rẹ̀ ni a fi di iròlẹ̀, pèlú Agbára Rẹ̀ ni a fi n sẹ̀mí, pèlú Agbára Rẹ̀ náà ni a ó fi kú, àti pé ọ̀dọ̀ Rẹ̀ ni Ìgbénde yóò jẹ̀). **Nígbà tí ó ba di iròlẹ̀ kí ó sọ pé: *Allāhumma bika ‘amsaynā wabika ‘aşbahñā, wabika nahyā, wabika namūtu wa’ılaykan-nushūr.*** (Ìrẹ̀ Ọlọhun! Pèlú Agbára Rẹ̀ ni a fi di iròlẹ̀, pèlú Agbára Rẹ̀ ni a fi jí sáyé, pèlú Agbára Rẹ̀ ni a fi n sẹ̀mí, pèlú Agbára Rẹ̀ náà ni a ó fi kú, àti pé ọ̀dọ̀ Rẹ̀ ni Ìpadàsí yóò jẹ̀)”. Abū Dāwūd gbà á wá pèlú ònkà (5068), *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ònkà (3391), *An-Nasā’ī* gbà á wá nínú *As-sunanul-Kubrā* pèlú ònkà (9836), *Ibn Mājah* gbà á wá pèlú ònkà (3868), *Ibn Bāz* – kí Ọlọhun ké ẹ̀ – kà á sí ègbàwá tí ó ní àlááfíà.
- 5 “*Allāhumma Fāṭiras-samāwātī wal-‘arḍ, ‘Ālimal-ghaybi wash-shahādah, lā ‘ilāha ‘illā ‘Ant, Rabba kulli shay’in waMalīkah, ‘a‘ūdhu bika min sharri nafsī wamin sharrish-shaytāni washirkih, wa’an ‘aqtarifa ‘alā nafsī sū’an ‘awajurrahu ‘ilā muslim* (Ìrẹ̀ Ọlọhun! Aṣẹ̀dá àwọn sánmà àti ilẹ̀ láíní àfíjọ, Olùmọ̀ ikòkò àti gbangba, kò sí ọlọhun kankan tó létòọ̀ sí ijòsìn àyàfi Ìwọ̀ nikan, Ọlọhun Ọ̀ba gbogbo nńkan àti Olúwa Rẹ̀. Mo wá iṣọ̀ra pèlú Rẹ̀ kúrò níbi aburú ẹ̀mí mi, àti kúrò níbi aburú ẹ̀sù àti ẹ̀bọ̀ tó n pèpè sí (tàbí àti àwọn ète rẹ̀), àti kúrò níbi kí n ẹ̀ aburú fún ẹ̀mí ara mi tàbí kí n ẹ̀ sí Mùsùlùmí kankan”. Ànàbí – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Sọ ọ̀ nígbà tí ó bá jí ní àárò, àti nígbà tí ó bá di iròlẹ̀ àti nígbà tí ó bá fi ègbé lélé lóri ibùsùn rẹ̀**” *Al-Imām Aḥmad* gbà á wá pèlú ònkà (6597), Abū Dāwūd gbà á wá pèlú ònkà (5076), *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ònkà (3529), *An-Nasā’ī* gbà á wá pèlú ònkà (7699), *Ibn Bāz* – kí Ọlọhun ké ẹ̀ – kà ọ̀júpònà rẹ̀ sí èyí tí ó ní àlááfíà.
- 6 Kò sí ẹ̀rúsin Ọlọhun kankan tí yóò sọ ní àárò gbogbo ọ̀jọ̀ àti iròlẹ̀ gbogbo orú pé: *Bismillāhil-ladhī lā yaḍurru ma‘asmihī shay’un fil-‘arḍī walā fis-samā’i wahuwas-Samī‘ul-‘Ālīm* {(Mo wá iṣọ̀ra) pèlú Orúko Ọlọhun, Ẹ̀ni tí ohun kankan kò le ninilára pèlú Orúko Rẹ̀ lóri ilẹ̀ àti ní sánmà, àti pé Ọ̀un ni Olùgbọ̀ gbogbo nńkan, Olùmọ̀ gbogbo nńkan} **ní ẹ̀mẹ̀ta, nńkankan kò ní kó ìnira bá a**”. *Al-Imām Aḥmad* gbà á wá pèlú ònkà (446), *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ònkà (101179), *Ibn Bāz* – kí Ọlọhun ké ẹ̀ – sọ wí pé: “*At-Tirmidhī* sọ wí pé: Èyí jẹ̀ *Ḥadīth* tí ó dára, tí ó sì ní àlááfíà, bí ó ti sọ náà sì ni ọ̀ràn rí – kí Ọlọhun ké ẹ̀ –”.

- 7 “Kò sí ẹ̀rúsin Ọ̀lọ̀hun kankan tí yòò sọ nígbà tó bá jí láàárọ̀ àti nígbà tí ó bá di iròlẹ̀, ní ẹ̀mẹ̀ta, pé: *Raḍītu billāhi Rabban wabil-’Islāmi dīnā, wabiMuḥammadin, ṣallal-Lāhu ‘alyhi wasallama, nabiyyā* (Mo yónú sí Ọ̀lọ̀hun Allāh ní Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba, àti sí ẹ̀sin *Islām* ní ẹ̀sin, àti sí Muḥammad ní Ọ̀jíṣẹ̀ Ọ̀lọ̀hun), àyàfi kí ó jẹ̀ iwò fún Ọ̀lọ̀hun kí Ó yónú sí i, ní ojọ̀ Ìgbè̀nde”. *Al-Imām* Aḥmad gbà á wá pèlú ònkà (18967), *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ònkà (3389), *Ibn Mājah* gbà á wá pèlú ònkà (3870), *Ibn Bāz* – kí Ọ̀lọ̀hun kẹ̀ ẹ̀ – ka ojúpònà tó gbà wá sí èyí tó dára.
- 8 “*Allāhumma ’innī ’as’alukal-’afwa wal-’āfiyah, fid-dunyā wal-’ākhīrah, Allāhumma ’innī ’as’alukal-’afwa wal-’āfiyah fī dīnī, wadunyāya wa-’ahlī, wamāltī, Allāhummas-tur ’awrāfī, wa’āmin raw-’āfī, Allāhummaḥfaznī min baynī yadayy, wamin khalfī, wa’an yamīnī, wa’an shimāltī, wamin fawqī, wa’a’ūdhu bi’azamatika ’an ’ughtāla min taḥtī* (Ìrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun! Dájúdájú èmi n tọ̀rọ̀ àmójúkúró lódò Rẹ̀, àti àlááfíà ní ayé àti ní Ọ̀run. Ìrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun! Dájúdájú èmi n tọ̀rọ̀ àmójúkúró lódò Rẹ̀; àti àlááfíà nínú ẹ̀sin mi, iṣẹ̀mí ayé mi, lára àwọn ẹ̀bí mi, àti nínú dúkiá mi. Ìrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun! Pa ihòhò mi mó, sì fi mí lókàn balẹ̀ níbi àwọn ipayà mi. Ìrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun! Sọ mi láti iwájú mi, láti èyìn mi, láti ẹ̀gbẹ̀ ọ̀tún mi, láti ẹ̀gbẹ̀ ọ̀sì mi, àti láti òké mi. Mo sì wá iṣọ̀ra pèlú Ré kúró níbi kí wón tàn mí gbé pa láti abẹ̀ mi)”. *Al-Imām* Aḥmad gbà á wá, nínú Musnad, pèlú ònkà (4785), Abū Dāwūd gbà á wá pèlú ònkà (5074), *An-Nasā’ī – Al-Kubrā* – gbà á wá pèlú ònkà (10401), *Ibn Mājah* gbà á wá pèlú ònkà (3871), *Al-Ḥākim* kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní àlááfíà.
- 9 “*A’ūdhu bikalimātil-lāhit-tāmmāti min sharri mā khalaq* (Mo wá iṣọ̀ pèlú àwọn Gbólóhùn Ọ̀lọ̀hun tó pé kúró níbi aburú ohun tí Ó dá)” Aḥmad gbà á wá pèlú ònkà (7898), *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ònkà (3447), nínú *Ḥadīth* tí Abū *Hurayrah* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, *Ibn Bāz* – kí Ọ̀lọ̀hun kẹ̀ ẹ̀ – ka ojúpònà tó gbà wá sí èyí tó dára.
- 10 “Ìránṣẹ̀ Ọ̀lọ̀hun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – nígbà tó bá jí ní àárọ̀ máa n sọ pé: “*Aṣḥabnā ’alā fīṭratil-’Islām, wakalimatil-’ikhlās, wa dīni nabiyyinā Muḥammadin – ṣallallāhu ’alahi wasallam – wamillati ’abīnā Ibrāhīma ḥanīfā, wamā kāna minal-mushrikīn* (A tí jí sáyé lóri ilàna ẹ̀sin *Islām*, àti gbólóhùn iṣàfòmó ẹ̀sin fún Ọ̀lọ̀hun nikan, àti ẹ̀sin Ọ̀jíṣẹ̀ wa Muḥammad – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a –, àti ilàna bàbá wa Ibrāhīm, lẹ̀ni tí ó ṣẹ̀rí kúró níbi ẹ̀bọ̀, àti pé kò sí lára àwọn ọ̀ṣẹ̀bọ̀)” Aḥmad gbà á wá pèlú ònkà (21144, 15367). Nígbà

tó bá di iròlẹ̀, yòò sọ pé: “*’Amsaynā ‘alā fiṭratil-’Islām* (A ti di iròlẹ̀ lórí ilàna èsìn *Islām*)”. *Ibn Bāz* – kí Ọlòhun kẹ ẹ – ka ojúpònà tí ó gbà wá sí èyí tí ó ní àlááfíà.

Gbogbo ohun tó síwájú yìi wà nínú tírà àgbà Àlùfàà *Ibn Bāz* – kí Ọlòhun kẹ ẹ –, orúkọ rẹ̀ ni: (*Tuḥfatul-’akhyār, bibayāni jumulatin-nāfi’atīn mimmā warada fil-kitābi wasunnati minal-’ad’iyati wal-’adhkār*). Ìpín tó ń sòrò nípa àwọn irántí Ọlòhun tí a máa ń ẹ̀ ní àárò àti iròlẹ̀.

11 “*Yā Hayyu yā Qayyūm, birahmatika ’astaghīth, ’aṣliḥ lī sha’nī kullah, walā takīlī ’ilā nafsī ṭarfata ’ayn* (Ìrẹ Ọba Abẹ̀mí! Ìrẹ Ọba Olùdádúró! Àánú Rẹ̀ nìkan ni mo fi ń wá irànlówọ̀, bá mi tún gbogbo ìṣeṣí mi pátápátá ẹ̀. Má sì ẹ̀ dá mi dá ara mi fún ìṣẹ̀jù àáyá kan)” *An-Nasā’ī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (10405), *Al-Bazzār* (2/282). *Ibn Hajar* àti *Al-Albānī* kà á sí ẹ̀gbàwá tó dára (Wo: *Natā’ijul-’Afkār* 177, àti *Silsilatul-’ahādīth aṣ-ṣaḥīḥah* 1/449).

12 “*Ḥasbiyallāhu lā ’ilāha ’illā huwa, ’alayhi tawakkalt, wahuwa Rabbul-’arshil-’azīm* (Ọlòhun ti tó fún mi. Kò sí ọlòhun kankan tó lètò sí ìṣòsìn lẹ̀yìn Rẹ̀, Ọ̀un ni mo gbára lé, àti pé Ọ̀un ni Ọlòhun Ìtẹ̀-ọ́lá tí ó tóbi) ní ẹ̀meje, Ọlòhun yòò tó o níbi ohun tó ń kó ìbànújé bá a” *Abū Dāwūd* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (5081), nínú *Ḥadīth* tí *Abū Ad-Dardā’* – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá. Ohun tó fẹ̀sẹ̀ rinlẹ̀ ni pé ọ̀rò sàábé ni, ẹ̀ni tó ẹ̀ fọ̀kàn tán ni àwọn tó gbà á wà, ó sì ní idájọ̀ ohun tí Ànábì sọ, gégẹ̀ bí *Al-Albānī* ti sọ (Wo: *As-silsilah* 11/449).

Ìkẹta : Àsikò iyálẹta

Sunnah ni, ní àsikò iyálẹta, kí ẹrúsin Ọlọhun kí irun (àsikò iyálẹta) .

Èrì rẹ ni :

- 1> *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Ààyò mi – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ àsọtélé fún mi pèlú nńkan méta: Gbígbà ààwẹ ojó méta nínú gbogbo oşù, òpó-irun méjì ní àsikò iyálẹta, àti pé kí n máa kírun wítírí síwájú kí n tó sùn”. B́akan náà Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – tún sọ àsọtélé pèlú rẹ fún Abū Ad-Dardā’ – kí Ọlọhun yónú sí i –. Ó tún sọ àsọtélé pèlú rẹ fún Abū Dharr – kí Ọlọhun yónú sí i –. *An-Nasā’ī* gbà á wá nínú *As-sunanul-Kubrā* {2712}, *Al-Albānī* kà á sí ẹgbàwá tó ní àlááfia nínú (*Aş-Şahīḥah*, 2166).
- 2> *Hadīth* tí Abū Dharr – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, láti ọdò Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a –, pé dájúdájú ó sọ pé: “**Èni kẹni nínú yín yòò jí ní àárò, lẹni tí títorẹ àánú jẹ ọranyàn lórí gbogbo**

oríkèè ara rẹ, nítorí nàà gbogbo àfòmọ tó bá ẹe fún Ọlọhun, ìtoṛẹ-àánú ni. Gbogbo ọpẹ àti ẹyìn tó bá ẹe, ìtoṛẹ-àánú ni. Gbogbo *lā ilāha illallāh* tó bá se, ìtoṛẹ-àánú ni. Gbogbo gbígbé Ọlọhun tóbi rẹ, ìtoṛẹ-àánú ni. Gbogbo àṣe dáadáa tó bá pa, ìtoṛẹ-àánú ni. Gbogbo kíkò nípa ohun tí ọkàn kò rẹ, ìtoṛẹ-àánú ni. Ọpó-ìrun méjì tí ó bá kí ní àsikò iyálẹta sì ti tó fún gbogbo ẹyí”. Muslim pèlú ònkà (720).

Sulāmah, nínú èdè Yorùbá, ni: Àwọn egungun ara tó pín lóṭòtò.

Àlàyé wá nínú *Ṣahīhu* Muslim, nínú *Ḥadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé dájúdájú wọn dá gbogbo èniyàn lóri ọgórùn-un méta àti ọgóta oríkèè ara. Àti pé dájúdájú ẹni kẹni tó bá ẹe ìtoṛẹ-àánú tí ó tó iye ònkà yìi, dájúdájú yòò máa rín lójò nàà lẹni tó ti la ẹmi ara rẹ kúrò níbi iná *Jahannam*.

◆ **Àsikò rẹ :** Àsikò irun iyálẹta máa n bẹrẹ láti: Ìgbà tí òòrùn bá ti gbéra sókè tó déédé ọduwọn ọkọ – ohun tí a gbà lérò ni pé: Lẹyìn ìgbà tí àsikò tí wọn kò fún wa láti kírun bá ti lọ.

Ó sì máa n parí: Nígbà tó bá kù diẹ kí òòrùn yẹ àtàrí – ohun tí a gbà lérò ni: Nnkan bíi ìṣẹjú mewaá síwájú irun ọsán ní àfojúdá –.

Èrí rẹ ni : *Ḥadīth* ti ‘Amr ọmọ ‘Absah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé: “Kí irun àárò, lẹyìn nàà kóra ró níbi kíkí irun, nígbà tí òòrùn bá yọ tí títí tí yòò gbéra sókè ..., lẹyìn nàà kírun, nítorí pé irun yìi jẹ ohun tí àwọn *Malā’kah* máa n jẹrì sí, tí wọn sì máa kópa níbẹ, tí títí tí ọjiji yòò fi tó déédé ọkọ, lẹyìn nàà kóra ró níbi kíkí irun, nítorí pé dájúdájú nígbà nàà ni wọn máa ko iná *Jahannam* ...” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (832).

◆ **Àsikò rẹ tó lólá jùlọ :** Wà ní ìgbèyìn àsikò rẹ, ẹyí ni ìgbà tí iyèpẹ ilẹ yòò máa gbóná mọ àwọn ọmọ rākúnmí lára, nítorí lílekoko gbígbóná òòrùn.

Èrí rẹ ni : *Ḥadīth* ti Zaynd ọmọ ‘Arqam – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a –, sọ wí pé: “Ìrun àwọn ẹni tó máa n ẹrì padà sòdò Ọlọhun, ni irun tí a máa n kí nígbà tí iyèpẹ ilẹ yòò máa gbóná mọ àwọn ọmọ rākúnmí lára, nítorí lílekoko gbígbóná òòrùn” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (748).

Ibn Bāz – kí Ọlọhun ké ẹ – sọ wí pé: “Ìtumò *tarmaḍu* ni: Kí gbígbóná òòrùn le koko fún un, ìtumò *fiṣāl* ni: Àwọn ọmọ rākúnmín. Ó sì jẹ ara àwọn irun, ẹyí tó jẹ wí pé kíkí i ní ìgbèyìn àsikò rẹ ní ó lólá jùlọ.

 Iye òṅkà òpó-ìrun rẹ:

Èyí tó kéré jùlò nínú ìrun àsíṣò iyálẹ̀ta ni: Òpó-ìrun méjì; nítorí *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, èyí tó wà nínú *Ṣaḥīḥu* méjèèjì: “Àyò mi sọ àsọtélẹ̀ fún mi pèlú nṅkan m̀eta, – ó sì sọ nínú rẹ̀ pé: Àti òpó-ìrun méjì ní àsíṣò iyálẹ̀ta”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú òṅkà (1981), Muslim gbà á wá pèlú òṅkà (721).

Ṣùgbón èyí tó pò jùlò nínú ìrun àsíṣò iyálẹ̀ta, ohun tó ní àlááfíà ni pé: Dájúdájú kò sí ààlà kankan fún èyí tó pò jùlò nínú rẹ̀, ní iyapa sí ẹnì tó fi ààlà sí pé kò gbòdò ju òpó-ìrun méjọ lọ. Nítorí náà ó ní ẹ̀tọ́ kí ó dé bí tí Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga, bá ràn án lówó dé lórí rẹ̀. Nítorí *Hadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Írànṣẹ̀ Ọlọhun – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – máa n kírun òpó-ìrun m̀erin ní àsíṣò iyálẹ̀ta, ó sì máa n ṣe àlẹ̀kún bí Ọlọhun bá ti fẹ̀”. Muslim gbà á wá pèlú òṅkà (719).

◆ Nìtorí títóbi olá tí n bẹ fún irun iyálèta, Ánábì – kí iké àti olá Olóhun máa bá a – sọ àsotélẹ nípá rẹ fún àwọn sáábé rẹ.

Ìkẹ́rín : Àsíṣò ìrun ọ̀sán

Àwọn ọ̀ràn kan wà níbẹ̀ :

◆ **Ọ̀ràn àkókó:** Ìrun *Sunnah* tí a máa ń kí síwájú àti léyìn ìrun ọ̀ranyàn.

Ó tí síwájú, nígbà tí à ń sọ̀rò nípa àwọn ìrun àkígbọ̀rẹ̀ tí a máa ń kí síwájú àti léyìn ìrun ọ̀ranyàn, pé wọn ẹ̀ é lófin fún wa, síwájú ìrun ọ̀sán, kí á kí ọ̀pó-ìrun mẹ̀rin, àti pé dájúdájú wọn ẹ̀ é lófin fún wa kí á kí ọ̀pó-ìrun méjì léyìn rẹ̀. Gégé bí *Hadīth* tí ‘Ā’ishah, ‘Umm Ḥabībah àti *Ibn ‘Umar* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí wọn – lápapọ̀ gbà wá tí tọ̀ka sí èyí.

◆ **Ọ̀ràn kejì:** Nínú *Sunnah* ni kí á fa ọ̀pó-ìrun àkókó, níbi ìrun ọ̀sán, gún.

Nítorí *Hadīth* tí Abū Sa‘īd *Al-Khudrī* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, ó sọ̀ pé: “Wọn máa ń gbé ìrun ọ̀sán nàró, èyàn yòò sì lọ sí *Baqī’*, yòò sì gbọ̀ bùkàátà rẹ̀ tó fẹ̀ gbọ̀ (yòò ẹ̀ igbò̀nsẹ̀), léyìn nàà yòò ẹ̀ àlùwàlá, léyìn nàà yòò

padà wá, Íránṣẹ̀ Ọlòhun – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – yòò sì wà lóri òpó-irun àkókó, látara bí ó ti máa fà á gùn tó”. Muslim gbà á wá pèlú ònkà (454).

Fún idí èyí, *Sunnah* ni fún *Imām* kí ó fa òpó-irun àkókó, níbi irun ọsán, gún. Bèè nàà ni eni tó n dá irun kí. Bèè nàà ni obinrin, nígbà tí ó bá n kírun ọsán. Èyí jẹ ara àwọn *Sunnah* tó ti n parun. À n bẹ Ọlòhun, Ọba tí Ọlá Rẹ ga, kí Ó jẹ kí á le máa lo *Sunnah* ní ọnà tó pé jùlọ, kí á sì le máa se ojú kòkòrò lóri rẹ.

Ọràn kerin: Nígbà tí oorú bá le koko, wón se é ní *Sunnah* fún wa láti ló irun ọsán lára tí tí yòò fi rolẹ.

Èrí rẹ ni :

Hadīth tí Abū Hurayrah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, tí ó se àfiti rẹ sí Ànabi: “**Nígbà tí oorú bá le koko látara gbígbóná janjan, ẹ ẹ ẹ rọ pèlú pé kí ẹ ló irun (ọsán) lára, nítorí pé dájúdújú lílekoko oorú, ara fifónká jìjò yì iná *Jahannam* ni**”. Jìjò yì iná *Jahannam* ni: Ríru rẹ, fifónká jìjò yìyìyì rẹ, àti kíkò ó. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (533,534), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (615).

Àlùfáà wa àgbà, ọmọ ‘Uthaymīn – kí Ọlòhun ké ẹ – sọ wí pé: “Ní àpèjúwe, tí a bá wò ó pé òòrùn, ní àsikò oorú, n yẹ àtàrí ní agogo méjilá, àti pé àsikò irun iròlẹ, ní àfojúdá, n tó ní agogo méréin-ààbò, a jẹ wí pé a ó ló irun ọsán lára, ní àfojúdá, di agogo méréin. Wo: *Al-Mumti*’ (2/104).

Líló irun ọsán lára yìi ká rí gbobo eni tó bá n kírun pèlú àkójopò àwọn Mùsùlùmí, àti eni tó n dá irun kí lóun nikan, ní ibámu sí ohun tó ni àlááfíà nínú ọrọ àwọn onímímò. Àlùfáà wa àgbà, ọmọ ‘Uthaymīn – kí Ọlòhun ké ẹ – Ẹyí lẹ̀ṣà. Fún idí èyí, àwọn obinrin bakan nàà wonú rẹ. Wón se lílọ irun ọsán lára nígbà tí oorú bá le koko ní *Sunnah* fún àwọn nàà. Nítorí itọka gbogboogbò tó wà níbi *Hadīth* tí Abū Hurayrah–kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá.

◆ Ànábí – kí iké àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “Ìmólẹ̀ ni irun jẹ́”. Ìmólẹ̀ ni ó jẹ́ fún ẹ̀ ní ayé àti òrun.

Ìkarùn-ún : Àsíko ìrun ìròlẹ̀

Òrò lórí àwọn ìrun àkígbọ̀rẹ̀ tí a máa ń kí síwájú àti léyìn ìrun òranyàn, àti àlàyé rẹ̀ tí síwájú. Şùgbón kò sí ìrun àkígbọ̀rẹ̀ kankan síwájú ìrun ìròlẹ̀.

Shaykhul-Islām, Ibn Taymiyyah – kí Ọlòhun ké ẹ – sọ pé: “Şùgbón síwájú ìrun ìròlẹ̀, ẹnì kankan kò sọ wí pé dájúdájú Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a –, máa ń kírun síwájú ìrun ìròlẹ̀, àyàfi kí lílẹ̀ wà nínú rẹ̀, kódà àşìşe ni yóò jẹ” Wo: *Al-Fatāwā* (23/125).

Ohun tó şe déédé – Ọlòhun ni Ó mò jùlò – : Ni pé dájúdájú wọn kò şe ìrun kan pátó ní *Sunnah* fún wa síwájú ìrun ìròlẹ̀, şùgbón òrán yóò wà ní títu sílẹ̀ fún wa, nítorí náà ẹnì tó bá fẹ̀ kí òpó-ìrun méjì, tàbí jù bẹ̀ẹ̀ lọ, nínú ìrun àkígbọ̀rẹ̀ tí kò ní àsíko kan pátó, gégé bí ó tí máa ń kírun ní àsíko miiran yàtò sí àsíko tí wọn kò fún wa láti kírun nibẹ̀, èyí létò fún un. Şùgbón ìrun kan pátó síwájú ìrun ìròlẹ̀, kò sí igbàláàyè fún un.

◆ Awọn irántí Olóhun tí a máa ń ẹ ní àárò.

Ìgbà wo ni àsikò awọn irántí Olóhun tí a máa ń ẹ ní àárò àti iròlẹ máa ń bèrẹ?

◆ Àsikò awọn irántí Olóhun tí a máa ń ẹ ní àárò:

Ó máa ń bèrẹ láti ìgbà tí àfẹrẹmójúmó òdodo bá ti yọ, èyí tí í ẹ àsikò ìrun àárò. Tí apèrun bá ti pèrun fún ìrun àárò, nígbà nàà, àsikò awọn irántí Olóhun tí a máa ń ẹ ní àárò ti bèrẹ. Èyí ni ọrọ tí ọpọlọpọ awọn onímímọ – kí Olóhun kẹ wọn – sọ. Kò sí àburú níbi kí ó sọ ọ lẹyìn yíyọ òòrùn, pàápàá jùlọ tó bá jẹ pé ó fi í sílẹ nítorí àwáwí kan ni. Àti nítorí pé dájúdájú a máa ń pe àsikò tí òòrùn ti yọ ní àárò, nítorí pé èyí yóò jẹ kí ó rí ọlá tí ń be fún mímáa rántí Olóhun àti àlùbáríkà rẹ gbà. Èyí lólá ju kí ó pa á tí lọ tàbí kí ó gbàgbéra nípa rẹ níbi ohun tó kù fún un lójó nàà lẹ.

◆ Àsikò awọn irántí Olóhun tí a máa ń ẹ ní iròlẹ:

Ohun tó hàn jùlọ – Olóhun ni Ó mò jùlọ – : Ni pé dájúdájú ó máa ń bèrẹ lẹyìn ìrun iròlẹ títi di ìgbà tí òòrùn yóò fi wọ, kò sí aburú níbi kí ó sọ ọ lẹyìn ìgbà tí òòrùn bá wọ, pàápàá jùlọ tó bá jẹ pé ó fi í sílẹ nítorí àwáwí kan ni. Àti nítorí pé dájúdájú a máa ń pe àsikò tí òòrùn ti wọ ní iròlẹ, nítorí pé èyí yóò jẹ kí ó rí ọlá tí ń be fún mímáa rántí Olóhun àti àlùbáríkà rẹ gbà. Èyí lólá ju kí ó pa á tí lọ tàbí kí ó gbàgbéra nípa rẹ níbi ohun tó kù fún un lójó nàà lẹ.

Wọn bi Àlùfáà wa àgbà, ọmọ ‘Uthaymīn – kí Olóhun kẹ ẹ – léèrè pé: **“Ìgbà wo ni àsikò awọn irántí Olóhun tí a máa ń ẹ ní iròlẹ? Àti pé ẹ a máa ń san án padà nígbà tí a bá gbàgbé rẹ?”**

Ìdáhùn: Gbogbo ọpẹ àti ẹyìn ti Olóhun ní í ẹ, iròlẹ gbààyè, láti ẹyìn ìrun iròlẹ títi di àsikò ìrun alẹ, gbogbo rẹ ni wọn ń pè ní: (iròlẹ), bóyá ó sọ irántí Olóhun ní ibèrẹ rẹ tàbí ní iparí rẹ, àyàfi ohun tí ẹrí bá wá pé wọn ẹsẹsà rẹ pẹlú òru, bíi: Kíkẹ *‘Āyatul-Kursiyy*, ẹni tó bá kẹ e ní òru rẹ. Èyí tí wọn bá so kíkà rẹ mò òru, a ó kà á lóru, èyí tí wọn bá so kíkà rẹ mò ọsán, a ó kà á ní ọsán. Ẹ̀gbọ̀n sísan án padà nígbà tí a bá gbàgbé rẹ, mò ń rankàn pé kí Olóhun san wá lẹsan rere lórí rẹ”. Wo: *Min fatāwā Ash-shaykh ibn ‘Uthaymīn* tí iwé iròyìn *Ad-Da ‘wah*, ònkà (174), 7/2/1421 *A. H.*, ojú-ewé (36). Tún wò, bakan nàà: *Sharḥ* rẹ fún *Riyāḍus-ṣāliḥīn* (2/1533), àkòrì ọrọ nípa síṣe irántí Olóhun ní àárò àti iròlẹ.

Ìkẹfà : Àsíko ìrun àṣálé

Àwọn ọ̀ràn kan wà níbè :

Ọ̀ràn àkókó: Nínú *Sunnah* ni kí á kò fún àwọn ọ̀mọ̀dé láti máa jáde ní ìbèrè àsíko ìrun àṣálé.

Ọ̀ràn kejì: Nínú *Sunnah* ni kí á ti àwọn ìlẹ̀kùn pa ní ìbèrè àsíko ìrun àṣálé, kí á sì dárúko Ọ̀lòhun, Ọ̀ba tí Ọ̀lá Rẹ̀ ga, nígbà náà .

Ìṣọ kúrò lówó àwọn èsù àti àlùjànńnú wà níbi lílo èkọ̀ méjèjì yí. Níbi kíkọ̀ fún àwọn ọ̀mọ̀dé láti jáde ní ìbèrè àsíko ìrun àṣálé, ìṣọ wà níbè fún wọn lówó àwọn èsù, èyí tó máa ń fọ̀n jáde ní àsíko yí. bẹ̀ẹ̀ náà ni títi ìlẹ̀kùn ní àsíko yí àti dídárúko Ọ̀lòhun – Ọ̀ba tí Ọ̀lá Rẹ̀ ga – nígbà tí a bá fẹ̀ tí í. Mèlòò mèlòò ọ̀mọ̀dé àti ilé ní àwọn èsù ti ní ikápá lórí rẹ̀ ní àsíko yí, kín ni ó tún wá tóbi tó bí èsìn *Islām* ti ṣọ̀ àwọn ọ̀mọ̀dé wa àti ilé wa!

Èrí rẹ̀ ni :

Hadīth tí Jābir ọmọ ‘Abdil-Lāh – kí Ọlọhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, ó sọ wí pé: Írānsẹ Ọlọhun – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Nígbà tí òru bá ru batakun – tàbí nígbà tí ẹ̀ bá di iròlẹ̀ – , ẹ̀ kó àwọn ọmọdé yín ró sínú ilé, nítorí pé dájúdájú àwọn ẹ̀sù máa n fónká nígbà nàà, tí wákàtí kan bá ti bó sẹ̀yìn nínú òru, ẹ̀ tú wọn sílẹ̀, ẹ̀ sì ti àwọn ilẹ̀kùn, ẹ̀ sì dárúkọ Ọlọhun sí i, nítorí pé dájúdájú ẹ̀sù kò le sí ilẹ̀kùn kankan tí wọn ti pa**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (3304), Muslim sì gbà á wá pẹ̀lú ònkà (2012). Ìtumò *junḥul-layl* ni: Bíbèrẹ̀ òru lẹ̀yìn tí òrùn bá ti wò.

Kíkò fún àwọn ọmọdé láti jáde àti títí ilẹ̀kùn ní ibèrẹ̀ àsíṣò ìrun àṣálẹ̀, jẹ̀ ohun tí a fẹ̀ (kí í ẹ̀ ọ̀ranyàn). Wo: àwọn àlàyẹ̀ idájọ̀ ẹ̀sìn ti igbimò gbèrè (26/316).

Òràn kẹ̀ta: Kíkí òpó-ìrun méjì síwájú ìrun àṣálẹ̀.

Nítorí *Hadīth* tí ‘Abdullāh ọmọ Mughaffal Al-Muzanī – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, láti ọ̀dọ̀ Ànábí – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlọhun máa bá a –, pé ó sọ wí pé: “**Ẹ̀ máa kírún síwájú ìrun àṣálẹ̀**”, ó sọ ní ẹ̀kẹ̀ta pé: Fún ẹnì tó bá fẹ̀, nítorí pé ó kóríira kí àwọn ẹ̀yàn mú un (ní ilànà tí wọn kò ní fi sílẹ̀)”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (1183).

Bákan nàà wọn ẹ̀ kíkí òpó-ìrun méjì, láàrin pípe ìrun àti gbígbé ìrun dide, ní *Sunnah*

Bóyá òpó-ìrun méjèèjì yíi jẹ̀ èyí tí a máa n kí síwájú tàbí lẹ̀yìn ìrun ọ̀ranyàn bíi èyí tí a máa n kí síwájú ìrun ààrò àti ọ̀sán, dájúdájú ìrun àkígbọ̀rẹ̀ tí a máa n kí síwájú tàbí lẹ̀yìn ìrun, tí ó bá kí i, yóò tó o kúrò níbi òpó-ìrun méjèèjì yíi. Şùgbón tí ó bá jẹ̀ wí pé ó jókóó sí Moşalásí, lẹ̀yìn nàà tí apèrun wá pèrun fún ìrun iròlẹ̀ tàbí ìrun alẹ̀, dájúdájú nínú *Sunnah* ni kí ó dide, kí ó sì kí òpó-ìrun méjì.

Èrí rẹ̀ ni :

Hadīth tí ‘Abdullāh ọmọ Mughaffal Al-Muzanī – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Írānsẹ Ọlọhun – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlọhun máa bá a –, sọ wí pé: “**Ìrun n bẹ̀ láàrin pípe ìrun àti gbígbé ìrun dide**”, ó sọ ó ní ẹ̀mẹ̀ta, ó sọ níbi

ikẹta pé: “**Fún ẹni tó bá fẹ**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònḱà (624), Muslim gbà á wá pèlú ònḱà (838).

Kò sí iyemẹ̀jì níbí pé dájúdájú kíkí òpó-irun méjì síwájú irun àṣálẹ̀ tàbí lààrin pípe irun àti gbígbé irun dide, kì í ẹ̀se ohun tó kanpá bíi kikanpá àwọn irun àkígbọ̀rẹ̀ tí a máa ń kí síwájú tàbí léyìn irun ọ̀ranyàn, sùgbọ̀n a máa ń pa á tí ní ẹ̀ẹ̀kòòkan. Ìdí níyí, tí Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – fi sọ níbí ẹ̀ẹ̀kẹta pé: “**Fún ẹni tó bá fẹ**”, nítorí pé ó kóríira kí àwọn ẹ̀yàn mú un (tí ilàna tí wọn kò fi sílẹ̀).

Ọ̀ràn kẹrin: Wọn kóríira oorun sísun síwájú irun alẹ̀.

Nítorí *Hadīth* tí Abū Barzah *Al-’Aslamī* – kí Ọ̀lòhun yónú sí i – gbà wá pé, dájúdájú Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a –: “Máa ń fẹ̀ràn kí wọn lọ irun alẹ̀ lára, ó sọ wí pé: Ó sì máa ń kóríira sísun síwájú rẹ̀, àti ọ̀rò síso léyìn rẹ̀” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònḱà (599), Muslim gbà á wá pèlú ònḱà (647).

Ìdí tí ó fa tí wọn fi kíkóríira oorun sísun ní àsíḱò irun àṣálẹ̀, ẹ̀yí tí í ẹ̀se: Síwájú iru alẹ̀, nítorí pé sísun ní àsíḱò rẹ̀ le ẹ̀se sáábá bí kí irun alẹ̀ bọ̀ mọ̀ wa lówó.

◆ Ríronúpiwádà nínú ọ̀jọ̀ àti ọ̀ru jẹ̀ kọ̀kọ̀rọ̀ fún ẹ̀rúsin Ọ̀lòhun, ẹ̀sẹ̀ átúnṣe irin-àjò rẹ̀ lo sí ọ̀dọ̀ Ọ̀lòhun – Oba tí Olá Rẹ̀ ga – sí wá níbẹ̀. Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – sọ wí pé: “Dájúdájú Ọ̀lòhun, Oba Abiyi, tí Ó gbọ̀n-n-gbọ̀n, máa ń tẹ̀ Ọ̀wọ̀ Rẹ̀ sílẹ̀ ní ọ̀ru kí Ó le gba irónúpiwádà ẹ̀ni tó ẹ̀se àṣiṣe ní ọ̀sán, Ó sì máa ń tẹ̀ Ọ̀wọ̀ Rẹ̀ sílẹ̀ ní ọ̀sán kí Ó le gba irónúpiwádà ẹ̀ni tó ẹ̀se àṣiṣe ní ọ̀ru”.

◆ Ikeje : Àsikò ìrun alé

Àwọn ọ̀ràn kan wà níbẹ̀ :

◆ **Ọ̀ràn àkókó:** Wón kóríra, nínú èsìn *Islām*, ọ̀rò síso àti jíjókòó papò léyìn rẹ̀.

Nítorí *Hadīth* tí Abū Barzah *Al-’Aslamī* – kí Ọlòhun yónú sí i –, èyí tí ó ti síwájú, ó wà nínú rẹ̀ pé: “Ó sì maa n kóríra sísùn síwájú rẹ̀, àti ọ̀rò síso léyìn rẹ̀”. **Şùgbón tó bá jẹ̀ wí pé ọ̀rò tó bùkáátà sí ni ó n sọ, kò sí ikóríra kankan níbẹ̀.**

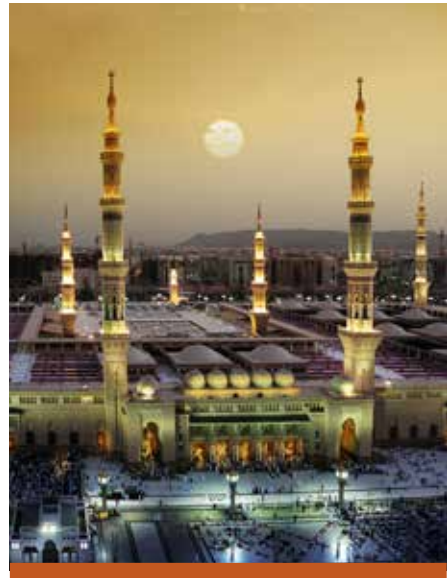
Ohun tó fa kíkóríra rẹ̀ – Ọlòhun ni Ó mò jùlò – : Ni pé dájúdájú sísùn yóò maa pé, nítorí náa à n páyà kí ìrun àárò bọ̀ mọ̀ ọ̀n lówọ̀ kúrò ní àsikò rẹ̀, tàbí kúrò ní àkókó àsikò rẹ̀, tàbí kí dídidè kírun lóru bọ̀ mọ̀ ọ̀n lówọ̀, fún ẹnì tó bá ti bá kíkí i sáábà.

Ọ̀ràn kejì: Ohun tó lólá jùlọ̀, níbí ìrun alẹ̀, ní kí á lọ ọ̀ lára, ní òpin ìgbà tí kò bá tí sí ìnira kankan níbẹ̀ fún àwọn tí yóò kírun lẹ̀yìn *Imām*.

Èrí rẹ̀ ni :

Hadīth tí ‘Ā’ishah –kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Alẹ̀ lẹ̀ bá Ànábì – kí iké àti ọ̀lẹ̀ Ọ̀lọ̀hun máa bá a – ní òru ọ̀jọ̀ kan, títí tí ọ̀gòrọ̀rọ̀ òru fi rékojá, títí tí àwọn tó wà ní Moṣáláṣí fi sùn lọ, lẹ̀yìn nàà ó jade, ó kírun, ó sì sọ pé: “**Dájúdájú èyí gan-an ni àsíḱò rẹ̀, tí kì í bá ẹ̀ wí pé nítorí kí n má kó ìnira bá ijọ̀ mi**” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònḱà (638).

Fún idí èyí, *Sunnah* ni fún obìnrin, nígbà tó jẹ̀ wí pé ìrun rẹ̀ kò so mó ìrun àkójopọ̀ àwọn Mùsùlùmí ní Moṣáláṣí, kí ó lọ̀ ìrun alẹ̀ lára, ní òpin ìgbà tí kò bá tí sí ìnira kankan níbẹ̀ fún un. Bẹ̀ẹ̀ nàà ni ọ̀kùnrin, nígbà tí ìrun rẹ̀ kò bá so mó ìrun àkójopọ̀ àwọn Mùsùlùmí, bíi kí ó wà lórí ìrìn-àjò àti bẹ̀ẹ̀ lẹ̀.

Nínú *Sunnah* ni kí á kẹ̀ *Sūratul-’Ikhlāṣ* ní gbogbo òru

Abū Ad-Dardā’ gbà á wá láti ọ̀dọ̀ Ànábì – kí iké àti ọ̀lẹ̀ Ọ̀lọ̀hun máa bá a – pé ó sọ pé: «**Şé ẹnì kankan nínú yín yóò kágara láti kẹ̀ ilàta *Al-Qur’ān* ní òru ọ̀jọ̀ kan ṣoṣo bí?**» Wọ̀n (àwọn sàábé) sọ wí pé: **Báwo ni yóò ẹ̀ kẹ̀ ilàta *Al-Qur’ān*? Ó dáhùn pé: «*Qul Huwallāhu ’Aḥad* ẹ̀ déédé ilàta *Al-Qur’ān*»**

Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònḱà (811), *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònḱà (5015), nínú *Hadīth* tí Abū Sa‘īd – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá.

Àwọn Sunnah oorun síṣùn

Oorun síṣùn, àwọn Sunnah kan wà níḅè :

1 Títí àwọn ilẹ̀kùn nígbà tí a bá fẹ̀ sùn.

Nítorí *Ḥadīth* tí Jābir – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Íránṣẹ Ọlọhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Ẹ pa àwọn àtùpà nígbà tí ẹ̀ bá fẹ̀ sùn, ẹ̀ ti àwọn ilẹ̀kùn, ẹ̀ dé àwọn ife, ẹ̀ sì bo oúnjẹ àti nńkan mímu**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú òńkà (5624), Muslim gbà á wá pẹ̀lú òńkà (2012).

Ídì tí wọn fi pa wá láṣẹ̀ mímáa ti àwọn ilẹ̀kùn ni: Láti kọ̀ fún àwọn èṣù láti wọ̀lé, gégé bí ó ti síwájú, nínú *Ḥadīth* mìíràn, èyí tí Jābir – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá.

“**Ẹ máa ti àwọn ilẹ̀kùn, ẹ̀ sì dárúkọ Ọlọhun sí i, nítorí pé dájúdájú èṣù kò le sí ilẹ̀kùn kankan tí wọn tí pa**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú òńkà (5623), Muslim gbà á wá pẹ̀lú òńkà (2012).

2 Pípa iná síwájú kí á tó sùn.

Nítorí *Ḥadīth* tí Jābir – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, èyí tó ti síwájú, ó wà níḅè pé: “**Ẹ pa àwọn àtùpà nígbà tí ẹ̀ bá fẹ̀ sùn**”.

Bákan náà, *Ḥadīth* tí *Ibn ‘Umar* kí Ọlọhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá pé; Ànábí – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – sọ pé: “**Ẹ má ẹ̀ fi iná sílẹ̀ nínú ilẹ̀ yín nígbà tí ẹ̀ bá fẹ̀ sùn**” Muslim gbà á wá pẹ̀lú òńkà (2015).

Ídájọ̀ rẹ̀ náà ni a ó ló fún gbogbo ohun tó bá le jẹ̀ okunfà kí ilẹ̀ jóná mó àwọn onílẹ̀ lórí. Ní àpẹ̀júwe, a ó sọra fún nńkan èyí tó le lapa lára àwọn ohun tí a fi máa n gba ooru, nítorí pé ó súnmo ọ̀n, tí ó sì le ẹ̀ se sáábá bí ilẹ̀ gbiná àti bèè bèè lọ. Nítorí pé ídì kan náà ló fa idájọ̀ yí. Ọ́tá wa sì ni iná gégé bí Ànábí – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – ti sọ fún wa.

Fún idí èyí: Tí ọkàn ẹni tó sùn bá balẹ nipa iná yìí, tí ó ní ifàyabalẹ pé kò ní lapa, nítorí pé kò sí ohun tó le jẹ kí ó tàn ká ní ẹgbẹ rẹ, kò sí aburú, nígbà nàà, níbi fifisilẹ, nítorí pé idájọ ẹsìn *Islām* máa n wà pèlú idí rẹ, bóyá ó wà tàbí kò sí.

3 **Şiṣe àlùwàlá síwájú oorun .**

Nítorí *Hadīth* tí *Al-Barā'* ọmọ 'Āzib – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé dájúdájú Írànṣẹ Ọlọhun – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Nígbà tí ó bá fi ẹgbẹ lélé lóri ibùsùn rẹ, ẹ àlùwàlá tí ó máa n ẹ fún irun, léyìn nàà fi ẹgbẹ rẹ ọtún lélé, léyìn nàà sọ pé: *Allāhumma 'aslamtu wajhī 'ilayk...*** (Ìrẹ Ọlọhun! Dájúdájú mo gbàfà àdojúkọ mi sí ọdọ Rẹ). *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (247), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2710).

4 **Gbígbon ibùsùn nù síwájú kí á tó sùn lé e lóri .**

Nítorí *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ pé; dájúdájú *Ānábì* – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Nígbà tí ẹni kẹni nínú yín bá dari síbi ibùsùn rẹ, kí ó fi inú ibora rẹ gbọn ibùsùn rẹ nù, nítorí pé dájúdájú ọ̀n kò mọ ohun tó ti wá síbẹ léyìn rẹ, léyìn nàà kí ó sọ pé: *Bismika Rabbi waḍa'tu janbī...*** (Pèlú Orúkọ Rẹ, Ìrẹ Ọlọhun Ọba mi, ni mo fi fi ẹgbẹ mi lélé). *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (6320), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2714).

Inú ibora ni: Abala inú rẹ tí yòò lé ara rẹ.

Nínú ohun tó síwájú yìí ni yòò ti hàn sí wa pé dájúdájú *Sunnah* ni kí ó gbọn ibùsùn rẹ pèlú inú ibora rẹ, àti pé gbígbon yìí yòò jẹ ẹmẹta, yòò sì dárúko Ọlọhun nígbà tó bá n gbò ọ̀n.

Ohun tó lólá jùlọ ni kí gbígbon ọ̀n jẹ pèlú inú aṣọ, ó sì wà nínú àwọn onímímọ ẹni tó sọ pé pèlú ohunkóhun, ohun tó pàtàkì jùlọ ni kí ó gbọn ibùsùn nù. Nínú wọn ni *Ash-shaykh Ibn Jibrīn* – kí Ọlọhun ké ẹ – nígbà tó sọ wí pé:

“Kí í ṣe májẹmu ni lilo inú ibora, ṣùgbón tó bá gbọn gbogbo ibùsùn nù, tàbí ó gbò ọn nù pèlú láwàní tàbí ohun tó jọ ọ, ohun tí a gbà lèrò ti wáyé” . Wo: *Fatwā* rẹ̀ pèlú ònkà (2693).

5 Fífi ègbé ọ̀tún sùn.

6 Gbígbe ọ̀wọ̀ ọ̀tún sí abẹ̀ èrẹ̀ké ọ̀tún.

Ohun tó ń tọ́ka sí *Sunnah* méjèjẹ̀ yìí ni: *Hadīth* tí *Al-Barā'* ọ̀mọ̀ ‘Āzib – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá pé dájúdájú Ọ̀lọ̀hun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – sọ wí pé: “Nígba tí ó bá fi ègbé lélé lóri ibùsùn rẹ̀, ṣe àlùwàlá tí ó máa ń ṣe fún irun, lẹ̀yìn nàà fi ègbé rẹ̀ ọ̀tún lélé, lẹ̀yìn nàà sọ pé: *Allāhumma 'aslamtu wajhī 'ilayk...* (Ìrẹ̀ Ọ̀lọ̀hun! Dájúdájú mo gbàfà àdojúkọ̀ mi sí ọ̀dò Rẹ̀). *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (2710), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (247).

Hadīth tí Hūdhayfah – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Ànábí – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – nígba tó bá fi ègbé lélé lóri ibùsùn rẹ̀ lóru, máa ń gbé ọ̀wọ̀ rẹ̀ sí abẹ̀ èrẹ̀ké rẹ̀..” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (6314).

7 Kíka àwọn irántí Ọ̀lọ̀hun tí a máa ń kà nígba tí a bá fẹ̀ sùn.

Àwọn irántí Ọ̀lọ̀hun kan wà, nínú Tíra Ọ̀lọ̀hun àti *Sunnah* Ànábí, fún oorun sí sùn :

1 Nínú ohun tó wá nínú Tíra Ọ̀lọ̀hun ni:

1> Kíka 'Āyatul-Kursiyy.

Wón ṣe kíka 'Āyatul-Kursiyy ní *Sunnah* ní igbà tí a bá fẹ̀ sùn; iṣọ̀ wà níbẹ̀ fún un kúrò lówọ̀ èṣù tí tí yòò fi mójú.

Ìtọ́ka rẹ̀ ni : Itàn Abū *Hurayrah* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – pèlú ẹ̀ni tó máa ń jí nínú *Zakāh*. Ó wà nínú *Hadīth* nàà pé Abū *Hurayrah* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – sọ pé: Írànṣẹ̀ Ọ̀lọ̀hun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – sọ fún mi pé: “Kín ni ẹ̀ni

tí ó mú nígbèkùn ẹ̀ se lálẹ̀ ànà”? Mo dáhùn pé: Ìre Íránṣẹ̀ Ọlòhun, ó dá àbá pé òun yóò kò mi ní àwọn gbólóhùn kan tí Ọlòhun yóò ẹ̀ se mí ní ànfààní pèlú rẹ̀, nítorí nàà mo dá a silẹ̀. Ó sọ pé: “**Kín ni àwọn gbólóhùn nàà?**” Mo dáhùn pé: Ó sọ fún mi pé; nígbà tí ó bá darí síbi ibùsùn rẹ̀, ka *’Āyatul-Kursiyy*, láti ibèrè rẹ̀ tí tí wàá fi parí *’āyah* nàà {*Allāhu lā ’ilāha ’illā huwal-Hayyul-Qayyūm* (Ọlòhun! Kò sí ọlòhun miiran tí ó ni ẹ̀tò sí ijòsìn léyìn Rẹ̀, Oluṣemí (fún ara Rẹ̀), Olùdádúró (fún ara Rẹ̀)}. Ó tún sọ fún mi pé: Olùṣò kò ní yé máa bẹ̀ fún ọ̀ láti ọ̀dò Ọlòhun, ẹ̀sù kankan kò sì ní súnmo ọ̀ tí tí wàá fi mójú, wọn sì jẹ̀ eni tó le ẹ̀ se ojú kòkòrò oore jùlo. Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – sọ pé: “**Dájúdájú òdodo ni ó sọ fún ọ̀, ẹ̀gbọn ẹ̀gbòntarigi ọ̀pùrọ̀ ni. Ìre Abū Hurayrah! Ẹ̀ se ó mọ̀ eni tí ó n bá sọ̀rọ̀ láti ọ̀ru ọ̀jọ̀ mẹ̀ta sẹ̀yìn?** Ó sọ wí pé: Bẹ̀kẹ̀ kọ̀. Ó (Ànábì) sọ pé: **Ẹ̀sù níyẹn**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá làisọ̀ gbogbo àwọn eni tó wá ní ojúpònà rẹ̀ pèlú ònkà (2311), *An-Nasā’ī* sọ̀ gbogbo àwọn eni tó wá ní ojúpònà rẹ̀, nínú *As-Sunanul-Kubrā*, pèlú ònkà (10795).

2> **Kíka àwọn *’āyah* méjèjèjì tó gbèyìn nínú *Sūratul-Baqarah*.**

Nítorí *Ḥadīth* tí Abū Mas‘ūd – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé; Íránṣẹ̀ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – sọ pé: “**Eni kẹ̀ni tó bá ka *’āyah* méjèjèjì yìi tó wá ní igbèyìn *Sūratul-Baqarah* ní ọ̀ru ọ̀jọ̀ kan, àwọn méjèjèjì yóò tó o**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (4008), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (807). *’Āyah* méjèjèjì tó wá ní igbèyìn *Sūratul-Baqarah* kí í ẹ̀ se ara àwọn irántí Ọlòhun tí a máa n ẹ̀ se nígbà tí a bá fẹ̀ sùn bíi ohun tó ẹ̀sẹ̀ pèlú àsíko yìi, ẹ̀gbọn ó jẹ̀ irántí Ọlòhun tí a máa n ẹ̀ se ní alẹ̀. Nítorí nàà eni tí kò bá ka méjèjèjì ní alẹ̀, tí ó sì rántí rẹ̀ nígbà tó fẹ̀ sùn, kí ó rí i pé òun ka méjèjèjì nígbà nàà.

Àwọn onímímò yapa ẹ̀nu nípa itumò (**àwọn méjèjèjì yóò tó o**) :

Àwọn kan sọ pé: Wọn yóò tó o níbi dídide kírun lóru. Àwọn miiran sì wí pé: Wọn yóò tó o lówó ẹ̀sù

Àwọn miiran sọ pé: Wọn yóò tó o kúrò níbi àwọn àbùjẹ̀kù. Ó sì le tùmò sí gbogbo itumò yìi gégé bí *An-Nawawī* – kí Ọlòhun ké ẹ̀ – tí sọ. Wo: *Sharḥu An-Nawawī* fún tírà Muslim, *Ḥadīth* (808), àkòrì ọ̀rọ̀ nípa ọ̀là tí n bẹ̀ fún *Al-Fatihah* àti àwọn igbèyìn *Sūratul-Baqarah*...

3> **Kíka *Sūratul-’Ikhlās*, àti *Sūrah* méjèjèjì tí a fi máa n wá iṣọ̀ àti títutọ̀ pèlú rẹ̀ sí àtẹ̀lẹ̀wọ̀ rẹ̀ méjèjèjì, léyìn nàà yóò fi méjèjèjì pa ara rẹ̀ ní ẹ̀mẹ̀ta.**

Èrì rẹ̀ ni :

Hadīth tí ‘Ā’ishah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé: “Nígbà tí Ànábí – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – bá bọ sóri ibusùn rẹ̀, ní gbogbo alé, yóò tẹ àtéléwọ̀ rẹ̀ méjèèjì papọ̀, lẹ́yìn nàà yóò tutọ̀ sí wọn, yóò sí ké sí àwọn méjèèjì: {*Qul Huwallāhu ‘Aḥad*}, {*Qul ‘a‘ūdhu biRabbil-falaq*} àti {*Qul ‘a‘ūdhu biRabbīn-nās*}, lẹ́yìn nàà yóò fi méjèèjì pa ohun tí ó bá lágbara nínú ara rẹ̀, yóò bèrẹ̀ pẹ̀lú orí rẹ̀, ojú rẹ̀ àti iwájú ara rẹ̀, yóò se bèẹ̀ ní èmẹ̀ta” *Al-Bukhārī* gbà á wá (5017).

A ó se ànfààní níbi *Hadīth* tó síwájú yìí pé: Dájúdájú Ànábí – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – máa n lo *Sunnah* yìí ní gbogbo òru, nítorí ọ̀rọ̀ tí ‘Ā’ishah – kí Ọlòhun yónú sí i – sọ pé: “Ní gbogbo òru”, àti pé dájúdájú ẹ̀ni tó bá fẹ̀ lo *Sunnah* yìí yóò pa àtéléwọ̀ rẹ̀ méjèèjì papọ̀, lẹ́yìn nàà yóò tutọ̀ sí wọn pẹ̀lú kíkẹ̀ *Sūratul-‘Ikhlās*, àti *Sūrah* méjèèjì tí a fi máa n wá iṣọ̀, lẹ́yìn nàà yóò pa ohun tí ó bá lágbara nínú ara rẹ̀, yóò bèrẹ̀ pẹ̀lú orí rẹ̀ àti ojú rẹ̀, yóò sì se bèẹ̀ ní èmẹ̀ta.

4> ***Kíka Sūratul-Kāfirūn* .**

Nítorí *Hadīth* tí ‘Urwah ọmọ Nawfal gbà wá láti ọ̀dọ̀ bàbá rẹ̀ – kí Ọlòhun yónú sí i – pé: “Dájúdájú Ànábí – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ fún Nawfal pé: “**Ka {*Qul Yā ‘ayyūhal-Kāfirūn*}, lẹ́yìn nàà sùn nígbà tí o bá parí rẹ̀, nítorí pé dájúdájú ó jẹ̀ ibópá-bòsẹ̀ kúrò níbi ẹ̀bọ̀**” Aḥmad gbà á wá pẹ̀lú ònkà (21934), Abū Dāwūd gbà á wá pẹ̀lú ònkà (5055), *At-Tirmidhī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (3403), *Al-Albānī* – kí Ọlòhun ké ẹ̀ – sì kà á sí ẹ̀gbàwá tó dára.

2> **Nínú *Sunnah*, ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àdúà ni ó wá lórí rẹ̀, nínú rẹ̀ ni:**

1> “*Bismikallāhumma ‘amūtu wa’ahyā* (Pẹ̀lú Orúkọ Rẹ̀, Ìrẹ Ọlòhun, ni mää fi kú, ni mää sì fi ẹ̀mí)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (6324), nínú *Hadīth* tí Ḥudhayfah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá.

2> “*Allāhumma khalaqta nafsī wa’Anta tawaffāhā, laka mamātuhā wamaḥyāhā ‘in ‘ahyaytahā fahfahā, wa’in amattahā faghfir lahā.*

Allāhumma ‘innī ‘as’alukal-‘āfiyah (Ìrẹ Ọlòhun! Dájúdájú Ìwọ̀ ni O dá ẹ̀mí mi, Ìwọ̀ nàà ni Oó sì pa á. Ìwọ̀ ni O ni ikú rẹ̀ àti iṣẹ̀mí rẹ̀. Tí O

Àwọn *Sunnah* tí a máa n se ní àsíṣò irun alé

bá yè é, yáa sọ ọ. Tí O bá sì pa á, yáa se àforíjìn fún un. Ìre Ọlòhun! Dájúdájú èmi n toro alááfíà ní ọdò Re)”. Muslim gbà á wà pèlú ònkà (2712).

- 3) “*Allāhumma Rabbas-samāwāti waRabaal-’arḍ waRabbal-’arshil-’azīm, Rabbanā warabba kulli shay’, Fāliqal-ḥabbi wan-nawā, WaMunzilat-Tawratī wal-’Injīlī wal-furqān, ’a’ūdhu bika min sharri kulli shay’in ’Anta ’ākhidhun bināshiyatih. Allāhumma ’Antal-’Awwal, falaysa qablaka shay’, wa’Antal-’Ākhir, falaysa ba’daka shay’, wa’Antaz-’Zāhir falaysa fawqaka shay’, wa’Antal-bāṭin, falaysa dūnaka shay’, iqḍī ’annad-dayna wa’aghniṅā minal-faqr* (Ìre Ọlòhun! Ìre Ọlòhun Ọba àwọn sánmà, Ọlòhun Ọba ilè, Ọlòhun Ọba Ìtẹ-ọlá tí ó tóbi, Ọlòhun Ọba wa àti Ọlòhun Ọba gbogbo nńkan. Olùmú hórò irúgbìn àti kóro èso dàbínù hù jàde, Olùso *At-Tawrah, Al-Injīl* àti *Al-Qur’ān* tí n se ọpinya láààrin irò àti ọdodo kalẹ. Mo n wá iṣò pèlú Re kúrò níbi aburú gbogbo nńkan tí Ìwo yóò gbá àṣónṣò rẹ mú. Ìre Ọlòhun! Ìwo ni Àkòkò, kò sí nńkankan síwájú Re, Ìwo ni Ìgbèyìn, kò sí nńkankan léyìn Re, Ìwo ni Èni Gíga, kò sí nńkankan lókè Re, Ìwo ni Èni sísunmọ, kò sí nńkankan tí ó súnmọ jù Ọ lọ. Bá wa san gbèsè wa, sì rọ wá lọrọ kúrò níbi ọ̀sì)” Muslim gbà á wà pèlú ònkà (2713).
- 4) “*Bismika Rabbī waḍa’tu janbī wabika ’arfā’uh, ’in ’amsakta nafsī farḥamhā, wa’in ’arsaltahā fahfazhā bimā taḥfadhu bihi ’ibādakaṣ-ṣālihīn* (Pèlú Orúko Re, Ìre Ọlòhun Ọba mi, ni mo fi fi ègbé mi lélé, pèlú Agbára Re ni maa sì fi gbé e dide. Tí O bá gba èmi mi; yáa ké ẹ, tí O bá sì dá a padà sáyé, yáa sọ ọ pèlú ohun tí O fi maa n sọ àwọn erúsìn Re tí wón jẹ èni dáadáa)” *Al-Bukhārī* gbà á wà pèlú ònkà (6302), Muslim gbà á wà pèlú ònkà (2714).
- 5) “*Al-ḥamdu lillāhil-ladhī ’aṭ’amanā wasaqānā, wakafānā, wa’āwānā, fakam mimman lā kāfiya lahu walā mu’wī* (Gbogbo ọpẹ àti ẹyìn tí Ọlòhun ni í se. Èni tí Ó fún wa ni ọúnjẹ jẹ, tí Ó fún wa ni omi mu, tí Ó tó wa, tí Ó tún se ibùgbé fún wa. Mèlòómèlòò ni èni tí kò ní èni tí yóò tó o, tí kò sì ní èni tí yóò fún un ní ibùgbé). Ó wà nínú *Ḥadīth* tí ’Anas – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Dájúdájú Ìránṣẹ Ọlòhun – kí iké àti ọlá Ọlòhun maa bá a – nígbà tó bá bọ sórí ibusùn rẹ maa n sọ pé: “*Al-ḥamdu lillāh ...*” Muslim gbà á wà pèlú ònkà (2715).
- 6) “*Allāhumma qinī ’adhābaka yawma tab’athu ’ibādak* (Ìre Ọlòhun! Là mí níbi iyà Re ní Ọjọ tí wáà gbé àwọn erúsìn Re dide)” Ahmad

gbà á wà pèlú ònṁkà (18660), *Al-Albānī* sī kà á sí ègbàwá tó ní àlááfíà (*Ṣaḥīḥul-Jāmi‘* 2/869).

7> **Ṣíṣe àfòmó àti ṣíṣe ẹ̀yìn fún Ọlọ́hun nígbà mètálélógbòn àti gbígbé Ọlọ́hun tóbi nígbà mērínlélógbòn .**

Nínú *Sunnah* ní kí ó ṣe àfòmó fún Ọlọ́hun nígbà mètálélógbòn, kí ó ṣe ẹ̀yìn fún Ọlọ́hun – Ọba tí Ọlá Rẹ ga – nígbà mètálélógbòn, kí ó sì gbé Ọlọ́hun tóbi nígbà mērínlélógbòn, nígbà tó bá fẹ̀ sùn. Èyí ní ọ̀lá tó tóbi, òhun náà sì ní pé: Dájúdájú ó máa ń fún ara èyàn lágbara nínú ojú ojó rẹ.

Èrírẹ̀ ni : *Hadīth* tí ‘Aliyy –kí Ọlọ́hun yónú sí i – gbà wá pé: Dájúdájú Fāṭimah ráhùn nípa ohun tí ojú rẹ ń rí nípa àpá ọ̀mọ̀lọ tí ó ń wà lówó rẹ, àwọn ọ̀rọ̀-ogun kan sì tí tẹ̀ Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀lá Ọlọ́hun máa bá a – lówó. Nítorí náà ó wá sí ọ̀dò rẹ, ṣùgbòn kò bá a nílẹ̀. Ó bá ‘Ā’ishah pàdé, ó sì ṣe àlàyé fún un. Nígbà tí Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀lá Ọlọ́hun máa bá a – padà dé, ‘Ā’ishah ṣàlàyé fún un nípa wíwá tí Fāṭimah wá bá a. Nítorí náà Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀lá Ọlọ́hun máa bá a – wá sí ọ̀dò wa, a sì tí fi ègbé lélé lóri ibùsùn wa, ní a bá fẹ̀ dide láti lọ pàde rẹ, Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀lá Ọlọ́hun máa bá a – sì sọ wí pé: **“È dúró sí ààyè tí ẹ̀yìn méjèjì wà”**. Ó sì jókòó sí ààrin wa tí tí mo fi fura mọ̀ títutù gígìsẹ̀ rẹ ní àyà mi, lẹ̀yìn náà ó wí pé: **Ṣé kí ń kọ̀ yín ní ohun tí ó ní oore ju ohun tí ẹ̀yìn méjèjì béèrè fún lọ? Nígba tí ẹ̀ bá tí fi ègbé lélé lóri ibùsùn yín tán, kí ẹ̀ gbé Ọlọ́hun tóbi** (pèlú síṣọ̀ pé: *Allāhu ‘Akbar*) **nígbà mērínlélógbòn, kí ẹ̀ ṣe àfòmó fún Un** (pèlú síṣọ̀ pé: *Subḥānallāh*) **nígbà mètálélógbòn, kí ẹ̀ sì ṣe ẹ̀yìn fún Un** (pèlú síṣọ̀ pé: *Al-ḥamdulillāh*) **nígbà mètálélógbòn. Èyí lóore fun yín ju ọ̀mọ̀-òdò lọ”**. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònṁkà (3705), Muslim sì gbà á wá pèlú ònṁkà (2727).

Nínú ègbàwá mīràn: ‘Aliyy – kí Ọlọ́hun yónú sí i- sọ wí pé: Mí ó fi ṣíṣe é sílẹ̀ láti ìgbà tí mo tí gbọ̀ ọ̀ láti ọ̀dò Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀lá Ọlọ́hun máa bá a –. Wón bí í léèrè pé: **Ṣé kòdà ní alẹ̀ ojó ogun *Ṣifīn*?** Ó dáhùn pé: **Kòdà ní alẹ̀ ojó ogun *Ṣifīn*”** *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònṁkà (5362), Muslim sì gbà á wá pèlú ònṁkà (2727).

8> **“Allāhumma ‘innī ‘aslamtu wajhī ‘ilayk, wafawwaḍtu ‘amrī ‘ilayk, wa ‘alja ‘tu zahrī ‘ilayk, raghbatan warahbatan ‘ilayk, lā malja ‘ walā manjā minka ‘illa ‘ilayk, ‘amantu bikitābikal-ladhī ‘anzalt, wabinabiyikal-ladhī ‘arsalt** (Ìrẹ Ọlọ́hun! Mo jòwó àdojúkọ mi sílẹ̀ fún Ọ, mo sì fa ọ̀rọ̀ mi lé Ọ lówó, mo sì fi ẹ̀yìn (ọ̀ràn) mi tí sí Ọ, níti

irankàn wá sí ọ̀dọ̀ Rẹ̀ àti ibẹ̀rù Rẹ̀. Kò sí ọ̀nà àbáyọ̀, kò sí sí àsàlà mó Ọ̀lówọ̀ àyàfi wá sí ọ̀dọ̀ Rẹ̀. Mo gba Tírà Rẹ̀ eléyíí tí O sòkalẹ̀ gbọ̀ lódodo àti Ọ̀jísẹ̀ Rẹ̀ eléyíí tí O rán níṣẹ̀)”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ò̀nkà (247), Muslim sì gbà á wá pèlú ò̀nkà (2710). Ní iparí *Hadīth* yìí, Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – sọ pé: “**Jẹ́ kí wọn jẹ́ ọ̀rọ̀ tí wàá sọ gbèyìn. Tí o bá wáá kú ní òru ojọ̀ rẹ̀ yìí, o kú lórí Àdámọ̀ èsìn Ọ̀lòhun**”. Nínú ègbàwá miíràn tí Muslim gbà wá: “**Tí ilẹ̀ bá sí mó bá ọ̀ láyẹ̀, ilẹ̀ yòò mó bá ọ̀ lórí dáadáa**”.

Nínú *Hadīth* yìí, àlàyẹ̀ nípa *Sunnah* miíràn wà níbẹ̀, èyí ni: Kí ó jẹ́ kí irántí Ọ̀lòhun jẹ́ ohun tí yòò sọ gbèyìn síwájí kí ó tó sùn. Èbùn tó tóbi wà níbẹ̀, tí ó bá jẹ́ wí pé wọn kádàrà kí ó kù ní òru ojọ̀ rẹ̀ yìí. Nítorí pé dájúdájú yòò wà nínú àwọn tó kú lórí Àdámọ̀ èsìn Ọ̀lòhun, èyí tó tùmò sí pé: Dájúdájú ó kú lórí *Sunnah*, lórí ilànà èsìn Ànábì Ibrāhīm – kí ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a –, ní ẹnì tó sẹ́rì kúrò níbi ẹ̀bọ̀. Tí ó bá sì jí sáyẹ̀, dájúdájú yòò jí sáyẹ̀ lórí dáadáa níbi arísikí rẹ̀ àti isẹ̀ rẹ̀. Ó sì jẹ́ ọ̀rọ̀ tó kó gbogbo ǹnkan sínú, ó kó ohun tó síwájú àti ohun tó yàtò sí i sínú – Ọ̀lòhun ni Ó mò jùlò –.

◆ Irántí Ọ̀lòhun jẹ́ odi-ìṣọ̀ tó gbópon, àti okunfá isẹ̀mí fún okàn, nítorí náà ríí pé o wà nínú àwọn ẹnì tó ní rántí Ọ̀lòhun. Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – sọ wí pé: “Àpẹ̀júwe ẹnì tí ó máa ǹ rántí Ọ̀lòhun Ọ̀ba rẹ̀ àti ẹnì tí kí i rántí Ọ̀lòhun Ọ̀ba rẹ̀ dà bíi àpẹ̀júwe aláàyẹ̀ àti òkú”.

Nínú ohun tó pàtàkì kí a pe àkíyèsí ara wa sí ni: Írántí Ọlòhun pàtàkì, èyí tó máa n ẹ̀ se sàbàbí ọ̀là tó tóbi, Ọlòhun, Ọba tí Ó ga, Ọba tí Ó tóbi – gbígbọ̀n-n-gbọ̀n ni fún títóbi Rẹ̀ –. Èyí ni ohun tó wá nínú *Ṣaḥīḥul-Bukhārī*, nínú *Ḥadīth* tí *Shaddād* oṃọ́ 'Aws – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá láti ọ̀dò Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – pé: “**Ọ̀gá àdúà tí a fi máa n tọ̀rọ̀ àforíjìn ni kí ó sọ pé: *Allāhumma 'Anta Rabbī lā 'ilāha 'illā 'Ant, khalāqtanī wa'ana 'abduk, wa'ana 'alā 'ahdika wawa'dika mastafa't, 'a'ūdhu bika min sharri mā ṣana't, 'abū'u laka bini'matika 'alayy, wa'abū'u bidhanbī, faghfir lī fa'innahu lā yaghfirudh-dhunūba 'illā 'Ant*** (Ìrẹ Ọlòhun! Ìwọ ni Ọlòhun Ọba mi, kò sí Ọlòhun kan tó létọ́ sí ijọsin àyàfi Ìwọ nikan. O dá mi, àti pé èmi jẹ ẹ̀rúsin fún Ọ. Èmi sì n bẹ lóri ipínhùn Rẹ̀ àti àdéhùn Rẹ̀ bí mo ti lágbara mọ. Mo wá iṣọ pẹ̀lú Rẹ̀ kúrò níbi aburú ohun tí mo ẹ̀. Mo gbà fún Ọ pẹ̀lú idẹra Rẹ̀ tí O se fún mi, mo sì mọ ẹ̀sẹ̀ mi ní ẹ̀sẹ̀. Nítorí náà ẹ̀se àforíjì fún mi. Dájúdájú kò sí ẹ̀ni tí ó le ẹ̀se àforíjìn àwọn ẹ̀sẹ̀ àyàfi Ìwọ nikan). **Ẹ̀ni kẹ̀ni tí ó bá sọ ọ̀ pẹ̀lú igbàgbọ̀ ọ̀dodo sí i ní alẹ̀, tí ó wá kú ní ọ̀ru ojọ̀ náà, síwájú kí ó tó jí ní àárọ̀, yóò wọ Àlujánná**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (6306).

◆ **Àwọn *Sunnah* tó wà fún ohun tí ẹ̀ni tó sùn máa n rí ní ojú oorun**

Ohun tí ẹ̀ni tó sùn máa n rí lójú oorun kò le jáde kúrò nínú iṣesí mẹ̀ta tó wá nínú *Ḥadīth* tí Abū *Hurayrah* – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, èyí tó wà lóጆ Muslim.

1) Àlá dáadáa, èyí jẹ iró idùnnú láti ọ̀dò Ọlòhun – Ọba Abiyì, tí Ó gbọ̀n-n-gbọ̀n –, ó ní àwọn ẹ̀kọ̀ kan tó n bọ̀ lónà.

2) Àlá ibànújẹ̀, èyí máa n wá láti ọ̀dò ẹ̀sù, kò sí le kó inira bá ẹ̀rúsin Ọlòhun, ní ọ̀pin igbà tó bá ti lo àwọn ẹ̀kọ̀ rẹ̀, ó n bọ̀ lónà.

3) Kí ó rí ohun tó bá ẹ̀mí ara rẹ̀ sọ síwájú kí ó tó sùn, èyí kò jẹ̀ ǹkankan .

◆ **Nínú *Sunnah* ní àyè yìi ni; ohun tó wá nínú àwọn *Ḥadīth* wọ̀nyí:**

Abū Salamah – kí Ọlòhun yónú sí i – sọ wí pé: “Dájúdájú mo máa n lá àlá tó máa n kó àisàn bá mi. Ó sọ wí pé; ni mo bá padẹ̀ Abū Qatādah, ó sì sọ pé: Èmi náà máa n lá àlá tó máa n kó àisàn bá mi, títí tí mo fi gbọ̀ tí Íránṣẹ̀ Ọlòhun – kí iké àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – n sọ wí pé: “**Àlá dáadáa ọ̀dò Ọlòhun ní ó**

Àwọn *Sunnah* tí a máa n ẹ̀ se ní àsíṣẹ̀ irun alẹ̀

ti máa ḥ wá, nítorí náà tí ẹnì kẹ̀nì nínú yín bá lá àlá rí ohun tó fẹ̀ràn, kò gbọ̀dọ̀ sọ̀rọ̀ nípa rẹ̀ fún ẹnì kankan àyàfi ẹnì tó bá fẹ̀ràn. Ẹ̀gbọ̀n tó bá lá àlá rí ohun tí ọ̀kàn rẹ̀ kò, kó tutọ̀ sí ẹ̀gbé ọ̀sì rẹ̀ ní ẹ̀mẹ̀ta, kí ó sì wá iṣọ̀ pẹ̀lú Ọ̀lọ̀hun kúrò níbi aburú ẹ̀sù àti aburú rẹ̀, kò gbọ̀dọ̀ sọ̀rọ̀ nípa rẹ̀ fún ẹnì kankan, dájúdájú kò le kó inira bá a” .

Abū Salamah sọ wí pé: “Dájúdájú mo máa ḥ lá àlá tó wúwo lára mi ju òkè lọ, kó pé ni mo bá gbó *Hadīth* yìi, nítorí náà mi ò bikítà nípa rẹ̀ mó” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (5747), Muslim gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (2261). Nínú ẹ̀gbàwá miiran: “Àlá dáadáa ọ̀dọ̀ Ọ̀lọ̀hun ní ó ti máa ḥ wá. Ẹ̀gbọ̀n àlá burukú ọ̀dọ̀ ẹ̀sù ní ó ti máa ḥ wá. Nítorí náà tí ẹnì kẹ̀nì nínú yín bá lá àlá tó bà á lẹ̀rù, kó tutọ̀ sí ẹ̀gbé ọ̀sì rẹ̀, kí ó sì wá iṣọ̀ pẹ̀lú Ọ̀lọ̀hun kúrò níbi aburú rẹ̀, dájúdájú kò le kó inira bá a” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (3292), Muslim gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (2261).

Nínú *Hadīth* tí Jābir – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, èyí tó wá ní ọ̀dọ̀ Muslim, Írànṣé Ọ̀lọ̀hun – kí ikẹ́ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – sọ wí pé: “Kí ó wá iṣọ̀ pẹ̀lú Ọ̀lọ̀hun kúrò ní ọ̀dọ̀ ẹ̀sù ní ẹ̀mẹ̀ta, kí ó sì yí padà kúrò níbi ẹ̀gbé tó sùn pẹ̀lú rẹ̀” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (2262).

Nínú *Hadīth* tí Abū Sa‘īd *Al-Khudrī* – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, ní ọ̀dọ̀ *Al-Bukhārī*: “Tí ẹnì kẹ̀nì nínú yín bá lá àlá rí ohun tó fẹ̀ràn, dájúdájú ọ̀dọ̀ Ọ̀lọ̀hun ní ó ti wá, nítorí náà kí ó dúpẹ̀ fún Ọ̀lọ̀hun lórí rẹ̀” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (7045).

◆ Àkọ̀jọ̀pọ̀ àwọn *Hadīth* tó síwájú yìi tọ̀ka sí pé:

① Dájúdájú ẹnì kẹ̀nì tó bá lá àlá rí ohun tó dára, wọn ẹ̀ṣe é ní *Sunnah* fún un kí ó ẹ̀ṣe ohun tí ḥ bọ̀ yìi:

Àkọ̀kọ̀ : Kí ó dúpẹ̀ fún Ọ̀lọ̀hun lórí rẹ̀, nítorí pé dájúdájú ọ̀dọ̀ Rẹ̀ – mímọ̀ ni fún Un – ní ó ti wá.

Ìkẹ̀jì : Kí ó fi tó èyàn léti, ẹ̀gbọ̀n kò gbọ̀dọ̀ sọ̀ fún ẹnì kankan nípa rẹ̀ àyàfi ẹnì tó fẹ̀ràn.

② Àti pé dájúdájú ẹnì kẹ̀nì tó bá lá àlá rí ohun tí ọ̀kàn rẹ̀ kò, wọn ẹ̀ṣe é ní *Sunnah* fún un kí ó ẹ̀ṣe ohun tí ḥ bọ̀ yìi :

Àkọ̀kọ̀ : Yòò tutọ̀, tàbí kí ó fọ̀ntọ̀ sí ẹ̀gbé rẹ̀ ọ̀sì .

Ìkẹ̀jì : Kí ó wá iṣọ̀ pẹ̀lú Ọ̀lọ̀hun – Ọ̀ba tí Ọ̀lá Rẹ̀ ga – kúrò lódo ẹ̀sù, àti kúrò níbi aburú ohun tó rí ní ẹ̀mẹ̀ta, pẹ̀lú kí ó sọ̀ pé: *‘A‘ūdhu billāhi minash-shayṭān wamin sharrihā* (Mo wá iṣọ̀ pẹ̀lú Ọ̀lọ̀hun kúrò lódo ẹ̀sù, àti kúrò níbi aburú rẹ̀) ní ẹ̀mẹ̀ta.

Ìkẹta : Kò gbọdò sọ fún ẹnì kankan nípa rẹ, sùgbón tó bá ẹe bẹ̀, dájúdájú kò ní kó ìnira bá a, gégé bí Ànábì – kí ìkẹ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – tí fún wa ní ìró. Tí ó bá ẹe àlẹ́kún sí èyí pèlú kí ó:

Ìkẹrin : Yí padà kúrò níbi ègbé tí ó fi sùn, tí ó bá fi ipàkò lẹ̀lẹ̀ lóri èyìn rẹ̀ tẹ̀lẹ̀, kí ó fi ègbé sùn àti bẹ̀e bẹ̀e lo.

Ìkarùn-ún : Kí ó dide, kí ó kí ọ̀pó-ìrun méjì .

A ó ẹe ànfààní látara àwọn *Hadīth* tó síwájú yìi pé:

Dájúdájú alá tí Mùsùlùmí bá lá, ipín kan nínú ijẹ-Ànábì ni. Àti pé ẹnì kẹ̀ni tí alá rẹ̀ máa n jẹ̀ ọ̀dodo jùlọ̀ nínú àwọn èyàn, ọ̀un ní ẹnì tí ọ̀rọ̀ rẹ̀ máa n jẹ̀ ọ̀dodo jùlọ̀ nínú wọn lójú ayé. Èyí jẹ̀ ara lílapa ọ̀dodo àti àlùbárikà rẹ̀ fún Mùsùlùmí tí tí kan igbà tó wà lójú oorun.

Eni kẹ̀ni tó bá tajì lóru, dájúdájú wọn ẹe ní *Sunnah* fún un kí ó sọ ìrántí Ọlòhun yìi:

Èyí ni ohun tó wá nínú *Hadīth* tí ‘Ubādah ọ̀mọ Aṣ-Ṣāmit – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, láti ọ̀dọ̀ Ànábì – kí ìkẹ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – pé; ó sọ wí pé: “**Eni kẹ̀ni tó bá tajì lóru, tí ọ̀ sì sọ pé: *Lā ’ilāha ’illallāhu waḥdahu lā sharīka lah, laḥul-mulku walahul-ḥamd, wahuwa ‘alā kulli shay’in Qadīr, al-ḥamdu lillāh, wasubḥānallāh, walā ’ilāha ’illallāhu wallāhu ’Akbar, walā ḥawla walā quwwata ’illā billāh*** (Kò sí ọ̀lòhun kankan tó lẹ̀tọ̀ọ̀ sí ijọ̀sìn àyàfí Ọlòhun Allāh nikan soṣo, kò sí orogún fún Un. Tí È ni ijọ̀ba í ẹe; tí È náà sí ni gbogbo ọ̀pẹ̀ àti ẹyìn í ẹe, àti pé Ọ̀un jẹ̀ Alágbára lóri gbogbo nńkan. Gbogbo ọ̀pẹ̀ àti ẹyìn tí Ọlòhun ní í ẹe, mímọ̀ fún Ọlòhun. Kò sí ọ̀lòhun kankan tó lẹ̀tọ̀ọ̀ sí ijọ̀sìn àyàfí Ọlòhun Allāh. Ọlòhun Allāh ní Ọ̀ tóbi júlọ̀. Kò sí ọ̀gbón kankan, kò sí sí agbára kankan àyàfí pèlú Ọlòhun), léyìn náà tó sọ pé: ***Allāhummagfir lī*** (Ìrẹ Ọlòhun, forí jìn mí), **tàbí ó ẹe àdúà, Ọlòhun, yòò gba àdúà rẹ̀. Tí ó bá ẹe àlùwàlá, tí ó sì kírun, Ọlòhun yòò gba ìrun rẹ̀”** *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònka (1154).

Ibn Al-’Athīr – kí Ọlòhun kẹ̀ ẹ – sọ wí pé: “**Eni kẹ̀ni tó bá tajì lóru**” túmọ̀ sí ẹnì tó tajì lójú oorun tó sì dide nílẹ̀”. Wo: *An-Nihāyah fī gharībīl-’athar*; tí *Ibn Al-’Athīr* (ojú-ewé: 108).

Ìró idùnnú méjì tó tóbi wà nínú *Hadīth* yìi, èyí tí yòò rí bẹ̀e, nígbà tí ẹnì tó tajì lójú oorun bá sọ ìrántí Ọlòhun yìi, èyí ni: “**Eni kẹ̀ni tó bá tajì lóru, tí ọ̀ sì sọ pé: *Lā ’ilāha ’illallāhu waḥdahu lā sharīka lah, laḥul-mulku walahul-ḥamd, wahuwa ‘alā kulli shay’in Qadīr, subḥānallāh, wal-ḥamdu lillāh, walā ’ilāha ’illallāhu wallāhu ’Akbar, walā ḥawla walā quwwata ’illā billāh***

(Kò sí ọlòhun kankan tó létòṣí sí ijòsìn àyàfi Ọlòhun Allāh nikan soṣo, kò sí orogún fún Un. Ti È ni ijòba í ṣe; ti È náà sì ni gbogbo ọpẹ àti ẹyìn í ṣe, àti pé Òun jẹ Alágbára lórí gbogbo ǹnkan. Gbogbo ọpẹ àti ẹyìn ti Ọlòhun ni í ṣe, mímó fún Ọlòhun. Kò sí ọlòhun kankan tó létòṣí sí ijòsìn àyàfi Ọlòhun Allāh. Ọlòhun Allāh ni Ó tóbi júlọ. Kò sí ọgbón kankan, kò sì sí agbára kankan àyàfi pẹ̀lú Ọlòhun)”. Nítórí náà ìrọ̀ idùnnú méjì wà fún eni tó bá so ìrántí Ọlòhun yìí:

Àkókó : Tí ó bá sọ pé: *Allāhummaghfir lī* (Ìrẹ Ọlòhun, forí jìn mí), **tàbí ó ṣe àdúà, dájúdájú àdúà rẹ̀ yòò jẹ̀ àtẹ̀wọ̀gbà.**

Ìkẹjì : Tí ó bá dídè, tí ó ṣe àlùwàlá, tí ó sì kírun, ìrun rẹ̀ yòò jẹ̀ àtẹ̀wọ̀gbà. Nítórí náà gbogbo ọpẹ àti ẹyìn ti Ọlòhun ni í ṣe, Ẹni tó ṣe àánú fún wa pẹ̀lú àwọn ọlá wònyí, a bẹ̀ Ẹ kí Ó fi wá ṣe kòngé láti ṣiṣẹ̀ tọ̀ ó.

Sunnah yìí ni a ó fi parí àlàyẹ̀ àwọn *Sunnah* tí wón fi àsíḱò sí, nítórí pé dájúdájú ohun tó kàn léyìn rẹ̀ ni àwọn *Sunnah*: Ìgbà tí a bá jí láti ojú oorun, èyí tí a bẹ̀rẹ̀ pẹ̀lú rẹ̀, àkókó rẹ̀ ni pàkò rírìn àti síso gbólóhùn: “*Al-ḥamdu lillāhil-ladhī ‘ahyānā ba‘da mā ‘amātanā wa-‘ilayhin-nushūr* (Gbogbo ọpẹ àti ẹyìn ti Ọlòhun ni í ṣe, Ẹni tí Ó sọ wá di aláàyẹ̀ léyìn ìgbà tí Ó ti gba ẹ̀mí wa, àti pé ọ̀dọ̀ Rẹ̀ ni Ìgbè̀nde yóò jẹ̀)”.

Àwọn *Sunnah* tí wọn kò fi àsìkò sí

Èyí ni ipín kejì nínú àwọn *Sunnah* tí á máa ń ṣe ní ojoojúmọ́. Ìran àwọn *Sunnah* yìí jẹ́ èyí tí ààyé rẹ̀ fẹ̀, ó sì pọ̀, ó wà nínú rẹ̀ èyí tó máa ń yàtò ní ibámu sí yíyàtò àwọn ìṣesí, àwọn èyàn, àwọn ààyé àti àwọn àsìkò .

Máa gbiyànjú láti mẹnù ba àwọn *Sunnah* èyí tó máa ń pààrà ní ọ̀sàn àti ọ̀ru, mò ń toro kòngé àti dáadáa lódò Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga.

Àkókó nínú àwọn *Sunnah* ní abẹ̀ ipín yìí ni :

Àwọn *Sunnah* óúnjẹ jíjẹ

1 Dídárúkọ Ọlòhun ní ìbèrè ọúnjẹ.

‘Umar ọmọ Abū Salamah – kí Ọlòhun yónú sí i – sọ wí pé: “Mo jẹ ọ̀dómọ̀dé nínú ilé Íránṣẹ Ọlòhun – kí ikẹ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a –, ọ̀wọ̀ mi sì máa ń bọ̀sìhìn-ín bọ̀sòhùn-ún nínú abọ ọúnjẹ, ní Íránṣẹ Ọlòhun – kí ikẹ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – bá sọ fún mi pé: “**Ìrẹ ọ̀dómọ̀kùnrin! Dá orúkọ Ọlòhun, máa fi ọ̀wọ̀ ọ̀tún rẹ jẹun, sì máa jẹ nínú ohun tó súnmọ ọ**”. Jíjẹun mi kò yè lórí iṣesí yíí láti igbà náà lọ”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (5376), *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (2022).

Tí ó bá gbàgbé láti dárúkọ Ọlòhun, dájúdájú wọn ẹ é ní *Sunnah* fún un, nígbà tó bá rántí, kí ó sọ pé: “*Bismillāhi ’awwalahū wa ’āakhirah* (Mo bèrè pèlú Orúkọ Ọlòhun ní ìbèrè rẹ àti ní iparí rẹ)”.

Nítorí *Hadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé dájúdájú Íránṣẹ Ọlòhun – kí ikẹ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Tí ẹnì kẹni nínú yìn bá fẹ jẹun, kí ó dárúkọ Ọlòhun. Şùgbọ̀n tó bá gbàgbé láti dárúkọ Ọlòhun ní ìbèrè rẹ, kí ó yáa sọ pé: “*Bismillāhi ’awwalahū wa ’āakhirah* (Mo bèrè pèlú Orúkọ Ọlòhun ní ìbèrè rẹ àti ní iparí rẹ)”**. Abū Dāwūd gbà á wá pèlú ònkà (3767), *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ònkà (1858), *Al-Albānī* kà á sí ẹgbàwá tí ó ní àlàáfíà, gégé bí ó ti síwájú.

Bèè nàà ni *Hadīth* yìí tóka sí wí pé ọwọ ọtún ni èyàn gbọdọ máa fi jeun, nítorí kí ó má baà ẹ je ẹ̀sù. Nítorí pé tí Mùsùlùmí kò bá dárúko Ọlòhun, ẹ̀sù yòò bá a kópa níbi ọúnjẹ rẹ̀. Tí ó bá sì jeun, tàbí ó mu nńkan pẹ̀lú ọwọ ọ̀sì rẹ̀, yòò jọ ẹ̀sù pẹ̀lú èyí, nítorí pé dájúdájú ẹ̀sù máa n jeun, ó sì máa n mu nńkan pẹ̀lú ọwọ ọ̀sì rẹ̀.

Èrí rẹ̀ ni :

Hadīth tí ‘Abdullāh ọmọ ‘Umar – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Íránṣẹ Ọlòhun – kí ikẹ ̀ati ọ̀là Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Ènì kankan nínú yín kò gbọdọ máa jeun pẹ̀lú ọwọ ọ̀sì rẹ̀, kò sì gbọdọ mu nńkan pẹ̀lú rẹ̀, nítorí pé dájúdájú ẹ̀sù máa n jeun pẹ̀lú ọwọ ọ̀sì rẹ̀, ó sì máa n mu nńkan pẹ̀lú rẹ̀**”. Ó sọ pé: Nāfi‘u máa n fi kún un pé: “**Kò gbọdọ máa gba nńkan pẹ̀lú rẹ̀, kò sì gbọdọ máa fún èyàn ní nńkan pẹ̀lú rẹ̀**”. *Muslim* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (2020).

Èsù máa n ẹ ojú kòkòrò láti wọ àwọn ilé, nítorí kí ó le sùn síbẹ̀, kí ó sì bá àwọn onílé kópa níbi ọúnjẹ ̀ati ohun mímu. Jābir ọmọ ‘Abdullāh – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèjì – gbà á wá pé; dájúdájú òun gbọ́ tí Ànábì – kí ikẹ ̀ati ọ̀là Ọlòhun máa bá a – n sọ wí pé: “**Nígbà tí èyàn bá wọ ilé rẹ̀, tí ó bá dárúko Ọlòhun, nígbà tó fẹ̀ wọlé ̀ati nígbà tó fẹ̀ jeun, ẹ̀sù yòò sọ (fún àwọn ọmọ-ogun rẹ̀) pé: Kó sì ibùgbé fun yín, kò sì sí ọúnjẹ alẹ̀. Şùgbọ̀n tó bá wọlé, tí kò sì dárúko Ọlòhun nígbà tó fẹ̀ wọlé, ẹ̀sù yòò sọ (fún àwọn ọmọ-ogun rẹ̀) pé: “È ti rí ibùgbé”. Tí kò bá sì dárúko Ọlòhun nígbà tó fẹ̀ jeun, yòò sọ pé: “È ti rí ibùgbé, ẹ̀ sì tí rí ọúnjẹ alẹ̀”** *Muslim* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (2018).

2 Jíjẹ nínú ohun tó súnmọ.

Nítorí ohun tó síwájú nínú *Hadīth* tí ‘Umar ọmọ Abū Salamah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá. Ọrọ́ tí Ànábì – kí ikẹ ̀ati ọ̀là Ọlòhun máa bá a – sọ wá nínú rẹ̀ pé: “**Máa jẹ nínú ohun tó súnmọ ọ**”.

3 Mímu òkèlè ọúnjẹ tó bá jábọ padà, nínú ìdòtí tó bá wà lára rẹ̀ kúrò ̀ati jíjẹ ẹ̀.

Nítorí *Hadīth* tí Jābir – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Mo gbọ́ tí Íránṣẹ Ọlòhun – kí ikẹ ̀ati ọ̀là Ọlòhun máa bá a – n sọ wí pé: “**Dájúdájú ẹ̀sù máa n wá bá ẹ̀nì kòkọkan nínú yín níbi gbogbo nńkan nínú ̀isesí rẹ̀, títí tó fi jẹ pé ó máa n wá bá a nígbà tó bá n jeun. Nítorí nàà tí òkèlè ọúnjẹ bá jábọ**

lówó ẹni kẹni nínú yín, kí ó nu ohun tó wà lára rẹ nínú idòtí dànù, lẹyìn nàà kí ó jẹ ẹ, kí ó má fi silẹ fún ẹ̀sù. Nígbà tó bá jẹun tán, kí ó lá àwọn ika ọwọ rẹ, nítorí pé dájúdájú kò mọ ara ẹwo, nínú oúnjẹ rẹ, ni àlùbárikà yóò wà” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (2023).

Ẹni tó bá ronú jinlẹ sí *Hadīth* yìi, yóò rí i pé ẹ̀sù máa n ẹ ojú kòkòrò láti bá èyàn kópa níbi gbógbó ọ̀ràn rẹ, nítorí kí ó le yọ àlùbárikà kúrò nínú ị̀sẹmí ayé rẹ, kí ó sì ba ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ nínú ị̀sẹsí rẹ jẹ mọ ọn lówó. Nínú ohun tó n tọka sí síṣe ojú kòkòrò rẹ lórí didúnní mọ ẹ̀rúsin Ọlọhun níbi gbogbo ọ̀ràn rẹ ni ọ̀rọ tí Írànṣẹ Ọlọhun – kí ikẹ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Dájúdájú ẹ̀sù máa n wà pẹ̀lú ẹni kòòkan nínú yín níbi gbogbo ǹkan nínú ị̀sẹsí rẹ”**.

4 Lílá àwọn ika ọwọ.

Lílá a ni : Kí ó fi etí ahọ̀n rẹ lá a. *Sunnah* ni kí òun gan-an-gan lá a, tábí kí ẹ̀lómíràn yàtò sí i bá a lá a, bíi iyàwó rẹ ní àpẹ̀júwe. Kòdà *Sunnah* ni kí ó má nu ohun tó bá yí i lówó nù, pẹ̀lú aṣọ iléwó, tàbí ohun tó jọ ọ, tí tí yóò fi lá a.

Ẹrí rẹ ni : *Hadīth* tí Jābir – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ẹyí tí ó ti síwájú .

Nínú *Ṣahīhu* méjèjì, nínú *Hadīth* tí *Ibn ‘Abbās* – kí Ọlọhun yónú sí àwọn méjèjì – gbà wá pé; dájúdájú Ànábì – kí ikẹ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Tí ẹni kẹni nínú yín bá n jẹun, kò gbọdọ nu ọwọ rẹ nù tí tí yóò fi lá a tàbí kí wọn bá a lá a”** *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (5457), Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (2023).

5 Lílá abọ.

Ohun tí a gbà lérò pẹ̀lú lílá abọ ni: Kí ẹni tí n jẹun mọ abala ibi tí ó ti jẹun. **Ní àpẹ̀júwe:** Ẹni tó bá n jẹ ị̀rẹ̀sì, dájúdájú *Sunnah* ni kí ó má fi ǹnkankan silẹ ní abala ọ̀dọ rẹ tó ti n jẹun. Nítorí nàà yóò fá ohun tó bá ẹ̀kù ní abala ọ̀dọ rẹ jọ, yóò sì jẹ ẹ. Dájúdájú o le jẹ pé ara ẹyí tó ẹ̀kù yìi ni àlùbárikà wà.

Èrírèrè ni : *Hadīth* tí 'Anas – kí Ọlọhun yónú sí i –, gbà wá, ó sọ wí pé: “Ó (Ànábí) – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – tún pa wá lą́ṣẹ kí á máa lá abọ” Muslim gbà á wá pèlú ònà (2033). Nínú ègbàwá miíràn tí Muslim gbà wá, nínú *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá: “Kí eni kòòkan nínú yín sí lá abọ rẹ”. Muslim gbà á wá pèlú ònà (2035).

Àlùfàà wa àgbà, ọmọ ‘Uthaymīn – kí Ọlọhun kẹ ẹ – sọ wí pé: “Ìtumò èyí ni pé: Kí ó fa ohun tó bá lẹ mọ ọn nínú oúnjẹ jọ pèlú àwọn ika ọwọ rẹ, kí ó sí lá a, èyí bakan náà wà lára *Sunnah* tí ọgòòrò nínú àwọn èyàn ti gbàgbé rẹ, pèlú ibànújẹ, títi kan àwọn ọmọ akékòò èsìn bakan náà” Wo: *Sharhu Riyāḍiṣ-ṣāliḥīn* (1/892).

6 Jíjẹun pèlú ika mẹta

Sunnah ni kí ó máa jẹun pèlú ika mẹta. Èyí wà fún ohun tí a máa n fi ika mẹta gbé, bíi dàbínù, ní àpèjúwe. Wọn ẹ é ní *Sunnah* kí ó máa jẹ é pèlú ika mẹta.

Èrírèrè ni : *Hadīth* tí Ka‘b ọmọ Mālik – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ pé: “Íránṣẹ Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – máa n jẹun pèlú ika mẹta, ó sí máa n lá ọwọ rẹ síwájú kí ó tó nù ún nù”. Muslim gbà á wá pèlú ònà (2032).

7 Mímí sí ita ife imumi ní èmẹta.

Nínú *Sunnah* ni kí ó mumi nínú ife pèlú gèè mẹta, kí ó sí mí síta lẹyìn gbogbo gèè kòòkan .

Èrírèrè ni : *Hadīth* tí 'Anas – kí Ọlọhun yónú sí i –, gbà wá, ó sọ wí pé: “Íránṣẹ Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – máa n mí síta nígbà tó bá n mumi ní èmẹta, ó sí máa n sọ wí pé: “**Dájúdájú ọun ni ó rẹngbẹ júlọ, ọun ni ó le la èyàn níbi irora òngbẹ júlọ, ọun ni ó sí lọ tìrín tìrín ní ọfun júlọ**”. 'Anas – kí Ọlọhun yónú sí i – sọ wí pé: “Èmi náà máa n mí síta ohun mímu ní èmẹta” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònà (5631), Muslim gbà á wá pèlú ònà (2028).

Ohun tí wọn gbà lérò pèlú mí mí sí ife omi ni: Mímí nígbà tí ó bá ń mumi lówó láti inú ife. Èyí tùmò sí pé: Kí ó mí sí ita ife, nítorí pé mí mí sínú ife jé ohun tí a kóriira nínú èsìn *Islām*. Nítorí *Ḥadīth* tí Abū Qatādah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, nínú *Ṣaḥīḥu* méjèjèjì, ó sọ wí pé: Íránṣẹ Ọlòhun – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Tí ẹnì kẹni nínú yín bá ń mumi, kò gbọdò máa mí sínú ife omi**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònà (5630), Muslim gbà á wá pèlú ònà (267).

8 **Ṣíṣe ọpẹ àti ẹyìn fún Ọlòhun – Ọba tí Ọlá Rẹ ga – lẹyìn oúnje.**

Ìtọka *Sunnah* yìi ni:

Ḥadīth tí ’Anas ọmọ Mālik – kí Ọlòhun yónú sí i –, gbà wá, ó sọ wí pé: Íránṣẹ Ọlòhun – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Dájúdájú Ọlòhun máa ń yónú sí i fún ẹrúsin Rẹ, kí ó jẹun tán, kí ó ẹ ọpẹ àti ẹyìn fún Un lóri rẹ, kí ó mu nńkan tán, kí ó ẹ ọpẹ àti ẹyìn fún Un lóri rẹ**”. Muslim gbà á wá pèlú ònà (2743).

Ṣíṣe ọpẹ àti ẹyìn fún Ọlòhun ní àwọn ẹrọ-òrò ọlọkan-ò-jọkan, nínú rẹ ni :

- 1> “*Al-ḥamdu lillāhi kathīran ṭayyiban mubārakan fih, ḡhayra makfiyyin walā muwadda’, walā mustaghnan ‘anhu Rabbanā* (Gbogbo ọpẹ àti ẹyìn tí Ọlòhun ní í ẹ, ní ọpẹ tó pò, tó sí dára, tí Ọlòhun fi ìbùkún sí i, tí kò ẹ é dú tán, tí kò sí ẹ é patì. Tí a kò sí le rọrọ kúrò nìbẹ, Ìrẹ Ọlòhun Ọba wa!)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònà (5458).
- 2> “*Al-ḥamdu lillāhil-ladhī kafānā, wa’arwānā, ḡhayra makfiyyin walā makfūr* (Gbogbo ọpẹ àti ẹyìn tí Ọlòhun ní í ẹ, Ẹni tí Ó tó wa, tí Ó sí rẹ wá lónḡbẹ, ní ọpẹ tí kò ẹ é dú tán, tí a kò sí ní ẹ àimoore rẹ)” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònà (5459).

(**Ní ọpẹ tí kò ẹ é dú tán**): Èyí tùmò sí pé kò bùkàátà sí ẹnì kankan, Ọun ní Ẹni tó ń fún àwọn ẹrúsin rẹ ní oúnje, tí Ó sí ń tó wọn. (**Tí kò sí ẹ é patì**), pèlú fifún háràfí *dāl* ní àmìn ààrin (*fathah*), àti ṣíṣe àdìpèlẹ rẹ, èyí tùmò sí: **Tí a kò patì. (Tí Ó tó wa)**, wọn yọ ọ láti ibi kí nńkan tó èyàn. (**Tí Ó rẹ wá lónḡbẹ**), wọn yọ ọ láti ibi kí èyàn mu nńkan kí ònḡbẹ rẹ sí lọ. (**Tí a kò sí ní ẹ àimoore nípa rẹ**), èyí tùmò sí pé: A kò ní tako ọlá Rẹ àti idẹra Rẹ.

9 Kíkóra jopò jeun.

Nínú *Sunnah* ni kí á kó ara jò papò láti jeun, kí á má fón yéleyèlè níbè .

Èrí rẹ̀ ni : *Hadīth* tí Jābir ọmọ ‘Abdil-Lāh – kí Ọlọhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, ó sọ wí pé: Mo gbò tí Írānsẹ Ọlọhun – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – n sọ wí pé: **“Oúnjẹ èyàn kan ti tó fún èyàn méjì, oúnjẹ èyàn méjì ti tó fún èyàn mērin, oúnjẹ èyàn mērin si ti tó fún èyàn méjọ”** Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2059).

10 Yíyin oúnjẹ, tí ó bá kún èyàn lójú.

Nínú *Sunnah* ni kí èyàn yin oúnjẹ tí ó kún un lójú. Sùgbón kò sí iyèméjì níbí pé kò gbodò máa yin ín pèlú ohun tí kò sí nínú rẹ̀.

Èrí rẹ̀ ni : *Hadīth* tí Jābir ọmọ ‘Abdil-Lāh – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé: Dájúdájú Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – bèrè fún omi-ọbẹ lówó àwọn ara ilé rẹ̀, wón sì wí pé: Kò sí nńkankan ní ọdò wa àyafi ikètẹ̀. Ó sì bèrè fún un, ó bèrẹ̀ sí fi i jeun, ó sì n wí pé: **“Ikètẹ̀ má dára jojo ní omi-ọbẹ o, ikètẹ̀ má dára jojo ní omi-ọbẹ o”** Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2052). Ikètẹ̀ jẹ ara àwọn iran omi-ọbẹ lódò àwọn Lárúbáwá, ó sì jẹ ohun tó dùn, kò kan, gégé bí ikètẹ̀ tó wà lódò wa láyè òde-òní.

Àlufáà wa àgbà, ọmọ ‘Uthaymīn – kí Ọlọhun kẹ ẹ –sọ wí pé: “Èyí bakan náà n bẹ nínú ilàna Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a –. Dájúdájú nígbà tí oúnjẹ bá kún un lójú, yòò ròyin rẹ̀. Bẹ̀ẹ̀ náà, ní àpẹjúwe, ni kí ó yin búrẹ̀dì. Kí ó sọ pé: Búrẹ̀dì àwọn ọmọ ìdilé lágbájá má dára jojo o, tàbí ohun tó jọ èyí. Bakan náà èyí jẹ *Sunnah* Írānsẹ Ọlọhun – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a –. Wo: *Sharḥu Riyāḍiṣ-ṣāliḥīn* (2/1057).

Eni kẹni tó bá wòye sí iṣesí wa ní ayé òde-òní, yòò rí i pé ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ igbà ni àwọn èyàn n kó sínú ohun tó yapa *Sunnah* Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a –. Wọn kò fi mọ lóri pípa *Sunnah* tí nikan, sùgbón wón tún yapa rẹ̀ bakan náà. Èyí n wáyé pèlú bí wón ẹ máa n tàbùkù oúnjẹ àti bí wón ẹ máa n benu ètẹ̀ lù ú ní àwọn igbà miiran. Èyí jẹ ohun tó yapa ilàna Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a –. Nínú *Ṣaḥīḥu* méjèèjì, nínú *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ pé: “ Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – kò tàbùkù oúnjẹ kankan rí, tí ó bá wù ú jẹ, yòò jẹ ẹ, bí bẹ̀ẹ̀ kó, yòò pa á tí”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (3563), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2064).

11 **Şiṣe àdúà fún ẹni tó fún wa lóunjẹ jẹ.**

Èrì rẹ ni : *Hadīth* tí ‘Abdullāh oṃo Busr – kí Olóhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Íránṣẹ Olóhun – kí ikẹ àti oṣà Olóhun máa bá a – wá sí ọ̀dò bàbá mi, ó sọ pé: Ni a bá gbé oúnjẹ àti wàrà fún un, ó jẹ nínú rẹ, léyìn nàà wọn gbé dàbínú wá fún un, ó sì n jẹ nínú rẹ, ó sì n ju kóro rẹ sí ààrin ika rẹ méjèèjì, ó sì n pa ika ifàbẹ̀lá àti oṣa ààrin papọ̀. Léyìn nàà wọn gbé ǹnkan mímu wá fún un, ó mu ún, léyìn nàà ó gbé e fún ẹni tó wà ní ègbé ọ̀tún rẹ. Ó sọ pé: Ni bàbá mi bá sọ, nígbà tó ti gbá lǝjǝnú ǹnkan ìgùn rẹ mú, pé: Bẹ Olóhun fún wa, ó sì wí pé: “*Allāhumma bārīk lahum fī mā razaqtahum, waḡhfir lahum, warḡamhum* (Ìrẹ Olóhun! Bá wọn fi àlùbārīkà sí ohun tí Ó fún wọn, ṣe àforìjìn fún wọn, kí Ó sì ké wọ” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (2042).

(*Al-Waṡbah*) ni: Oúnjẹ tó kó àwọn dàbínú roboto, wàrà gbígbẹ tí wọn ti lẹ̀ àti ọ̀róró sínú.

12 **Jíjẹ ohun tí a fẹ nínú ẹ̀sìn *Islām* kí ẹni tó mu ǹnkan fún ẹni tó wà ní ègbé ọ̀tún rẹ ní ǹnkan mu síwájú ẹni tó wà ní ègbé ọ̀sì rẹ.**

Ohun tí a gbà lérò ni pé; tó bá mu ǹnkan tán, nínú *Sunnah* ni kí ó fún ẹni tó wà ní ègbé ọ̀tún rẹ ní ǹnkan mu síwájú ẹni tó wà ní ègbé ọ̀sì rẹ .

Èrì rẹ ni : *Hadīth* tí ‘Anas oṃo Mālik – kí Olóhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Íránṣẹ Olóhun – kí ikẹ àti oṣà Olóhun máa bá a – wá bá wa ní ilé wa, ó sì bèèrè fún ǹnkan mímu, nítorí nàà a fún wàrà àguntàn kan fún un, léyìn nàà mo pọ̀n fún un nínú omi kanga mi yìí. Ó sọ wí pé: Mo gbé e fún Íránṣẹ Olóhun – kí ikẹ àti oṣà Olóhun máa bá a –, Íránṣẹ Olóhun mu, Abū Bakr wà ní ègbé ọ̀sì rẹ, ‘Umar wà níwájú rẹ, lárúbáwá oko kan sí wà ní ègbé ọ̀tún rẹ. Nígbà tí Íránṣẹ Olóhun mu tirẹ tán, ‘Umar sọ wí pé: Abū Bakr niyí, ìrẹ Íránṣẹ Olóhun, ó n fi í hàn án. Ni Íránṣẹ Olóhun bá gbé e fún lárúbáwá oko nàà, ó sì fi Abū Bakr àti ‘Umar sílẹ̀, Íránṣẹ Olóhun – kí ikẹ àti oṣà Olóhun máa bá a – sì sọ wí pé: “**Àwọn ara apá ọ̀tún, àwọn ara apá ọ̀tún, àwọn ara apá ọ̀tún**” ’Anas oṃo Mālik – kí Olóhun yónú sí i – sọ wí pé: “Èyí jẹ *Sunnah*, èyí jẹ *Sunnah*, èyí jẹ *Sunnah*”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (2571), Muslim gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (2029).

13 **Ẹni tó n fún àwọn èyàn ní ǹnkan mu, ọ̀n ni yóò mu gbèyìn nínú wọn.**

Wọn ṣe é ní *Sunnah* fún ẹni tó bá n fún àkójọ̀pọ̀ àwọn èyàn ní ǹnkan mu kí ó jẹ ọ̀n ni yóò mu gbèyìn .

Èrì rẹ̀ ni : *Hadīth* tí Abū Qatādah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, èyí tó gùn, ó wà nínú rẹ̀ pé: “...Ìránṣẹ̀ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlòhun máa bá a – bèrẹ̀ sí máa sẹ̀ ẹ, èmi sì n fún wọn mu, tí tí kò fi sẹ̀kù ẹ̀ni kankan yàtò sí èmi àti Ìránṣẹ̀ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlòhun máa bá a –. Ó sọ pé: Lẹ́yìn nàà Ìránṣẹ̀ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sẹ̀ ẹ, ó sì sọ fún mi pé: “**Mu**”. Mo dáhùn pé: Mi ò ní mu tí tí wáá fi mu, iṛẹ̀ Ìránṣẹ̀ Ọlòhun. Ó sọ wí pé: “**Dájúdájú ẹ̀ni tó bá n fún àwọn èyà nínú nìkan mu, òun ní i mu gbèyìn nínú wọn**”. Ó sọ pé: Nítorí nàà mo mu, Ìránṣẹ̀ Ọlòhun nàà sì mu” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (681).

Ànfààní kan : Nínú *Sunnah*, fún ẹ̀ni tó bá mu wàrà ni kí ó fi omi yọ ẹ̀nu rẹ̀ sùkùsùkù, lẹ́yìn tó bá mu wàrà tán, nítorí kí ó le fọ ohun tó bá wà lẹ̀nu rẹ̀ nínú ọ̀rà tó máa n wà nínú wàrà dànù. **Èrì rẹ̀ ni** : *Hadīth* tí Ibn ‘Abbās – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèjì – gbà wá pé: “Dájúdájú Ànàbí – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlòhun máa bá a – mu wàrà, ó sì bèrẹ̀ fún omi, ó sì yọ ẹ̀nu rẹ̀ sùkùsùkù, ó sì wí pé: “**Dájúdájú ó ní ọ̀rà**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (211), Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (357).

14 Bíbo igbà omi, àti didá orúkọ Ọlòhun – Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga – nígbà tí òru bá bèrẹ̀ sí í ru.

Wọn ẹ̀ bíbo igbà omi tí wọn sí sílẹ̀ ní *Sunnah*, nígbà tí òru bá bèrẹ̀ sí í ru àti didé – pípa á dé – ife ìmumi tí ó bá ní ọ̀mọ́rì àti didárukọ Ọlòhun nígbà tí a bá fẹ̀ ẹ̀yí.

Èrì rẹ̀ ni : *Hadīth* tí Jābir ọ̀mọ ‘Abdillāh – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèjì – gbà wá, ó sọ wí pé: Mo gbọ̀ tí Ìránṣẹ̀ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọlà Ọlòhun máa bá a – n sọ wí pé: “**È bo igbà omi, ẹ̀ dé ife, nítorí pé dájúdájú òru kan wà nínú ọ̀dún, àlùbá máa n sòkalẹ̀ nínú rẹ̀, kò ní rékojá pẹ̀lú igbà omi tí kò sí gágá kankan lórí rẹ̀ tàbí ife ìmumi tí kò sí ọ̀mọ́rì lórí rẹ̀ àyàfi kí diẹ̀ nínú àlùbá nàà sòkalẹ̀ sínú rẹ̀**” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (2014). Nínú ẹ̀gbàwá tó wà lódò *Bukhārī*, nínú *Hadīth* tí Jābir – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèjì – gbà wá bakan nàà: “**È máa dé àwọn korobá omi yín, ẹ̀ sì dárúkọ Ọlòhun sí i, ẹ̀ sì bo àwọn igbà ọ̀unjẹ̀ yín, ẹ̀ sì dárúkọ Ọlòhun sí i, kó dà kí ó jẹ̀ wí pé ẹ̀ ó kan fi nìkankan dá a lórí kojá lásán**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (5623).

Àwọn *Sunnah* tó wà fún sí sálámà, pípàdé ara ẹ̀ni àti jíjókòó papọ̀

1 Nínú *Sunnah* ni : Mímáa sálámà.

Àwọn ẹ̀rí lórí jíjé *Sunnah* rẹ̀ pọ̀ rẹ̀pẹ̀tẹ̀, nínú rẹ̀ ni: *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Íránṣẹ̀ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “Iwò Mùsùlùmí lórí Mùsùlùmí, méfà ní”. Wọn bí í léèrè pé: Àwọn dà, ìrẹ̀ Íránṣẹ̀ Ọlòhun? Ó sọ wí pé: “**Nígbà tí o bá pàdé rẹ̀, sálámà sí i. Nígbà tí ó bá pè ẹ̀, dá a lóhùn. Nígbà tó bá béèrè fún ìmọ̀ràn lóḍò rẹ̀, gbà á ní ìmọ̀ràn. Nígbà tó bá sín, tí ó sì ẹ̀yìn fún Ọlòhun, kí i (pèlú kí ó sọ pé: *Yarhamukallāh* {Ọlòhun yóò kẹ̀ ọ}). Nígbà tó bá ẹ̀ ààrẹ̀, bẹ̀ ẹ̀ wò. Nígbà tó bá kú, tẹ̀lẹ̀ òkú rẹ̀ (lọ̀ sí itẹ̀)”**. Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2162).

Ṣùgbọ̀n dídáhùn rẹ̀: Dandan ni. Ẹ̀rí rẹ̀ ni :

Ọ̀rò Ọlòhun, Ọ̀ba tí Ọ̀lá Rẹ̀ ga, tó sọ pé: “**Nígbà tí wọn bá kí yín pèlú kíkí kan, ẹ̀ yáa kí wọn pèlú ẹ̀yí tó dára jù ú lọ̀ tàbí kí ẹ̀ dá a padà. Dájúdájú Ọlòhun jẹ̀ Olùṣẹ̀ṣìrò gbogbo nùkan**” [*An-Nisā'*: 86].

Ìpilẹ̀ níbi àṣe pípa ni pé, ọ̀ranyàn ni kí á mú un lò, ní ọ̀pin igbà tí kò bá tí sí ohun tí yòò gbé e kúrò níbi jíjé ọ̀ranyàn. Àwọn onímímò, tí kí í ṣe eyòkan mọ, gba ìpanupọ̀ àwọn onímímò lóri jíjé ọ̀ranyàn dídáhùn sálámà wá. Nínú wọn ni: *Ibn Hazm*, *Ibn ‘Abdil-Barr*, àgbà Àlùfàà, *Taqiyyud-dīn* àti èni tó yàtò sí wọn – kí Ọlòhun ké gbogbo wọn –. Wo: *Al-‘Ādābush-shar‘iyyah* (1/356), àtẹ̀jádé *Mu‘assasatur-Risālah*.

Èyí tó lólá jùlọ nínú ọ̀rò tí a le fi sálámà, tí a le fi dáhùn rẹ̀, tí ó sí jẹ̀ wí pé oun ni ó pé jùlọ ni: (*As-salāmu ‘alaykum waraḥmatul-Lāhi wabarakātih* {Àlááfíà kí ó máa bẹ̀ fún yín, àti iké Ọlòhun àti àlùbárikà Rẹ̀}). Dájúdájú èyí ni ikíni tó dára jùlọ, tó sí pé jùlọ.

***Ibn Al-Qayyim* – kí Ọlòhun ké ẹ – sọ wí pé:** “Ìlànà rẹ̀, – èni tó gbà lérò ni Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – ni kí sálámà parí síbi: (*Wabarakātih* {àti àlùbárikà Rẹ̀})”. Wo: *Zādul-Ma‘ād* (2/417).

Sunnah ni **fifón sálámà ká**; kòdà ó jẹ̀ *Sunnah* tí wọn ṣe wá ní ojú kòkòrò rẹ̀ pèlú ọ̀lá tó tóbi; nítorí *Hadīth* tí Abū *Hurayrah* – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, Íránṣe Ọlòhun – kí iké àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – sọ pé: “**Mo fi Èni tí èmí mi wà lówọ̀ Rẹ̀ búra; ẹ̀ kò le wọ̀ ọ̀gbà idẹ̀ra *Al-Jannah* tí tí ẹ̀ ó fi gbágbọ̀ lódodo, ẹ̀ kò sì le gbágbọ̀ lódodo tí tí ẹ̀ ó fi fẹ̀ràn ara yín. Še kí n tọ̀ka yín sí ǹnkankan tó jẹ̀ wí pé tí ẹ̀ bá ṣe ẹ̀, ẹ̀ ó fẹ̀ràn ara yín? Ẹ̀ máa fón sálámà ká láàrin ara yín**” Muslim gbà á wá pèlú ò̀nkà (54).

2 Jíjé ohun tí a fẹ̀ pípaàrà sálámà ní èmẹ̀ta, tí búkáàtà bá pèpè fún un.

Bíi kí ó máa siyèméjì nípa gbígbọ̀ èni tí a sálámà sí, nígbà tó sálámà sí i ní àkókó. Wọn fẹ̀ kí ó paàrà rẹ̀ ní èmẹ̀jí, tí kò bá gbọ̀, kí ó sọ ọ̀ ní èmẹ̀ta. Bẹ̀e nàà ni tó bá wólé tọ̀ àkójopọ̀ àwọn èyàn tó pọ̀, bíi kí ó wólé tọ̀ àwọn èyàn tó wà ní ibùjokòó tó tóbi, tí àwọn èyàn tó pọ̀ wà níbẹ̀. Tí ó bá sálámà ní èẹ̀kan nígbà tó ṣeṣe wolé, èni kankan kò ní gbọ̀ ọ̀ àyàfi àwọn tó wà ní ibèrè ibùjokòó nàà. Nítorí nàà ó búkáàtà sí kó sálámà ní èmẹ̀ta, nítorí kí ó le ká rí gbogbo èni tó wà ní ibùjokòó nàà.

Ẹ̀rí rẹ̀ ni : *Hadīth* tí ‘Anas – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá láti ọ̀dọ̀ Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a – pé: “Dájúdájú nígbà tó bá ń sọ̀rò, ó máa ń paàrà rẹ̀ ní èmẹ̀ta, tí tí wọn yòò fi gbọ̀ ohun tó ń sọ̀ yé. Tí ó bá sí wá sí ọ̀dọ̀ àwọn èyàn kan, tó sì sálámà sí wọn, yóò sálámà sí wọn ní èmẹ̀ta” Muslim gbà á wá pèlú ò̀nkà (95).

A ó rí i fàyo láti inu *Hadīth* tí ‘Anas – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, èyí tó síwájú; jíjé *Sunnah* pípaàrà ọ̀rò ní èmẹ̀ta tí búkáàtà bá pèpè fún pípaàrà rẹ̀, bíi

kí ó sọ ọ̀rọ̀ tí wọn kò gbọ̀ ọ̀rọ̀ tó sọ yé, wón ɛ é ní *Sunnah* fún un kí ó pààrà rẹ̀, tí wọn kò bá tún gbọ̀ ọ̀ yé, yòò tún un pààrà ní è̀kẹ̀ta.

3 Nínú *Sunnah* ni kí ó máa sálámà ká rí ẹ̀ni tí ó mò àti ẹ̀ni tí o kò mò.

Nító rí *Hadīth* tí ‘Abdullāh ọ̀mọ ‘Amr – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí àwọn méjèjì – pé: “Dájúdájú ọ̀kúnrin kan bí Írànṣẹ̀ Ọ̀lọ̀hun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – léèrè pé: Ìwà wo ní ó dára jùlọ̀ nínú ẹ̀sìn *Islām*? Ó sọ wí pé: “**Kí o máa fún èyàn ní oúnjẹ jẹ, kí ó sì máa sálámà sí ẹ̀ni tí ó mò àti ẹ̀ni o kò mò**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ò̀nkà (12), Muslim gbà á wá pèlú ò̀nkà (39).

4 *Sunnah* ni kí ó jẹ wí pé bíbèrè sálámà yòò wáyé láti ọ̀dò ẹ̀ni tí *Sunnah* wá pé ọ̀un ni yòò bèrè.

Abū Hurayrah – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – sọ wí pé: Írànṣẹ̀ Ọ̀lọ̀hun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a – sọ wí pé: “**Ẹ̀ni tó gun ǹnkan ni yòò sálámà sí ẹ̀ni tó ń fi ẹ̀ṣẹ̀ rìn, ẹ̀ni tó ń fi ẹ̀ṣẹ̀ rìn yòò sálámà sí ẹ̀ni tó jòkòó, àwọn tó kéré ní ò̀nkà yòò sálámà sí àwọn tó pọ̀ ní ò̀nkà**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ò̀nkà (6233), Muslim gbà á wá pèlú ò̀nkà (2160). Nínú ẹ̀gbàwá miiran tí *Al-Bukhārī* gbà á wá : “**Ọ̀mọ̀dé yòò sálámà sí àgbàlagbà, ẹ̀ni tó ń rékojá yòò sálámà sí ẹ̀ni tó jòkòó, àwọn tó kéré ní ò̀nkà yòò sálámà sí àwọn tó pọ̀ ní ò̀nkà**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ò̀nkà (6234).

Ṣùgbón yíyapa ẹ̀ni tó dára jùlọ̀ láti bèrè sálámà kò tùmò sí pé ó jẹ ohun tí a kó rí. Kódà kò sí ohun tó burúkú níbè. Ṣùgbón ó yapa ohun tó dára jùlọ̀, bí kí àgbàlagbà sálámà sí ọ̀mọ̀dé tàbí kí ẹ̀ni tó ń rìn sálámà sí ẹ̀ni tó gun ǹnkan àti bèè bèè lọ.

5 Nínú *Sunnah* ni kí á máa sálámà sí àwọn ọ̀mọ̀dé.

Nító rí *Hadīth* tí ‘Anas ọ̀mọ Mālik – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá pé: “Dájúdájú ọ̀un ń rìn lọ pèlú Írànṣẹ̀ Ọ̀lọ̀hun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọ̀lọ̀hun máa bá a –, ó sì rékojá pèlú àwọn ọ̀mọ̀dé, ó sì sálámà sí wọn”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ò̀nkà (6247), Muslim gbà á wá pèlú ò̀nkà (2168).

Níbi mímáa sálámà sí àwọn ọ̀mọ̀dé: Jíjé kí ẹ̀mí ní ìteriba wá níbè àti jíjé kí àwọn ọ̀mọ̀dé bá àmì ẹ̀sìn yíi sáábà àti títa á jí nínú ẹ̀mí wọn.

6 Nínú *Sunnah* ni kí á sálámà nígbà tí a bá fẹ̀ wólé.

Èyí yóò wọ́nú èrì gbogboogbò tó wà fún sí sálámà. Èyí yóò wáyé lẹ́yìn tó bá rin pákò tán. Nítorí *Sunnah* ni rírín pákò nígbà tí a bá wólé. Èyí ni ààyè kẹ́rin nínú àwọn ààyè tí rírín pákò tí jẹ́ *Sunnah* tí ó kanpá, èyí ni ìgbà tí a bá wólé. Nítorí *Hadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọ́hun yónú sí i – gbà wá, èyí tó wà ní ọ̀dọ̀ Muslim. Ó sọ wí pé: “Dájúdájú Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọlẹ̀ Ọlọ́hun máa bá a –, nígbà tí ó bá wọ inú ilé rẹ̀ máa n bẹ̀rẹ̀ pẹ̀lú rínrin pákò” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònka (253). Tí ó bá ti bẹ̀rẹ̀ wíwọ inú ilé pẹ̀lú pákò rínrin, yóò wólé, yóò sí sálámà sí àwọn ara ilé, tí tí ó fi jẹ́ wí pé dájúdájú apákan nínú àwọn onímímọ̀ sọ wí pé: Nínú *Sunnah* ni kí ó sálámà nígbà tí ó bá wólé, èyikéyìí ilé, kòdà kí ó má sí ènì kankan nínú rẹ̀, nítorí Ọrọ̀ Ọlọ́hun, Ọba tí ọlẹ̀ Rẹ̀ ga, tó sọ wí pé: {**Sùgbón nígbà tí ẹ̀ bá wọ àwọn ilé kan, ẹ̀ yáa kí ara yín ni kíkí kan láti ọ̀dọ̀ Ọlọ́hun tí ó ní ibùkún, tí ó dára. Bayì ni Ọlọ́hun ẹ̀ n ̀sàlàyé àwọn àmì fun yín nítorí kí ẹ̀ le ẹ̀ làákàyè**}. [*An-Nūr*: 61].

Ibn Hajar – kí Ọlọ́hun kẹ̀ ẹ̀ – sọ pé: “Ó sí jẹ́ ara ohun tó wọ́nú èrì gbogboogbò tó wà fún sí sálámà sí ara ènì fún ènì tó bá wọ ààyè tí kò sí ènì kankan níbẹ̀, nítorí Ọrọ̀ Ọlọ́hun, Ọba tí ọlẹ̀ Rẹ̀ ga, tó sọ wí pé: {**Sùgbón nígbà tí ẹ̀ bá wọ àwọn ilé kan, ẹ̀ yáa sálámà sí ara yín ni**}...” Wo: *Fathul-Bārī, Hadīth* (6235), àkòrì ọ̀rọ̀ nípa fífọ̀n sálámà ká.

Ànfààní kan: Àkọjọpọ̀ gbogbo ohun tó síwájú yìí dá lórí pé dájúdájú wọ́n ẹ̀ *Sunnah* mẹ́ta ní ilàna fún wa nígbà tí a bá fẹ̀ wólé:

1) **Àkọkọ** : Didárúko Ọlọ́hun – Ọba tí Ọlẹ̀ Rẹ̀ ga – pàápàá jùlọ ní alẹ̀ .

Nítorí *Hadīth* tí Jābir ọmọ ‘Abdullāh – kí Ọlọ́hun yónú sí àwọn méjèjèjì – gbà wá pé; dájúdájú òun gbọ̀ tí Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọlẹ̀ Ọlọ́hun máa bá a – n sọ wí pé: “Nígbà tí èyàn bá wọ ilé rẹ̀, tí ó bá dárúko Ọlọ́hun, nígbà tó fẹ̀ wólé àti nígbà tó fẹ̀ jẹun, èsù yóò sọ (fún àwọn ọmọ-ogun rẹ̀) pé: Kó sí ibùgbé fun yín, kò sí sí oúnjẹ alẹ̀. Sùgbón tó bá wólé, tí kò sí dárúko Ọlọ́hun nígbà tó fẹ̀ wólé, èsù yóò sọ (fún àwọn ọmọ ogun rẹ̀) pé: “**Ẹ̀ tí rí ibùgbé**”. Tí kò bá sí dárúko Ọlọ́hun nígbà tó fẹ̀ jẹun, yóò sọ pé: “**Ẹ̀ tí rí ibùgbé, ẹ̀ sí tí rí oúnjẹ alẹ̀**” Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònka (2018).

- 2> **Ìkeji** : Pákò rírìn. Nítorí *Hadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá. Dájúdájú míménu bà á àti àlàyé àwọn tó gbà á wá ti síwájú.
- 3> **Ìkẹta** : Sísálámà sí àwọn ara ilé .

7 Nínú *Sunnah* ni rírẹ ohùn nílẹ̀ pèlù sálámà, nígbà tó bá wolé tọ̀ àwọn èyàn tí ẹnì tó sùn wà nínú wọn.

Báyìí ni Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – ti máa n ẹ̀. Gégé bí ó ti wà nínú *Hadīth* tí Al-Miqdād oṃo Al-’Aswad – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ nínú rẹ̀ pé: “... A máa n fún wàrà, ẹnì kòòkan nínú wa yòò sì mu ipín rẹ̀, a ó sì gbé ipín ti Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – fún un. Ó sọ pé: Yòò sì dé lálẹ̀, yòò sì sálámà ní ọ̀nà tí kò ní jí ẹnì tó sùn sílẹ̀, sùgbón yòò jẹ̀ kí ẹnì tí kò sùn gbọ̀ ọ̀.

8 Nínú *Sunnah* ni fífì sálámà jíṣẹ̀.

Sunnah ni fífì sálámà jíṣẹ̀, bíi kí ẹnì kan sọ fún ọ̀ pé: “Bá mi sálámà sí lágbájá”, dájúdájú nínú *Sunnah* ni kí ó fi sálámà yìí jíṣẹ̀ fún ẹnì tí wọn fi rán ọ̀ sí .

Èrì rẹ̀ ni : Nítorí *Hadīth* tí ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – sọ fún un pé: “**Dájúdájú Jibrīl n sálámà sí ọ̀**”. Ó sọ pé: Mo sì wí pé: *Wa ‘alyhis-salám warahmtullāh* (kí ọ̀là àti ikẹ̀ Ọlọhun máa bá ọ̀un náà”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlù ò̀nkà (3217), Muslim sì gbà á wá pèlù ò̀nkà (2447).

N bẹ̀ nínú *Hadīth* yìí pé a máa n fi sálámà jíṣẹ̀ fún ẹnì tí wọn fi i rán wa sí, gégé bí Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – ti fi sálámà Jibrīl jíṣẹ̀ fún ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i –. A ó tún mú jíjẹ̀ *Sunnah* fífì sálámà rán èyàn nínú *Hadīth* tó síwájú yìí bakan náà.

9 Sísálámà nígbà tí a bá wolé síbì ìjokòó àti nígbà tí a bá n kúrò níbẹ̀ bakan náà.

Nítorí *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ pé: Íránṣẹ̀ Ọlọhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Nígbà tí ẹnì kẹ̀nì nínú yín bá dé ibi ìjokòó, kí ó sálámà. Nígbà tí ó bá fẹ̀ dídẹ̀ kúrò níbẹ̀, kí ó sálámà. Dájúdájú àkókó kò pàtàkì ju ikeji lo**” Aḥmad gbà á wá pèlù ò̀nkà (9664), Abū Dāwūd gbà á wá pèlù ò̀nkà (5208), *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlù ò̀nkà (2706), *Al-Albānī* kà á sí ègbàwá tí ó ní àláfíà nínú (*Ṣaḥīḥul-Jāmi’* 1/132).

10 Wón se mímáa ba ara eni lówó pèlú sálámà nígbà tí a bá pàdé ara wa ní *Sunnah* fún wa.

Èyí ni ohun tí àwọn sàábé – kí Ọlòhun yónú sí wọn – máa n ẹ àmúlò rẹ. **Èrí èyí ni** : *Hadīth* tí Qatābah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Mo bi ’Anas léèré pé: Sé mímá bọ ara eni lówó wà nígbà ayé àwọn sàábé Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – bí? Ó dáhùn pé: Bèè ni”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (6263).

11 Wón se rírẹ̀rìn-ín múṣẹ̀ àti títújúká nígbà tí a bá pàdé ní *Sunnah* fún wa.

Nítorí *Hadīth* tí Abū Dharr – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ pé: Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Má se fojú rénà ǹnkankan nínú dáadáa, kódà kó jẹ wí pé wáá pàdé ọmọ-iyá rẹ̀ nínú ẹ̀sìn *Islām* pèlú títújúká**” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (6226). Ó wà lódò *At-Tirmidhī* nínú *Hadīth* tí Abū Dharr – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé; Íránṣẹ̀ Ọlòhun – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Rírẹ̀rìn-ín múṣẹ̀ rẹ̀ níwájú ọmọ-iyá rẹ̀ nínú ẹ̀sìn *Islām*, itọ̀rẹ̀-àánú ni fún ọ**”. *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ònkà (1956), *Al-Albānī* kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní àlááfìà nínú (*Aṣ-Ṣaḥīḥah* 572).

12 Wón se mímáa sọ gbólóhùn dáadáa ní *Sunnah* fún wa, ó sì jẹ̀ itọ̀rẹ̀-àánú.

Bóyá nígbà tí a bá pàdé ni, tàbí a jókòó papò, tàbí níbi èyíkéyíi ìṣesí wa, mímáa sọ gbólóhùn dáadáa jẹ *Sunnah*, nítorí pé itọ̀rẹ̀-àánú ni.

Èrí rẹ̀ ni : *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Íránṣẹ̀ Ọlòhun – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Gbólóhùn dáadáa, ọ̀rẹ̀-àánú ni**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (2979), Muslim sì gbà á wá pèlú ònkà (1009).

Ní ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ẹ̀gbà ní ọ̀rọ̀ dáadáa máa ń jáde lórí ahọn àwọn èyàn, tí ó bá jẹ́ wí pé wọn rankàn ẹ̀san rere lódò Ọ̀lọ̀hun lórí rẹ̀ ni, dájúdájú wọn ò bá san wọn lẹ̀san dáadáa tó pọ̀ lórí rẹ̀, wọn ì bá sí rí ipín dáadáa tó pọ̀ gbà lórí àwọn itọ̀rẹ̀-àánú yìí.

Àlùfáà wa ẹ̀gbà, ọ̀mọ ‘Uthaymīn – kí Ọ̀lọ̀hun kẹ ẹ – sọ wí pé: “Gbólóhùn dáadáa, bíí kí ó sọ fún un pé: Báwo ni nńkan? Báwo ni àwọn arákúnrin rẹ?”

Báwo ni àwọn ara ilé rẹ? Àti ohun tó jọ èyí. Nítorí pé èyí wà lára àwọn gbólóhùn dáadáa, èyí tí yòò máa ti idúnnú bọ ọkàn ọ̀rẹ̀ rẹ̀. Gbogbo gbólóhùn dáadáa, itọ̀rẹ̀-àánú ni yòò jẹ́ fún ọ ní ọ̀dò Ọ̀lọ̀hun àti ẹ̀san rere àti láádá”. Wo: *Sharḥu Riyādiş-şālihīn* (2/996), èyí tí Àlùfáà wa ẹ̀gbà yìí ẹ, àkòrí ọ̀rọ̀ nípa jíjẹ ohun tí a fẹ́ sí sọ ọ̀rọ̀ dáadáa, àti títújúkà nígbà tí a bá pàdẹ.

13 Jíjẹ ohun tí a fẹ́ nínú ẹ̀sìn *Islām* mímáa rántí Ọ̀lọ̀hun – Oba tí Ọ̀lá Rẹ̀ ga – níbí ijokòó.

Àwọn ẹ̀gbàwà *Hadīth* tó wá nípa àwọn ọ̀lá tí ń bẹ́ fún àwọn ijokòó irántí Ọ̀lọ̀hun àti gbígbà wá níyànjú lórí rẹ̀ pọ̀, nínú èyí ni, *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Íránşé Ọ̀lọ̀hun – kí iké àti ọ̀lá Ọ̀lọ̀hun máa bá a – sọ wí pé: “**Dájúdájú Ọ̀lọ̀hun ní àwọn *Malā’ikah* kan, wọn máa ń rọkíríkà àwọn ojú-ọ̀nà, wọn máa ń wá àwọn tó máa ń rántí Ọ̀lọ̀hun kiri. Nígbà tí wọn bá rí àwọn èyàn kan tí wọn ń rántí Ọ̀lọ̀hun, wọn yòò máa pe ara wọ pé: Ẹ́ máa bọ níbí búkáátà yín. Ó sọ wí pé: Wọn yòò sì bọ wọn dárú pèlú iyé wọn tí tí dé sánmà ilé ayé....”** *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú òńkà (6408), Muslim gbà á wá pèlú òńkà (2689).

14 Wọn ẹ́ é ní *Sunnah* fún wa kí á máa parí ijokòó pèlú (àdúà ipèsè ibùjokòó rẹ).

Nítorí *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọ̀lọ̀hun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Íránşé Ọ̀lọ̀hun – kí iké àti ọ̀lá Ọ̀lọ̀hun máa bá a – sọ wí pé: “**Ẹ́ni kẹ̀ni tó bá jókòó sí ibùjokòó kan, tí àşişe rẹ̀ sì pọ̀ níbẹ̀, tí ó wá sọ síwájú kí ó tó dide kúrò níbí ibùjokòó rẹ̀ nàà pé: *Subḥānakallāhumma wabiḥamdika ’ashhadu ’an lā ilāha illā ’Anta astaghfiruka wa’atūbu ’ilayk*** (Mímọ̀ ní fún Ọ, Ìrẹ Ọ̀lọ̀hun, mo tún ẹ́ ọ̀pẹ̀ àti eyin fún Ọ; mo jẹ́rìí pé kò sí ọ̀lọ̀hun kankan tó létò ọ̀ sí ijọsin àyàfi Ìwọ nikan. Mò ń toro àforìjìn Rẹ̀, mo sì ronúpiwàdà lọ sí ọ̀dò Rẹ̀), àyàfi kí wọn ẹ́ àforìjìn ohun tó bá ẹ̀lẹ̀ (nínú àşişe) **níbí ibùjokòó rẹ̀ nàà fún un**”. *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú òńkà (3433), *Al-Albānī* kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní alááfíà nínú (*Şaḥīḥul-Jāmi’* 2/1065).

Àwọn *Sunnah* tó wà fún aṣọ wíwò àti ọṣọ ẹ́ṣe

1 Nínú *Sunnah* ni kí á bèrè bàtà wíwò pèlú ẹ̀sẹ̀ ọ̀tún.

Nínú *Sunnah*, nígbà tí Mùsùlùmí bá fẹ̀ wọ bàtà ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ méjèjì, ni kí ó bèrè pèlú ẹ̀sẹ̀ ọ̀tún. Nínú *Sunnah*, nígbà tí ó bá fẹ̀ bọ̀ bàtà ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ méjèjì, ni kí ó bèrè pèlú ẹ̀sẹ̀ ọ̀sì.

Èrí rẹ̀ ni : Nítórí *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Íránṣẹ̀ Ọlọhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Nígbà tí ẹnì kẹ̀ni nínú yín bá fẹ̀ wọ bàtà, kí ó bèrè pèlú ẹ̀sẹ̀ ọ̀tún, nígbà tó bá fẹ̀ bọ̀ ọ, kí ó bèrè pèlú ẹ̀sẹ̀ ọ̀sì. Ẹ̀sẹ̀ ọ̀tún ni ó gbọ̀dọ̀ jẹ̀ àkòkọ̀ tí a ó wọ̀ nínú ẹ̀sẹ̀ méjèjì, ọ̀n ni ó sì gbọ̀dọ̀ jẹ̀ èyí tí a ó bọ̀ gbèyìn nínú àwọn méjèjì**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (5856).

Nínú ègbàwá miiran ti Muslim gbà wá: “**Èni kẹni nínú yín kò gbọdọ máa rìn pẹlú bàtà ẹsẹ kan. Kí ó wọ méjèjẹ papọ tàbí kí bó àwọn méjèjẹ lápapọ**”. Muslim gbà á wá pẹlú ònkà (2097).

Sunnah méta wà nínú *Hadīth* méjèjẹ yìi:

- 1 Kí á máa bèrè pẹlú ẹsẹ ọtún, nígbà tí a bá fẹ wọ bàtà.
- 2 Kí á máa bèrè pẹlú ẹsẹ ọ̀sì, nígbà tí a bá fẹ bó bàtà.
- 3 Kí á máa wọ bàtà ẹsẹ méjèjẹ papọ, tàbí kí á bó méjèjẹ lápapọ, kí á má baà máa rìn pẹlú bàtà ẹsẹ kan.

2 Nínú *Sunnah* ni mímáa wọ aṣọ funfun.

Ohun tí a gbà lérò ni kí ó máa wọ, nínú àwọn àwọ tí yóò wà lára aṣọ rẹ (èyí tó jẹ fúnfún), nítorí pé dájúdájú *Sunnah* ni. Nítorí *Hadīth* tí *Ibn ‘Abbās* – kí Ọlọhun yónú sí àwọn méjèjẹ – gbà wá, ó sọ wí pé: Íránṣẹ Ọlọhun – kí ikẹ àti ọlẹ Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**È máa wọ, nínú àwọn aṣọ yín, èyí tó funfun, nítorí pé dájúdájú ó jẹ ara aṣọ yín tó ní oore jùlọ, ẹ sì máa fi sin òkú yín**”. Ahmad gbà á wá pẹlú ònkà (2219), Abū Dāwūd gbà á wá pẹlú ònkà (3878), *At-Tirmidhī* gbà á wá pẹlú ònkà (994), *Al-Albānī* kà á sí ègbàwá tí ó ní àlááfia nínú (*Ṣaḥīḥul-Jāmi‘* 1/267).

Àlùfàà wa àgbà, ọmọ ‘Uthaymīn – kí Ọlọhun kẹ ẹ – sọ wí pé: “Èyí kó wíwọ àwọn aṣọ funfun sínú: Bóyá ẹwù ni, iró ni tàbí sòkòtò. Gbogbo wà lára aṣọ tó pàtàkì kó jẹ funfun. Nítorí pé dájúdájú ọ̀un ni ó lólá jùlọ. Ṣùgbón tó bá wọ aṣọ tó jẹ àwọ miiran, kò sí aburú níbẹ, pẹlú májẹmu pé kí ó má jẹ ara ohun tó ẹsẹ pẹlú àwọn obinrin”. Wo: *Sharḥu Riyāḍiṣ-ṣāliḥīn* (2/1087), èyí tí Àlùfàà wa àgbà yìi ẹ.

3 Nínú *Sunnah* ni mímáa lo lófínnà.

Nítorí *Hadīth* tí ‘Anas – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Íránṣẹ Ọlọhun – kí ikẹ àti ọlẹ Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Nínú gbogbo ohun tí ní bẹ láyé, wón fi ifẹ àwọn obinrin àti lófínnà sími lókàn, wón sì fi itutù ojú mi síbi irun kíkí**”. Ahmad gbà á wá pẹlú ònkà (12293), *An-Nasā’ī* gbà á wá pẹlú ònkà (3940), *Al-Albānī*, nínú *Ṣaḥīḥun-Nasā’ī*, sọ wí pé: “Ó jẹ *Hadīth* tí ó dára, tí ó sì ní àlááfia”.

Sùgbón síṣọ ègbàwá yìi pèlú gbólóhùn: “**Wón fi ifẹ̀ ǹnkan m̀eta sí mi l̀okàn nínú ilé ayé yín ỳi**”, jẹ́ ohun tó lẹ́.

Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – máa n kórííra kí wón máa rí òórùn burúkú lára rẹ̀: Dájúdájú ó wá, lódò *Al-Bukhārī*, nínú *Ḥadīth* tó gùn, láti ọ̀dò ‘Ā’ishah – kí Ọ̀lòhun yónú sí i –, ó sọ pé: “Íránṣé Ọ̀lòhun – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – jẹ́ eni tí ó máa n le lára rẹ́ kí wón rí òórùn burúkú lára rẹ́”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ò̀nkà (6872), itumò èyí ni òórùn tí kó dára.

Wón kórííra dídá lófiǹndà padà.

Nítorí *Ḥadīth* tí ‘Anas – kí Ọ̀lòhun yónú sí i – gbà wá pé: “Dájúdájú Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – kí i dá lófiǹndà padà”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ò̀nkà (2582).

4 Nínú *Sunnah* ni mímáa bèrè pèlú apá ọ̀tún, nígbà tí a bá fẹ́ yárun.

Ohun tí a gbá lérò pèlú yíya irun ni: Fífi yárun yà á. Dájúdájú nínú *Sunnah* ni kí ó bèrè pèlú apá ọ̀tún, léyìn náà apá ò̀sì.

Èrì rẹ̀ ni :

Ḥadīth tí ‘Ā’ishah –kí Ọ̀lòhun yónú sí i- gbà wá, ó sọ wí pé: “Ànábì – kí iké àti ọ̀là Ọ̀lòhun máa bá a – jẹ́ eni tí bíbèrè síṣe ǹnkan pèlú ọ̀tún kún lójú, níbi wíwọ̀ bàtà rẹ̀, yíyárun rẹ̀, imóra rẹ̀ àti gbogbo ìṣesí rẹ̀ pátápátá”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ò̀nkà (168), Muslim sì gbà á wá pèlú ò̀nkà (228).

Àwọn *Sunnah* tó wà fún sí sìn àti yíyán hó

Àwọn *Sunnah* tó wà fún sí sìn:

- 1 Wọn ṣe é ní *Sunnah* fún ẹni tó bá sìn kí ó sọ pé: “*Al-ḥamdu lillāh* (Gbogbo opé àti ẹyìn ti Ọlọhun ni í ṣe)”.

Nítorí *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, láti ọdò Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a –, ó sọ wí pé: “**Tí ẹni kẹni nínú yín bá sìn, kí ó sọ pé: *Al-ḥamdu lillāh*** (Gbogbo opé àti ẹyìn ti Ọlọhun ni í ṣe). **Kí ọmọ-iyá rẹ tàbí ẹni tó wà ní ẹgbé rẹ sì sọ fún un pé: *Yarḥamukallāh*** (Ọlọhun yòò kẹ ọ). **Tí ó bá sọ fún un pé: *Yarḥamukallāh*** (Ọlọhun yòò kẹ ọ), **kí ó dáhùn pé: *Yahdīkumullāhu wayuṣliḥu bālakum*** (Ọlọhun yòò fi yín mọ̀nà, yòò sì tún iṣesí yín ṣe)”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (6224).

Wọn tún ṣe ní *Sunnah* kí ó máa ṣe àdúà yìí lóníran-ńran, bíi kí ó sọ nígbà miiran pé: “***Al-ḥamdu lillāh ‘alā kullī ḥāl*** (Gbogbo opé àti ẹyìn ti Ọlọhun ni í ṣe lórí gbogbo iṣesí mi)”. Nítorí pé dájúdájú ó wá nínú nínú ẹgbàwá tí Abū Dāwūd gbà á wá pé: “**Tí ẹni kẹni nínú yín bá sìn, kí ó sọ pé: *Al-ḥamdu***

lillāh ‘alā kulli ḥāl (Gbogbo opé àti eyin ti Ọlọhun ni í ẹ̀şe lórí gbogbo ị̀sesí mi)”. Abū Dāwūd gbà á wá pèlú ònkà (5031). *Ibn Al-Qayyim* – kí Ọlọhun ké ẹ – nínú *Zādul-Ma’ād*, sọ nípa *Ḥadīth* yíi pé: “Ojúpòná tó gbà wá ní alááfíà”.

Eni tó bá fẹ́ kí i yòò sọ fún un pé: “*Yarḥamukallāh* (Ọlọhun yòò ké ọ)”. Wón sì ẹ̀şe é ní *Sunnah* fún eni tó bá sín kí ó dá a lóhùn pé: *Yahdīkumullāhu wayuṣlihu bālakum* (Ọlọhun yòò fi yín mọ̀nà, yòò sì tún ị̀sesí yín ẹ̀şe)”. *Ḥadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, èyí tó ti síwájú, tọka sí gbogbo èyí.

2 *Sunnah* nígbà tí eni tó sín kò bá yin Ọlọhun – Ọba tí Ọlá Rẹ ga – ní kí á má kí i.

Tí kò bá ẹ̀şe eyin fún Ọlọhun – Ọba tí Ọlá Rẹ ga –, kò sí nínú *Sunnah* kí á kí i. Kódà *Sunnah* ni kí á má kí i. Nítorí *Ḥadīth* tí ’Anas – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: “Okùnrin méjì sín ní ọ̀dọ̀ Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a –, ó sì kí eni kan nínú àwọn méjèèjì, kò sì kí eni kejì. Ni okùnrin nàà bá sọ wí pé: Ịrẹ̀ Írànṣẹ̀ Ọlọhun! O kí eléyíí, o kò sì kí mi. Ó sọ pé: “**Dájúdájú eléyíí yin Ọlọhun, iwọ kò yin Ọlọhun**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (6225). Èyí jẹ ara ohun tí Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – ẹ̀şe. Ó sì tún wá nínú ọ̀rọ̀ rẹ̀ – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – ohun tí Muslim gbà wá láti ọ̀dọ̀ Abū Mūsā – kí Ọlọhun yónú sí i – sọ wí pé: Mo gbó tí Írànṣẹ̀ Ọlọhun – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – n sọ wí pé: “**Tí eni kẹ̀ni nínú yín bá sín, tí ó si ẹ̀şe eyin fún Ọlọhun, ẹ́ kí i. Sùgbọ̀n tí kò bá ẹ̀şe eyin fún Ọlọhun, ẹ́ kò gbọ̀dọ̀ kí i**” Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2992).

Sùgbọ̀n tí ààyè nàà bá jẹ ààyè ikònilékòò, bíi kí bàbá máa kọ ọmọ rẹ, tàbí kí olùkòò máa kọ àwọn ọmọ àkékòò lékòò, tàbí ohun tó jọ èyí, nínú ohun tó máa n wá ní ààyè ikònilékòò, dájúdájú yòò sọ fún un pé: Sọ wí pé: “*Al-ḥamdu lillāh* (Gbogbo opé àti eyin ti Ọlọhun ni í ẹ̀şe)”. Nítorí kí ó le rẹ é lórí *Sunnah* yíi, nítorí pé dájúdájú ó le jẹ aláimọkan nípa jìjẹ *Sunnah* rẹ.

Bẹ̀ẹ̀ nàà ni tó bá jẹ eni tí ọ̀finkin n yọ lẹnu, dájúdájú a kò ní kí i lẹyin elẹ̀kẹta. Sùgbọ̀n tó bá sín ní èmẹta, a ó kí i, lẹyin rẹ, a ò ní kí i mọ.

Èrí rẹ ni: Ohun tí Abū Dāwūd gbà wá nínú *Sunan* rẹ láti ọ̀dọ̀ Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i –, tí ó dá a dúró sí ọ̀dọ̀ rẹ nígbà kan, tí ó si fi tì sí Ànábì nígbà miiran, ó sọ wí pé: “Kí ọmọ-iyá rẹ (nígbà tó bá sín) ní èmẹta, ohun tí ó bá ti jù bẹ̀ẹ̀ lọ, kàtà ni” Abū Dāwūd gbà á wá pèlú ònkà (5034), *Al-Albānī* – kí Ọlọhun ké ẹ – sọ wí pé: “Ó jẹ ègbàwá tó dára, tí ó sì jẹ ọ̀rọ̀ sàábé” (*Ṣaḥīḥul-Abī Dāwūd* 4/308).

Ohun tí yòò tún ràn án lówó ni ohun tí Muslim gbà wá, nínú *Ṣaḥīḥu* rẹ̀, nínú *Ḥadīth* tí Salamah ọmọ *Al-'Akwa'* – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú òun gbọ̀ Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a –, nígbà tí ọkùnrin kan tó wà lódò rẹ̀ sín, tí ó sì sọ fún un pé: “*Yarḥamukallāh* (Ọlòhun yòò ké ọ)”. Lẹ́yìn náà ó sín nígbà mìíràn, Íránṣẹ̀ Ọlòhun – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ fún un pé: “Kàtá ñ ẹ̀ ọkùnrin yìí”. Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2993).

Kókó tí a rí fàṣọ̀ nínú ohun tó síwájú ni pé dájúdájú ẹnì tó bá sín, a kò ní kí i, nínú ìṣesí mèjì:

- 1 Tí kò bá ẹ̀ ẹ̀yìn fún Ọlòhun – Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga –.
- 2 Tí ó bá lẹ́kún ju ẹ̀m̀ta lọ; nítorí pé ẹnì tí kàtá ñ ẹ̀ ni .

◆ **Àwọn *Sunnah* tó wà fún yíyán .**

◆ **Nínú *Sunnah* ni kí á pa yíyán mó, tàbí kí á dá padà.**

Èrì rẹ̀ ni :

Ḥadīth tí Abū Hurayrah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá, láti ọdò Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – pé ó sọ wí pé: “**Dájúdájú Ọlòhun fẹ̀ràn sísín, Ó sì kóríira yíyán. Nítorí náà nígbà tí ẹnì kẹ̀ni nínú yín bá sín, tí ó sì ẹ̀ ẹ̀yìn fún Ọlòhun, iwò ló jẹ̀ lórí gbogbo Mùsùlùmí tí ó bá gbọ̀ ọ, kí ó kí i. Ṣùgbọ̀n yíyán dájúdájú láti ọdò ẹ̀sù ni ó ti máa ñ wá, nítorí náà kí ó dá a padà bí ó bá ti lágbara mó. Nígbà tí ó bá ẹ̀ háà, ẹ̀sù yòò máa fi rín ẹ̀rìn**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (2663).

Ó wà ní ọdò Muslim, nínú *Ḥadīth* tí Abū Sa‘īd – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà wá pé; Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Tí ẹnì kẹ̀ni nínú yín bá ñ yán, kí ó fi ọwọ̀ rẹ̀ bo ẹnú rẹ̀, nítorí ẹ̀sù yòò gba ibẹ̀ wọlé**”. Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2995). Nítorí náà pípa yíyán mó yòò wáyé, bóyá pèlú bíbò ó láti ipasẹ̀ lílo ẹ̀nu, èyí yòò wáyé pèlú kíkò fún un láti ẹ̀ sílẹ̀, tàbí pèlú fífí àwọn ẹ̀yìn tẹ̀ ètè mólẹ̀, tàbí pèlú gbígbé ọwọ̀ lé ẹ̀nu àti bèẹ̀ bèẹ̀ lọ.

Bákan náà ohun tó lólá jùlò fún ẹni tó n yán ni kí ó má gbé ohùn rẹ sókè pèlú yíyán, bíi kí ó má sọ pé: (Háà) tàbí (áhà) àti ohun tó jọ èyí nínú àwọn ohùn tí ó máa n mú jáde, nítorí pé dájúdájú èyí yóò fa kí èsù máa fi í rín ẹrín.

Èrí rẹ ni :

Hadīth tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, láti ọdọ Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – pé ó sọ wí pé: “**Mímáa yán láti ọdọ èsù ni ó ti máa n wá, nítorí náà tí ẹni kẹni nínú yín bá n yán, kí ó dá a padà bí ó bá ti lágbara mọ. Nígba tí ó bá ẹ háà, èsù yóò máa fi í rín ẹrín**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (3298), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2994).

Àkíyèsí pàtàkì : Apákan nínú àwọn èyàn ti bá mímáa wá iṣọra kúrò lódò èsù léyìn yíyán sáábà. Şùgbón kò sí ẹrì kankan fún èyí, kódà ó jẹ ohun tó yapa ilàna Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a –, nítorí pé dájúdájú ó ti ẹ irántí Ọlọhun tí Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – kò sọ ní irú ààyè yí.

Àwọn *Sunnah* mìíràn tí a máa n
şe ní ojoojúmọ

Sísọ irántí Ọlọhun, èyí tí ègbàwá wà fún, nígbà tí a bá fẹ wọ ààyè ègbin àti nígbà tí a bá fẹ jade kúrò nìbẹ.

Wọn şe é ní *Sunnah* fún ẹnì tó bá fẹ wọ ààyè ègbin, kí ó sọ ohun tó wá nínú *Şahīḥu* méjèjèjì:

'Anas – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà á wá pé: “Íránşé Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – nígbà tó bá fẹ wọ ààyè ègbin máa n sọ pé: “*Allāhumma 'innī 'a'ūdhu bika minal-khubuthi wal-khabā'ith* (Ìrẹ Ọlọhun! Dájúdájú èmí n wá işọ pẹlú Rẹ kúrò lódò àwọn ọkúnrin àti àwọn obínrin èşù)”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹlú ònkà (6322), Muslim gbà á wá pẹlú ònkà (375).

(*Al-Khubuth*) pèlú fifún háràfi *Bā* ni èwọ *ḍammah* ni: Àwọn ọkùnrin èsù, nígbà tí *al-khabā'ith* sì jẹ àwọn obinrin wọn. A jẹ wí pé èyí yóò jẹ wíwá iṣọ kúrò lódò àwọn ọkùnrin àwọn èsù àti àwọn obinrin wọn .

(*Al-Khubth*) pèlú fifún háràfi *Bā* ni èwọ *sukūn* ni: Aburú, nígbà tí *al-khabā'ith* sì jẹ àwọn èmí burúkú. A jẹ wí pé èyí yóò jẹ wíwá iṣọ kúrò níbi aburú àti àwọn tó máa n ṣe é. Fífún un ní *sukūn* ni ó kún jùlọ.

◆ **Wọn ṣe é ní *Sunnah* fún ẹnì tó fẹ jade kúrò ní ààyè ẹgbin kí ó sọ:**

Ohun tó wá nínú *Musnad* Aḥmad, *Sunan* Abī Dāwūd àti tí *At-Tirmidhī*, tí *Al-Albānī* kà á sí ẹgbàwá tí ó ní àlááfia: Látí ọ̀dò ‘Ā’ishah – kí Ọlọhun yónú sí i –, ó sọ wí pé: “Ānābī – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a – nígbà tó bá fẹ jade kúrò ní ààyè ẹgbin máa n sọ pé: “***Ghufrānak*** (Mò n tọ̀ṣọ̀ àfọ̀rjìn Rẹ)”. Aḥmad gbà á wá pèlú ò̀nkà (25220), Abū Dāwūd gbà á wá pèlú ò̀nkà (30), *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ò̀nkà (7), *Al-Albānī* kà á sí ẹgbàwá tí ó ní àlááfia nínú (*Tahqīqu Mishkātil-Maṣābīh* 1/116).

◆ **Wọn ṣe kíkọ̀ àṣọ̀tẹ̀lẹ̀ sílẹ̀ ní *Sunnah*.**

Kíkọ̀ àṣọ̀tẹ̀lẹ̀ sílẹ̀, *Sunnah* ni fún gbogbo Mùsùlùmí, nígbà tó bá n ṣe àisàn, tàbí ó wá ní àlááfia, nítorí ọ̀ṣọ̀ tí Ị̀ránṣẹ̀ Ọlọhun – kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a sọ pé: “**Kò ní ẹ̀tọ̀ fún èyàn tó jẹ̀ Mùsùlùmí, tó ní ǹnkankan tí ó yẹ kí ó sọ̀ àṣọ̀tẹ̀lẹ̀ nípa rẹ̀, kí ó sùn fún ọ̀ru ọ̀jọ̀ méjì àyàfi kí àṣọ̀tẹ̀lẹ̀ rẹ̀ wà ní ọ̀dò̀ rẹ̀**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ò̀nkà (2783), Muslim gbà á wá pèlú ò̀nkà (1626). Nínú *Ḥadīth* tí *Ibn ‘Umar* – kí Ọlọhun yónú sí àwọn méjèjì – gbà wá. Sísọ̀ ọ̀ru ọ̀jọ̀ méjì nínú *Ḥadīth* yìí, kí í ṣe látí fi ààlà sí i. Sùgbón ohun tí wọn gbà lérò ni kí àsikò kékeré kankan má rékojá pèlú rẹ̀, àyàfi kí àṣọ̀tẹ̀lẹ̀ rẹ̀ wà ní kíkọ̀ sílẹ̀ ní ọ̀dò̀ rẹ̀, nítorí pé kò mọ̀ igbàwo ni yóò kú, èyí jẹ̀ *Sunnah* tó ká rí gbogbo èyàn.

Sùgbón kíkọ̀ àṣọ̀tẹ̀lẹ̀ nípa ohun tó wá lórùn rẹ̀ nínú àwọn iwọ̀ Ọlọhun – Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga –, bí *Zakāh* yíyọ, *Hajj* síṣe, sísan itanràn, tàbí àwọn iwọ̀ àwọn èyàn bíi gbèsè àti dída àwọn ǹnkan gbà-fi-pamọ̀ padà, ọ̀ranyàn ni èyí, kí í ṣe *Sunnah*, nítorí pé sísan àwọn iwọ̀ tó jẹ̀ ọ̀ranyàn so mọ̀ ọ̀n, pàápàá jùlọ tí ẹnì kankan (léyìn rẹ̀) kò bá mò nípa àwọn iwọ̀ yìí [**ohun tí ohun tó jẹ̀ ọ̀ranyàn kò le pé àyàfi pèlú rẹ̀, ọ̀ranyàn ni òun náà**] .

Níní àmójúkúrò àti mímáa ẹ̀ pẹ̀lẹ̀pẹ̀lẹ̀ níbi kára-kàtá.

Èyí yòò wáyé pẹ̀lú kí kálukú nínú ẹ̀ni tó n taja àti ẹ̀ni tó fẹ̀ rà á, ẹ̀sọ̀sọ̀ pẹ̀lú iwà àmójúkúrò àti pẹ̀lẹ̀pẹ̀lẹ̀ nígbà tí wọn bá n sòwò. Kí ẹ̀ni kankan nínú àwọn méjèjèjì má le mó ẹ̀ni keji níbi didúnáá dúràá nípa iye oja àti jíjìyàn nípa rẹ̀, sùgbón kí wọn jojo ẹ̀ àmójúkúrò fún ara wọn.

Èrí rẹ̀ ni :

Hadīth tí Jābir omo ‘Abdil-Lāh – kí Olòhun yónú sí àwọn méjèjèjì – gbà wá pé: Dájúdájú Iránsẹ̀ Olòhun – kí ikẹ̀ àti olá Olòhun máa bá a – sọ wí pé: **“Kí Olòhun kẹ̀ ọ̀kùnrin kan, tí ó máa n ẹ̀ pẹ̀lẹ̀pẹ̀lẹ̀ nígbà tí ó bá n taja, àti nígbà tí ó bá n raja, àti nígbà tí ó bá fẹ̀ gba ẹ̀tọ̀ rẹ̀ lówọ̀ ẹ̀lómíràn”.** *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (2076).

Bèè náà ni, nígbà tó bá fẹ̀ gba ẹ̀tọ̀ rẹ̀ lówọ̀ ẹ̀lómíràn, *Sunnah* ni kí ó béèrè fún un pẹ̀lú iròrùn àti pẹ̀lẹ̀pẹ̀lẹ̀, nítorí ọ̀rọ̀ tí Ànábì – kí ikẹ̀ àti olá Olòhun máa bá a – sọ pé: **“Àti nígbà tí ó bá fẹ̀ gba ẹ̀tọ̀ rẹ̀ lówọ̀ ẹ̀lómíràn”.**

Kíkí ọ̀pó-irun méjì léyìn àlùwàlá.

Èyí jẹ̀ ara àwọn *Sunnah* tí á máa n ẹ̀ ẹ̀ ní ojoojúmọ̀, èyí tí olá tó tóbi yòò wáyé lórí rẹ̀, èyí ni: Wíwo ọ̀gbà-ideṛa *Al-Jannah*. Abū Hurayrah – kí Olòhun yónú sí i – gbà á wá pé: “Dájúdájú Ànábì – kí ikẹ̀ àti olá Olòhun máa bá a – sọ fún Bilāl, léyìn irun áarọ̀ pé: **“Ìrẹ̀ Bilāl, sọ fún mi nípa iṣẹ̀ rere kan, èyí tí ó ẹ̀ nínú ẹ̀sìn *Islām*, tí ó n rankàn**

ẹ̀san rere lórí rẹ̀ jùlọ̀, nítorí pé dájúdájú mo gbọ̀ ríró bàtà ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ méjèjèjì níwájú mi nínú ọ̀gbà-ideṛa *Al-Jannah*”. Ó dáhùn pé: Mi ò ẹ̀ ẹ̀ kankan tí mò n rankàn ẹ̀san rere lórí rẹ̀ jùlọ̀, ju wí pé dájúdájú mi ò ní ẹ̀ imóra ní àsí kò kankan, ní ọ̀ru ni tàbí ọ̀sán àyàfi kí n fi imóra náà kí ohun tí Olòhun bá kọ̀ fún mi láti rí kí nínú irun”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ònkà (1149), Muslim gbà á wá pẹ̀lú ònkà (2458). (**Ríró bàtà ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ méjèjèjì**) tùmọ̀ sí: Gbígbón bàtà ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ méjèjèjì.

Mímáa retí ìrun.

Mímáa retí ìrun jẹ ara *Sunnah* tí ọlá tó tóbi wà lórí rẹ .

Èrí rẹ ni : *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Íránṣẹ Ọlọhun – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: **“Èni kẹni nínú yín kò ní yé máa bẹ lórí ìrun, ní òpin igbà tó bá jẹ wí pé ìrun ni ó n dá a dúró, tí kò sí ohun tó kọ fún un láti padà sí ọdọ àwọn ará ilé rẹ bíkòṣe ìrun”.** *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹlú ònkà (659), Muslim gbà á wá pẹlú ònkà (649). Pẹlú mímáa retí ìrun, yòò máa gba ẹsan ìrun kíkí.

Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà á wá pé: Dájúdájú Íránṣẹ Ọlọhun – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: **“Àwọn *Malā’ikah* yòò máa ṣe àdúà fún èni kẹni nínú yín, ní òpin igbà tó bá sì wà níbi tó ti kírun, tí kò bá ti ṣe ẹgbin níbẹ. Ìrẹ Ọlọhun! Ṣe àforíjìn fún un. Ìrẹ Ọlọhun! Kẹ ẹ. Àti pé èni kẹni nínú yín kò ní yé máa bẹ lórí ìrun, ní òpin igbà tó bá jẹ wí pé ìrun ni ó n dá a dúró, tí kò sí ohun tó kọ fún un láti padà sí ọdọ àwọn ará ilé rẹ bíkòṣe ìrun”.** *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹlú ònkà (659), Muslim gbà á wá pẹlú ònkà (649). Ọrọ tó sọ pé: **“Tí kò bá ti ṣe ẹgbin níbẹ”** túmọ sí: Ní òpin igbà tí kò bá ti ṣe ohun tí yòò ba àlùwálá rẹ jẹ. Ó tún wá ní ọdọ Muslim pé:

“Ní òpin igbà tí kò bá ti ṣe èni kankan ní ṣùtá níbẹ, tí kò sì ṣe ẹgbin níbẹ”. Muslim gbà á wá pẹlú ònkà (649). Ìtúmọ èyí ni pé: Májẹmu ẹsan dáadáa yìi ni kí ó má fi ṣùtá kan èni kankan níbi tó jókòò sí, kí àlùwálá rẹ sì má jà á.

Pákò rírìn.

Pákò rírìn jẹ ara àwọn *Sunnah* tí wọn tú sílẹ, èyí tí a máa n ṣe ní gbogbo àsìkò. Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – máa n gba àwọn èyàn níyànjú rẹ ní ọpọlọpọ, tí tí ó fi sọ pé: **“Mo ti tẹnu mọ ọrọ rírìn pákò lópọlọpọ fun yín”.** *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹlú ònkà (888), nínú *Hadīth* tí ’Anas – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá. Ànábì – kí ikẹ àti ọlà Ọlọhun máa bá a – tún sọ wí pé: **“Pákò rírìn jẹ ohun tó máa n fọ ẹnu mọ, ó sì jẹ ohun tí Ọlọhun yónú sí”.** Ahmad gbà á wá pẹlú ònkà (7), *An-*

Nasā'ī gbà á wá pèlú ònkà (5), nínú *Ḥadīth* tí 'Ā'ishah – kí Olóhun yónú sí i – gbà wá, *Al-Albānī* kà á sí ègbàwá tí ó ní àlááfíà nínú (*Al-'Irawā'* 1/105).

Jíjé *Sunnah* mímáa rin pákò ní àwọn ààyè kan, a ti sọ apákan nínú rẹ̀ tẹ̀lẹ̀, pàápàá èyí tó máa n pààrà ní ọ̀sán àti ọ̀ru, bíi dídídíde kírun lóru, nígbà tí a bá fẹ̀ ẹ̀ se àlùwàlá, nígbà tí a bá fẹ̀ kí gbogbo irun, àti nígbà tí a bá fẹ̀ wọ̀lẹ̀ – Olóhun ni Ó mò jùlọ̀ –.

Mímáa tún àlùwàlá ẹ̀ se fún gbogbo irun.

Sunnah ni fún Mùsùlùmí kí ó máa tún àlùwàlá ẹ̀ se fún gbogbo irun. Ní àpèjùwe, tí ó bá jẹ̀ wí pé ó ẹ̀ se àlùwàlá fún irun àṣálẹ̀, léyìn nàà tí ó sì kí irun àṣálẹ̀, tí irun alẹ̀ bá dé, wọn ẹ̀ se é ní *Sunnah* fún un kí ó ẹ̀ se àlùwàlá, kòdà kí ó sì wà lóri ìmọ̀ra. *Sunnah* ni kí ó máa ẹ̀ se àlùwàlá titun fún gbogbo irun kòòkan.

Èrì rẹ̀ ni :

Ḥadīth tó wà lódó *Al-Bukhārī*, ó sọ wí pé: “Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Olóhun máa bá a – máa n ẹ̀ se àlùwàlá níbi gbogbo irun”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (214).

Bákan nàà nínú *Sunnah* ni kí èyàn máa wà lóri ìmọ̀ra ní gbogbo àsí kò ọ̀jọ̀ ayé rẹ̀, nítorí *Ḥadīth* tí Thawbān – kí Olóhun yónú sí i – gbà wá pé; dájúdájú Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Olóhun máa bá a – sọ wí pé: “**Ẹ̀nì kankan kò ní dúnní mọ̀ mímáa ẹ̀ se àlùwàlá àyàfí olùgbàgbọ̀ ọ̀dodo**”. Aḥmad gbà á wá pèlú ònkà (22434), *Ibn Mājah* gbà á wá pèlú ònkà (277), *Ad-Dārimī* gbà á wá (655), *Al-Albānī* kà á sí ègbàwá tí ó ní àlááfíà nínú (*Ṣaḥīḥul-Jāmi'* 1/225).

Àdúà Síse .

Àlàyé ohun tí wọn ẹ̀ se síse rẹ̀ ní *Sunnah* fún Mùsùlùmí, nígbà tó bá fẹ̀ ẹ̀ se àdúà, nínú àwọn *Sunnah* rẹ̀ ni:

1> **Kí ó máa ẹ̀ se àdúà nígbà tí ó bá wà lóri ìmọ̀ra**

Nítorí *Ḥadīth* tí Abū Mūsā – kí Olóhun yónú sí i – gbà wá, tó wá nínú *Ṣaḥīḥu* méjèjì àti itàn rẹ̀ pèlú arákùnrin bàbá rẹ̀, tí n jẹ̀ Abū 'Āmir – kí Olóhun yónú sí i –, nígbà tí Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọ̀là Olóhun máa bá a – fi ẹ̀ se ọ̀gá lóri àwọn ọ̀mọ̀-ogun tó rán lọ sí 'Awṭās, ó wà nínú *Ḥadīth* nàà pé: Wọn pa Abū 'Āmir – kí Olóhun yónú sí i –, ó sì sọ àṣọ̀tẹ̀lẹ̀ fún Abū Mūsā – kí Olóhun yónú

sí i – pé kí ó bá òun sálámà sí Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a –, kí ó sì sọ fún un pé kí ó ẹ̀ ẹ̀ adúà fún òun. Abū Mūsā sọ wí pé: “Nítorí nàà mo fún un ní iró nípa ohun tó ẹ̀lẹ̀ sí wa àti ohun tó ẹ̀lẹ̀ sí Abū ‘Āmir. Mo sì sọ fún un pé: Ó sọ (fún mi) pé: Sọ fún un pé kí ó tọ̀rọ̀ àforíjìn fún mi. Ni Ìránṣẹ̀ Ọlòhun – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – bá béèrè fún omi, ó sì ẹ̀ ẹ̀ àlùwàlá nínú rẹ̀, léyìn nàà ó gbé ọ̀wọ̀ rẹ̀ méjèèjì sókè, léyìn nàà ó sọ wí pé: “*Allāhummaghfir li‘Ubayd, ‘Abī ‘Āmir* (Ìrẹ̀ Ọlòhun! Ẹ̀ àforíjìn fún ‘Ubayd, bàbá ‘Āmir)”. Títí tí mo fi rí fifunfun abíyá rẹ̀ méjèèjì. Léyìn nàà ó sọ wí pé: “*Allāhummaj‘alhu yawmal-Qiyāmati fawqa kathīrin min khalqik, ‘aw minan-nās* (Ìrẹ̀ Ọlòhun! Jé kí ó wà, ní ojú Ìgbènde, ní òkè ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ nínú àwọn ẹ̀dá Rẹ̀, tàbí nínú àwọn èyàn)”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ò̀nkà (4323), Muslim gbà á wá pèlú ò̀nkà (2498).

2> Dída ojú kọ Gábàsi.

‘Abdullāh ọ̀mọ̀ ‘Amr – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèèjì – sọ wí pé: ‘Umar ọ̀mọ̀ *Al-Khattāb* – kí Ọlòhun yónú sí i – bá mi sọ̀rọ̀, ó sọ wí pé: Nígbà tí ó di ojú ogun *Badr*, Ìránṣẹ̀ Ọlòhun – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – síjù wo àwọn ọ̀ṣebo, wọn sì jẹ̀ egbèrún kan, àwọn sàábé rẹ̀ sì jẹ̀ ogórùn-ún méta lé ní mókàndínlógún ọ̀kúnrin, Ọjísẹ̀ Ọlòhun dojú kọ Gábàsi, léyìn nàà ó tẹ̀ ọ̀wọ̀ rẹ̀ méjèèjì pèrẹ̀, ó sì bèrè sí ní pe Ọlòhun Ọba rẹ̀: “**Ìrẹ̀ Ọlòhun! Pé àdéhùn tí Ó bá mi ẹ̀ fún mi. Ìrẹ̀ Ọlòhun! Fún mi ní ohun tí Ó ẹ̀ ẹ̀ adéhùn rẹ̀ fún mi. Ìrẹ̀ Ọlòhun! Tí àkójọ̀pọ̀ àwọn Mùsùlùmí yìí bá parun, wọn kò ní sìn Ẹ̀ mọ̀ lórí ilẹ̀**”. Kò yé máa pe Ọlòhun Ọba rẹ̀, ní ẹ̀ni tó tẹ̀ ọ̀wọ̀ rẹ̀ méjèèjì pèrẹ̀, tí ó sì dojú kọ Gábàsi, títí tí èwù rẹ̀ fi yẹ̀ kúrò níbi èjìkà rẹ̀ méjèèjì. Ni Abū Bakr bá wá bá a, ó sì mú èwù rẹ̀, o fi bo èjìkà rẹ̀ méjèèjì padà, léyìn nàà ó di mọ̀ ọ̀n láti èyìn, ó sì sọ wí pé: Ìrẹ̀ Ọjísẹ̀ Ọlòhun, pípè tí ó n pe Ọlòhun Ọba rẹ̀ tí tó ọ̀, nítorí pé dájúdájú yóò mú àdéhùn tí Ó ẹ̀ ẹ̀ fún ọ̀ ẹ̀...”. Muslim gbà á wá pèlú ò̀nkà (1763).

3> Gbígbe ọ̀wọ̀ méjèèjì sókè

Èrì rẹ̀ ni *Hadīth* tí *Ibn ‘Abbās* – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, èyí tí ó ti síwájú, ó wá nínú rẹ̀ pé: “Ọjísẹ̀ Ọlòhun dojú kọ Gábàsi, léyìn nàà ó tẹ̀ ọ̀wọ̀ rẹ̀ méjèèjì pèrẹ̀”. Àwọn *Hadīth* tó wá lórí *Sunnah* yìí pò repete.

4> **Bìbèrè pèlú ùṣe ẹyìn fún Ọlòhun – Ọba Abiyì, tí Ó gbọn-n-gbọn – àti ùṣe àsàlàtù fún Ìránṣẹ̀ Rẹ̀ – kí ikẹ̀ àti ọlẹ̀ Ọlòhun máa bá a – .**

Nítorí ohun tí *At-Tirmidhī* gbà wá, láti ọdọ̀ Faḍālah oṃo ‘Ubayd – kí Ọlòhun yónú sí i –, ó sọ wí pé: “Láàrin ìgbà tí Ìránṣẹ̀ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọlẹ̀ Ọlòhun máa bá a – wà lóri ìjokòó, ni ọkùnrin kan bá wọlé, ó kírun, ó sì wí pé: *Allāhummaghfir lī warḥamnī* (Ìrẹ̀ Ọlòhun, forí jìn mí, kí O sì kẹ̀ mí)”. Ni Ìránṣẹ̀ Ọlòhun – kí ikẹ̀ àti ọlẹ̀ Ọlòhun máa bá a – bá sọ wí pé: “**Ìrẹ̀ akírun yìi, o kánjú. Tí o bá kírun tán, tí o sì jókòó, ẹ̀yìn fún Ọlòhun pèlú ohun tó tọ̀ sí I, tún ẹ̀ àsàlàtù fún mi, lẹ̀yìn náà pè É**”. *At-Tirmidhī* gbà á wá pèlú ònkà (3476), *Al-Albānī* kà á sí ẹ̀gbàwá tí ó ní àlááfíà nínú (*Ṣaḥīḥul-Jāmi‘* 1/172).

5> **Pípe Ọlòhun – Ọba tí Ọlẹ̀ Rẹ̀ ga – pèlú àwọn Ọrúko Rẹ̀ tó dára jùlọ .**

Nítorí náà yòò ẹ̀ṣẹ̀sà nínú àwọn Ọrúko Ọlòhun tó dára jùlọ, ẹ̀yí tó bá ohun tí ó n tọ̀rọ̀ mu, tí ó sì ẹ̀ déédé pèlú rẹ̀. Tí ó bá n tọ̀rọ̀ arísíkí lódò Ọlòhun – mímó ni fún Un –, yòò sọ wí pé: “*Yā Razzāq* (Ìrẹ̀ Ọlòhun, Ọba Ọlópòlópò arísíkí)”. Tí ó bá n tọ̀rọ̀ ikẹ̀ lódò Ọlòhun – Ọba tí Ọlẹ̀ Rẹ̀ ga –, yòò sọ wí pé: “*Yā Raḥmān, yā Raḥīm* (Ìrẹ̀ Ọlòhun, Ọba Àjoké ayé, Ọba Àṣàké Ọrun”. Tí ó bá n tọ̀rọ̀ iyí lódò Ọlòhun – Ọba Abiyì, tí Ó gbọn-n-gbọn –, yòò sọ wí pé: “*Yā ‘Azīz* (Ìrẹ̀ Ọlòhun, Ọba Abiyì). Tí ó bá n tọ̀rọ̀ àforíjìn lódò Ọlòhun – Ọba Abiyì, tí Ó gbọn-n-gbọn –, yòò sọ wí pé: “*Yā Ghafūr* (Ìrẹ̀ Ọlòhun, Ọba Ọlópòlópò àforíjìn”. Tí ó bá n tọ̀rọ̀ iwòsàn lódò Ọlòhun Rẹ̀, yòò sọ wí pé: “*Yā Ṣhāfi* (Ìrẹ̀ Ọlòhun, Ọba tí Ó máa n woni sà)”. ”

Báyìí ni yòò ẹ̀ máa pe Ọlòhun pèlú ohun tó bá àdúà rẹ̀ mu, nítorí Ọrò Ọlòhun – Ọba tí Ọlẹ̀ Rẹ̀ ga – tí Ó sọ wí pé: “**Àti pé ti Ọlòhun ni àwọn orúko tó dára jùlọ, nítorí náà ẹ̀ pè É pèlú wọn**” (*Al-‘A‘rāf*: 180).

6> **Mímáa pààrà àdúà, àti ríran kankan nínú rẹ̀.**

Èrì rẹ̀ ni *Hadīth* tí *Ibn ‘Abbās* – kí Ọlòhun yónú sí àwọn méjèèjì – gbà wá, ẹ̀yí tí ó tí síwájú, nígbà tí Ànábì – kí ikẹ̀ àti ọlẹ̀ Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Ìrẹ̀ Ọlòhun! Pé àdéhùn tí Ó bá mi ẹ̀ fún mi. Ìrẹ̀ Ọlòhun! Fún mi ní ohun tí Ó ẹ̀ àdéhùn rẹ̀ fún mi.** Kò yé máa pe Ọlòhun Ọba rẹ̀ – Ọba tí Ọlẹ̀ Rẹ̀ ga – tí tí tí ẹ̀wù rẹ̀ fi yẹ kúrò níbi èjìkà rẹ̀ méjèèjì. Tí Abū Bakr sì dì mó ọn, tí ó sì sọ wí pé: “**Ìrẹ̀ Ọjísẹ̀ Ọlòhun, pípe tí ó n pe Ọlòhun Ọba rẹ̀ tí tó ọ**”. Muslim gbà á wá pèlú ònkà (1763).

Bèè nàà ni ohun tó wá nínú *Ṣaḥīḥu* méjèjè, nínú *Ḥadīth* tí Abū *Hurayrah* – kí *Ọlòhun* yónú sí i – gbà wá, nígbà tí *Ànábì* – kí iké àti ọlà *Ọlòhun* máa bá a – ñ ṣe àdúà fún idílé *Daws*, tí ó sọ wí pé: “**Ìrẹ Ọlòhun! Fí idílé *Daws* mọ̀nà, sì mú wọn wá sínú ẹ̀sìn Rẹ. Ìrẹ Ọlòhun! Fí idílé *Daws* mọ̀nà, sì mú wọn wá sínú ẹ̀sìn Rẹ**” *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (2937), *Muslim* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (2524).

Bèè nàà ni ohun tó wá nínú *Ṣaḥīḥu* *Muslim* nípa: “**Ọ̀kùnrin tí ó tí ṣe ìrìn-àjò fún igbà pípé, tí irun orí rẹ̀ tí ta kókó, tí eruku sì wà lára rẹ̀, ó tẹ̀ ọ̀wọ̀ rẹ̀ méjèjè sí sánmà, (ó ñ sọ wí pé): yā Rabb, yā Rabb** (Ìrẹ *Ọlòhun*, *Ọba* mi, Ìrẹ *Ọlòhun*, *Ọba* mi)”. Pípaàrà yìí, ríran kankan mó àdúà ṣiṣe wà níbẹ̀.

Sunnah ni kí ó máa ṣe àdúà ní ẹ̀mẹta. Nítórí *Ḥadīth* tí ‘*Abdullāh* ọ̀mọ *Mas‘ūd* – kí *Ọlòhun* yónú sí i – gbà wá, nínú *Ṣaḥīḥu* méjèjè, ó wà níbè pé: “Ó sì jẹ̀ ẹ̀ni tó ṣe pé, nígbà tó bá ñ ṣe àdúà, yòò ṣe àdúà ní ẹ̀mẹta, tí ó bá ñ tọ̀rọ̀ ǹnkan, yòò tọ̀rọ̀ ní ẹ̀mẹta, lẹ̀yìn nàà ó sọ pé: “**Ìrẹ Ọlòhun! Ìran *Quraysh* dī Ọ̀wọ̀ Rẹ**” ní ẹ̀mẹta”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (240), *Muslim* gbà á wá pẹ̀lú ò̀nkà (1794).

7> **Mímáa ṣe àdúà ní bònkélẹ̀ .**

Nítórí Ọ̀rọ̀ *Ọlòhun* – *Ọba* tí *Ọlá Rẹ̀ ga* – tí Ó sọ wí pé: “**Ẹ̀ pe Ọlòhun Ọba yín pẹ̀lú ifi ara ralẹ̀ àti ní ikòkò**” (*Al-‘A‘rāf*: 55). Mímáa ṣe àdúà ní bònkélẹ̀ ọ̀un ni ó sún mọ̀ ṣiṣe àfòmọ̀ ọ̀kàn fún *Ọlòhun* jùlọ̀, idí niyí tí *Ọlòhun* – *Ọba Abiyi*, tí Ó gbọ̀n-n-gbọ̀n –fí ṣe ẹ̀yìn fún *Ànábì Zakariyyā* – kí ọlà *Ọlòhun* máa bá a –, tí Ó sì wí pé: {**Nígbà tí ó pe Ọlòhun Ọba rẹ̀, ní pípé kélékélẹ̀**} [*Maryam*: 3]. Látí wá ṣiṣe àfòmọ̀ ọ̀kàn fún *Ọlòhun*, ní ibámu sí ọ̀kàn nínú àwọn àlàyẹ̀ tí àwọn onímímọ̀ nípa *Tafsīr* Tírà *Ọlòhun* ṣe.

◆ **À̀nfààní kan:** Èlòmíràn le béèrè pé: **Kín ni màà sọ níbi àdúà mi?**

Èsì rẹ̀ ni pé: Tọ̀rọ̀ ohun tí ó bá fẹ̀ nínú àwọn ǹnkan ayé àti Ọ̀run, sì ṣe ọ̀jú kòkòrò látí máa lo àwọn gbólòhùn kékeré, tó kó ìtumọ̀ tó pọ̀ sínú, níbi àdúà rẹ̀. Èyí ni àwọn àdúà tó wá nínú Tírà *Ọlòhun* àti *Sunnah* *Ànábì*. Ìbéèrè nípa oore ayé àti tí Ọ̀run wà níbẹ̀. Tún ronú sí ìbéèrè tí ñ bọ̀ yìí, nígbà tí wọn ṣé rẹ̀ sí *Ànábì* – kí iké àti ọlà *Ọlòhun* máa bá a –, tí ó sì dáhùn pẹ̀lú àwọn gbólòhùn tó tóbi, èyí tí ó kó oore ayé àti Ọ̀run sínú fún *Mùsùlùmí*. Irú iró idunnú wo ni ó tún wá tó èyí, ẹ̀bún wo ni ó tún tóbi jù ú lọ! Nítórí nàà dí rọ̀ mọ̀ wọn, kí ó sì ronú sí wọn.

Abū Mālik *Al-'Ashja* ṭ gbà á wá láti ọ̀dọ̀ bàbá rẹ̀ – kí Ọlọhun yónú sí àwọn méjèèjì – pé: Dájúdájú oun gbó Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a –, nígbà tí ọkùnrin kan wá bá a, tí ó sí sọ pé: Ìrẹ̀ Írànṣẹ̀ Ọlọhun! Báwo ni máa ti máa sọ, nígbà tí mo bá n toro nńkan lówó Ọlọhun Ọba mi? Ó dáhùn pé: “Máa sọ wí pé: “*Allāhumaghfir lī, warḥamnī, wa‘āfinī, warzuqnī* (Ìrẹ̀ Ọlọhun! Forí jìn mí, ké mi, wò mí sà̀n, sì pèsè fún mí)”. Yòò kò àwọn ọmọ ika ọwọ̀ rẹ̀ jọ àyàfi àtànṣàkò, “**dájúdájú èyí yòò kó oore ayé rẹ̀ àti Ọrun rẹ̀ jọ papọ̀ fún ọ**”. Muslim gbà á wá pẹ̀lú òńkà (2697).

Nínú ègbàwá mìíràn tó gbà wá: Tí ẹnì kan bá gba ẹ̀sìn *Islām*, Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – yòò kó ọ ní ìrun kíkí, léyìn nàà yòò pa á láṣẹ̀ pé kí ó máa bẹ Ọlọhun pẹ̀lú àwọn gbólóhùn yìi: “*Allāhumaghfir lī, warḥamnī, wahdinī, wa‘āfinī, warzuqnī* (Ìrẹ̀ Ọlọhun! Forí jìn mí, ké mi, fi mí mọ̀nà, wò mí sà̀n, sì pèsè fún mí)”. Muslim gbà á wá pẹ̀lú òńkà (2697).

◆ **Ànfààní mìíràn:** Wọn ẹ̀ é ní *Sunnah* fún èyàn kí ó máa ẹ̀ àdúà fún ọmọ-iyá rẹ̀ nínú ẹ̀sìn *Islām* ní ikòkò, àdúà tí ó máa n jẹ̀ àtẹ̀wọ̀gbà ni pẹ̀lú iyòndà Ọlọhun – Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga –, ọlá tó tóbi sí wà fún ẹnì tó n ẹ̀ àdúà nàà. Èyí ni ohun tí Muslim gbà wá nínú *Ṣaḥīḥu* rẹ̀, láti ọ̀dọ̀ Abū *Ad-Dardā* – kí Ọlọhun yónú sí i –, ó sọ wí pé: Írànṣẹ̀ Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Àdúà tí Mùsùlùmí bá n ẹ̀ fún ọmọ-iyá rẹ̀ nínú ẹ̀sìn *Islām* ní ikòkò, máa n jẹ̀ àtẹ̀wọ̀gbà, ọkan nínú àwọn *Malā'ikah*, tí wọn yòò yan tí í, yòò wà ní òkè orí rẹ̀, gbogbo ìgbà tó bá ti n toro dáadáa fún ọmọ-iyá rẹ̀ nínú ẹ̀sìn *Islām*, ọkan nínú àwọn *Malā'ikah*, tí wọn yòò yan tí í yìi, yòò máa sọ pé: *Āmīn*, kí Ọlọhun ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ fún iwọ̀ nàà**”. Muslim gbà á wá pẹ̀lú òńkà (2733).

◆ Kín ni ohun tó tóbi tó bíbúkáátá rẹ̀ sí kí ó dá wà ní iwọ̀ nikan, kí o sì ẹ̀ ìṣirò ẹ̀mí ara rẹ̀, kí o sì rántí Ọlọhun, Ọba rẹ̀, ní pàtáki jùlọ, ní àṣìkò yìi tí àirójú-ráayẹ̀ àti igbàgbèra pọ̀ nínú rẹ̀.

Nínú àwọn *Sunnah* tí á máa ń ẹ̀se ní ojoojúmọ̀ ní mímá rántí Olólhùn, Oba tí Olá Rẹ̀ ga.

Èyí tó tóbi jùlọ̀ nínú rẹ̀ ni: Mímáa ké Tírà Olólhùn – Oba tí Olá Rẹ̀ ga – . Mímáa fi kíkẹ̀ e ẹ̀se ijòsìn fún Olólhùn, dá oorun mó àwọn asiwájú rere lójú, ó sì gbé wọn jìnnà sí oorun {**Wọn jẹ̀ ẹ̀ni tó máa ń sùn diẹ̀ ní òru. Àti pé ní àwọn idájí, wọn máa ń tọ̀rọ̀ àforijìn ní ọ̀dọ̀ Olólhùn**} (*Adh-Dhāriyāt*: 17-18).

Nítórí nàà, ní òru wọn, wọn kó kíkẹ̀ Tírà Olólhùn – Oba tí Olá Rẹ̀ ga – àti kíkẹ̀ àwọn irántí tí wọn gbà wá láti ọ̀dọ̀ Írànṣẹ̀ Olólhùn – kí ikẹ̀ àti olá Olólhùn máa bá a – papọ̀. Tí Olólhùn ni, dáadàa òru tí àwọn tó jí nínú rẹ̀ jẹ̀ ẹ̀ni dáadàa, nítórí jíjì ẹ̀se ijòsìn fún Olólhùn nínú rẹ̀. E wo àdánù wa, àìní àkàkún wa àti àṣeètò wa pèlú òru wa àti idájí wa! Ó ẹ̀sẹ̀ ẹ̀se kí ó là níbí sísẹ̀ Olólhùn wa, àyàfi ẹ̀ni tí Olólhùn Oba wa – Oba tí Olá Rẹ̀ ga – bá kẹ̀.

Ḥammād oṃo Zayd gbà á wá: Láti ọ̀dọ̀ ‘Aṭā’u oṃo As-Sā’ib, pé dájúdájú Abū ‘Abdir-Rahmān sọ pé: “A kọ̀ *Al-Qur’ān* ní ọ̀dọ̀ àwọn èyàn kan tí wọn fún wa ní iró pé dájúdájú tí àwọn bá kọ̀ ‘*āyah* mewaá, wọn kò ní kọ̀ mewaá miiran léyìn rẹ̀ títi wọn yóò fi kọ̀ ohun tí wọn kó sínú, níorí nàà a máa ń kọ̀ *Al-Qur’ān* àti lílò rẹ̀ papọ̀. Àwọn èyàn kan yóò padà jogún *Al-Qur’ān* léyìn wa, wọn yóò máa mu ún bíi mímu omi, kò ní kojá ọ̀fun wọn”. Wo: *Siyaru ‘A’lāmin-Nubalā’* (4/269).

Mímáa rántí Olólhùn, isẹ̀mí wà níbẹ̀ fún àwọn ọ̀kàn .

Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ nínú wa, pàápàá jùlọ̀ ní àwọn àsí kò tí a wá yíi, àti pèlú ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àirójú, ni ó ń ráhùn nípa dídógùn-ún ọ̀kàn rẹ̀ àti àìní àkàkún rẹ̀. Isẹ̀mí ọ̀kàn sì máa ń wáyé pèlú irántí Olólhùn. Ó wá nínú *Ṣaḥīḥul-Bukhārī*, nínú *Ḥadīth* tí Abū Mūsā – kí Olólhùn yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Ànábì – kí ikẹ̀ àti olá Olólhùn máa bá a – sọ wí pé: “**Àpẹ̀júwe ẹ̀ni tí ó máa ń rántí Olólhùn Oba rẹ̀ àti ẹ̀ni tí kì í rántí Olólhùn Oba rẹ̀ dà bíi àpẹ̀júwe aláàyè àti òkú**”. Nínú gbólòhùn miiran tí Muslim gbà wá, Ànábì – kí ikẹ̀ àti olá Olólhùn máa bá a – sọ wí pé: “**Àpẹ̀júwe ilé tí wọn máa ń rántí Olólhùn níbẹ̀ àti èyí tí wọn kì í rántí Olólhùn níbẹ̀ dà bíi àpẹ̀júwe aláàyè àti òkú**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (6407), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (779).

◆ **Olòhun – Oba Abiyi, tí Ó gbọn-n-gbón – gbà wá níyànjú lórí mímáa rántí Rẹ ní olòkan-ò-jòkan àwọn ààyè, nínú rẹ ni:**

- 1 Olòhun – Oba Abiyi, tí Ó gbọn-n-gbón – gbà àwọn ẹrúsin Rẹ níyànjú pé kí wọn máa rántí Rẹ lópòlópò, Olòhun – Oba tí Olá Rẹ ga – sọ wí pé: {**Èyin ẹni tó gbàgbọ́ lódodo! Ẹ rántí Olòhun ní irántí tí ó pọ. Àti pé ẹ ẹ àfòmọ́ fún Un ní àárò àti ní iròlẹ́**} (*Al-'Aḥzāb*: 41-42).
- 2 Olòhun – Oba tí Olá Rẹ ga – tún ẹ àdéhùn fún àwọn tó máa n rántí Rẹ, lókùnrin àti lóbìnrin, pèlú àforijìn àti ẹsan rere àti láádá tó tóbi. Olòhun – Oba tí Olá Rẹ ga – sọ wí pé: “**Àti àwọn tó máa n rántí Olòhun lópòlópò lókùnrin àti lóbìnrin, Olòhun ti pèsè àforijìn sílẹ́ fún wọn àti ẹsan rere tí ó tóbi**” (*Al-'Aḥzāb*: 35).
- 3 Olòhun – Oba Abiyi, tí Ó gbọn-n-gbón – kilò fún wa nípa iwà àwọn alágbàgèbè, àwọn náà máa n rántí Olòhun – Oba Abiyi, tí Ó gbọn-n-gbón –. Sùgbón iwọ náà ronú sí bí wọn ti máa n rántí Olòhun mọ. Olòhun – Oba tí Olá Rẹ ga – sọ wí pé: “**Dájúdájú àwọn ẹ̀bẹ̀şèlú n tan Olòhun je, Òun gan-an náà sì n tàn wọn je, àti pé nígbà tí wọn bá dide láti lọ sibi irun, wọn yóò dide ni òrójú, wọn yóò máa ẹ kárini sí àwọn ẹniyàn, wọn kò sì ní rántí Olòhun àyàfi diẹ**”. (*An-Nisā'*: 142).
- 4 Olòhun – Oba Abiyi, tí Ó gbọn-n-gbón – kilò fún wa nípa níni àirójú pèlú àwọn dúkiá àti àwọn omọ kúrò níbi mímáa rántí Rẹ – Oba Abiyi, tí Ó gbọn-n-gbón –. Olòhun – Oba tí Olá Rẹ ga – sọ wí pé: “**Èyin ẹni tó gbàgbọ́ lódodo! Ẹ má ẹ je kí àwọn dúkiá yín àti àwọn omọ yín kó àirójú ba yín kúrò níbi Irántí Olòhun. Àti pé ẹni kẹni tó ba ẹ iyen, nígbà náà àwọn wọnyen ni ẹni òfò**”. (*Al-Munāfiqūn*: 9).
- 5 Tún ronú, pèlú mi, sí olá tí ó tóbi yíi àti iyí tó ga yíi, Olòhun – Oba tí Olá Rẹ ga – sọ wí pé: { **Fún idí èyí ẹ rántí Mi, Èmi náà yóò rántí yín**}. Ó tún sọ nínú *Al-Hadīthil-Qudusī* (òrò Olòhun tí ó yàtò sí *Al-Qur'ān*) pé: “**Èmi n bẹ pèlú ẹrúsin Mi nígbà tí ó bá ronú kàn Mi, àti pé Èmi n bẹ pèlú rẹ nígbà tí ó bá rántí Mi. Nítorí náà, tí ó bá rántí Mi nínú ẹmí rẹ, máa rántí rẹ nínú ẹmí Mi; tí ó bá sì rántí Mi láàrin àwọn ijọ kan, máa rántí rẹ nínú ijọ kan tí ó lóore jù wọn lẹ**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (7405), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2675), nínú *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Olòhun yónú sí i – gbà wá.

Nínú ohun tó wá nínú *Sunnah* Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – ni àwọn iran irántí Ọlòhun tó pọ, nínú rẹ ni ohun tó n bọ yì:

1

Abū Hurayrah – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà á wá pé; dájúdájú Íránṣé Ọlòhun – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Èni kẹni tí ó bá sọ pé: “*Lā ’ilāha ’illallāhu waḥdahu lā sharīka lah, laḥul-mulku walahul-ḥamd, wahuwa ‘alā kulli shay’in Qadīr* (Kò sí ọlòhun kankan tó létò ọ sí ijòsin àyàfi Ọlòhun Allāh nikan soṣo, kò sí orogún fún Un. Ti È ni ijoba, ti È sì ni gbogbo opé àti eyin í se, àti pé Òun ni Alágbára lórí gbogbo nṅkan)”**, ní igbà ọgórùn-ún, ní ọjọ kan, ẹsan dáadáa tí yóò gbà yóò se déédé ẹsan dáadáa ẹni tó bọkùn ẹrú mẹwàá, wọn yóò kọ ọgórùn-ún dáadáa sílẹ fún un, wọn yóò pa ọgórùn-ún ẹṣẹ rẹ fún un. Yóò tún jẹ iṣọ fún un lówọ ẹsù ní ọjọ rẹ nàà tí tí yóò fi di iròlẹ, ẹni kankan kò sì ní se ohun tó lólá ju ohun tó se lọ, àyàfi ẹni tó se ohun tó ju èyí lọ. Èni kẹni tí ó bá sì sọ pé: *Subḥānallāhi wabiḥamdih* (Mímọ ni fún Ọlòhun, kí gbogbo opé àti eyin sì máa jẹ ti È), ní igbà ọgórùn-ún ní ọjómọ, wọn yóò pa àwọn ẹṣẹ rẹ rẹ, kó dā kí ó tó ifófó òkun” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (3293), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2691).

2

Abū ’Ayyūb – kí Ọlòhun yónú sí i – gbà á wá pé; Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a – sọ wí pé: “**Èni kẹni tí ó bá sọ pé: “*Lā ’ilāha ’illallāhu waḥdahu lā sharīka lah, laḥul-mulku walahul-ḥamd, wahuwa ‘alā kulli shay’in Qadīr* (Kò sí ọlòhun kankan tó létò ọ sí ijòsin àyàfi Ọlòhun Allāh nikan soṣo, kò sí orogún fún Un. Ti È ni ijoba, ti È sì ni gbogbo opé àti eyin í se, àti pé Òun ni Alágbára lórí gbogbo nṅkan)”**, ní ẹmẹwàá, ẹsan dáadáa tí yóò gbà yóò dà bíi ẹsan dáadáa ẹni tó bọkùn ẹrú mẹrin nínú àwọn ọmọ Ànábì *Ismā’īl* (nínú àwọn ọmọ *Lárúbáwá*)”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (6404), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2693).

3

Sa’d ọmọ Abī Waqqāṣ – kí Ọlòhun yónú sí i – sọ wí pé: A wà ní ọdò Íránṣé Ọlòhun – kí iké àti ọlà Ọlòhun máa bá a –, ni ó bá sọ wí pé: “**Ṣé ẹni kan nínú yín yóò kágara láti máa se ẹgbẹrún dáadáa ní ojoojúmọ bí?**” Ni oníbèèrè kan nínú àwọn tó jókò ọ pèlú rẹ bá sọ wí pé: Báwo ni ẹni kan nínú wa yóò se se ẹgbẹrún dáadáa? Ó dáhùn pé: “**Yóò se àfòmọ fún Ọlòhun ní igbà ọgórùn-ún kan, wọn yóò sì kọ ẹgbẹrún kan dáadáa sílẹ fún tabí kí wọn pa ẹgbẹrún kan ẹṣẹ rẹ fún un**”. Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2698).

4

Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà á wá pé; dájúdájú Írànṣé Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Èni kẹni tí ó bá sọ pé: *Subhānallāhi wabiḥamdih*** (Mímọ ni fún Ọlọhun, kí gbogbo opẹ àti eyin sì máa jẹ ti È), ní igbà ọgọrùn-ún ní ojúmọ, wọn yòò pa àwọn ẹ̀ṣẹ̀ rẹ̀ rẹ̀, kòdà kí ó tó ifófó òkun” *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (6405), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2692). “**Èni kẹni tí ó bá sí sọ, nígbà tó bá jí ní àárò, àti nígbà tó bá di iròlẹ̀, pé: *Subhānallāhi wabiḥamdih*** (Mímọ ni fún Ọlọhun, kí gbogbo opẹ àti eyin sì máa jẹ ti È), ní igbà ọgọrùn-ún, ẹni kankan kò ní wá ní ojọ Ìgbènde pèlú ohun tó lólá ju ohun tó ẹ lọ, àyàfi ẹni tó bá sọ irú ohun tó sọ tàbí ó ẹ jù bẹ̀ẹ̀ lọ”. Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2692).

Àwọn *Hadīth* tó wá nipa àwọn iran irántí Ọlọhun àti ọlà rẹ̀ pọ̀. Èyí tó síwájú yìí jẹ ara ohun tó gbajúmọ̀ jùlọ, tó sì ní àlááfíà jùlọ nínú àwọn iran tí Ọlọhun tó wá, tó sì lólá. Àwọn mìíràn tó pọ̀ nàà tún wá. Abū Mūsā *Al-’Ash’arī* – kí Ọlọhun yónú sí i – sọ wí pé: Írànṣé Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ fún mi pé: “**Ṣé kí n tọka rẹ̀ sí ọkan nínú àwọn pepe ọrọ̀ Àlujánná?** Mo dáhùn pé: Bẹ̀ẹ̀ ni. Ó sọ wí pé: ***Lā ḥawla walā quwwata illā billāh*** (kò sí ogbón kankan, kò sì sí agbára kankan àyàfi pèlú Ọlọhun)”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònkà (4202), Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2704).

Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – sọ wí pé: Írànṣé Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Dájúdájú kí n máa sọ wí pé: *Subhānallāh, wal-ḥamdu lillāh, walā ’ilāha ’illallāhu wallāhu ’Akbar*** (Mímọ fún Ọlọhun, gbogbo opẹ àti eyin ti Ọlọhun ni í ẹ. Kò sí ọlọhun kankan tó lètò sí ijòsìn àyàfi Ọlọhun Allāh. Ọlọhun ni Ó tóbi jùlọ), wù mí ju gbogbo ohun tí òdòrùn yọ lé lórí lọ”. Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2695).

Mímáa tọrọ̀ àforijìn lódò Ọlọhun bakan nàà jẹ ara àwọn iran irántí Ọlọhun. *Al-’Agharr Al-Muzanī* – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá pé; Ànábì – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Dájúdájú igbàgbé a máa bá mi, sùgbón dájúdájú mo máa n tọrọ̀ àforijìn lódò Ọlọhun, ní igbà ọgọrùn-ún ní ojúmọ̀**”. Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2702).

Èyí jẹ ara iṣe rẹ̀ – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a –. Dájúdájú ó gbà wá níyànjú nipa mímáa tọrọ̀ àforijìn lódò Ọlọhun nínú ọrọ̀ rẹ̀, gégé bí ó ti wá nínú *Ṣahīhu* Muslim, láti ọdò *Al-’Agharr* – kí Ọlọhun yónú sí i – bakan nàà. Ó sọ wí pé: “**Èyin èyàn, ẹ ronú pìwàdà lọ sí ọdò Ọlọhun, dájúdájú èmí máa n ronú pìwàdà lọ sí ọdò Ọlọhun, ní igbà ọgọrùn-ún ní ojúmọ̀**”. Muslim gbà á wá pèlú ònkà (2702).

Ó wà ní ọ̀dọ̀ *Al-Bukhārī*, nínú *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Mo gbọ́ tí Íránṣẹ́ Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – ń sọ wí pé: “**Mo fi Ọlọhun búra, dájúdájú èmí máa ń tọ̀rọ̀ àforíjìn lódò Ọlọhun, mo sì máa ń ronú pìwàdà lẹ́ sí ọ̀dọ̀ Rẹ̀, ní ojúmọ̀, ní ìgbà tó lé ní àádórin**”. *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònṅà (6307). Fún idí èyí, ó pàtàkì fún ẹ̀rúsìn Ọlọhun kí ó má gbàgbéra nípa mímáa tọ̀rọ̀ àforíjìn lódò Ọlọhun.

Máa parí *Sunnah* tó wà fún irántí Ọlọhun – bèè nàa ni gbogbo àwọn *Sunnah* tí á máa ń ṣe ní ojoojúmọ̀ – pèlú irántí Ọlọhun tó tóbi, èyí tó wá nínú *Ṣaḥīḥu méjèèjì*. Èyí ni *Hadīth* tí Abū Hurayrah – kí Ọlọhun yónú sí i – gbà wá, ó sọ wí pé: Íránṣẹ́ Ọlọhun – kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a – sọ wí pé: “**Gbólóhùn méjì tó fúyẹ́ lórí ahọn, tó wúwo lórí òsùnwò, tí Ọlọhun, Ọba Àjọkẹ́ ayé sì fẹ̀ràn méjèèjì ni: *Subḥānallāhi wabiḥamdih* (Mímọ̀ ni fún Ọlọhun, kí gbogbo ọ̀pẹ́ àti ẹ̀yìn sì máa jẹ́ ti Ẹ̀), *Subḥānallāhil-‘Azīm*”** *Al-Bukhārī* gbà á wá pèlú ònṅà (6406), Muslim gbà á wá pèlú ònṅà (2694).

Gbogbo ọ̀pẹ́ àti ẹ̀yìn ti Ọlọhun ni í ṣe, Ẹ̀ni tó jẹ́ wí pé pèlú ìdẹ̀ra Rẹ̀ ni gbogbo dáadáa fi máa ń pé

Europe

Òrọ̀ Itisiwájú

Àsìkò tó siwájú yìyọ̀
áfèrémójúmó

Àsìkò tí áfèrémó-
júmó tí yọ

Àsìkò Iyálèta

Àsìkò Irún ọ̀sán
Àsìkò Irún Iròbè

Àsìkò Irún Àsálé

Àsìkò Irún Alé

Àwọn Sunnah
oúnjẹ jìjẹ

Àwọn Sunnah tó wà fún
sìsálámá, pípadó ara eni
àti jìjókó papọ̀

Àwọn Sunnah tó wà fún
asọ̀ wíwọ̀ àti ọ̀sọ̀ síṣe

Àwọn Sunnah tó wà fún
sísín àti yíyàn hò

Àwọn Sunnah mírán tí
a máa ṣe ní ojoojúmọ̀

ÀWỌN ÌLÀNÀ ÀNÁBÌ

– KÍ IKÉ ÀTÌ ỌLÀ ỌLỌHUN MÁA BÀ A –
ÀTÌ ÀWỌN ÌRÁNTÍ ỌLỌHUN TÍ Ó
MÁA Ẹ NÍ OJOOJÚMÓ

اللغة النورثيا
EUROPE
LANGUAGE

جميع لغات المشروع
ALL LANGUAGES